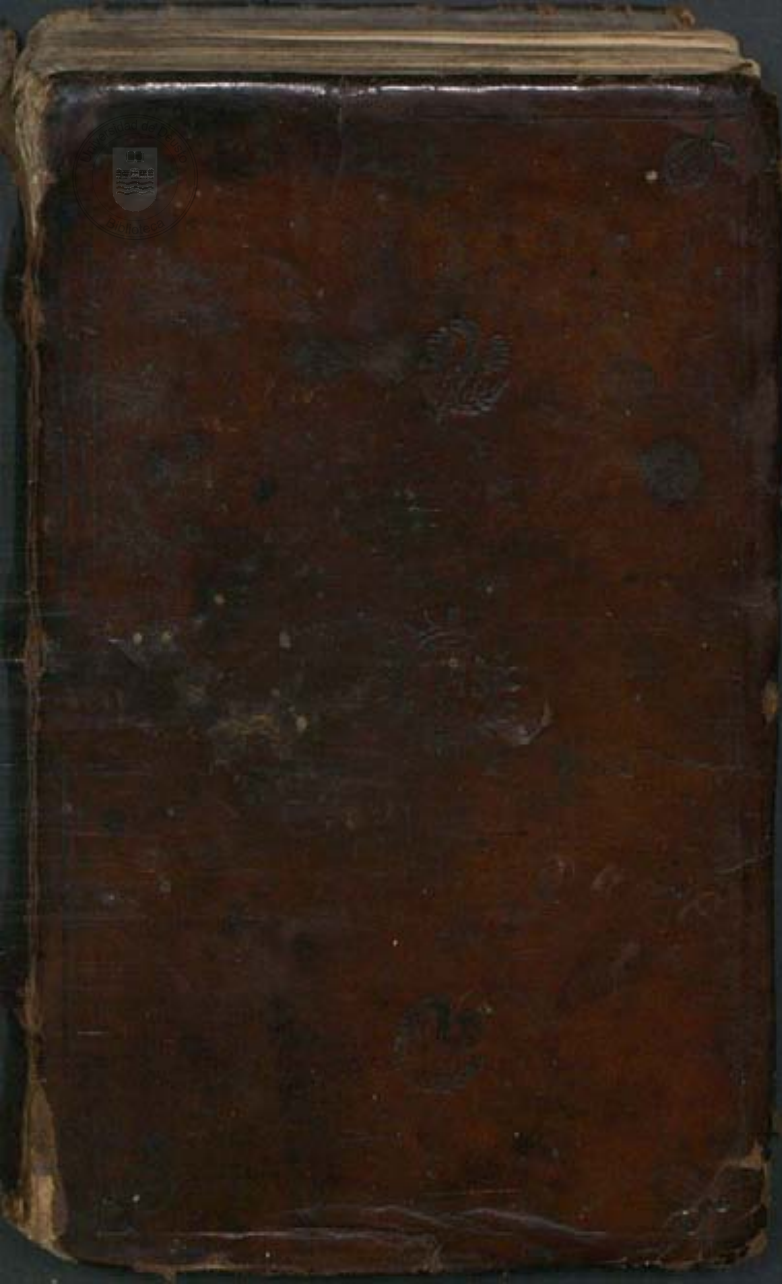

ENARRATIO-
nes in Epistolâ D. Pauli
ad Romanos.

AVTORE ANTONIO A KO-
ninxstein viro doctissimo, & Observati-
regularis Nouimagensis quon-
dam Gardiano.

Nunc primùm in lucem editæ.

COLONIAE,
Apud heredes Arnoldi Birckmanni.
Anno M D L V I.
Cum gratia & priuilegio Imp.

PRÆFATIO Antonij à Koninxstein in epistolam ad Romanos.

VANGELICVM mu-
nus futurorū præcius, cor-
diumq; scrutator Deus Saulo
illi persecutori delegaturus
ait. Act. ix. Vas electionis
est mihi iste, ut portet nomē
meum corā gētibz, & regibus, & filiis Israel.
Observanda hic, imò obstupeſcenda Dei beni-
gnitas, quæ auersos reuocat. Hier. iij. Tu autem
fornicata es, cum amatoribus multis, tamen
reuertere ad me, dicit Dominus, & ego susci-
piam te. Conuersos seruat. Luc. xv. Cum adhuc
longè esset (filius prodigius) vidit illum pater ip-
sius, & misericordia motus est, & accurrens
cecidit super collum eius, & osculatus est eum.
Peruersos immutat. Esa. xxvij. Tantummodo
sola vexatio intellectum dabit auditui. Ibat
Saulus spirans minarum & cecidit in discipulos
Domini, et discipulus Domini factus est. Quid,
A ij inquit,

PRÆFATIO.

inquit tremens ac stupens, Domine me vis facere? Act. ix. O mutatio dextere Excelsi. Vas, inquit, electionis est mihi iste, repente ex vase vici et immundo, mutatus in vas dominico vsui iam aptum. ij. Timo. ij. In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quedā quidem in honorem, quedam autem in contumeliam. Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum, & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum. Hinc Gal. i. Cum autem placuit ei qui me segregauit ex utero matris mee, & vocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum in gentibus, continuo non acquieui carni & sanguini. Per gratiā, inquit, suam vocauit. Vnde i. Cor. xv. Ego enim sum minimus Apostolorū, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniā persecutus sum ecclesiam Dei, gratia autē Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, sed abundantius illis omnibus laboraui. Non ego autem sed gratia Dei mecū. Sed vnde misericordiam cōsecutus sit, aduerte & respira in spē veniē. i. Timo. i. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quoniam Christus Iesus

Venit

PRÆFATIO.

Venit in hunc mundū peccatores saluos facere, quorum ego primus sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primō ostenderet Christus Iesus omnem patiētiā, ad informationem eorū qui credituri sunt illi in vitam eternam. Qui prius fui blasphemus & persecutor, & cōtumeliosus, sed misericordiā Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. Erat siquidē de numero illorū, de quibus ipse testatur Ro. x. Testimonium perhibeo illis, qd̄ emulationē quidē Dei habet, sed nō secundū sciētiā, Vnde Act. xxvi. Ego quidē existimaue rā, me aduersus nomen Iesu Nazareni debere multa cōtraria agere, quod & feci Ierosolymis. Gal. i. Abundantiū emulatur existēs paternariū mearū traditionū. Secundo Apostoli dignitas. Ut portet, ait, nomen meū (non suū) ij. Cor. iiij. Non nosmetipsos predicamus, sed Iesum Christum Dominum nostrum, nos autem seruos vestros per Iesum. i. Cor. ij. Non enim indicaui, me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Rationem indicat, Act. xij. Notum igitur sit vobis viri fratres, quia per hunc vobis remissio peccatorū annuntiatur, ab omnibus quibus non potuistis

A iij in lege.

PRÆFATIO.

in lege Moſi iuſtificari. In hoc omnis qui credit iuſtificatur. Huic ſententiæ aſtipulatur Petrus Act. ix. Præcepit nobis prædicare et teſtificari, quia ipſe eſt qui conſtitutus eſt à Deo index viuorum & mortuorum. Huic omnes prophætæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in nomine eius. Act. iij. Et non eſt in aliquo alio ſalus: nec enim eſt aliud nomen ſub cælo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Hinc Dominus Luc. xxij. Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ita oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius poenitentiam in remiſſionem peccatorum in omnes gentes. Tertiò officiij generalitas. Non enim vnius gentis tantum Apoſtolus, ſed omniũ gentiũ. Gal. ij. Qui enim operatus eſt Petro in Apoſtolatũ circũciſionis, operatus eſt & mihi inter gentes. Hinc Ro. xi. Quamdiu ſum gentiũ Apoſtolus, miniſterium meum honorificabo. Nec tamen minorem & pro gente ſua ſollicitudinem geſſit. Vnde ij. Cor. xi. enumeratis periculis, euangelij gratia tolleratis, ſubiunxit. Præter illa quæ extrinſecus ſunt, in ſtãtia mea quotidiana ſollicitudo omniũ eccle-

PRÆFATIO.

eccleſiarum. Sic & à Domino audiuit, Act. xxij. Conſtans eſto, ſicut enim teſtificatus eſ de me in Ieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari. Hinc ipſe ait, i. Cor. ix. Si euangelizauero non eſt mihi gloria, neceſſitas enim mihi incumbit. Væ enim mihi eſt, ſi nõ euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo, ſi autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt. Quid hic dicturi ſunt, qui neque verbo, neque ſcripto præſtāt quæ tenentur, ignauia, ſegnitie, & ſomnolentia in vtramq; (vt aiunt) aurem dormitantes, canes muti non valentes latrare. Eſa. lvi. Nouerat Chriſtum Petro dixiſſe. Dili-
gis me Petre, paſce oues meas, maximum dilectionis terminum iſtum ſtatuentem, Vnde quando non licuit præſentia, literarum exhortatione inſtruebat, adhortabatur cõfirmabatq;. Erat ſiquidem hæc ſumma ſcribendarum episto-
larum ratio, ne in ſimplicium animis euangelicæ doctrinæ puritas, pseudoapostolorum
Zizanys ſuffocaretur, aut certè ſi quæ pullulaſ-
ſent extirparentur, ſimplicitas quoque iuſtorum
per viam iuſtitie euangelicæ dirigeretur. Tri-
a ergo hic attendenda erga ſcripta ipſius. Fructus.
Nam episto-
larũ ſuarum priores partes dogma-
tibus,
A iij

PRÆFATIO.

ibus, posteriores morum instituendorum curæ
instituit. Nihil verò Utilius, quam exposita fide
mores formare multitudinis, ne sit fides ociosa
& inefficax. Quamq; et philosophi de virtuti-
bus plurima disseruerint, huius tamē cōparatio-
ne, frigida & peregrina est institutio. Hinc di-
uus ille Chry. in epist. ipsius exercitatisim⁹ ait.
Virū hūc, doleo et ingemisco, quod nō agnoscūt
oēs, quēadmodū oportebat. Gaudeo verò, quod
tuba illa spiritali frui datū est, dum in celebri
sanctorū martyrum memoria, quotiescunq; agi-
tur, epistole ipsius leguntur, quin et exurgo &
accēdor desiderio, dilectā illa mihi vocē agno-
scens, & tanq; nunc presentē ipsum, disseren-
tēq; cōreplari videor. Quēadmodū qui luce ista
privati sunt, vecta utiq; non pergūt, sic qui ad
radios diuinarū scripturarū nō respiciūt, multa
coguntur cōtinuoq; delinquere. Hinc & innu-
mera mala nata sunt, quod scripture ignorātur.
Vndē Dominus Saduceis resurrectionē mortuo-
rū negantibus ait. (Mat. xxij. Erratis nesciētes
scripturas, neq; virtutē Dei) hinc multa heve-
sum perniciēs, hinc vita dissoluta, hinc inutiles
labores. Igitur oculi ad splendorem Apostolicæ
huius doctrine aperiendi, Alterū, Intellectus.

Nam

PRÆFATIO.

Nam nō parū difficultatis legētib; præstant,
Petro coapostolo attestante, q. Pe. iij. qd' in ipsis
nōnulla sunt difficilia intellectu, quæ parū eru-
diti, parūq; firmi deprauarent, sicut & ceteras
scripturas, ad suā ipsorū perditionē. Siquidē pro
tēporū ratione, proq; captu illorū quib; scribe-
bat orationē attēperabat: nōnunq; ob verū in-
explicabilium obscuritatē, relicto quod insti-
tuerat alio diuertit, sicut Ro. xi. O altitudo, in-
quit, diuitiarū sapientiæ & scientiæ Dei, quam
incōprehensibilia sunt iudicia eius, & investi-
gabiles viæ eius. Nouerat et viderat ille quēdā,
hominibus eloqui nefas. Sic et subita personarū
mutatio nōnihil difficultatis adfert, dum nunc
Iudæi, nunc Gentilis, nūc pijs, nūc impijs personā
sustinet, ita ut quis quasi in lubrico versetur
vbi labi facillimū, sed citra graue periculū labi
non possit. Vndē Chry. Neq; enim nos ipsi quicq;
ex illis tenemus, per indistinctā & acrimoniam
intellectus cognouimus, sed magis ex eō quod
viro illi indefinenter adheremus, vehemen-
terq; erga illum adfecti sumus. Tertium pro-
cessus. Vbi considerandum tempus, quod non
parum facit ad tractandas sacras questio-
nes. Principio enim sæpe cōdescendere oportet,

A

successu

PRÆFATIO.

successu vero temporis non item, quando solido cibo, non lacte opus est. Sic & ratio & causa, non; enim sine certa causa, certoque proposito scripsit. Oportet ergo (ait Chry.) ut quæ dicuntur non audiamus simpliciter, sed dicentis cognoscamus & mentis scopu, quid corrigere, instituerne velit. Nam si tali intellectu dicta Apostolica perceperimus, in nullo illorum aliquam difficultatem inesse videbimus. Facile Paulus intelligi posset, genere sermonis intellecto. Quod vero in libris alio locantur ordine quam scriptæ sunt, non mirum, quando & duodecim illi prophætæ, licet si tempora inspexeris ordine sibi inuicem non ita succedat, sed plurimum hic alius ab alio distet, in librorum tamen ordine ita subsequenter locati sunt. Unde sicut dicit Chrysost. ea quæ ad Romanos est eas tantum antecedit quæ ex Roma sunt scriptæ, licet non omnes. Etenim quæ ad Corinthios sunt posteriora esse liquet ex c. xvi. ad Ro. Sic ad Thessalonicenses prior videtur ea quæ ad Cor. ut apparet. ij. Cor. ix. in principio. Ex Roma scripsit Philippens. ut salutatio declarat. Sic & ad Hebræos. Quin & ad Timotheum, cum vinctus esset, quæ omnium epistolarum videtur posterior, quoniam

PRÆFATIO.

quam ait. Ego enim iam delibor, & tempus meæ resolutionis instat. Quod autem vitam illic finierit omnino liquet. Sic & ad Philemonem de extremis, quia in senectâ scripta. Hac tamen eadem, ea quam Colossensibus scripsit prior est, sicut ex fine epistolæ patet de Onesimo, cuius intuitu scripserat Philemoni. Videtur autem mihi & ea quæ ad Galathas est, hac quam ad Ro. scripsit prior esse. Est autem tota hæc doctrina & de gratia & eius effectu. Nunc quantum ad epistolam ad Ro. attinet, de tempore sua liquet ex præmissis. Missam apparet Corintho per Phæben. sceminam Cenchreensem, quæ portus est Corinthiorum non longè ab urbe distans. Scripta fuit per Tertium, ut ipse testatur idem in fine. Ex causis autem dicendi sumenda est intelligentia dictorum. Acciderat enim illis diversum quiddam atque Galathis. Siquidem hi primum rectè à Paulo instituti, postea fraude pseudapostolorum circumuerti sunt & in Iudaismum retracti. Contra, Romani primum male instituti à pseudapostolis, simulatque pro sua prudentia senserant fraudem, resipuerunt, & in eo quod rectum esse cognouerunt perseuerabant. Erant enim in ecclesiâ nascentis primordij, quod

PRÆFATIO.

alijs, qui euangelij gratiam, quoniam Abraham posteris peculiariter promissa videbatur, non esse gentibus comunicandam sentiebant. Cuius sententia Petrus fuisse videtur Act. ix. quare per visum fuit monitus, adire Cornelium. Hanc ob causam & alij cum ipso disceprabant quod ad domum præputium habetis introisset. Act. xi. Erant alij, qui non prorsus arcendas Gentes ab euangelij consortio dicerent, sed non nisi circumciderentur. Act. xv. Fuit enim genti illi & est semper peculiaris quedam pertinacia, quare & omnibus orbis nationibus inuisa: quin & ipsi vicissim omnes execrabantur ceu impios. Cum igitur spes non esset fore, ut Greci Romanique legem inuisam reciperent, & incredibili pertinacia reclamarent Iudæi, intelligens Paulus periculum esse, ne euangelij gratia Christi que gloria Moisaici nominis obscuraretur admixtu, hoc imprimis agit ubique, ut legis ceremonias abroget atq; antiquet, omnemq; salutis adipiscenda fiduciam in unum Christum transferat. Adiro ergo modo atq; cōsilio sermonē temperat inter Iudæos et Gentes, nunc hos obiurgans, nunc illos, nunc rursus erigens ac sublenans. Gentium su, erci-

PRÆFATIO.

superciliū deprimit, ostendēs nihil illis profuisse neq; naturæ legem, neq; philosophiā, quo minus in omne scelerum dæccus prolaberentur. Rursum Iudæorum arrogantiam coercet, qui legis fiduciā perdidissent id quod erat totius legis caput, fidem in Christum Iesum. Et ut summatim Cap. 1. perstringā, initio Gentes naturæ legem transgressas, eo quod Deum per visibilia cognitum non honorarint excecatas, in impia & infanda vitia prolapsas ostendit. Iudæos verò tam & si legem susceperint scriptam, æque tamen per præuaricationem legis Deum inhonorasse, nomine Iudæi & religione excidisse. Sic ergo 3 omnes peccatis obstrictos gloria Dei egere, quare iustitia Dei de cælo reuelata est, testificata à lege & prophetis, qua tum Iudæi, tum Gentes per fidem in Christum iustificantur, quemadmodum Abraham, adhuc in præputio per fidem iustificatus, nedum Iudæorum, sed gentium multarum pater appellatus est fidem ipsius imitantium. Contingit autem 5 salus hæc per Iesum Christum, qui ex nimia charitate pro impijs mortuus est, ut quemadmodum per Adam peccatores constituti sunt multi, ita per Iesum iusti constituerentur multi.

PRÆFATIO.

6 multi. Coniungimur verò ipsi per baptismi la-
nacrū, in quo peccatis morimur, ut de cetero
7 iustitiæ viuamus. Sed quamquam & legi, &
peccatis per Christum mortui simus, non tamen
cessat nos impugnare lex peccati, quæ est mem-
bris nostris, repugnans legi mētis nostræ. 13
8 tamen imputatur in damnationem ijs qui sunt
in Christo Iesu, qui non secundum carnem am-
bulant, quin & spiritus adiuvat infirmitatem
nostrā, firmissimo nos vinculo dilectionis con-
nectens, ut nec mors nec vita illud dissoluere
9 queant. Deplorat quapropter gentis suæ exca-
catam impietate, quæ tot beneficijs Dei prouo-
cata, suapte culpa in infidelitate persistat. Ex-
10 celsationem siquidem de ignorantia prætexere
non possunt, quum ex ipsis euangelij precones
prodierint, qui sono suo totum orbem opplere,
nec inquam salutis verbum ipsis defuit, quare
11 suapte vitio à salute excidere. Nec tamē in vni-
uersum gens ipsa abiecta est et irreparabiliter,
quin in initio, tamen si pauci, in fine verò omnes
gentium emulatione prouocati, saluētur. Tan-
dem in moribus instituens, primū omnium ad
vinitatē charitatis, mutuamq; sollicitudinem,
membrorum corporis exēplo hortatur. Subinde
poteſta-

PRÆFATIO.

poteſtatibus subijcit, legem charitatis indicit, 12
operaq; tenebrarū interdicat. Hinc in ciborum 13
delectu summo studio scandalum vitandū do-
cet, ob oculos tremendum Dei iudicium propo-
nens. Demum infirmos fide, subleuandos do- 14
cet omnes ad vnitatem exhortans in Christo,
suamq; erga ipsos, uti & in initio, charitatem
ostendens. Sicq; in salutationibus concludendo 15
multimodis, pseudo doctores cauendos 16
summopere præcipit, diuinæq;
gratiæ multipliciter
commendat.

Præfationis finis.

ENARRATIO. nes in epistolā ad Romanos.

D. Ant. Koninxstein autore.

AVLVS seruus Iesu Christi. A

Quoniam remotis scribebat,
nomen suum præposuit, quod
simul & auctoritatem scriptis, &
certitudinē, ac legentibus spem
consequendæ gratiæ præberet,
quippe quod is qui tantus ac talis ecclesiæ per-
secutor, nō solum gratiam, hoc est remissionem
peccatorum, sed & Apostolatū, Dei gratia con-
sequutus sit. 1. Timo. 1. Fidelis sermo & omni ac-
ceptione dignus, quia Christus Iesus venit in
hunc mundū peccatores saluos facere, quorum
primus ego sum. Sed ideo misericordiam con-
sequutus sum, vt in me primō ostēderet Christus
Iesus omnem patientiam, ad informationē eo-
rum qui credituri sunt illi in vitam æternam.
Constat autem ex Act. 13. binominē ipsum fuisse
ante conuersionem Sergij Pauli. Sic enim di-
citur ibidē, Saulus qui & Paulus etc. Quia enim
Hæbræus erat, nomen habuit Hæbræū Saulus.
Quia ciuis Romanus natus, Act. 22. Romanum
habuit nomen hebræo vicinum Paulus. Sic &
Marcus dictus est Ioannes Act. 15. Matthæus Le-
ui. Luc. 5. Solomon Idida. Igitur quū Apostolus
B esset

ANT. KONINXSTEIN,

esset gentium, Gal. 2. ad eas scribens rectè nomen suum præposuit gentile, Paulum se nominans, qui & nominabatur Saulus. Sonat autè Græcis, quietum, quoad contemplationem mentis, & cōuersationem, 2. The. 3. Ipsi enim scitis quem admodum oporteat imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter vos, Latinis pusillum, quia humilis, 1. Cor. 15. Ego enim sum minimus apostolorū, qui non sum dignus vocari Apostolus. Saul hēbraeis sonat postulatum siue electum, & si Ambrosio credimus, inquietudinem siue tentationem, Act. 9. In actu persecutionis conuersus & electus. Vas electionis est mihi, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus, & filiis Israel. Factus est ergo ē turbulento pacificus, quōdam obnoxius legi Mosaicæ, nunc Mosis liber, seruus verò factus Iesu Christi. Indicat se non suum negocium agere, sed eius à quo missus est. Serui enim non sibi viuunt sed domino, & acquirunt, quo simul & ministrum se significat, & qui officium gerat alterius, videlicet Christi. Pro maxima dignitate ducit, se esse & appellare seruum Iesu Christi, quamq; condicio ipsa seruitutis absolūtè cōsiderata abiecta sit. Nam sub maledicto inflicta propter peccatum, Gen. 9. Maledictus Canaan, seruus seruorum erit fratribus suis, sed commendabilis redditur ex domino. Nomen etenim ipsum (Iesus) Angelus ē celo detulit. Mar. 1. Vocabis nomē eius Iesum, ipse enim saluum faciet populū suum à peccatis eorū. Christus verò ab vngēdo dicitur, Psal. 44.

Vnxit

AD ROMANOS.

2

Vnxit te Deus, Deus tuus oleo lētitie præ participibus suis. De quo Act. 10. Quomodo vnxit eum Deus spiritulāto & virtute. In veteri instrumentō vngēbantur sacerdotes. Exo. 28. Hinc ad Hēb. 7. & Psal. 109. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Item reges sicut Dauid, 1. Reg. 16. Sed de ipso dicitur Apo. 19. Habens in vestimento & in sœmore suo scriptum Rex regū, & Dominus dominantium. Vngēbatur & propheta. Sic Heliseus 3. Reg. 19. Vnde Luc. 13. de morte sua prænunciāns ait. Non capit propheta perire extra Hierusalem. Verè gloriolum & magnificū est talē & tantum sequi dominum, qui non caduca & temporalia, sed æterna præstat seruiētibus & immēta bona. Eccl. 23. Gloria magna est sequi Dominum, longitudo enim dierū assumetur ab eo. Io. 11. Qui mihi ministrat me sequatur, & vbi ego sum, illic & minister meus erit. Tria insinuat indicia seruitutis bonæ. Primum, Animi promptitudo. Quis enim diuinę dilectionis nobis impenſa beneficia considerans non totus inflammetur ad diuinum beneplacitum faciendum? Psal. 38. Et in meditatione mea exardescet ignis. Seruire igitur ipsi debemus iure creationis, Psal. 99. Seruite Domino in lætitia, Introite in conspectu eius in exultatione. Scitote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos. Hinc Iudith 16. Tibi seruiat omnis creatura tua, quia dixisti & facta sunt, misisti spiritū tuum & creata sunt, & non est qui resistat voci tuæ. Ideo Psal. 146.

B ij

O Do-

ANT. KONINXSTEIN,

O Domine quia ego seruus tuus, ego seruus tuus & filius ancillę tuę. Redēptionis, 1. Cor. 6. Non estis vestri, empti enim estis precio magno. Sed quōd. 1. Pet. 1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione paternę traditionis, sed precioso sanguine, quasi agni immaculati Christi & incōtaminati. Apo. 5. Redimisti nos Deo in sanguine tuo, Ideo Heb. 9. Si enim sanguis hircorum & taurorum & cinis vitulę aspersus inquinatos sanctificat ad emundationē carnis, quanto magis sanguis Christi, qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundauit conscientiam nostram, ab operibus mortuis ad seruiendum Deo viuenti. Ecce quare emundati, Ro. 6. Nunc verō liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructū vestrum in sanctificationem, finem verō vitam æternā. Gubernationis, Nam in ipso viuimus & mouemur & sumus. Act. 17. Sap. 8. Attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, 1. Pet. 5. Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exalter in die visitationis, omnem sollicitudinē vestram proiciētes in eum, quoniā ipsi cura est de vobis. Secundū seruitij aptitudo. In seipso formā nobis pręstitit, prior nobis seruiendo. Luc. 21. Ego autem in medio vestrum sum sicut qui ministrat. Hinc Matth. 12. dicitur de eo, Ecce puer meus quē elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animę meę. Esa. 42. Vnde Ioā. 13. Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis,

AD ROMANOS.

3

vobis, ita & vos faciatis, Vndē seruiuit humiliter, Phil. 2. Humiliauit semetipsum formam seruī accipiens. Sic Luc. 17. Cum feceritis omnia quę pręcepta sunt vobis, dicite quia serui inutiles sumus, quod debuimus fecimus. Liberaliter, Ioan. 4. Meus cibus est vt faciam voluntatem eius qui misit me vt perficiā opus eius, 1. Ioan. 3. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniā ille pro nobis animā suam posuit, Ioan. 15. Maiorem hęc dilectionem nemo habet, quā vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Sic nos ex charitate non timore Deo seruire debemus, Rom. 8. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus abba pater. Hęc seruitus omnē superat libertatem, longē libertate regū eminentior, quia spiritualis & cælestis, Phil. 3. Nos enim sumus circumcisio, qui spiritu seruiamus Deo, & gloriamur in Christo Iesu, & non in carne fiduciam habentes. Non est ergo seruitus carnalis in legalium ceremoniarum obseruationibus, sed spiritualis, qua liberē nosipsum in obsequiū Christi offerimus. Rom. 12. Obsecro vos fratres per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra, hostiam viuētem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequiū vestrum. Perseueranter, Mat. 21. Filius hominis non venit ministrari sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Hinc Esa. 43. Seruire me fecisti in peccatis tuis, prębuiisti mihi laborē in iniquitatibus tuis, Seruire ergo & nos Deo debemus

ANT. KONINXSTEIN,

hemus perseveranter, quia Pharaon fugientem persequitur Israel. Exo. 14. Vnde admonet. Eccl. 2. Fili accedens ad servitutem Dei, sta in iusticia, & in timore, & praepara animam tuam ad tentationem. In iusticia sta inquit Luc. 1. Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati serviamus illi, in sanctitate & iusticia coram ipso omnibus diebus nostris. 2. Cor. 5. Charitas enim Christi urget nos, aestimantes hoc, quoniam si vnus mortuus est pro omnibus, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui viuunt iam non sibi viuunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit. Tertiū, premij magnitudo, Ioan. 12. Si quis mihi ministraverit honorificabit eū pater meus. Contra, 1. Reg. 1. Quicumque honorificaverit me glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles. Hinc duplex nobis seruorum genus distinguit in euangelio. Alterum quod non gloriam sed ignominiam & poenam hereditabit, nempe propter negligentiam, Mat. 25. Inutilem seruum eicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Luc. 12. Ille seruus qui cognouit voluntatem domini sui & non se praeparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis. Violentiam, Mat. 18. Serue nequam omne debitū dimisi tibi quoniam rogasti me, Nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius tradidit eum tormentoribus quoadusque redderet vniuersum debitum. Te

AD ROMANOS.

4

tum. Temulenciam, Pro. 20. Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicumque in his delectatur, non erit sapiens. Mat. 24. Si autē dixerit malus seruus in corde suo, morā facit dominus meus venire, & ceperit percutere conseruos suos, māducat autem & bibat cum ebrios, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat, & diuidet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illis erit fletus & stridor dentium. Alterum, quod cōmendabitur & glorificabitur propter diligentiam, Luc. 12. Beati sunt serui illi, quos cū venerit dominus inuenerit vigilantes. Amē dico vobis, quod praeingerit se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit eis. Obedientiam, Mat. 25. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Pacientiam, Mal. 3. Dixistis, Vanus est qui seruit Deo, & quod emolumentū quia custodimus praecepta eius, & quia ambulauimus tristes coram Domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, siquidem aedificati sunt facientes impietates, & tentauerunt Deum & salui facti sunt. Tunc loquuti sunt timentes Deum vnusquisque ad proximum suum. Et attendit Dominus & audiuit & scriptus est liber monumenti coram Domino timentibus eum, & cogitantibus nomen eius. Et erunt mihi ait Dominus exercituum, in die qua ego facio in perculsum, & parcam eis sicut parcat vir filio suo seruienti sibi, & cōuertermi & videbitis quid sit

ANT. KONINXSTEIN,

Interiustum & impium, & inter seruientē Deo,
& non seruientem ei. Vnde Esa. 65. Pro eo quod
vocaui & non respōdistis: loquutus sum, & non
audistis, & faciebatis malum in oculis meis, &
quæ nolui elegistis, propter hoc hæc dicit Do-
minus, Ecce serui mei comedent & vos esurietis,
ecce serui mei bibent & vos sitietis, ecce serui
mei lætabuntur & vos confundemini, ecce serui
mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos
clamabitis præ dolore cordis, & præ cōtritione
spiritus ululabitis. Ergo qui gloriatur in Do-
mino gloriatur, 1. Cor. 1. Sic Apostolus in alio
gloriarī nesciebat, nisi in cruce Domini nostri
Iesu Christi, Gal. 6.

B *Vocatus apostolus, segregatus in euāgelium
Dei quod ante promiserat per prophetas suos,
in scripturis sanctis, de filio suo.*

Hoc significat se non perfugā desertorēve
pristini instituti, sed accersitum ad huius le-
gationis munus, idq; gratia. Quo notat eos, qui
seipsos ingerunt, quemadmodū pseudapostoli.
Non solum enim ad fidem, sicut & reliqui, sed
& ad apostolicum munus accersitus est: quæ di-
gnitas præcipua est in ecclesia, Eph. 4. Et ipse
dedit quosdam quidem apostolos, quosdam
autem prophetas, alios vero euangelistas, alios
autem pastores & doctores. Et quid poterit ma-
ius dici, quā quod & Christus illud ipsum quod
adueniens fecit, abeundo apostolis commisit,
2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur. Vnde

& Christus

AD ROMANOS.

& Christus apostolus vocatur. Heb. 3. Conside-
rate apostolum & pontificem cōfessionis nostræ
Iesum, Luc. 4. Ad euangelizandum misit me.
Oblerta 4. apostolorum genera. Primum à solo
Deo, sicut Moyses, Exo. 3. Mittam te ad Pharaō-
nem, vt educas filios Israel populum meum de
Aegypto. Elajas, Ecce ego, mitte me, & dixit
vade, Esa. 6. Sic apostoli, Mat. 10. Hos duodecim
misit Iesus. Et discipuli, Luc. 10. Sic apostolus,
Act. 11. Et dixit ad me. Vade, quoniam in na-
tiones longè mittam te. Alterū à Deo per ho-
minem, sicut Iosue per Moysen, Deut. 34. Iosue
verò filius Num repletus est spiritu sapientiæ,
quia Moyses posuit super eum manus suas. Sic
boni mittuntur à prælatis instinctu spiritus sancti,
sicut & apostoli miserunt Petrum & Ioannem,
Act. 8. Samaritam. Act. 13. Ministrantibus autem
illis Domino & ieiunantibus (in Ecclesia quæ erat
Antiochiæ) dixit illis Spiritus sanctus. Segrega-
te mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod
assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, impo-
nenteq; eis manus, dimiserunt illos, Et ipsi qui-
dem missi à Spiritu sancto, &c. Optimus hic
mittendi modus. Tertium ab homine tantum,
fauore scilicet, aut prece, aut precio, 3. Reg. 13.
Fecit de nouissimis populi (Hieroboam) sacer-
dotes excelsorum. Quicumque volebat imple-
bat manum suā, & fiebat sacerdos excelsorum.
Quartum à seipso tantum, vt Pseudoprophetæ.
Hic. 23. Non mittebam prophetas & ipsi curre-
bant: non loquebar ad eos, & ipsi prophetabāt:

B v

Si sic

ANT. KONINXSTEIN,

Si steterissent in consilio meo, & nota fecissent populo meo verba mea, auertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis vnde Matth. xxiiij. Surgent Pseudochristi & Pseudoprophetae, & seducet multos. Nec mirū. iij. Reg. xxij. Egressus spiritus sterit corā Domino & ait. Ego decipiā Achab. Cui locutus est Dominus. In quorū. Et ille ait. Egrediar & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarū eius. Et dixit Dominus, decipies & praeualebis, egredere & fac. Ecce quod periculosum attendere eiusmodi. Hic. v. Prophetae prophetabant mendacium & sacerdotes applaudebant manibus suis, & populus meus dilexit talia. Quid fiet in nouissimis eius? Mira epithali commendat officiū suum, quemadmodū enim in administratione domestica ad praecipuum opus seorsum quisque segregatur, ita & in Ecclesia differentes sunt ministeriorum distributiones, i. Cor. xij. Diuisiones ministracionum sunt, idem autem Dominus. Sicut ergo Hieremias propheta in gentibus datus antequam natus, Hiere. j. sic Paulus doctor gentium, Gala. j. Qui me segregauit ex utero matris meae, & vocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum in gentibus. Alludit ad factionem suam, quam in Iudaismo sequebatur, nempe phariseorum, quae sic vocabatur ab Hebraea voce Phares, quod ob insignem vitae sanctimoniam, & excellentem doctrinam, semoti à vulgo videri vellent, Act. xxvj.

Secundum

AD ROMANOS.

6

Secundum certissimam sectam nostrae religionis vixi Phariseus. Quandoquidem scripsit ad urbem superbam & vndique inflatam, per omnia inculcat diuinam electionem. Etenim ipse Deus vocauerat, ipse segregarat, quod facit ut fide dignam reddat epistolam & acceptabilem. q. d. Felicius segregatus, quam eram cum pharisaicae factionis propugnator, impietate pius, & indocte doctus errarem, sed nunc demum verē Pharisei dignus cognomine, quippe semotus, selesusque ab ipso Christo, ad obeundum negotium longē praeclarius, nempe ad praedicandum Euangelium Dei. Euangelium Dei vocat, ut statim à proemio ipso auditorem erigat, quia non onerosa ut lex, non tristitia ut prophetae, peccatoribus poenam minitantes: sed lata, utpote peccatorum remissionem, & honorum aeternorum adeptionem, Matthaei iij. Poenitentiam agite appropinquabit enim regnum coelorum. Vnde quatuor notabilia ponit de Euangelio. Primum est Firmitas, quia Dei, & per prophetas promissum. Sed impossibile est mentiri Deum. Hebraei. vj. Nume. xxiiij. Non est Deus quasi homo ut mentiatur, nec ut filius hominis ut mutetur, Mala. iij. Ego Dominus & non mutor. Vnde Psal. lxxxviii. Et quae procedunt de laqueis meis non faciunt irrita. Solet autē Deus quando sublimia & magna quaedam facturus est, ante multa tempora illa praedicere, exercens hoc pacto suorum

ANT. KONINXSTEIN,

suorum auditum, quo certius & facilius expectent illorum aduentum, Amos 3. Non faciet Dominus Deus verbū, nisi reuelauerit secretū suū ad seruos suos prophetas. Hier. 31. Ecce dies venient dicit Dñs, & feriā domui Israel & domui Iuda fœdus nouū. Nō secūdū pactū quod pepigi cū patribus vestris in die qua apprehēdi manum eorū, vt educerē eos de terra Aegypti, pactum quod irritum fecerunt, & ego dominatus sum eorum, dicit dominus. Sed hoc erit pactū quod feriam cum domo Israel. Post dies illos dabo legem meam in visceribus eorū, & in corde eorum scribā eam, & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit vltra vir proximum suum, & vir fratrem suū dicens cognosce dominum, Omnes enim cognoscent me à minimo eorum vsque ad maximum, ait Dominus, quia propiciabor iniquitati eorum, & peccati eorum non rememorabor amplius. Hoc intelligendum de Euangelio, ostendit Apostolus Heb. viij. Psal. lxxvj. Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa. Esa. xl. Super montem excelsum ascende tu qui euangelizas Sion, qui euangelizas Ierusalem exalta in fortitudine vocem tuam. Exalta noli timere, dic ciuitatibus Iuda. Ecce Deus vester. Vides ne, & ad verbum Euangelij nomen & modum in veteri testamēto comprehendit? Non solum autē verbis locuti sunt, sed & literis quæ loquebantur mandarunt, nec non & rebus quæ futura erāt præfigurarunt, vt erat quod Abraham

AD ROMANOS.

7

ham filiū immolare voluit. Gen. xxij. Et quod Moses serpentem æneum exaltauit, Nu. xxj. Et agnum pascatis immolabat. Exo. xij. Obserua quod ait, sanctis, i. inuiolatæ fidei. Quandoquidem nouitatem euangelij culpabant, reipsa ostendit, antiquius illud esse ipsis etiam Græcorum dijs, & in prophetis multis retro seculis præscriptum. Quod verò à principio non præstitit, culpa erat auersantium, qui enim cupiebāt illi audierunt. Abraham, inquit Ioan. viij. Pater vester exultaui vt videret diem meum, vidit & gauisus est. Sed quomodo ait Luc. x. Multi prophætæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt, & audire quæ vos auditis & non audierunt. Sic inquit, quomodo vos videtis & auditis, ipsam carnem ipsaque signa quæ vobis ob oculos versantur, Act. xij. Et nos annunciamus vobis quæ ad patres nostros repromissio facta est. Secundum est Euangelij dignitas, quia de filio suo, qui non terrena sed cælestia donat. Non enim venit perdere sed saluare animas, Luc. ix. & xix. Venit enim Filius hominis quærere & saluare quod perierat. Hinc Ioan. iij. Non enim misit Deus filium suum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. De quo duo insinuat. Humanitatis humilitatē.

Qui factus est ei ex semine David secundum carnem.

Hiere. xxxj. Quia creauit Dominus nouum super terram, formina circundabit virum, Sed qualis?

ANT. KONINXSTEIN,

qualis? Esa. vii. Ecce virgo concipiet & pariet
filium & vocabitur nomen eius Emanuel. Esa.
xi. Egredietur virga de radice Iesse, & flos de ra-
dice eius ascendet, & requiescet super eum spiri-
tus Domini. Hinc ipse ait, Luc. iij. Spiritus Do-
mini super me, eo quod vnixerit me, euangelizare
pauperibus misit me. Modum conceptionis an-
gelus insinuat, Luc. i. Spiritus sanctus superue-
niet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.
Mat. i. Quod enim in ea natū est, de Spiritu san-
cto est, Nec tempus tacuit scriptura, Gen. xlix.
Non auferetur sceptrū de Iuda, nec dux de foe-
more eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse
erit expectatio gentium, Dan. ix. Tu autem ad-
uerte sermonem & intellige visionem. Septua-
ginta hebdomades abbreviatae sunt super po-
pulum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut
consumetur prauaricatio, & finem accipiat pec-
carum, & vngatur sanctus sanctorū. Vnde Mal.
ij. Ecce ego mittam angelum meum, & præpa-
rabit viam ante faciem meam, & statim veniet
ad templum suum dominator, quem vos quæri-
tis, & angelus testamenti, quem vos vultis. Hoc
Saluator impletū testatur in Ioāne. Mat. xi. Attē
de quā dmodū scripturę vno spiritu cōueniunt.
Vnde 1. Bar. 3. Post hæc in terris visus est, & cum
hominibus conuersatus est. Modū Zach. ix. insi-
nuat. Exulta satis filia Sion, iubila filia Ierusalē.
Ecce rex tuus venit tibi iustus & saluator, & ipse
pauper ascendens super asinam, & pullū filium
alinx, Mat. xxi. Ioan. xij. Nec locū tacuit ortus.

Mich,

AD ROMANOS.

8

Mich. v. Et tu Bethleem effrata, paruulus es in
milibus Iuda, ex te mihi egredietur qui sit domi-
nator in Israel, & egressus eius ab initio, à diebus
æternitatis. Hac autoritate pontifices & scribæ
Herodi responderunt locum sciscitanti. Mat. ij.
Sed exitus modum indicauit, Esa. liij. Tradidit
in mortē animā suā, & cum sceleratis reputatus
est: Et ipse peccata multorum tulit, & pro trans-
gressoribus rogauit, Diuinitatis sublimitatem.

*Qui predestinatus est filius Dei, in virtute, &
secundum spiritū sanctificationis, ex resurre-
ctione mortuorū Iesu Christi Domini nostri.*

Non de homine nudo inquit, est nobis sermo,
propterea adieci, secundum carnem, significans
quod & iuxta spiritum ille generationem ha-
beat, nempe diuinam, Esa. liii. Generationem
eius quis enarrabit? Ponit autem tria, quibus de-
claratus est esse Filius Dei. Virtuosa potentia.
Declaratus est enim æterni Dei esse filius æternus,
in potestate, Ioan. v. Opera quæ dedit mihi pa-
ter ut perficiam, ipsa opera quæ ego facio, te-
stimonium perhibent de me, quia pater misit
me. Sic Philippo ait, Ioannis xiiij. Alioquin
propter opera ipsa credite. Hinc Iudæis impro-
perat, Ioan. xv. Si opera non fecissem in eis quæ
alius nemo fecit, peccatum non haberent. Nunc
autem viderunt & oderunt & me & patrem
meum. Copiosa sanctificatio. Iuxta spiritū san-
ctitatis, omnia sanctificantē, quæ dat credentibus
in se, Ioan. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua
& spiritu

ANT. KONINXSTEIN,

& Spiritus sancto, Tit. iij. Per lauacrum regenera-
tionis & renouationis Spiritus sancti, quæ effudit
in nos ab idè per Iesum Christum Dominum nostrum
i. Cor. vi. Abluti estis, sanctificati estis, sed iusti-
ficati estis in nomine Domini nostri Iesu Chri-
sti, & in Spiritu Dei nostri. Huiusmodi autè dona
distribuere, solius Dei est. Io. xv. Cum venerit pa-
ter, et ego mittam vobis a patre. Vnde
Petrus ait Act. ij. Hoc est quod dictum est per
prophetam Ioel. ij. Et erit in nouissimis diebus
effundam de Spiritu meo. Hoc dono confirmati
Apostoli, virtute magna reddebant testimo-
nium resurrectionis Iesu Christi, Act. iij. De-
claratus est & Spiritus sancti mansione, Ioan. j.
Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit.
Super quem videris Spiritum descendentem &
manentem super eum, hic est qui baptizat in Spi-
ritu sancto. Et ego vidi & testimonium perhibui,
quia hic est filius Dei. Victoriosa resurrectio.
Quod ipse deuicta morte, resurgens è mortuis,
omnibus in ipso renatis, resurrectionis princeps
& autor factus est. i. Cor. xv. Christus resurrexit
ex mortuis primitiæ dormientium, quoniam
quidem per hominem mors, & per hominem
resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam om-
nes moriuntur, ita & in Christo omnes viuifica-
buntur. Hoc autem vel maximum omnium &
validissimum esse signum dixit, quo solo pote-
rant impudentium hominum ora retundi. Io. ij.
Soluite templum hoc, & in tribus diebus exci-
tabo illud, Ioan. viij. Cum exaltaueritis filium
hominis

AD ROMANOS.

hominis, tunc cognoscetis quia ego sum. Mat. xij.
Generatio mala & adultera signum querit, &
signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ pro-
phetæ. Sicut enim fuit Ionas in ventre ceti tri-
bus diebus & tribus noctibus, ita erit Filius ho-
minis in corde terræ tribus diebus & tribus no-
ctibus. Ecce igitur quomodo ex potestate, quo
modo per Spiritum sanctitatis. i. Spiritum sanctum, &
quo modo ex resurrectione mortuorum definitus
declaratusque sit filius Dei. Non ergo de puro ho-
mine sermo, sed de Deo qui à peccato & morte
liberat, Ioan. viij. Si filius vos liberauerit, verè
liberi eritis. Tertium, Euangelij utilitas.

*Per quem accepimus gratiam, & Aposto-
latum, ad obediendum fidei in omnibus gen-
tibus, pro nomine eius.*

Fidelis minister nihil sibi, sed totum Deo ad-
scribit. Sic j. Cor. xv. Plus omnibus laboraui.
Non ego autem, sed gratia Dei mecum. Nam
j. Cor. iij. Quid habes quod non accepisti? Si
autem accepisti, quid gloriaris quasi non acce-
peris? Congruum erat, ut sicut per verbum Dei
omnia facta fuerant, Ioan. i. Omnia per ipsum fa-
cta sunt, ita per ipsum omnia reficerentur, Col. i.
Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem
inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ip-
sum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue
quæ in terris, siue quæ in cælis sunt. Ioan. i. De
plenitudine eius omnes nos accipimus, gratiam
pro gratia, Psal. lxxxij. Gratiam & gloriam da-
bit Do-

ANT. KONINXSTEIN,

bit Dominus. In cuius figura petra omnes po-
tabat, Exod. xvij. Vnde i. Cor. x. Bibebant de
spiritali consequente eos petra, petra autē erat
Christus. Per ipsum ergo accipimus gratiā quā
legis obseruantia dare nequibat. Remissionis.
Ephes. ij. Gratia saluati estis per fidē & hoc non
ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus
vt ne quis gloriatur. Iustificationis. Ro. iij. Iu-
stificati gratia per gratiā ipsius, per redemptio-
nem quæ est in Christo Iesu. Adoptionis. Ro.
v. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad
Deum per Dominū nostrum Iesum Christum,
per quem habemus accessum per fidem in gra-
tiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe
gloriæ filiorū Dei, Ro. viij. Ipse enim spiritus te-
stimoniū reddit spiritui nostro, quod sumus fi-
lij Dei. Si autē filij, & hæredes: hæredes quidem
Dei, cohæredes autem Christi. Nec solum cum
cæteris hanc sumus gratiam assecuti, verum
etiam apostolicam functionem, vt quemadmo-
dum per alios inter Iudæos diuulgatū est euan-
gelium Christi, ita per me prædicatur inter gen-
tes, non vt legis oneribus inuoluantur, sed sese
fidei de Christo prædicatæ submittant, & huic
innitantur, non inani philosophorum sapientiæ.
Nam diuisiones gratiarum sunt, vnus autem
spiritus, i. Cor. xij. & vnicuique datur manife-
statio spiritus ad vtilitatem. Hinc i. Pet. iij.
Vnusquisque sicut accepit gratiam in alteru-
trum illam administrantes, sicut boni dispensa-
tores multiformis gratiæ Dei. Vocat obediē-
tiam

AD ROMANOS.

to.

tiam fides, quod nō accipiatur curiosis ratioci-
nationib⁹, sed simplici obediētia, i. Cor. ij. Sermo
meus & prædicatio non in persuasibilibus hu-
manæ sapiētiæ verbis, sed in ostensione spiritus
& virtutis, vt fides vestra nō sit in sapientia ho-
minum, sed in virtute Dei. Quando enim à Do-
mino quid definitur ac publicatur, non debent
quæ dicuntur ab auditoribus in quæstionem &
curiosam dubitationem auocari, sed tantū sim-
pliciter suscipi. In hoc enim apostoli nassi sunt,
vt quæ percepissent eloquerentur, nostrū verò
est vt credamus. ij. Cor. x. In captiuitatem redi-
gentes omnem intellectū in obsequium Christi.
Esa. vij. Nisi credideritis nō intelligetis. Sed quis
finis eorū qui non obediunt Euangelio? i. Pet. iij.
Certè ii. Thes. i. Qui nō obediunt Euāgelio Do-
mini nostri Iesu Christi, poenas dabūt in interitu
æternas, à facie Domini, & à gloria virtutis eius,
cum venerit glorificari in sanctis suis, & ammi-
rabilis fieri in omnibus qui crediderunt. Hinc
Ro. vi. Gratiarum Deo, quia fuistis serui peccati,
obedistis autem ex corde in eam formā doctrinæ
in qua traditi estis. Aduerte autē euangelij do-
num, neq; enim cuiuspiā nationi quæadmodum
lex illa vetustior, Psal. cxlvij. Non fecit taliter
omni nationi, & iudicia sua nō manifestauit eis.
Istiusmodi data est gratia, Io. x. Alias oues habeo
quæ non sunt ex hoc ouili, illas oportet me ad-
ducere, & vocem meam audient, & fiet vnum
ouile & vnus pastor. Vocem inquit meā audiēt.
Act. xij. Vobis, ait Paulus, oportebat primum
C ij loquū

ANT. KONINXSTEIN,

loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Deus. Posui te in lucem gentium, vt sis in salutem vsq; ad extremum terræ. Audientes autem gentes gauisæ sunt, & glorificabant verbū Domini, & crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam æternam. Pro nomine eius dilatando, ij. Cor. iij. Non enim nosmetipsos prædicamus, sed Dominū nostrū Iesum Christum, nos autem seruos nostros per Iesum. Vndè Act. ix. Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus, & filiis Israel. Non enim est aliud nomen sub cælo datū hominibus, in quo oporteat saluos fieri credentes. Act. iij. Hinc Angelus ait. Mat. i. Vocabis nomen eius Iesum, ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorū, Ioan. xx. Hæc scripta sunt, vt credatis quia Iesus est ille filius Dei, & vt credentes vitam habeatis in nomine eius. Per quod & signa fiebant. Marc. xvi. In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquentur nouis, serpentes tollent. Vndè Petrus claudo ait, Act. iij. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula, & apprehensa manu eius dextera alleuauit eum, & statim consolidatæ sunt bases eius & plantæ.

F In quibus estis & vos vocati Iesu Christi, omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Do-

AD ROMANOS.

11

& Domino nostro Iesu Christo.

Vide quā alienus sit ab omni adulatione, nā Romanis scribens, qui veluti in totius orbis vertice constituti erant, nihil præcipue illis præ cæteris gentibus adscribit, d. Quoniam & vos cum alijs vocauit & non ex vobis ipsis accessistis, ne iam sectarum aut religionum vocabula vos dirimant, cum communis sit omnium adoptio, j. Thes. ij. Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulationis sicut scitis, neq; in occasione auaritiæ, Deus testis est, nec quærentes ab hominibus gloriam. Quando ergo in necessariis & spiritualibus communia & seruis & liberis proposita sunt omnia, vt pote Dei dilectio, vocatio, Euangelium, & reliqua omnia, quomodo non foret extremæ dementiæ ob res terrenas discernere, quos Deus ipse & coniunxit, & maioribus per omnia pariter fecit esse honoris? Col. ij. Expoliantes vos veterē hominē cum actibus suis, & induentes nouum, eum qui renouatur in agnitionem Dei, secundū imaginē eius qui creauit eum, vbi non est gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium, barbarus & Schyta, seruus & liber, sed omnia & in omnibus Christus. Gratia ponit originem, quia Deo chari. Dei enim dilectio non prouocatur ex bono creaturæ, sicut dilectio humana, sed magis ipsa bonū creaturæ causat. Est enim diligere bonum alicui velle dilecto, causa autē rerū volūtas Dei est, Psal. cxlij. Omnia quæcunq; voluit fecit. Hinc, j. Ioan. iij. Diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos.

C iij

ANT. KONINXSTEIN,

nos. A pristinis inquit vitijs ad sanctimoniam vite vocatis, i. Thel. iij. Non enim vocauit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt sciat vnusquisq; vas suum possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum. Hæb. xij. Iesus vt sanctificaret populum suum extra portam passus est. Romani ergo vocati, sed non apostoli, sed ad obedientiam fidei. Hæb. xi. Accedentem ad Deum credere oportet quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Salutationem insert. d. Gratiam vobis opto, pacemque non quam mundus hic vulgato more solet precari, sed veram nouamque pacem, quæ proficiscitur à Patre, & Domino nostro Iesu Christo. Iacob. i. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, de sursum est descendens à patre luminum. Hanc ipse cum patre d. Ioannis xij. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hanc mandauit offerendam domui in ingressu, Matth. x. Intrantes autem in domum salutate eam dicentes. Pax huic domui, Et siquidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam, si autem non fuerit digna, pax vestra reuertetur ad vos. Non ergo paruifacienda salutis imprecatio, Ecclesiast. iij. Benedictio patris firmat domos filiorum, maledictio autem matris eradicat fundamenta. Sic Isaac Iacob Benedixit, Genes. xxvij. Benedixi ei, & erit benedictus, Iacob filius Iosephi,

AD ROMANOS.

22

Ioseph, Genes. xlvij. Vbi que exorditur à gratia & pace, quia periculosum & diuturnum Christus bellum nobis dissoluit, idque non nostris meritis, sed sua gratia, Ephes. ij. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum, Collos. i. Pacificans per sanguinem crucis suæ, siue quæ in coelis, siue quæ in terris sunt. Quandoquidem itaque dilectio gratiam, & gratia pacem nobis largita est, rectè illas in salutatione hoc ordine collocat, optans vt perpetuò maneant immotæ, ne videlicet aliud excitetur bellum, quare optat, vt qui illa dedit, etiam firma custodiat, Philip. iij. Et pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras, in Christo Iesu. O quantum inualuit diuinæ gratiæ charitas, nam qui inimici erant Deique contemptores ac honorum expertes, sancti facti sunt, & filij, Deum in patrem nati. Cum enim patrem memorat, & filios subindicat: cum verò filios dicit, omnem simul omnium honorum thesaurum indicat. Perstemus itaque & dignam hoc dono vitam ostendentes, pacem hanc & sanctificationem custodiendo. Reliquæ siquidem dignitates temporales sunt, & simul cum hac vita soluuntur, ac precio venales habentur, sed hilaritatem & gaudium præstare non possunt, sed sola spiritus sancti virtus & conscientia bona. Hanc quisquis habuerit mudâ, quâcumq; abiectus sit & pauper meliore tamè est animo etiâ illi qui vehementer deliciantur, C. iij quem

ANT. KONINXSTEIN,

quemadmodum vicissim ille qui male sibi est conscius, etiam si omnibus sit vallatus pecunijs, animus tamen est miserimus. Si igitur voluptate vera frui voluerimus, præ omnibus fugiamus malitiam, seruemusque virtutem. Non enim aliàs licet illius esse participes, etiam si in ipsum regium ascenderimus thronum. Hanc ferè omnibus suis epistolis salutatione præmittit, nunc narrationem subnectit.

G Primum quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiatur in vniuerso mundo. Testis enim mihi est Deus, cui seruo in spiritu meo, in Evangelio filij eius, quòd sine intermissione memoriam vestri facio in orationibus meis semper obsecrans si quomodo tandem aliquando prosperum iter habeam, in voluntate Dei veniendi ad vos.

Duo insinuat omnibus necessaria. Primum. Debita gratiarum actio pro donis acceptis. In primis inquit gratias ago Deo patri, vestro omnium nomine, qui per filium hoc vobis largitus est, vt qui ante hac eratis increduli, nunc fides vestra celebretur, prædiceturq; toto terrarum orbe. Ostendit quemadmodum oporteat omnium seu operum, seu verborum primitias Deo offerre: & non solum quemq; pro suis, sed etiam pro aliorum virtutibus gratias agere, id quod mentem ab omni inuidentià liberrimè reddit, Deumq;

AD ROMANOS.

13

Deumque ad maiorem erga gratos animos exhibendam beneuolentiam inducit August. Quid melius aut corde gramus, aut ore promamus, aut calamo scribamus, non est nisi Deo gratias. Sap. xvi. Ingrati enim spes tanquàm hiernalis glacies tabescet & disperiet tanquàm aqua superuacua. Nedū verò in prosperis tantū, sicut Plal. xlviii. Confitebitur tibi cum benesceris ei, sed & in aduersis animi grata beneuolentia conspicua fieri debet. Sic Iob impudens os Satanæ obstruxit, palamque ostendit quòd non propter diuitias cum bene haberet, sed propter plurimā quā erga Deū habebat dilectionē gratias egerit, Iob. j. Hinc j. Thel. v. In omnibus gratias agite. Per Iesum, inquit, vt eodem ordine ad Deum redeat, quo ad nos gratia deuenit, Ioan. i. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Ipse enim mediator Dei & hominum, j. Timo. ij. Per quem accessum habemus ad patrem. Eph. ij. Hinc Eph. v. Gratias agentes semper pro omnibus, in nomine Domini nostri Iesu Christi, Deo & Patri. Obserua quod nō pro terrenis & caducis, sed pro veris & æternis bonis gratias agit, hoc est fide, quæ fundamentū est omnium bonorum, sine qua impossibile est placere Deo, Hæb. xi. Animi verò sui aperiens affectum, communem omnium Deum suū facit, quemadmodum & prophetæ solent. Sic etiam dictus est Deus Hæbræorum propter specialem cultum, Exo. x. Dominus Deus Hæbræorū hæc dicit, Plal. lxxv. Notus in Iudæa Deus, in Israel magnus

ANT. KONINXSTEIN,

magnum nomen eius. Quin etiam & Deus ipse Abraham, & Isaac, ac Iacob, deū se nominat, ut suam ad illos patefaciat charitatem. Hæbr. xl. Vnde non confunditur Deus, eorum Deus vocari, Exo. liij. Ego sum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. Alterum est deuota oratio pro bonis perficiendis. Quandoquidem nunquam eos viderat, visum est illi quoniam neminem hominum animi sui testem poterat sistere, Deum qui corda penetrat testem inuocare, i. R. xvi. Homo videt ea quæ parent, Deus intuetur cor. Hinc Hier. xxix. Ego sum iudex & testis. Non autem iuratis, sed assentientis affectus est, sicut & dominus, Io. viij. Testimonium perhibet de me qui misit me pater. Sic & ij. Gal. i. Quæ scribo vobis ecce coram Deo quia non mentior. Cui seruo inquit, Vide modestiam Apostoli, nihil sibi, sed omnia spiritus sancti impurat virtuti, cuius non carnalis est cultus in crasis & corporalibus obseruantijs, ut pote bouum, ouium & sumorum oblationibus. Gentilis cultus carnalis erat & falsus, Iudaicus quidem verus sed carnalis. Christianorum verò spiritualis est. Nam quemadmodum apud reges omnes quidem vni subditi sunt, sed non omnes eadem administrant, ita sit & in spiritualibus. Alius enim Deo seruit, cum illi solum pro viribus vacat, alius cum peregrinorum suscipit curam, vel viduas ipsas tutatur, alius verò cum sermonem ministrat. Hinc Ro. xij. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem

AD ROMANOS.

14

autem membra non eundem actum habent, ita multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra, habentes donationes, secundum gratiam quæ data est nobis differentes. Gratissimus Deo cultus, proximorum inservire necessitatibus. Hæb. xij. Hospitalitatem nolite obliuisci. Beneficientiæ & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostijs promeretur Deus. Gal. v. Vos autem in libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis carnis, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Ecce quam lucidè seipsum resoluit, per charitatem spiritus sancti inuicem. Prædicans Euangelium filij eius. Supra dixit Euangelium patris, hic filij affirmat, quia omnia quæ patris, sunt & filij, Ioan. xvij. Omnia mea tua sunt, & omnia tua mea sunt. Quomodo seruiat ostendit, ij. Timo. ij. Memor esto, Dominum Iesum Christum resurrexisse à mortuis, ex semine David secundum Euangelium meum, in quo laboro usque ad vincula, quasi malè operans, sed verbum Dei non est alligatum. Ideo omnia sustineo propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Iesu, Ecce quemadmodum Deo animum per continuam orationem offerebat, & corpus per labores & abstinentiam spiritui subigebat, i. Cor. ix. Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne forte cum alijs prædicauerim, ipse reprobus efficiar, sic euangelica illa vidua non discedebat de tem-

ANTI KONINXSTEIN,

de templo ieiunatis & orationibus seruans Deo die ac nocte. Luc. iij. Cupiebat illos inuifere, quare semper sine intermissione mentionem ipsorum habebat, sed præter Dei voluntatē nolēbat: Hæc enim vera est dilectio, si iuxta voluntatē Domini diligimus, qui enim Christo in paupere deficiente fame, amicis, & cognatis supra quā necessitas exigit, contribuit, dilectionis mensuram excedit. Iac. v. Orate pro inuicem ut saluemini. Orig. In omni itineris inchoatione precandum, uti secundum Dei voluntatē prosperū cedat. Nam & Balaam iter prosperum habuit, sed non secundum voluntatē Dei. Nu. xxiij. Peruersa est via tua mihi que contraria. Machinabatur enim in perniciē populi Dei, cui benedicere cōgebatur. Nu. xxiiij. Veruntamen pergens ad populum meū, dabo (ait ad Balach regem) tibi consiliū, quid populus tuus populo huic faciat extremo tēpore. Vndē fornicati sunt cum filiabus Moab, Nu. xxv. Quare perierunt, ex Israel 2000. hominum, & tandem ipse cum suis intravit, Num. xxxi. Sic multi prosperum in sæculi rebus fortiuntur successum, non autē secundum voluntatē Dei, Psal. xxxvi. Noli emulari in eo qui prosperatur in via sua, in homine faciente iniustitias. Nam Pro. i. Prosperitas stultorū perdet eos. Causam indicat Pro. xij. Via stulti recta in oculis eius. Sed Pro. xiiij. Est via quæ videtur homini recta, & nouissima eius ducunt ad mortē. Hinc Tob. iij. Omni tempore benedic Deū, & pete ab

AD ROMANOS.

15

pete ab eo ut vias tuas dirigat. Nam Pro. xvi. Cor hominis disponit viam suam, sed Dominus est dirigere gressus eius. Ipse enim à malis præseruat, in cuius figura angelus interposuit se Aegyptiis & filiis Israel. Exo. xxiij. Deut. xxxij. Dominus solus dux eius fuit. Circumduxit & docuit & custodiuit quasi pupillam oculi sui. O foelix conductor. Vndē Psal. cxxxix. Custodi me Domine de manu peccatoris, ab hominibus iniquis eripe me, Qui cogitauerunt supplantare gressus meos, absconderunt superbi laqueum. Et funes extenderunt in laqueū, iuxta iter scandalum posuerunt mihi. Sed frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Pro. i. Nam Psal. xc. Ipse liberauit me de laqueo venantiū. Imō Psal. cxxlij. Laqueus contritus est, & nos liberati sumus, adiutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cælum & terrā. Sic & in bonis adiuuat & dirigit, Psal. lxxvij. Benedictus Deus die quotidie, prosperum iter faciet nobis Deus salutarium nostrorum, Iudith. xij. Viuit Dominus quoniam custodiuit me angelus eius, & hinc euntem, & ibi commorantem (apud principem militiæ Assiriorum Holofernē) & inde huc reuertentem, & non permisit me Dominus ancillam suam coinquinari, sed sine pollutione peccati reuocauit me vobis gaudentem in victoria sua, in euasione mea, in liberatione vestra. Quā obrem patres salutem imprecabātur peregrinantibus. Tob. v. Bene ambuletis, & sit Dominus in itinere vestro, & eius (ait Tobias filio) angelus comitetur

ANT. KONINXSTEIN,

comitetur vobiscū. Rursum Tob. x. ait Raguel, Angelus Domini sanctus sit in itinere vestro, perducaturque vos incolumes, & inueniatis omnia recte circa parentes vestros. O cheu quē dispares sumus, Iaco. iij. Ecce nunc qui dicitis, hodie aut crastina ibimus ad illā ciuitatē, & faciemus ibi quidē annum, & morabimur, & lucrū faciemus, qui ignoratis quid erit in crastinū. Quæ enim est vita nostra? Vapor est ad modicū parēs, & deinde ceps exterminabitur, pro eo ut dicatis, si Dominus voluerit, & si vixerimus faciemus hoc vel illud. Ideo Pro. iij. In omnibus vijs tuis cogita illum, & ipse diriget gressus tuos. Vnde Apost. Ro. xv. Obsecro vos fratres per Dominū nostrū Iesum Christū & per charitatē sancti Spiritus, ut adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Deū, ut liberet ab infidelibus qui sunt in Iudæa, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierusalē sanctis, ut veniam ad vos in gaudio, per voluntatem Dei, ut refrigerer vobiscū. Non simpliciter, quæadmodū hodie superfluas, multi & inutilis peregrinationes faciunt, sed rebus necessarijs & vehementer urgentibus motus, videre illos desiderat. Hinc tria motiua insinuat ad inuisendum fratres necessaria. Primum est Vtilitas.

H Desidero enim videre vos, ut aliquid impartiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmandos, vos, id est simul consolari in vobis, per eam quæ inuicem est fidem vestram atque meam.

Non

AD ROMANOS.

16

Non sui compendij gratia ipsos inuisere cupiebat, aut cupiditate locorum videndorū, non curiositate antiquitatū Romanorū (quid enim hæc vana cuperet, qui raptus in tertium cælum fuit, ij. Cor. xij.) sed ut gratiam spiritualementur in eo quod instituerit, Psal. ciiij. Quærite Dominū & confirmamini, quærite faciem eius semper. Nam neque qui plātat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementū dat Deus, i. Cor. iij. Vnde ait Petro, Luc. xxij. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, & tu aliquādo conuersus, confirma fratres tuos. Modum indicat, psal. cxvij. Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis. Sic Act. xv. Iudas & Sila ipsi cū essent prophætæ, verbo cōsolati sunt plurimos. Tit. iij. De his volo te cōfirmare, ut curēt bonis operibus præesse qui crediderunt. Vnde Apoca. iij. Esto vigilans & confirma cætera quæ moritura erant. Sicut autē multas faces igni addēs, flammā ignis cōspiciuā pleniorēque reddit, ita & apud fideles fieri solet, qui multis malis & grauioribus afflictati, mutua adhortatione aluiantur. Sic ipse de eorum fide, & vicissim illi de ipsius gratulantes, mutua exhortatione succinguntur. Ecce qualis conuentio fuit fidelium. Sed verendum nobis, ne verificetur illud, i. Cor. xi. Non laudans quod non in melius conuenitis. Nam i. Cor. xv. Corrumpunt bonos mores colloquia mala. Varijs siquidē modis pestilens est lingua mala, Turpiloquio inficit, detractione

ANT: KONINXSTEIN,

detractione infamar, delatione iugulat, mendacio fallit & peierat. Ideo Eph. v. Fornicatio & omnis immunditia, aut auaricia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos. Hos enim decet, vt non solum vita, sed sermo sit ab omni turpitudine immunis. Hinc Eph. iij. Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad ædificationem fidei, vt det gratiam audientibus, Nam Mar. xij. Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala, i. Pet. iij. Si quis loquitur quasi sermones Dei. Si oblectari animum iuuat, gratiarum actionibus & Dei laudibus oblectetur, Iac. v. Tristatur aliquis vestrum, oret æquo animo & psallat, Col. iij. Verbum Christi habiter in vobis abundanter, in omni sapientia, docentes & cõmonentes vos in psalmis & hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia cantantes in cordibus vestris Deo. Secundum est necessitas.

H Nolo autem vos ignorare fratres, quia sepe proposui venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc, vt aliquem fructum in vobis habeam, sicut & in cæteris gentibus Græcis ac Barbaris, sapientibus & insipientibus debitor sum, ita (quod in me) promptum est, & vobis qui Romæ estis euangelizare.

Suam ostendit mentem, simul erudiens nos,
ne factor

AD ROMANOS.

17

ne factorum vnquam à Deo ratione exigamus, etiam si quàm plurimos quæ facta sunt conturbent. Domini liquidem solius est præcipere, seruorum verò est obaudire. Quod si modum & ratione ignoras, nõ tibi graue videatur: hoc enim fidei quasi peculiare est, etiã si dispositionis diuinæ modum ignoraueris, prouidentia tamen illius sermonem amplecti. Erat itaq; quod proponebat indefinenter, signum amoris, quod verò prohibitus nõ reluctabatur, ostendit quàm omnis illius dilectio erga Deum esset. Ob hoc autem eos tantopere inuisere cupiebat, vt non nihil inter eos reportaret, quæ admodum antehac in cæteris nationibus fecit, Ioan. xv. Posui vos vt eatis & fructum afferatis, & fructus vester maneat. Non enim inquit, sapientibus qui humanis rationibus eruditi sunt, sed & rudibus & illiteratis operam hanc debeo, quisquis fuerit ille qui non reiiciat & auersetur. Eorum percutit inertiam, qui talenti sibi concrediti non habent rationem, Luc. xij. Omnia autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo, & cui multum commendatum est, plus petent ab eo. Nam abscondunt sub terram. Mat. xxv. Qui vnum talentum acceperat, abiens sodit in terram. Cui Dominus ait. Serue male & piger, sciebas quia meto vbi non semino, & cõgrego vbi nõ sparsi. Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummularijs, & veniens ego recipissem vtiq; quod meum est cum vsura. Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta. Omnis enim

ANT. KONINXSTEIN,

enim habenti dabitur & abundabit, ei autē qui nō habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. Et inutilem seruū eiciite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Aut non quæ-
runt vtilitatem communem, sed cōpendij pro-
prij gratia, aut quæstus, agunt negotiū Christi,
Phil. ij. Omnes enim quæ sua sunt quærun, non
quæ Iesu Christi. Paulus omnibus se debitorem
testatur. Vnde i. Cor. ix. Vg enim mihi est, si non
euangelizauero, si enim volēs hoc ago mercedē
habeo, si autem inuitus, dispensatio mihi credita
est. Hinc Ezech. iij. Fili hominis speculatorē dedi
te domui Israel, & audies de ore meo verbū, &
annunciabis eis ex me. Si dicēte me ad impium,
morte morieris, nō annūciaueris ei, neq; loqu-
tus fueris, vt auertatur à via sua impia & viuat, ip-
se impius in iniquitate sua morietur, sanguinem
autē eius de manu tua requirā. Si autē tu annun-
ciaueris impio, & ille nō fuerit conuersus ab im-
pietate sua & à via sua mala, ipse quidem in im-
pietate sua morietur, tu autem animā tuam li-
berasti. Sed & si conuersus iustus à iustitia sua
fuerit, & fecerit iniquitatem, ponam offendicu-
lum coram eo. Ipse morietur, quia non annun-
ciasti ei, in peccato suo morietur, & non erunt
in memoria iustitię eius quas fecit, sanguinē autē
eius de manu tua requiram. Si autē tu annūcia-
ueris iusto vt non peccet, & ille non peccauerit,
viuens viuet quia annuncisti ei, & tu animā tuā
liberasti. Vnde Ephesij Paulus vale faciēs ait,
Ad. xx. Quapropter cōrector vos hodierna die,
quiā

AD ROMANOS.

18

quia mundus sum à sanguine omnīū: non enim
subterfugi, quō minus annūciare vobis omne
consilium Dei. Quartū est euangelij honestas.

*Non enī erubescō Euangelij. Virtus enī Dei est R
in salutē omni credēti, Iudæo primū & Græco.*

Quod in me est inquit, gessit quidē animus &
vobis qui Romæ agitis Euāgelij prædicare: nec
enī me hinc deterret imperij Romani maiestas,
neq; pudendā mihi ducō functionē, si prædicem
Euāgelij Christi. Verē nō puduit cū Euāgelij,
pro quo mori gloriæ ducebat, Act. xxi. Ego nō
solū alligari, sed & mori in Ierusalē paratus sum,
pro nomine Domini Iesu. Hinc in cruce gloriā-
batur, Gal. vi. Mihi autem absit gloriari, nisi in
cruce Domini nostri Iesu Christi. Hac sententia
magistratus Ecclesiasticos perstringit, quib; vel
pudor, vel fastus, vel metus auctor est ne doceār,
Luc. ix. Qui me erubuerit & meos sermones,
hunc filius hominis erubescet, cū venerit in ma-
iestate sua, & patris, & sanctorū Angelorū. Ob
id paruuli baptizati in frōte liniūtur chrismate,
vbi sedes est verecundię, ne erubescāt Euāge-
lij. O quot hominibus placere studēt cōtra Euā-
gelij agentes, etiā remordente conscia? Causam
Dominus indicat, Mat. xij. & Marc. iij. Qui su-
pra petrosā seminatus est, hic est qui verbū Dei
audit & cōtinuō cū gaudio accipit illud, & non
habet in se radicem, sed est temporalis. Facta
autem tribulatione & persecutione propter
verbum, continuo scandalizatur. Collige hoc
D ij loci, in

ANT. KONINXSTEIN,

loci in conscientia sana non esse confusionem, neque verecundiam in fronte tam libera, licet quantum ad mundum confundi videantur, ij. Cor. iij. Humiliamur sed non confundimur. Vnde i. Pet. iij. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis, quoniam quod est honoris, gloriae, & virtutis Dei, & qui est spiritus eius super vos requiescet. Nemo autem vestrum patitur ut maledictus, aut homicida, aut fur, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine. Sic enim & Christus sustinuit crucem, confusione contempta. Hæb. xij. Solum enim peccatum erubescibile, sicuti claret in primis parentibus, qui ante transgressionem non erubere, quanquam nudi essent, sed post. Gen. iij. Hinc Rom. vi. Quem fructum habuistis in iis, in quibus nunc erubescitis. Non autem erat inanis fabula euangelium, ut philosophorum doctrina, quæ felicitatem promittebat sed præstare non poterat, neque pudenda doctrina, quemadmodum Romanorum & Græcorum, mechum, parricidam, puerorum interfectorem pro discipulorum, sed eum annunciat qui per crucis tropheum demonum ora obstruxit, & vniuersas illorum incantationes sustulit, i. Cor. i. Nos prædicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Iactabant se Iudæi de lege, Romani de sapientia, sed neutra salutem

AD ROMANOS.

19

salutem conferebat, sed crux. Nam ut impijs & incredulis est res ridicula friuolaque, ita quisquis crediderit, huic virtus est Dei efficax ad salutem conferendam, quam nec lex, nec philosophia, opesve conferre queant. Est autem Dei potentia non hominum. Esa. xlv. Deus saluans & iustus non est absque me, quo ceu organo Deus operatur salutem, quia per crucem deiecit mortem, eripuitque credentes à mortis tyrannide. Ioan. xij. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. At artes hominum & leges rerum publicarum, tantum afferunt corporalia bona, scilicet tranquillitatem qualicumque præsentis vitæ, quæ nonnunquam perniciosa est, quoniam ea homines abutuntur, Pro. i. Prosperitas stultorum perdet eos. Vnde Pro. xij. Qui pacis ineunt consilia, sequetur eos gaudium, Pro. xi. Salus ubi multa consilia. Corporalis salus, plerumque erumnosa, Iob. xiiij. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miseriis. Qui quasi flos egreditur & conteritur, & fugit velut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Spiritualis gaudiosa, Eccle. xxx. Non est census super salutem corporis, & non est oblectamentum super cordis gaudium, Esa. xlv. Israel saluatus est in Domino salute æterna. Hinc Dominus euangelij totius summam aperit, Luc. iij. Spiritus, inquit, Domini super me, eo quod vnxit me. Act. x. Quem Deus vnxit Spiritu sancto & virtute. Ad quid subdit, Euangelizare pauperibus misit

ANT. KONINXSTEIN,

misit me. O inexhaustam Dei erga peccatores dilectionem: Luc. iij. Oportet me & alijs ciuitatibus euangelizare regnū Dei, quia ideo missus sum. Sanare contritos corde. Mat. ix. Non est valentibus opus medico, sed malè habentibus. Luc. v. Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Captiuū redemptionem. Ioan. viij. Si filius vos liberauerit, verè liberi eritis. Luc. xi. Cum fortis armatus custodit atrium suū, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior eo superueniens vicerit eum, vniuersa arma eius auferet in quibus confidebat, & spolia eius distribuet. Et cæcis visum, Ioan. ix. In iudicium ego in hunc mundū veni, vt qui nō vident, videant, & qui vident cæci fiant. Ioan. i. Illuminat omnem hominem venientē in hunc mundum. Dimittere contractos in remissionē. Onere scilicet peccati. Psal. xxxvij. Quoniam iniquitates meæ supergressæ sunt caput meū, & sicut onus graue grauati sunt super me. Vel legis, Act. xv. Quid tentatis Deum, imponere iugū super ceruices discipulorum, quod neque nos, neque patres nostri portare potuimus, sed per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quem admodum & illi. Mat. xi. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiā vos. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suauē est, & onus meū leue. O quot relicto hoc onere, iugum graue satanæ, quod Dominus in ipsis

AD ROMANOS.

20

In ipsis contriuit, subeunt. Esa. ix. Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & sceptrum exactoris eius superasti. Prædicare annum acceptum Domini, Marc. i. Impletū est tempus, appropinquauit regnum Dei, Poenitemini & credite Euangelio, ij. Cor. vi. Adiuuantes autem exhortamur, ne in vacuū gratiā Dei recipiatis, ait enim (Esa. xlix.) Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Nā sequitur. Et diem retributionis. Mat. xij. Omne verbum ociosum, quod loquuti fuerint homines super terram, reddent rationem de eo in die iudicii, Iac. iij. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & saluare, Mat. xvi. Filius hominis venturus est in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua, Ioan. v. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionē vitæ, qui verò mala egerunt in resurrectionem iudicii. Rationē indicat & modum quare, potentia Dei.

*Iustitia enim Dei in eo reuelatur ex fide in fidē, L
sicut scriptum est. Iustus autem ex fide viuit.*

Cum enim ante hac alijs in rebus, alij sitam esse iustitiam exstimārint, nunc Euangelio Christi palām fit omnibus iustitia, non Moli, sed Dei, quæ non in legalibus ceremonijs sita sit, sed ex fide contingat, Eccles. xxx. Salus animæ

ANT. KONINXSTEIN,

In sanctitate iustitiæ. In sanctitate ait iustitiæ. Est enim iustitia pharisaica vitiosa, qua de se præsumentes, alios contemnunt, Luc. xviii. Hinc Luc. xvi. Vos estis qui iustificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda vestra. Mat. xxlii. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, Sic & vos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisis & iniquitate. Ideo admonet. Mat. vi. Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum qui in cœlis est. Politica est defectuosa. Cum legi satisfacimus opere, iusti secundum legem iudicamur, quia non vt transgressores puniendi. Igitur opera legis, siue naturæ, siue scriptæ, iustitia legali iustificat, non autem ea quæ vitam conferat æternā, quantumuis etiam in speciem sunt bona, dum faciens ea sibi tribuit, aut gratia commodi proprii seruat, aut poenarum metu, ideo dicitur iustitia legis, operum, humana, Ro. x. Ignorantes Dei iustitiam, & suam volentes constituere, iustitiæ Dei non sunt subiecti, Phil. ii. Vt inueniar in illo non habens meā iustitiam quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Iesu. Vnde Nu. ix. Faciant phasæ, iuxta omnes ceremonias, & iustificationes eius. Vides legis iustitiam? Sed Hæb. ix. Munera & hostiæ quæ offeruntur, non possunt iuxta cōscientiam perfectum

AD ROMANOS.

27

sectum facere seruientem, solummodo in cibis, & in potibus, & varijs baptismatibus, & iustitijs carnis, vsq; ad tempus correctionis impositis. Hæb. vii. Nihil enim ad perfectum adduxit lex, Ideo Ro. viii. Quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suū misit, in similitudinē carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustificatio legis impleteretur in nobis, qui non secundum carnem ambulamus, sed secundū spiritum. Evangelica vero iustitia, virtuosa est, quæ Dei dicitur iustitia, quia gratis ex misericordia, non ex meritis nostris quæ nulla apportamus, sed peccata. Esa. xlii. Narra si quid habes vt iustificeris, pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præuaricati sunt in me, Tit. iii. Non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quæ effudit in nos abundē, per Iesum Christum saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius heredes simus secundum spem vitæ æternæ. Fidei sermo. Tria ponit. Peccatorum remissionem, per regenerationem. Ro. vi. Quicumq; baptisati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptisati sumus. Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Mat. xxvi. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorū. Mat. xx. Filius

ANT. KONINXSTEIN,

Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Sanctificationem per spiritus sancti infusionem. Ephes. iiii. Nolite contristare spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis, scilicet fidei caractere. Est enim pignus hereditatis. Eph. i. Iustificationem per gratiam, Ro. xi. Quod si gratia iam non ex operibus, alioqui gratia iam non est gratia. i. Cor. i. Qui factus est nobis sapientia & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Modum indicat, ij. Cor. v. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in illo. Roma. v. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita per vnus obedientiam iusti constituentur multi. i. Cor. vi. Abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Obserua iustitiam Dei reuelari, qua nos sine precedentibus meritis iustos efficit, quo arguit eam & antea fuisse. Esa. lvi. Iuxta est salus mea ut veniat, & iustitia mea, ut reueletur. Nam figuris suis obvelata, i. Cor. x. Omnia in figura contingebant illis. Vnde Ioan. viii. Abraham pater vester exultauit ut videret diem meum, vidit & gaudens est. Sed non sicut Apostoli, quin & Domini praecursor, Ioan. i. ait. Ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu

AD ROMANOS.

22

ritu sancto. Hinc Ioan. xx. Haec scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est ille filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine eius. Ex fide in fidem inquit, dum cognoscunt homines nunc praestare Deum, quod olim ore prophetarum promiserat. Nam quicumque saluati sunt, hac fide saluati sunt. Ro. x. Finis legis est Christus ad iustitiam omni credenti. Hinc magnum credentium cathalogum contexit. Hebr. xi. Qui fide saluati sunt. Ro. iij. Qui iustificat circumcisionem ex fide, & praepotium per fidem. Sic & ex fide imperfecta, in fidem perfectam, Luc. xvi. Domine adauge nobis fidem. Huic rei fide facit dicto propheta. Abac. ij. secundum septuaginta. Iustus meus ex fide victurus est. Non simpliciter iustus sed ea iustitia quae de supernis est. Qui enim adhuc fide ambulant, nondum vitam illam apprehendunt, necdum vitam aeternam viuunt, Mar. x. Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centuplum nunc in tempore hoc, & in saeculo futuro vitam aeternam. Consummata igitur ex fide vita in futuro expectatur. Cum enim ea, quibus a Deo donati sumus, mortales nequeant cogitatione complecti, merito nobis est fides haec necessaria, quam si scrutari haelitando ceperimus, omnium proculdubio patiemur iacturam. Sunt enim, qui nomen habent quod viuunt, sed mortui sunt, Apo. iij. non enim potest sine fructu esse vitalis morus, viua fides per cha

ANT. KONINXSTEIN,

per charitatem, Gal.v. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Igitur si non est serax bonorum operum, viuæ non est, Iaco. ij. Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est.

M Reuelatur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem & iniustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in iniustitia detinent, quia quod notum est Dei, manifestum est in illis. Deus enim illis manifestauit. Inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus & diuinitas, ita ut sint inexcusabiles.

A melioribus exorsus infert nunc quæ possunt inferre formidinem. Nouerant enim, multos mortalium timore ad virtutem induci. Sic & Deus post regnum cœleste, gehennam comminatur, prophetæ quoque bonis præpositis, & mala prænunciant, Esa.i. Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis, quod si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius deuorabit vos. Duo notat hic apostolus. Primum est diuinæ vindictæ magnitudo, quia ira Dei. Si fide salutem consequimur, & vitam æternam, consequens est ob infidelitatem perire, & morte æterna mulctari, Ioan. iij. Qui credit in filium Dei, habet vitam æternam, qui autem incredulus

AD ROMANOS.

23

Incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Manet inquit, super eum. Ostendit ergo hanc vindictam intoleraibilem. Hinc Apoca. vi. Dicunt montibus & petris cadite super nos, & abscondite nos à facie sedentis super thronum, & ab ira agni, quoniam venit dies magnus iræ ipsorum, & quis poterit stare? Loquitur de Deo more humano: nam homines irati vindictam quærunt. Deus autem cum animi tranquillitate vindictam infert. Sap. xij. Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Orig. Reuelari dicimus, quæ ex obscuris & reconditis, ad notitiam proferuntur, sic & ira Dei retegitur, maxime dum ostenditur, quantis peccatis digni sunt, qui ingenio abusi sunt. De cœlo ait, quia quidam Dei prouidentiam ad inferiora se extendere negabant, Iob xxij. Nubes latibulum eius, nec nostra considerat, & circa cardines cœli perambulat. Et de cœlo ad iudicium veniet. Act. i. Hic Iesus qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum. Eccle. xij. Cuncta quæ sunt adducet Deus in iudicium, pro omni errato, siue bonum, siue malum sit. Mat. xxiii. Tunc parebit signum filij hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus terræ, & tunc videbunt filium hominis venientem in nubibus cœli, cum virtute magna & potestate. Atqui & nunc istud sæpe videmus, utpote in fame, peste, bellis, etiam & seorsum quisque, & in communi simul omnes

ANT. KONINXSTEIN,

omnes puniuntur. Sed tunc maiora & communia erunt supplicia, quando iudex in horribili illo tribunali constitutus, hos quidem in carminum ignis, istos vero in tenebras exteriores, & inevitabiles & intolerabiles poenas iubebit conijci. Nunc à Domino corripimur, ad emendationem, i. Corin. xi. Cum iudicamur à Domino corripimur ut non cum hoc mundo damnemur. ij. Machabeo. vi. Etenim multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultiones adhibere, magni beneficii est indicium. Consequenter ostendit iram ipsam inevitabilem, quia super omnem impietatem & iniustitiam eorum hominum qui veritatem Dei in iniustitia detinent. Impietas vitia signat, quæ propriè cum prima tabula pugnat, Ezech. xvij. Impietas impij super eum. Iniustitia, vitia in proximum. Veritatem, Dei cognitionem appellat, cui impij non assentiuntur. Deliquidem cognitio, quantum de se est, inducit ad bonum, sed ligatur per iniustitiæ affectum, Psal. xi. Diminutæ sunt veritates à filiis hominum. Sicut enim lux pulsatur ad oculum, sic veritas ad intellectum, sed detinetur per iniustitiam & malam vitam. Sap. i. In maliuolam animam, non introibit sapientia, neque habitabit in corpore subdito peccatis. Constat enim, naturalem illam cognitionem insitam mentibus humanis scalam quandam esse, qua ad veri Dei cognitionem conscendatur, si modò quis eam non deprauet per superbiam, & ingratitudinem, quibus

AD ROMANOS.

24

quibus vicij ipsa deprauatur cognitio, & iniusticia detineri dicitur, quo minus sese propalet. Sciunt enim Deum esse, & peccata punire, ipsique obediendum, huic tamen notitiæ neque assentiuntur, neque obtemperant. Torus quidem Deus ut est, humano ingenio cognosci non potest: ceterum quod in humanam cadit cognitionem, id illi sunt assecuti, quia notitia Dei manifesta est eis, Deus enim eis manifestauit, quare totum illi debet, & non sibi arrogare. Orig. Ostendit Apostolus ea quæ ad sapientes seculi de veritatis cognitione peruenerunt, Deo reuelante didicisse, sed dum aut vanæ gloriæ student, aut adulantur erroribus vetustis, aut metu principum resrenantur, veritatem detinent, & damnationis suæ iudices fiunt. Hinc ostendit, unde cognitum, sit quod Deus illis sui cognitionem manifestauit. Non solum enim rationem naturalem tribuit, per quam cognosci possit, sed & per opera exterius iuuat. Quamuis inuisibilis corporeis oculis sit ipse Deus. Ioannis i. Deum nemo vidit unquam. i. Timo. vi. Lucè habitat inaccessibile. i. Timo. i. Regi sæculorum immortalis, inuisibilis, soli Deo honor & gloria. Intellectu tamen cõspicitur, velut in speculo relucens in hoc mundo, tam mirificè cõdito, ac administrato. Sap. xij. Vani sunt omnes homines, in quibus non subest sciëntia Dei, & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui est, neque operibus attendentes, agnouerunt quis esset artifex. Quid enim faciit oia certo ordine durantia, quod hinc mirabilis pulchritudo

ANT. KONINXSTEIN,

pulchritudine, istinc stupenda magnificentia, opificis sui virtutes prædicant, Psal. xviii. Cœli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum. Sap. xliij. Quorum & si specie delectati Deos putauerunt, sciant quanto his dominator eorum speciosior est: species enim generator hæc omnia constituit. Aut si virtutem & opera eorum mirati sunt, intelligat ab illis, quoniam qui hæc fecit fortior est illis. A magnitudine enim speciei, & creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri. Vnde Act. xvij. Paulus ait, Præteriens vidi simulachra vestra, inueni & aram in qua scriptum erat, Ignoro Deo. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuncio vobis. Licet autem hic mundus initium habuerit & finem habiturus sit, Luc. xxi. Cœlum & terra transibunt, innouatione scilicet, ij. Pet. iij. ex huius tamen opificio conditoris virtus & potentia perspicitur, quæ nec initium vultum nouit neque finem est habitura. Sap. xi. Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti, multum enim valere tibi soli supererat semper, & virtuti brachij tui quis resistit? Quoniam tanquam momentum statere, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris ante lucani qui descendit in terram. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? Diuinitas non in seipsa sed in attributis, utpote bonitate, sapientia, iustitia, ne quid haberent, quo prætexant impietatem suam. Non autem Deus tantam operum suorum doctrinam in medium produxit
vt ho

AD ROMANOS.

25

vt homines excusatione priuaret, sed vt se illorum factorè agnoscerent: ingrati verò omni se excusatione nudarunt. Alterum, humanæ culpe turpitudine.

Quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipientes eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. N

Notat suapte culpa ipsos exæcatos. Etenim cum Deum esse cognoscerent, per naturalem rationem, creaturarum contemplationem, Dei reuelationem, non tamen honorem habuerunt, veluti omnium principum. Eccl. xliij. Glorificantes dominum quantumcumque potueritis: superualebit adhuc & ammirabilis magnificentia eius. Neque gratias egerunt tanquam omnium largitori. i. Cor. iij. Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Hinc inanis aura gloriæ turgidi, vanique facti, frustrati sunt cogitationibus suis. Quemadmodum enim si quis in tenebrosa nocte, aut ignoratam viam ingredi, aut mare nauigare tentarit, non solum ad propositum finem non pertingeret, sed confestim errando periret: sic & illi qui viam ad cœlos eunt adorsum, lumine huic itineri necessario prorsus reiecto, loco illius cogitationum suarum tenebris utuntur, grauissimum patiuntur naufragium. Vanum enim dicitur, quod non habet firmitatem seu stabilitatem. Solus autem Deus immutabilis est. Mal. iij. Ego Deus & non muror. Iac. i. Apud quem non est transmutatio, nec
E vicissitudo

ANT. KONINXSTEIN,

vicissitudinis abumbratio. Qui ergo præter-
misso Deo creaturæ innititur, vanus sit & inutilis.
Hier. ij. Duo mala fecit populus meus, me-
dereliquerunt fontem aquæ viæ, & foderunt
sibi cisternas dissipatas, quæ continere aquas non
possunt. Vanè ergo noticiam de Deo habue-
runt, quandoquidem finem quem debuerunt,
non sunt assecuti. Nam arrogantis nebula ob-
tenebratum est insipiens cor eorum, atque hoc
ipso stulti & indocti facti sunt, quod se iactarent
esse sapientes & eruditos. Sicut enim qui auer-
tit oculum à sole obscuritatem corporalem in-
currit, ita ille qui à Deo auertitur, de se præsu-
mes, nō de Deo spiritaliter obscuratur. Eph. iij.
Non ambuletis sicut & gentes ambulāt, in va-
nitate sensus sui, tenebris obscurati habentes in-
tellectū, alienati à viā Dei, per ignorantiam quæ
est in illis, propter cæcitatem cordis illorū, qui de-
sperantes tradiderunt semetipsos impudicitie in
operatione immunditiæ omnis, in avaritiā. Hier.
liij. Sapientes sunt ut faciāt mala, bene autē sa-
cere nesciērunt. & Hier. x. Stultus factus est omnis
homo de sapientia sua. Ruēdo enī in omnia vi-
riorū genera, contra Deum & homines, prodie-
rūt stultitiā suā. Quid enim velānius, quā il-
ligna & lapides colere? & venerari? Ecce quantū
superba de se præsumptio excæcat. Pro. xi. Vbi
superbia, ibi erit & contumelia, vbi autem est
humilitas, ibi & sapiētia. Mat. xi. Confiteor tibi
pater Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc
à sapientibus & prudētibus, & reuelasti ea paru-
lulis.

AD ROMANOS.

16

uulis. Ita pater, quoniā sic placitum fuit antequam
Stultitiā notat turpitudinis, quia impia in Deū.

*Et mutauerunt gloriam incorruptibilis Dei, in
similitudinem imaginis, corruptibilis hominis,
& volucrum, & quadrupedū, & serpentum.*

Accusantur quod causas inueniendi Dei ma-
gnas & illustres habuerunt, subinde quod sa-
pientes haberi voluerunt, demum quod non
solum inuenerunt, sed quod cultum illi soli de-
bitum, in dæmones, & lapides, & ligna transu-
lerunt. Sap. xliij. Incommunicabile nomen la-
pidibus & ligno imposuerunt. Maxime itaque
ridiculum est, quod gloriam Dei mutauerunt. Hier.
ij. Considerate & videte vehementer, si factum
est huiusmodi, si mutauit gens deos suos, & cer-
te ipsi non sunt dii. Populus verò meus mutauit
gloriam suam in idolum. Quod verò in tam
absurda mutauerunt, extra omnem excusatio-
nem est. Nam Deus super omnia, bestię verò
reptantes infra omnia. Magno studio Satanas
hoc egit, quo ad tantam villitatem genus hu-
manum deiceret, quod deos supra cœlos eue-
here proponebat. Esa. ij. Ut adoraret talpas, &
vespertiliones. Vnde Babilonij draconem ado-
rabant. Dan. xliij. Obseruabis hic iuxta sapien-
tem, quosdam creaturas ut solem lunam &c.
pro diis coluisse, contra quos, Sapient. xliij. Si
tantum potuissent scire, ut potuissent aestima-
re sæculum, quomodo huius Dominum non
facilius inuenerūt. Alios imagines, quarū duplex
E ij initium,

ANT. KONINXSTEIN.

Initium. Alterum, Sap. xliij. Acerbo enim luctu dolens pater rapti cito filij, fecit imaginem, & illum qui tunc quasi homo mortuus fuerat, nunc tanquam Deum colere coepit, & constituit inter seruos suos sacra & sacrificia. Alterum, quod ryranni se pro dijs coli in imaginibus faciebant absentes (sicut pater de Nabuchodonosor rege, Iudith iij. Præceperat eni Holoferni omnes deos exterminari, ut ipse solus deus haberetur) prouexit autem ad horum culturam, & hoc qui ignorabant artificis eximia diligentia. Ille enim volens plus placere illi qui se adsumpserat, elaborauit arte sua, ut similitudinem in melius figuraret. Multitudo autem hominum abducta per speciem operis, cum qui ante tempus tanquam homo honoratus fuerat, nunc Deum estimauerunt. Infelices autem sunt & inter mortuos spes illorum est, qui appellauerunt deos opera manuum hominum. Hæc Sap. xliij. Certum est autem, fideles imagines non pro dijs colere, & venerari, ob quam causam interdum prohibentur, ut claret, Leuit. xxvj. Non facietis vobis idolum & sculptile, nec titulos erigatis, nec insignem lapidem ponetis in terra vestra ut adoretis eum. Sic semper ubicunque prohibentur imagines adijcitur. Non adorabis ea, neque coles. Exo. xx. Vbi præmittit. Non habebis deos alienos coram me. Vnde Hier. ij. Dicunt ligno pater meus es tu, & lapidi tu me genuisti. Esa. ij. Opus manuum suarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. Et incuruauit se homo, & humiliatus est, Sap. xliij. Non

AD ROMANOS.

27

xliij. Non erubescit loqui cum illo qui est sine anima, & pro sanitate quidem infirmum deprecatur, & pro vita rogat mortuum, & in adiutorium inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo qui ambulare non potest, & de acquirendo, & de operando, & de omnium rerum euentu petit ab eo qui in omnibus inutilis est. Esa. xliij. Curuatur ante illud, & adoratur illud, & obsecrat dicens. Libera me, quia Deus meus es. Cor insipiens adorabit illud, & non liberabit animam suam, neque dicit, Fortè mendacium est in dextra mea. Psal. cxlij. Simulachra gentium argentum & aurum, opera manuum hominum, os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt. Aures habent & non audient, nares habent & non odorabunt. Manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture suo. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Esa. xlvj. Sed & cum clamauerint ad eum, non exaudiet, & de tribulatione non saluabit eos. Memento illud & confundamini, redite prauaricatores ad cor. Iudæis ergo, quia proni erant ad idololatriam imagines prohibita fuerunt, quanquam non simpliciter, sed ne adorarent & colerent pro dijs. Nam & duos Cherubim alatos & in propitiatorum respicientes Moses Domino iubente fecit. Exo. xxv. & in loco solennissimo ubi diuina dabantur responsa locauit. Sic & æneum serpentem, Nu. xxi. Fac serpentem æneum, & pone eum pro signo, qui percussus

ANT. KONINXSTEIN,

percutus aspexerit eum, viuet. Christiani verò quia sciunt, quòd idolum nihil est in mundo. j. Cor. viij. Esa. xliij. Nunquid est Deus absque me, & formator quem ego non nouerim. Plastræ idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. Ipsi sunt testes eorum quia non vident, neque intelligunt, vt confundantur. Esa. xlij. Confundantur cōfusione, qui confidunt in sculprili, qui dicunt constatili, vos dij nostri. Nam Psal. xcvi. Omnes dij gentiū demonia, Dominus autē cœlos fecit, pro Christiana libertate imaginibus vtuntur (non enim inhiberum in lege euāgelica) in quibus simplices, & ideoræ legunt & commouentur, quæ ad modum docti literis. Sicut enim serpens figuratiuum fuit signum passionis Christi. Ioan. iij. Sicut exaltauit Moles serpentem in heremo in ligno, ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipso non pereat, sed habeat vitā æternam: sic nunc crux & cetera, signum sunt rememoratium rerum gestarum, vt mortis, resurrectionis, ascensionis, & iudicij extremi, &c. quæ memoria valde vtilis est & necessaria. Sic & imagines gloriosæ, humanitatis Christi nos commonefaciunt. Ira & Apostolorum, & sanctorum aliorum, euangelicæ doctrinæ, & vitæ nos memores & asssecutores faciunt. j. Cor. iij. Imitatores mei estote fratres, sicut & ego Christi. Quam rogo similitudinē Deo, necdum humanato secissent: quemadmodum ait, Esa. xlvj. Qui assimilastis me, & corquastis, & com-

parastis

AD ROMANOS.

28

parastis me, & fecistis similem: Nunc autem verbum caro factum est. Ioannis j. Et in terra Deus visus est, & cum hominibus conuersatus est, Bar. iij. Secundo quia contumeliosa in seipsum.

Propter quod & tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam, vt contumelijs afficiant corpora sua, in semetipsis. Quia commutauerunt veritatem Dei, in mendacium, & coluerunt & seruiuerunt creature potius quam creatori, qui est benedictus in sæcula, Amen.

Sæpe & poenæ peccatorū sunt peccata, quia enim error parit errorem, impietatem infinita peccata, infiniti errores sequuntur. Sap. xliij. Infandorū enim idolorū cultura, omnis mali causa est, & initium, & finis. Aut enim dū lætantur infantiunt, aut certē vaticinātur falsa, aut viuunt iniuste, aut perierāt cito. Exo. xxxij. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. Hęc est enim horrenda ira Dei, cum peccata peccatis punit, videlicet vt cæci & indurati ruāt in omne genus scelerum, palām contēnentes & irridentes iudiciū Dei, Eccle. v. Ne dixeris, peccaui, & quid mihi accidit triste, altissimus est enī patiens reditor. Quæadmodū in virtutibus est progressus. Psal. lxxxij. Ibāt de virtute in virtutē, videbitur Deus deorū in Sion, ita de vitio in vitio non pgressus, sed lapsus veri⁹. Nā peccatū quod per

E iij

poenit

ANT. KONINXSTEIN,

poenitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Sic angelus è coelo decidit, Esa. xliij. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris? Luc. x. Videbam Satanam, sicut fulgur de coelo cadentē. Apo. xxij. Qui in sordibus est, sordescat adhuc. Sic peccata demeritis exigentibus, peccatis puniuntur, Hier. ix. Vt iniquè agerent laborauerunt. Quantos labores & sollicitudines, nec non anxietates peccator peragit in peccando? Sap. v. Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. De qua Pro. iij. Viam sapientiæ monstrabo tibi, ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris non arctabuntur gressus tui, & currens non habebis offendiculum. Mat. xi. Iugum meum suauē est, & onus meum leue. Sed nec vermis conscientie conquiescit. Sap. xvij. Cum sit enim timida nequitia, data est in omnium condemnationem. Semper enim præsumit sæua, perturbata conscientia. Aug. Iussisti Domine & sic est, vt semper poena sibi ipsi sit inordinatus animus. Esa. lxvi. Vermis eorū non morietur, & ignis eorū nō exstinguetur. Hinc Esa. xlvij. Non est pax impijs dicit Dominus. Nimirum remordente cōscientia. Nā & difficilior erit resipiscencia. Hic. xlij. Si mutare potest ethiops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum. Periculosum itaque permanere in peccatis. Nam & peccatis multiplicatis, multiplicatur & poena. Apo. xvij. Quantum glorificauit

AD ROMANOS.

29

glorificauit se & in delictijs fuit, tantum date illi tormentum & luctum. Quod dicit Deum ipsos tradidisse, vsitatus scripturæ modus est, dum Deo sinente aliquid fit, id de eo dicitur tanquam auctore. Quod tamen non sine demeritis hominum contingit, quare iustē gratiæ suæ auxilium subtrahit, quo affectibus corruptis & demonum suggestionibus resisterent. Non ergo Deus, sed peccator inculpandus, qui se à Deo auertēdo, ineptum diuinæ gratiæ influxui reddit. Hier. v. Peccata nostra prohibuerūt bonum à nobis. Tradit ergo, auxilium non præstando, sicut dicitur Psal. lxxvij. Et tradidit in captiuitatem virtutem eorum, & pulchritudinem in manus inimici. Nec secus quā medicus solet, qui cum valetudine laborāti vt resanescat medetur, deinde ingrauescente morbo vt affligeretur eundem permittit si incontinentē videat, & sibi minus obtemperantem, laxatq; illi habenas, vt suapte arbitrio vsus, à morbo minimè conualescat, Vndē Dominus ait, Deut. xxxij. Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo nouissima eorum. Voluntariē quidem peccantes, post quasi captiui à diabolo tenentur. ij. Timor. ij. Seruū Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati, nequando Deus det illis poenitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Oblerua quod ait, A quo cap. re. Sic liij.

ANT. MONINXSTEIN,

Sic iij. R. xxj. de Achab dicitur. Igitur non fuit
alter talis vt Achab, qui venundatus est, vt fa-
ceret malum in conspectu Domini. Nec tamen
cū luda desperandū. Mat. xxvij. quia præmisit.
Nequādo Deus dederis spiritū poenitentię. Igi-
tur ob hunc prodigiosum cultū Dei, passus est
eos ire præcipientes, vt animi sui cupiditatibus ob-
sequentes, eō prolaberetur turpitudinis, & spur-
citia, vt ipsi inter sese dedecorarēt corpora sua,
probrisq; afficerent. Psal. lxxx. Et non audiuit
populus meus vocē meā, & Israel non intendit
mihi. Et dimisi eos secundum desyderia cordis
eorum, ibunt in adinventionibus suis. Est autem
contra naturæ institutum ordinē, vt ratio sub-
datur desyderijs sensualitatis. Gen. iij. Sub-
erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Ho-
mo medium tenet inter Deū & bruta animalia,
sicut ergo homo mutauit, id quod Dei est, vsque
ad bestias, ita Deus id quod diuinū est in homine
secundum rationem, subdi permisit sensualita-
tis desyderio. Psal. Homo cum in honore esset,
non intellexit, comparatus est iumentis insipienti-
bus, & similis factus est illis. Ecclē. xvij. Si præ-
stes animæ tuæ concupiscentias eius, dabunt te
in gaudiū inimicis tuis. Ideo admonet, j. Pet. ij.
Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos
abstinere vos à carnalibus desyderijs quæ mille-
rū portenta prolapsi sunt, qui Deū cognitū ob
animi fastū tā portentuosē colerent, vt pro Deo
vero mendacium, & itatū arte cōfictā adoraret,
ac præ-

AD ROMANOS.

39

ac præposterē res conditas venerati sunt, co-
lueruntq; supra eum, imō prætermisso eo, qui
condidit omnia. Hie. xvi. Verē mendaciū possi-
derunt patres nostri, vanitatem quæ eis nō pro-
fuit. Nunquid faciet sibi homo deos, & ipsi non
sunt dii. Hie. viij. Quare ergo auersus est populus
iste auersione contentiosa, apprehenderunt men-
daciū, & noluerūt reuerti. Venerati sunt, quibus
dominari debuerāt. Gen. j. Crescite & multipli-
camini, & replete terrā, & subiscite eam, & do-
minamini piscibus maris, & volatilibus cœli, &
vniuersis quæ mouētur in terra, & in quibus est
anima viuēs. Gen. ix. Terror vester ac tremor sit
super cuncta animantia terræ, & super omnes
volucres cœli cū vniuersis quæ mouentur super
terrā. Sic & de astris loquēs Moses ait, Deut. iij.
Ne fortē eleuatis oculis ad cœlum, videas solē &
lunā, & oia astra cœli, & errore deceptus adores
ea, & colas, quæ Dñs Deus tuus creauit in mini-
steriū cunctis gentib⁹ quæ sub cœlo sunt. Hie. x.
A signis cœli nolite metuere, quæ timēt gentes.
Hinc lob xxxij. Si vidis solē cū fulgeret, & lunā
incedētē clarē, & letatū est in abscondito cor meū,
& osculatus sum manū meā ore meo, quæ est inī-
quitas maxima, & negatio apud Deū altissimū.
Impii ergo & cōtumeliosi in Deū, qui sol⁹ laude
ferēd⁹ est. nullā enī ex hac impietate iacturā ipse
perculit, bñdict⁹ in sēcula, q̄ppe cui maledici nō
potest. Da. iij. Bñdict⁹ es Dñe De⁹ patrū nostrorū
& laudabilis & gloriosus in sēcula. Esa. 65. In quo
qui benedict⁹ est super terrā, benedicetur in dño
Deo

ANT: KONINXSTEIN,

Deo amen. Eccles. xliij. Benedicētes Dominum exaltate illum quātum potestis, maior est enim omni laude. Duo hic obseruabis videlicet, Effectum laudabilem. s. colere Deum. i. R. ij. Qui cunque honorificauerit me, glorificabo eum. quicunque autem contemnunt me, erunt ignobiles. Semper enim ab initio cultu exteriori aliquo, interiorem animi sui cultum sancti professi sunt, qui cōsistit in Fide, Spe, & Charitate, vt dicit Aug. Nam fide Abel plurimā hostiam obtulit, quā Cayn Deo. Hæb. xi. per quam testimonium consecutus est esse iustus, testimonium perhibente muneribus eius Deo, Gen. iij. Respexit Dominus ad Abel & ad munera eius, ad Cayn autem & ad munera illius non respexit. Non enim vera fide per dilectionem operanti obtulit. Vndè & de frugibus terræ, Abel vnde de primogenitis gregis sui & de adipibus eorum. Vndè & primo ad Abel respexit, & post ad munera. Sic vidua duo minuta offerens à Domino collaudatur, Mar. xij. Amen dico vobis quoniam vidua hæc pauper, plus omnibus misit qui miserunt in gazophilacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis miserunt, hæc vnde de penuria sua, omnia quæ habuit misit totū vultum suum. Ob id Dei cultus dicitur, quia in honorem Dei fit, & vniuersalis dominij cognitionem, à quo cuncta suscepimus, quibus eum honoramus. i. Par. xxix. Tua sunt omnia (ait David) & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi. Ingratitudinis ergo est nō agnoscere collatum bene

AD ROMANOS.

31

beneficia, impietatis verò idolis talem impendere cultum. Vndè Act. xiiij. Paulus & Barnabas cognoscentes, quod diuinum honorem ipsis vellent impendere, concessis tunicis suis, exierunt in turbas, clamantes & dicentes. Viri quid hæc facitis? & nos mortales sumus, similes vobis homines, annunciantes vobis, ab his vanis conueriti ad Deum viuū, qui fecit cælum & terrā, & mare, & omnia quæ in eis sunt. Non solum autē oblationibus & hostijs, sed & vocibus & musicis instrumentis varijs Deū laudabāt. Hinc David cantores instituit, qui per vices Deum in tabernaculo laudarent. j. Par. vj. Quoniam autē hic cultus figuralis erat. Hæb. x. vmbra habens lex futurorum honorum, non ipsam imaginem rerum, ideo cessare debuit veritate adueniente, Hæb. x. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Ideo in spiritualem nunc cultum est mutatus. Ioan. iij. Veri adoratores, adorabunt patrem in spiritu & veritate, Mente & affectu in Deum tendendo, nec amplius figurilibus vtendo ceremonijs. Non autem simpliciter omnes ceremonias excludit, sine quibus nec cultus Dei, nec cōmunitas aliqua consistere potest vnquam propter ordinis confusione, si quisq; pro suo ageret arbitratu. Nam & ipse Dominus patrem oraturus prōcidit in faciem suam, Mat. xxvj. & Luc. xxij. Positis genibus. Sic voce magna clamauit, Luc. xxij. Pater in manus tuas commendo spiritū meum, Mat. xj. Confiteor tibi pater cœli & terræ. Mō-
rituro

ANT. KONINXSTEIN,

rituro igitur Domino Iudæus mortuas hostias
immolabar, sed quia Christus resurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi ultra non domi-
nabitur, Ro. vj. viuentes illi & spiritales offerre
admonet Apost. Ro. xij. Obsecro itaque vos
fratres, per misericordiam Dei, vt exhibeatis
corpora vestra, hostiam viuentem, sanctam,
Deo placentem, rationabile obsequium ver-
strum. Sic Heb. xij. Per ipsum ergo offera-
mus hostiam laudis semper Deo, id est fru-
ctum laborum consentium nomini eius. Be-
neficientiæ autem & communionis nolite obli-
uisci, talibus enim hostijs promeretur Deus.
Quid clarius dici potest, quæadmodum Deus à no-
bis coli velit? Hinc longè præcinit. Esa. xix. d.
Et cognoscetur Dominus ab Aegypto, & co-
gnoscent Aegyptij Dominum in die illa & colen-
tum in hostijs & muneribus, & vota vouerit Do-
mino & soluent. Alterum defectum, scilicet vituperabi-
le, colere creaturam deserto creatore. Sap. xliij.
Malorum amatores digni sunt morte, qui spem
habent in talibus, & qui faciunt illos, & qui dili-
gunt, & qui colunt. In quo præcipue notat, cul-
turam, & spem. De primo. j. Timo. j. Soli Deo ho-
nor & gloria. Obserua autem honoris esse diser-
men. Est enim qui soli Deo conuenit, qui laus
dicitur, de quo Esa. xlij. Gloriam meam alteri
non dabo, & laudem meam sculptilibus. Est
alius qui creaturis impenditur, & dulcia dicitur.
Exo. xx. Honora patrem tuum, & matrem tuam,
& Ro. xlij. Cui honorem, honorem, Igitur pa-
rentes

AD ROMANOS.

31

rentes honoramus, Dei & naturæ præcepto,
Eccles. vij. Honora patrem tuum, & gemitus
matris tuæ non obliuiscaris, memento quo-
niam nisi per illos natus non fuisses, & retribue
illis, quomodo illi tibi. Magistratus sicut Dei
ministros, Ro. xij. Dei minister est tibi in bo-
num. Sanctos vt Dei amicos. Psal. cxlvij. Mihi
autem nimis honorati sunt amici tui Deus. Nam
& Deus maximo ipsos dignos honore ducit.
Ioan. xij. Si quis mihi ministrauerit, honorifica-
bit eum pater meus, qui in coelis est. Ioan. xvj.
Pater quos dedisti mihi, volo, vt vbi ego sum,
& illi sint mecum, vt videant claritatem
meam quam dedisti mihi. Sunt enim sine
dubio, qui in Christo obdormierunt, cum Chri-
sto, Philippens. j. Desyderium habens dissol-
ui & esse cum Christo. & ergo qui eos hono-
re non prosequitur, nec Christum honorat in
ipsis, ac gratiam Dei vilipendit in ipsis, per
quam ad tantam dignitatem prouecti sunt,
Quos pater adoptauit in filios. Galat. iij.
Quoniam autem estis filij Dei, misit Deus spi-
ritum filij sui in corda vestra, clamantem
abba Pater. Filius in fratres. Hebræo. ij.
Non confunditur fratres eos vocare. Roma. viij.
Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus.
Spiritus sanctus in templum. j. Cor. vj. Nescitis
quonia membra vestra templum sunt spiritus
sancti qui in vobis est, quæ habetis à Deo? Quid
de ecclesia seruat, qui membra ipsius iam glorio-
sa in patria cum Christo non honorat? Non enim
propriè

ANT. KONINXSTEIN,

proprie diuos colimus, sed honoramus & veneramur, non prætermisso creatore, sed propter creatorem. Sunt enim ceremoniæ quædam cultus diuini, quæ non impiè & creaturis impenduntur, nempe inclinationes, genu flexiones, prostrationes. Vnde j. Par. xxix. Præcepit autem Dauid vniuersæ ecclesiæ. Benedicite Domino Deo nostro, & benedixit omnis ecclesia Domino Deo patrum suorum, & inclinauerunt se & adorauerunt Deum, & deinde regē. Haud vno animo & Deum & regem adorauerunt, quod nequaquā sustinisset. Sic mulier thecuius cecidit super terram coram rege & adorauit, ij. R. xliij. Iacob fratrem suum Esau septies pronus in terram adorauit, Gen. xxxij. Plurima huius rei in sacris literis habemus exempla. Honorandi ergo sunt sancti, quemadmodum ab antiquo in ecclesia ipsorum memoria est ætitata. Deo gratiarū actiones & laudes pro gratia ipsis collata, nec non pro beneficijs per ipsos ecclesiæ præstitis cum omni deuotione reddendæ. Sic & acta in fidei, spei & charitatis corroboracionem recitanda. Eccles. xliij. Laudemus viros gloriosos, & parentes nostros in generatione sua, multam gloriam fecit Dominus, magnificentia sua à sæculo. Sapientiam eorum nunciet ecclesia. Viua siquidem sunt specula diuinæ gratiæ, in quibus cernimus quantum potest & facit. Audientes eos diuinæ gratia tā magnificè de morte, peccato, & mundo triumphalle, excitatur fides, charitas accenditur,

AD ROMANOS.

39

ditur, spes & similia per gratiam agenda roboratur, quo optata cum ipsis requie potiri possumus. Non enim perierunt moriendo, sed præmissi sunt ad æternam salutem, quorum fratres & membra sumus, & conciuēs, Eph. ij. Iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici Dei. Vide quantam spei consolationem fidelis anima ex sanctorum memoria concipiat: nec mirum, cum tantum gratia Dei profecerint, quæ nec nobis si humiliter & fideliter petierimus denegatur. Mat. vij. Qui petit accipit, & qui quærit inuenit, & pulsanti aperietur. Si Angelis gaudium est in coelis super vno peccatore poenitentiam agente, Luc. xv. quantomagis fratres nostri desyderant nostram poenitentiam & salutem. Nam si patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra. j. Cor. xij. Multi autem vnum sumus corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra, Ro. xij. Nam Hæb. iij. Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine, absq; peccato. Haud dubium quin & sancti, peccatum & mortem nobiscum experti. Hæb. xij. Deo pro nobis melius aliquid providente, vt non sine nobis cōsumarentur. Non autem esset pro nobis, nisi nos precibus adiuarēt apud Deum, quo poenitentia agendo electorum numerum completeremus. Orant & Angeli pro nobis, Zach. j. Viquequo Domine exercituum, tu non misereberis Ierusalem & ciuitatum

ANT. KONINXSTEIN,

cluitatum Iuda quibus iratus es. Et respondit Dominus angelo verba bona, verba consolatoria. Iob. xxxiiij. Si fuerit pro eo angelus loquens vnus ex milibus, vt annunciet hominis equitatem, miserebitur eius, & dicet, Libera eum vt non descendat in corruptionem, inueni in quo ei propicius. Hinc ij. Mach. xv. Iudae Machabeo ait Onias sacerdos inuisu. Hic est fratrum amator & populi Israel, hic est qui multum orat pro populo, & vniuersa sancta ciuitate Hieremias propheta Dei, Et tamen vterque longe ante erant defuncti. Quantum ad alterum, scilicet ipem, dubium an in periculis ad sanctos possimus recurrere pro auxilio. Nam Dominus ait, Psal. xlix. Inuoca me in die tribulationis, eruate, & honorificabis me, & Mat. xj. Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Hinc Hic. xviij. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium suum, & a Domino recedit cor eius. Obseruabis quod ait, & a Domino recedit cor eius. Vnde Apostolus, qui ait, j. Timo. ij. Vnus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus, in periculis ad humanum recurrit suffragium apud Deum. Ro. xv. Obsecro vos fratres per Dominum nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti Spiritus, vt adiuuetis me in orationibus vestris pro me ad Deum, vt liberer ab infidelibus qui sunt in Iudaea, & obsequij mei oblatio accepta fiat in Ierosusalem sanctis, vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem Dei, vt refrigerer vobiscum. Adiuuetis me, inquit, apud Deum. Sic Phi. j. Scio quia hoc mihi

AD ROMANOS.

34

mihi proueniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationem spiritus Iesu Christi. Oramus ergo sanctos, vt Deum pro nobis oremus, & per gratiam a Deo ipsis collatam nobis succurrant. Argentum, inquit Petrus claudio. Act. iij. & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do. In nomine Iesu Christi Nazareni surge & ambula. Et apprehensa dextra eius alleuauit eum, & protinus consolidatae sunt bases eius, & plantae. Quod habeo ait. j. Cor. xij. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Alij gratia sancti in eodem spiritu, alij operatio virtutum, alij prophetia, &c. Haec autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Mat. x. Conuocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, vt eicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem. Quemadmodum talia tunc fiebant in confirmationem fidei nascentis. Hab. ij. Quae cum accepisset initium enarrandi per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata est, contestante Deo signis, & portentis, & varijs virtutibus, & spiritus sancti distributionibus. Ita & nunc in nostrae corroboracionem, quibus ipsos apud Deum viuere comprobantur. Nam sine poenitentia sunt dona & vocatio Dei. Roma. xj. Sic ad tactum ossium Helisei, mortuus in sepulchrum ipsius proiectus reuixit, iij. R. xij. & Ecce. xlvij. Et mortuum prophetauit corpus eius. Sic meritis patrum defunctorum, filiis

ANT. KONINXSTEIN,

Deus benefacit, bona conferendo, Gen.xxvi.
Noli timere (ait Deus Isaac) quia ego tecū sum,
benedicam tibi & multiplicabo semen tuum,
propter seruum meum Abraham. Malum au-
ferendo. Exo.xxxij. Recordare (inquit Moses
pro peccato vituli conflatis orans) Abraham,
Isaac, & Iacob, quibus iurasti per te ipsum
dicens. Multiplicabo semē vestrum sicut stellas
coeli, & vniuersam terram hanc de qua loquu-
tus sum, dabo semini vestro, & possidebitis eam
semper. Placatusq; est Dominus, ne faceret ma-
lum quod loquutus fuerat aduersus populum
suum. Sic Solomon meritis patris sui David,
petijt gratiam & sapientiam populum guber-
nandi & obtinuit, iij.R.iiij. Et Dominus ob me-
rita ipsius David, in regno ipsum stabilivit, quā
ob idololatriam priuari meruisset, iij.R.xj. Ego
scindam regnum de manu Solomonis, & da-
bo tibi decem tribus (ait Ahias Hieroboam)
porro vna tribus remanebit ei, propter seruum
meum David. Nec auferam omne regnum de
manu, sed ducem ponam eum cunctis diebus
vitæ suæ, propter David seruum meum quem
elegi, qui custodiuit mandata mea & præcepta
mea. Hinc Iacob filiis Ioseph benedicens ait,
Gen. xlvij. Angelus qui eruit me de cunctis
malis benedicat pueris istis, & inuocetur super
eos nomē meū, nomina quoque patrū meorum,
Abraham & Isaac. Quid hic cauillari humana
poterit malitia, nec Deo, nec sanctis eius hono-
rem præstans,

Propter

AD ROMANOS.

35

Propter hoc tradidit illos Deus in passionēs &
ignominia. Nam fœmina eorum immutau-
erunt naturalem vsum, in eum vsum qui est
contra naturam. Similiter autem & masculi,
relicto naturali vsum fœminæ, exarserunt in de-
siderijs suis in inuicem, masculi in masculos
turpitudinem operantes, & mercedem quem
oportuit erroris sui in semetipsis recipientes.

Has igitur ob causas offensus Deus, passus est
eos prolabi in cupiditates scædas ac probrosas.
Nam quemadmodum ij, qui Dei cultum ad
idola transferunt, in perditionem traduntur, sic
& in vita abhominabiles fiunt, qui naturali vo-
luptate relicta, quæ & facilior & suauior est, in
eam quæ contra naturam est collabuntur, quæ
proflus abominanda. Quibus modis contume-
lia in Deum commissa, in ipsos recidit, dignum
amentia præmiū, quo scædissima hac voluptate
poenas luunt, utpote quæ præter naturam lit, &
plena impuritatis. Si fornicator in corpus suum
peccat, i. Cor. vj. quid de hac turpissima scædi-
tate æstimandum. Si gehennam audiens derides
incredulus, saltē ignis Sodomiticæ euerfionis in
mentem veniat. ij. Pet. ij. Ciuitates Sodomorum
& Gomorreorum in cinerē redigens euerfione
damnauit, exemplum eorum qui impiē acturi
sunt ponens. Nouit Deus pios de tentatione eri-
pere, iniquos verò in diem iudicij reteruare
cruciandos, magis autē eos qui post carnem in

F iij

immun-

ANT. KONINXSTEIN,

immunditiæ concupiscentia ambulant, dominationemque continent.

R Et sicut non probauerunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea, quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurrones, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obediens, insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia.

Quemadmodum ipsis non est visum, Deum cognitum agnoscere, præque oculis habere, ita vicissim passus est eos Deus, suis tenebris obæcatos, abire in mentem reprobam. Non dici, ignorasse hos Deum, sed improbasse, & vitio sibi delegisse impietatem sectandam, quo peccatum eorum aggrauatur. Quamprimum si quidem timorem Dei quis abiecerit, confestim simul omnia pessum eunt. Psal. xlii. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in studiis suis, non est qui faciat bonum. Eccles. xxvij. Si non in timore Domini tenueris te instanter, citò subuertetur domus tua. Ideo Psal. xv. Prouidebā Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commouear. Hinc Sap. xv. Nosce te, consumm

AD ROMANOS.

36

consummata iustitia est, & scire iustitiam & virtutem tuā, radix est immortalitatis. Vnde præmisit. Tu autem Deus noster suauis & verus es, patiens, & in misericordia disponēs omnia. Suauis ait es. Psal. xxxlii. Gustate & videte, quoniam suauis est Dominus. Vnde ij. Pet. ij. Si tamen gustastis, quoniam suauis est Dominus. Quam prauit gustant, & ob id non vident, quare in transitorijs consolationem querunt, nec veram inueniunt. Sequitur, Et verus. I. in promissis. Psal. cxliij. Fidelis Dominus in omnibus verbis suis. Sap. xij. Tu autem dominator virtutis cum erant, quilibet iudicas, & cum magna reuerentia disponis nos. Subest enim tibi cum volueris posses. Sed Iob xxj. Dicunt Deo, redde a nobis, sciamus etiam viam tuam, nolimus, quis est omnipotens, ut seruiamus ei, aut quid prodest nobis si oraue- rimus eum. Venit ergo filius nobis, & verbo, & facto Dei ingerens notitiam, Ioan. xviij. Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Hinc Io. xvij. Pater manifestavi nomē tuum hominibus, quod dedisti mihi. Nam Mat. xj. Neque patrem quia nouit nisi filius, & cui voluerit filius reuelare. Vnde Ioan. viij. Neque me scitis, neque patrem meum, si me sciretis, forsitan & patrem meum sciretis. Nam Ioan. xiiij. Qui videt me, videt & patrem meum. Erat quidem notus in Iudæa Deus, & in Israel magnū nomē eius. Psal. lxxv. Sed Elia. j. conqueritur. Cognouit bos possessorem suum, & almus præsepe domini sui. Israel autem me non

ANT. KONINXSTEIN,

cognouit, & populus meus non intellexit. Tit. i. Confiteatur se nosse Deum, factis autem negant. Hinc i. Ioan. ij. In hoc scimus, quoniam cognouimus Deum, si mandata eius custodimus. Qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Vide autem in quantum malorum incidant voraginem, ut nequidem amplius iudicent quid rectum sit aut secus, sed pariter vitia huiusmodi etiam viris indigna, quamquam & alias omni genere scelerum operentur. Diligenter obseruabis verborum rerumque ordinem. Nam superbi primum omnium veritatem agnitam in iniustitia detinet, deinde eam nescunt, veritatem item mendacio commutant, sibi que fidentes tandem permittuntur à Deo prolabi in delirium cordis, in immunditiam, in passiones ignominiae, tum demum in reprobam mentem, haecque omnia Deo permittente. Nam quod dicit, tradidit, hebraica phrasis est, quae permissionem significat. Soph. i. Ambulabunt ut caeci, quia Domino peccauerunt. Deut. xxviii. Percutiet te Dominus amentia, & cecitate, ac furore mentis, & palpabis in meridie, sicut palpare solet caecus in tenebris, & non diriges vias tuas. Non ergo gloriatur sapiens in sapientia sua, & non gloriatur fortis in fortitudine sua, & non gloriatur diues in diuitiis suis, sed in hoc gloriatur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus qui facio misericordiam, & iudicium, & iustitiam in terra. Aduerte autem quemadmodum progrediendo rem augeat. Cum enim

AD ROMANOS.

37

enim dicit INIQUITATE OPPLETOS, arguit sane ad summam iniquitatem peruenisse. i. lo. iij. Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, & peccatum iniquitas est. Ille autem plenus videtur iniquitate, cuius affectus totus ad peccatum est dispositus, Psal. xiiij. Quorum os maledictione plenum est, & amaritudine & dolo. Infert deinceps nequitiae species. MALITIA, quae significat non solum studium nocendi, sed etiam praetermissionem officij, & affectatam negligentiam. Psal. li. Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? FORNICATIONE, omnem prorsus impuritatem hoc fornicationis nomine complexus est. Hie. v. Equi amatores in foeminas, & emissarii facti sunt. Tho. iij. Attende tibi ab omni fornicatione, & praeter uxorem tuam nunquam patiaris crimen scire. AVARITIA, cupiditas inextinguibilis acquirendi & retinendi. Eccles. x. Auaro nihil est celestius. Nihil iniquius, quam amare pecuniam, hic enim venalem habet animam suam. NEQUITIA, siue versutia, qua quis alteri molitur malum. Psal. vij. Consumetur nequitia peccatorum. Quantumcunque dolo, fraudem stabiliatur, finem tamen accipiet. VNDIQUE CONTAMINATI LIVORE, dolere de bono alterius. Iob v. Parvulum occidit invidia. Nam scinditur in duplicem passionem, dum aut quod ipse est, alium esse non vult, aut videns alium meliorem, dolet se non idem consequi. CAEDE, quae invidiam consequitur, Sap. ij. Invidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum,

F v

terrarum,

ANT. KONINXSTEIN,

terrarum, imitantur autē eum qui sunt ex parte illius. Sic Abel occisus, Gen. iij. Ioseph venditus, Gen. xxxvij. **CONTENTIONE**, hæc altera inuidiæ filia, Gen. xxxvij. Videntes autem fratres eius, quod à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Pro. xx. Honor est homini, qui separat se à cōtentionibus. **DOL**O, Ecce & alia filia, quæ nocere studet ei, cui inuidet. Eccles. xix. Est qui nequiter se humiliat, & interiora eius plena sunt dolo. Hier. ix. Sagitta vulneras lingua eorum, dolum locuta est. **MALIVOLENTIA**, Psal. v. Neque habitabis iuxta te malignus, neque permanent iniusti ante oculos tuos. **VSURRONES**, occulte discordias seminantes. Eccles. xxvij. Sufurro & bilinguis maledictus, multos enim turbauit pacē habentes. Ideo. Leuit. xix. Non eris eriminator, nec sufurro in populis. **DETRACTORES**, alienam famam denigrando. Eccles. x. Si mordeat serpens in occulto, nihil minus habet eo, qui occulte decahit. **DEI OSORES**, hoc est blasphemii, & palam contumeliosi in Deum, qualis fuit Sennacherib. Esa. xxxvi. Non ergo mirum, si & in proximum sunt iniuriosi. **CONTUMELIOSI**, declarat quod præmisit, quemadmodum numinis sint osores, qui feroces in Deum, & in proximum. Sic Paulus, j. Timo. j. Qui prius fui blasphemus & persecutor & contumeliosus, sed misericordiam Dei consecutus sum, quia ignorans feci in incredulitate. **SYPERBOS**

Malor

AD ROMANOS.

38

Malorum arcē conscendit. Si enim omnia perdit, qui in benefactis inflatur, qua tandem poena dignus nō est, qui & in ipsis sceleribus arrogans est: neque enim fieri potest, ut poeniteat, qui huiusmodi est. Superbi autē sunt, qui alienę nolūt subesse regulę. Eccles. x. Initium omnis peccati superbia. Hoc est, quantū ad auersionem: nam quantum ad conuersionem ad creaturam, sic est cupiditas. j. Timo. vj. Radix omnium malorum est cupiditas. **ELATOS SIVE ARROGANTES**, qui alios aspernantur. Arrogant sibi quod non possunt. Esa. xvj. Audiuimus superbiam Moab, superbus est valde, superbia eius, & arrogantia eius, & indignatio eius, plusquam fortitudo eius. Lucę xvij. Non sum sicut cæteri hominum, **SCELERVM INVENTORES**, Non enim erant his malis contenti, quæ tunc erant in usu, sed etiam noua, malitię studio, subinde excogitauerunt, id quod iterum est meditantium, & cum summo studio conantium, non præter animi sententiam vi passionum correctorum, attractorumque. Nam quia bona à Deo sunt & hominibus bene instituta, ipsi mala adinueniunt. Esa. iij. Ruit Ierusalem & Iudas cōcidit, quia lingua eorum & adinuationes eorum cōtra Dominum, ut prouocarent oculos maiestatis eius. Mat. xxiiij. Quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. **PARENTIBVS REBELLES**, Ipsam etiam naturā impugnantes, Deut.

ANT. KONINXSTEIN,

Deut. xxvij. Maledictus qui non honorat patrē suum & matrem suam. Pro. xxx. Oculum qui subfannat patrem, & qui despicit partum matris suæ, sustodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filix aquilæ. INSPICIENTES, & iure quidem, Quo enim pacto qui parentibus non obediunt bene monentibus, ab alio possent sapientiam edoceri? Iob xxvij. Ecce timor Domini ipsa est sapientia, & recedere à malo intelligentia. INCOMPOSITOS, beluini & furiosi, qui neq; quid deceat, neque quid prosit amplius vident aut curant, sed ruunt præcipientes in omne genus scelerū & calamitatū. Duo enī cōplectitur, scilicet moderatū deesse cōsiliū, & deesse conscientiam. Eccles. xix. Amictus corporis, & risu dentium, & ingressus hominis denunciant de eo. VACANTES OMNI PIETATIS AFFECTU. Habemus enim inter nos mutuo naturalē quādam & veluti domesticam necessitudinem, quæ & bestix inter se naturaliter afficiuntur, inditamq; custodiunt. Eccle. xij. Omne animal diligit simile sibi, & omnis caro ad similem sibi coniungetur, & omnis homo simili sibi sociabitur. Sed Pro. xij. Viscera impiorum crudelia. INFIDOS, quia alijs socialiter non conuiuiunt. Eccles. iij. Væ soli, quia cum ceciderit, non habet subleuantem se. IMMISERICORDES, quia sæuitiam & odia remittere nolunt, qualis erat Saul erga Dauid. j. R. xvij. & xix. & xxij. Iac. ij. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam. Hinc Mat. v. Beati misericordes

AD ROMANOS.

39

cordes quoniam ipsi misericordiam consequentur. Obierua hic, nullam methodum virtutum compendiosiore informari posse, quā ex decalogo, at ordine virtutum animaduerso, facile est & vitia ordine recensere. Nam virtutes quæ exercentur erga Deum, ad primam pertinent tabulam, quæ autē erga homines, ad secundam.

Qui cum iustitiam Dei cognouissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Arguit eos non esse venia dignos, cum dicere nequeant, Boni ignorantia tenebamur. Cum enim Deum esse sciant, eumque summē iustum, vnde necesse sit eos qui patrant eiusmodi flagitia, dignos esse morte. Psal. x. Iustus dominus & iustitias dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Nam Exo. xxij. Aversor impium, dicit Dominus. Sed nolunt scire, Psal. xxxv. Noluit intelligere vt bene ageret. Dignum est enim, vt anima quæ deserit Deum, à Deo deferatur per mortem in culpa. Sap. xvj. Homo per malitiam occidit animam suam. Qui ergo pulchro corpore & ornato, animam habet vitij oppleram, similis est sepulchro dealbato. Mar. xxij. Væ vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorū, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidē paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi,

ANT. KONINXSTEIN,

hypocrisis, & iniquitate. Apo. iij. Nomen habes quod viuas, & mortuus es. Hanc sequitur mors aeterna. Psal. xxiiij. Mors peccatorum pessima. Nam Pro. xj. Mortuo homine impio, nulla erit vltra spes. Nec mirum, Apo. xx. Et infernus, & mors missi sunt in stagnum ignis, hæc est mors secunda, & qui non est inuentus in libro vitæ scriptus, missus est in stagnum ignis. Indicat tria. Nam qui facit, dignus est morte. Ezech. xlvij. Anima quæ peccauerit, ipsa morietur. Qui non facit, sed facientibus cõsentit, vbi obseruandum quod culpa quæ redundat in Deum, hæc vindicanda. Nu. xxv. Tolle cunctos principes. populi, & suspende eos contra solē in patibulis, vt auertatur furor meus ab Israel. Nam fornicatus fuerat populus cū filiabus Moab, haud dubium quin neglectu principum & consensu. Vndē sequitur, Phinees filius Eleazari filij Aaron sacerdotis, aduertit iram meā a filiis Israel, quia zelo meo cõmotus est contra eos, vt non disperderē ipse filios Israel in zelo meo. Occidit enī Zambri ducem de tribu Simeon, cum filia principis nobilissimi Madianitarum actu congregientem, pugione perfodiens. Est altera in proximū, hæc similiter vindicanda, Esa. j. Querite iudiciū, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā. Heli filios nō debite puniēs vno die cū ipsis prælio occisis, resupino casu cū sella fractis ceruicibus periit. j. R. ij. & iij. Vndē Apo. ij. Noui opera tua, & fidē, & charitatē tuā, & ministerium, & patientiam tuam, & opera nouissima plura prioribus.

AD ROMANOS.

40

prioribus. Sed habeo aduersum te pauca, quia permittis mulierē Iesabel, quæ se dicit propheten, docere & seducere seruos meos, fornicari, & māducare de idolotris. Est & alia in seipsum, hæc dissimulada. Sic dissimulauit Saul se audire dicētes Nunquid saluare nos poterit iste? & despererunt eū, & nō attulerunt ei munera. j. R. x. Quos cū vellent occidere, prohibuit, j. R. xj. Sic David iniuriā sibi a Semei illatā. ij. R. xvj. Dimitte eū vt maledicat iuxta præceptū Dñi, si forrē respiciat Dñs afflictionē meā, & reddat mihi Dominus bonū pro maledictione hac hodierna. Sed heu nostras leues etiā iniurias rigidissimē vindicam⁹, & implacabiliter diuinas verō & proximi flocci facimus. Qui facit & cõsentit, & sic indocētis est author peccandi. Esa. j. Quomodo facta est meretrix ciuitas fidelis, plena iudicij, iustitia habitauit in ea, Nunc autē homicidæ. Argētum tuū versum est in scoriā, vinū tuū mixtū est aqua. Principes tui infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos. Propter hoc ait Dominus exercituum fortis Israel. Heu ego consolabor super hostibus meis. Eccl. x. Secundum iudiciem populi, sic & ministri eius, & qualis rector est ciuitatis, tales & inhabitantes in ea. Hinc David ait, Psal. e. In matutino interficiebam omnes peccatores terræ, vt disperderem de ciuitate Domini omnes operantes iniquitatem. Nam necessarium, propter exemplum præstandum. Pro. xix. Pessilente

ANT. KONINXSTEIN,

Pestilente flagellato, stultus sapientior erit, Pro. xxj. Mulctato pestilente, sapientior erit paruulus. ij. Timo. v. Peccantes coram omnibus argue, ut cæteri timorem habeant. Sic Ananiam cum vxore Petrus mendacij arguit, qui corruentes in terram mortui subito fuerunt, Act. v. Item propter malum deuitandum, Nam vno peccante, ira Dei in totum populum descendit, Iosue vij. Non ero vltra vobiscum, donec conteratis eum, qui huius sceleris reus est. Solus autem Acham, tulerat pallium coccineum, & 100. siclos argenti, regulamq; auream. 50. siclorum ex anathemate Hiericho. Tertiò ob peccatum purgandum. Sic Dauid loab, quem ipse punire non potuit Solomoni interficiendū præcepit, & Semei. iij. R. ij. Non deduces canos eius ad inferos pacifice. Pessimè igitur faciunt, qui punishmentem peccatorum impediunt. Pro. xvij. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, abominabilis est vterque apud Deum. Esa. v. Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti peruertitis. Vnde viri tribus Benjamin, 15000. & 100. Domino iubente in bello perierunt, eo quod viros labes Galaad, vxore leuitæ ad mortem vsque abutentes (Iudic. xix.) à punitione defendere conati sunt, nec remanserunt nisi 600 viri ex omni tribu, paruulis & mulieribus omnibus interfectis. Iudic. xx.

Cap.

AD ROMANOS.

47

CAP. II.

Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas.

A Ostenderat gentiles ex veri cognitione non fuisse iustificatos, sed magis ea abusus, nunc idem de Iudæis declarat quantum ad legem, de qua maximè gloriabantur. Vtitur syllogismo perfecto, q. d. Lex damnat facientes & consentientes, vos eadem facitis, ergo estis & rei. Norant enim Dei iustitiam, nec non malos supplicio dignos, ideo nihil excusationis habuerunt quod sibi placentes, sui similes condemnarent. Erant quidem apud gentiles, fornicatio & idololatria non prophana, sed sacra, sed apud Iudæos non itidem, qui tamen multo peioribus irretiti fuerunt, nempe adulterijs, sacrilegijs. Ponit autem circa hoc tria, scilicet, Culpæ inexcusabilitatem. Dum enim, inquit, alterum iudicas, hoc ipso teipsum condemnas, quandoquidem iudex eadem committis, quorum nomine damnas alium. Cumque simili culpæ sis obnoxius, in teipsum pronuncias sententiam, dum in alterum pronuncias. Matth. vij. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini. Temerarium iudicium committitur, Primò, si sit in non subditum. Roma. xliij. Tu quis es, qui

G

ANT. KONINXSTEIN,

qui iudicas alienum seruum, suo domino stat
aut cadit. Hinc j. Cor. iij. Qui autem iudicat
me, dominus est. Vnde Ietro ait Moysi, Exo.
xviij. Esto tu populo in his quæ ad Deum per-
tinent, vt referas quæ dicuntur ad eum, osten-
dasque populo ceremonias, & ritum colendi,
viamque per quam ingredi debeant, & opus
quod facere debeant. Prouide autem de om-
ni plebe viros sapientes, & timentes Deum,
in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam,
& constitue ex eis tribunos, & centuriones,
& quinquagenarios, & decanos, qui iudicent
populum omni tempore. Quicquid autem
maius fuerit, referant ad te, & ipsi minora tan-
tummodo iudicent, leuiusque sit tibi, partito
in alios onere. Si hoc feceris implebis imper-
ium Domini, & præcepta eius poteris sus-
tentare, & omnis hic populus reuertetur ad
loca sua in pace. Sed heu omnia hodie sunt
confusa, quare nulla sequitur correctio. Apo-
stolo teste. ij. Timo. ij. Nemo militans Deo
implicat se negotijs secularibus, vt ei pla-
ceat cui se probauit. Hinc Dominus dicenti
sibi, Magister dic fratri meo, vt diuidat me-
cum possessionem, respondit, Lucæ xij. Ho-
mo, quis me constituit iudicem aut diui-
forem supra vos. Secundo si non plene dis-
cussum. Sic David hæreditatem Miphibose
falso delatori seruo ipsius Sibæ tribuit, ij. R.
xvj. Nec postea delatorem falsum puniuit, sed
medietatem tantum innocenti Domino resti-
tuit, ij. R.

AD ROMANOS.

42

tuit. ij. R. xix. O quot habet sequaces, qui præ-
cipiti consilio seducti, errorem post cognitum,
verecundia acti, non solum non corrigunt, sed
omnibus modis, mendacijs, alijsque technis
stabilunt, aut certè infantis damnum non
exiguum causam componunt, contra illud
Deut. xvj. Iustè quod iustum est exequèris.
Hinc Iob xxix. Pater eram pauperum, &
causam quam ignorabam diligentissime in-
uestigabam, conterebam molas iniqui, & de
dentibus illius aufereram prædam. Sic So-
lomon deficientibus probationibus manife-
stis, ad naturæ operationem recurrit, indi-
cans inter duas mulieres, quarum vna filium
suum oppresserat. iij. R. iij. Nam & ipse Deus
non necessitate, sed causa exempli Adam non
nisi examinatum damnauit. Genes. iij. Vnde
Genes. xviij. Clamor Sodomorum & Gomo-
reorum multiplicatus est, & peccatum eo-
rum aggrauatum est nimis, descendam & vi-
debo virum clamorem qui venit ad me, opere
compleuerint, an non est ita vt sciam. Ter-
tiò, si in dubium. Dubia enim in meliorem
partem sunt interpretanda, maxime quum
nesciamus quo animo fiant. Deo enim cor-
da manifesta sunt, Hier. xvij. Prauum est cor
hominis, & inscrutabile, quis cognoscerit illud?
Ego Dominus scrutans cor, & probans renes, qui
do vnicuique iuxta viam suam, & iuxta fructum ad-
inventionum suarum. j. R. xvj. Homo videt ea
quæ

ANT. KONINXSTEIN,

quæ patent, Deus autem intuetur cor. De manifestis autem quæ bono animo fieri non possunt (vt est adulterium, homicidium) licet iudicare, secundum illud. Mat. vij. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. j. Tímo. v. Quorundam hominum peccata manifesta sunt præcedentia ad iudicium, quorundam autem subsequuntur. Similiter & facta bona manifesta sunt, & quæ aliter se habent, abscondi non possunt. Nelcimus, etiam quo fine quis sit perseveraturus. Nam Paulus male incepit, & optimè finiuit. contra Iudas benè incepit, & pessimè finiuit. Ioan. vj. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vnde seipsum laqueo suspēdit, Mat. xxvij. Hinc Esa. xli. Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & sciemus quia dii estis vos. Prouenit autem temerarium hoc iudicium vel ex superbia, qua iusti volunt videri, quemadmodum Simon ille leprosus de peccatrice & Domino, Luc. vij. Hic si esset propheta, sciret vtrique, quæ & qualis mulier esset quæ tangit eum, quia peccatrix est. & Luc. xvij. Phariseus. Non sum sicut cæteri hominum, raptores, iniusti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Aug. Maximè ij temerè iudicant de meritis aliorum, & facillè reprehendunt, qui magis curant vituperare & damnare, quàm emendare. Vel inuidia, Aug. Quia charitatē perdidimus, alterutrum facillè iudicamus. Chrys. Si quid boni dicitur de inimico, difficulter credimus, si quid malè, facillimè. Sic Mat. xij. Si sciretis quid est miser

AD ROMANOS.

43

est misericordiā volo, & nō sacrificiū, nunquam condemnassetis innocentes. Aut ex certa malitia. Eccles. x. Stultus in via ambulans, cum sit ipse insipiens, omnes stultos existimat. Sunt enim quidam peruersi, qui de omnibus male iudicant, dicunt enim. Si quis studet, & humilitate vacat, hypocrita est: si recreationi, dissolutus: si societati, secularis: si refectioi, gulosus: si simplicitati, fatuus: si aliorum correctioni, presumptuosus: si silentio & paci, simulator: si patientiæ, timidus: si instat vigilijs & orationibus, indiscretus: si communi dormitioni, somnolentus: si prædicationi & aliorum saluti, appetitor laudis est: si adulari rennuat, superbus est. Vnde nec Dominus ipse liber euasit. Mat. xj. Venit Ioannes neque manducans (Luc. vij. panem) neque bibens (Luc. vij. vinum) & dicunt, Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax, porator vini & publicanorum & peccatorum amicus. Hinc Eccle. ix. Terribilis est in ciuitate sua homo linguosus, & temerarius in verbo suo odibilis erit. Ideo admonet. Eccles. v. Ne temerè quid loquaris. Mat. vij. Quid vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Ioan. viij. Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat, s. adulteram. Vtinam ante oculos mentis nostræ scriptos legeremus nostros defectus, haud dubium cum istis accusatoribus confusi exiremus à conspectu hominum. Hinc hortatur Apostolus. Ro. xiiij. Non ego amplius

ANT. KONINXSTEIN,

inuicem iudicemus, sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum. Secundo, sententiæ qualitatem, Hominibus imponi potest, quorum iudiciū fortassis effugiet quis, qui coniecturas, ac speciem veri sequentes pronunciant, vnde eiusdē criminis rei, alter plerumq; dat poenas, ab alter innoxius. At Deus cuius oculis conspicua sunt omnia, non iuxta speciem, sed veritatē sententiā feret. Ponit iudiciis huius veritatem, quia Dei iudiciū, idē percimiscendū. Hie. xxix. Ego sum iudex & testis dicit Dominus. Deprauatur iudiciū humanū non nunq; odio, amore, vel avaritia, sed Deut. x. Ipse est Deus deorū, & dominus dominantū Deus magnus, & potens, & terribilis, qui personā non accipit nec munera. ij. Pet. xix. Non est enī apud dominū Deū nostrū iniquitas, nec personarum acceptio, nec cupido munerum. Vide singula. Psal. cxviij. Iustus es Domine, & rectū iudiciū tuū. Iob. viij. Nunquid Deus supplantat iudiciū, aut omnipotens subuertit quod iustum est? Sic quo ad personam, Sap. vj. Non subtrahit personā cuiusq; Deus, qui est omnīū dominator (ut scilicet amore à veritate auertatur, Psal. x. Dominus interrogat iustū & impiū). Nec verebitur magnitudinē cuiusq; quoniā pusillū & magnum ipse fecit, & æqualiter est illi cura de omnibus, fortioribus autem fortior instat cruciatus. Non ergo timore deprauat iudiciū, sicut viri Iezrael, timore Achab, iustū Naboth falsis testibus subordinaris, iuxta mandatum regis lapidârunt.

iij. R.

AD ROMANOS.

44

lij. R. xxj. Iob xlj. Quis enim resistere potest vul-tui meo? Psal. lxxv. Tu terribilis es, & quis resistet tibi, ex tunc ira tua. De cœlo auditum fecisti iudiciū, terra tremuit, & quieuit cum exurgeret in iudiciū Deus, ut saluos faceret omnes mansuetos terræ. Sed neque muneribus flectetur, Iob. xlj. Omnia quæ sub cœlo sunt mea sunt, non parcam ei verbis potentibus, & deprecandum compositis. Ezech. vij. Argentum eorum & aurum eorum non valebit liberare eos, in die furoris Domini. Mat. xvj. Quid enim prodest homini, si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit commutationem homo pro anima sua? Filius enim hominis venturus est in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Subdit eius inenitabilitatem.

*Existimas autem hoc ò homo qui iudicas eos B
qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudiciū Dei?*

Non aliter es affectus, q̄ is qui palām peccat, ut illi peccare voluptas est, ita & tibi. Esto hypo-crisim tuam non perspiciant hominū oculi, at inspicit Deus qui scrutatur corda. Apoca. ij. intimosque animi adfectus iudicat. Cum itaque tibi poenas det homo homini, tibi vsque adeo blandiris, ut te non daturum poenas Deo, qui nec falli, nec fallere potest, existimes, atque ab illius iudicio illabaris, cum tuum iudiciū

G iij

homines

ANT. KONINXSTEIN,

homines non possint effugere. Imò cum nec tuum ipsius iudicium effugere possis conscientia remordente. Sap. xvj. Sed tuam manum effugere impossibile est. Sap. xij. Etenim si peccauerimus tui sumus, scientes magnitudinem tuam, & si non peccauerimus, scimus quoniam apud te sumus computari. Psal. cxxxviii. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum tu illic es, si descendero in infernum ades. Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris. Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Et dixi forsitan tenebræ cōculcabit me, & vox illuminatio mea in delitijs meis. Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur. Hinc Psal. cxviii. Confige timore tuo carnes meas, à iudicijs enim tuis timui. Gre. Qui extremi iudicii aduentū intenta mente considerat, profectò videt, quod tantus pavor imminet, quantum tunc non solum videre, sed etiam prauideri pertimescat. Vnde rectè dicitur, Iob xxxj. Et pondus eius ferrè non potui. Quia cum supernæ maiestatis vim ad iudicium venientis, terroremque tanti examinis, considerando conatur animus exquirere, mox ad semetipsum refugiens, sese expauescit inuenisse. Sed inter hæc pensandum est, quia beatus Iob ista de se loquitur laudatus & flagellatus. Si igitur, saltem ad meritorum profectum, ita percussus est, qui sic timuit, quomodo feriendus est, qui contemnit. Quomodo depressura sunt Dei iudicia,

AD ROMANOS.

45

iudicia, eos qui se eleuant, si & illos ad tempus deprimunt, qui hæc semper in humilitate formidant. Iob xxxliij. Deus inultum abire non patitur. Nam nec primo angelo pepercit, qui tantum superbiam cogitauit. Esa. xliij. Dicebas in corde tuo, In cœlum conscendam, supra astra cœli leuabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, similis ero altissimo. Veruntamen ad infernum detraheris, ad profundum laci. Ex naturæ suæ excellentia, in præsumptionem surrexit, ambiens quod supra se erat, æqualitatem. s. Dei, quam obtinere nequens, Deo inuidere & odij affectu contrajre cepit in quo obfirmatus, vt superbus electus, semper Deum iustum odit, & eius excellentiæ inuidet, & aduersatur omni bono. Qui ergo malo ipsius cōceptui consensuerunt, simul cum illo proiecti sunt. Apo. xij. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui vocatur diabolus & satanas, qui seducit vniuersum orbē, & projectus est in terram, & angeli eius cum eo missi sunt. Iudæ, Can. Angelos qui non seruauerunt suum principatum, sed dereliquerunt suum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis, sub caligine seruauit. Sic primum hominem simul cum omni posteritate dura sententia mulctans ait, Gen. iii. Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ, Spinas & tribulos germinabit tibi,

G v

ANT. KONINXSTEIN,

tibi & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es, quia pulvis es & in puluerem reuerteris. Eccles. xl. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vsque in diem sepulturæ, in matrem omnium. Sic totum mundum, octo exceptis, diluio cōsumpsit. Gen. vi. & vij. Hinc ij. Pet. ij. Si enim Deus angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reseruari, & originali mundo non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ præconem custodiuit, diluuium mundo impiorum inducens. Nouit Deus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diem iudicij reseruari cruciandos, magis autem eos, qui post carnem in concupiscentia im-munditiæ ambulant, dominationesque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blaphemantes. Ideo admonet Apostolus. Ro. xj. Noli altum sapere, sed time, si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & seueritatem Dei, in eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autē bonitatem, si permanferis in bonitate, alioqui & tu excideris. Vnde Iob. ix. Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti. Sap. xvj. Tu es Domine, qui vitæ & mortis habes imperium, deducis vsq; ad portas mortis & reducis. Hoc est quod

AD ROMANOS.

46

quod Saluator admonet. Mat. x. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timere, qui potest & corpus & animam perdere in gehennam. Nam Eccles. ij. Qui timet Dominum præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas. Vnde hortatur, Eccle. xviij. Ante iudicium para iustitiam tibi. Ponit autem Saluator tria. s. Orationem deuotam. Luc. xxj. Vigilate itaq; omni tempore orantes, vt digni habeamini lugere omnia ista, quæ futura sunt, & stare ante filium hominis. Conuersationem sobriam. Luc. xxj. Attendite ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius sæculi, & veniat super vos repentina dies ista. Tanquā laqueus enim superueniet in omnes qui sedent super faciem omnis terræ. Observationem sollicitā. Mat. xxliij. Vigilate ergo, quia nescitis quā hora dominus vester venturus sit. j. Thes. v. Dies Domini sicut fur, in nocte, ita veniet. Cum enim dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus, sicut dolor in vtero habentis & non effugient. Matth. xxliij. Sicut in diebus Noe, ita erit aduentus Filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuiū, comedentes & bibentes, nubentes, & vxores ducētes, vsq; ad eū diē, in quo intrauit Noe in archā, & nō cognouerunt donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduētus filij hominis. Lu. xviij. Similiter sicut factū est in diebus Loth, edebant & bibebant, emebant & vendebāt, plantabant,

ANT. KONINXSTEIN,

& ædificabant, qua die autem exijt Loth à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cœlo, & perdidit omnes. Secundum hæc erit qua die Filius hominis reuelabitur. Mat. xxiiij. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret vsque in occidentem, ita erit & aduentus Filij hominis. Ideo Apoc. xvj. Ecce venio sicut fur, beatus qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet & videant turpitudinem eius.

An diuitias bonitatis eius, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad poenitentiam te adducit. Secundum autem duritiam tuam, & impoenitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua.

C Quod si ob id Dei bonitatem contemnis, quia nondum sis tormenta perpeffus, hoc sanè tibi augebit, non minuet poenas. Eccles. viij. Etenim quia non profertur cito contra malos sententia, absq; timore villo, filij hominum perpeffrant mala. Hinc Eccles. v. Ne dixeris peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus est patiens redditor. Notat tria ad poenitentiam inducitiua. Primùm, Beneficij multiplicitas, Diuitias, inquit, bonitatis. Ephes. ij. Deus qui diues est in misericordia. Ro. x. Diues in omnes qui inuocant illum. Sicut enim omnium est creator, ita & gubernator, solem suum faciens oriri super

AD ROMANOS.

47

super bonos & malos, & pluens super iustos & iniustos. Mat. v. Vnde Sap. xj. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil eorum odisti quæ fecisti, nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset conseruaretur. Psal. ciiij. Omnia à te expectant vt des illis escam in tempore, dante te illis colligent, aperiente te manum tuam omnia implebuntur bonitate, auerrente autem te faciem turbabuntur, auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Hinc Moses Deut. xxxij. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te. Sed Dominus ipse conqueritur per Mal. j. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum, si ergo pater ego sum, vbi & honor meus, & si dominus ego sum, vbi est timor meus. Ideo Psal. cij. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se, quoniam ipse cognouit signum nostrum. Vnde admonet Hier. iij. Ergo saltem ammodo voca me pater meus. Ecce & alterum paternæ dilectionis indicium, patientiam & tolerantiam, sustinendo peccantes, nec statim inferens vindictam. Esa. j. Laboravi sustinens. s. vocando, corrigendo, promittendo, comminando, sed nihil profeci. Pro. j. Quia vocaui, & renuistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret, ego quoque in interitu vestro ridebo, & subfannabo, cum vobis id quod timebatis aduenerit. Sustinet enim miseri-

ANT. KONINXSTEIN,

miseri corditer ad poenitentiam, si autem in malo pergat, acius punit. Ro. ix. Quod si Deus nolens ostendere iram, & notā facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa irae apta in interitum, ut ostendat diuitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae praeparauit in gloriam. Sic Gen. xv. Abrahā terrā Chanāā promittens, ait. Tu ibis ad patres tuos in pace in senectute bona, generatione autem quarta reuertentur huc (filij seminis ipsius) Necdum enim cōpletae sunt iniquitates Ammoreorū vsq; ad praesens. Ecce quemadmodum sustinet peccantes ad summum, vsque quo nulla relapsendi spes restat. Vnde sequitur hic, Et longanimitatis. Luc. xliij. Arborem sici habebāt quidam plantatam in vinea, & venit querens fructum in illa, & non inuenit. Dixit autem ad cultorem vineae. Ecce anni tres sunt ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, & non inuenio. Succide ergo illā, ut quid etiā terrā occupat? At ille respondens dixit illi. Dimitte illam & hoc anno, vsq; dum fodiam circa illam, & mittam stercora, & siquidē fecerit fructum, sin autem in futurum succides eam. Mat. iij. iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Esa. xxxv. Propterea expectat Dominus, ut misereatur vestri, & ideo exaltabitur parcens vobis, quia Deus iudicii Dominus. Sed Job xxliij. Dedit ei Deus locū poenitentiae, & ipse abutitur eo in superbia. Dei enim bonitas, qua differt poenitentiam, spera facit

AD ROMANOS.

48

facit impunitatis, & venit multis in contemptū, quasi vel ad commissā conuiueat, vel faueat etiam malefactoris. Pro. xvlij. Impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit. Haud quidem pollicetur impunitatem nocentibus, sed blandē inuitat ad poenitentiam, ut beneficijs illius obrutus, incipias tandem tibi displicere. Sap. xj. Misereris omnium, quia omnia potes, dissimulans peccata propter poenitentiam. Hinc Hiere. iij. Vulgō dicitur, Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alium, nunquid reuertetur ad eam ultra, nunquid non polluta erit & contaminata mulier illa? Tu autē fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuētere ad me dicit Dominus, & ego suscipiam te. Esa. xlix. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filij uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego non obliuiscar tui, ecce in manibus meis descripsi te. Vnde Apost. ij. Cor. v. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo, Sed Dominus conqueritur, Hie. viij. Attendi & auscultauī, neq; quod bonū est loquitur, nullus est qui agat poenitentiam super peccato suo, dicens, quid feci? Conuersi sunt ad cursum suum, quasi equus impetu vadens ad praelium. Sicut ergo Dei tolerantia ipsi est salutaris, qui ad emendationē ea vruntur, sic qui congestis sceleribus ea fuerint abusi, maiorem in se saeuendi causam praebunt. Alterum. Supplicij grauitas. Diuina

ANT. KONINXSTEIN,

Diuina enim ad vindictam lento gradu ira procedit, sed vindictæ tarditatem (quod & ipsi gentiles fatentur) supplicij grauitate compensat. Tu, inquit, Dei in te mansuetudinem ipse tibi vertis in cumulū damnationis tuæ. Dum enim obstinata mente, quæ nullis rationibus emolli ad poenitentiam potest, Deum ad meliora prouocantem aspernaris ac repellis, ita vt nec poenæ formidine, nec lenitate flectaris, quid durius dici potest? Hier. xxiiij. Nunquid non verba mea sunt quasi ignis, & quasi malleus conterens petras? Sed Hier. v. Indurauerunt facies suas super petram, & noluerunt reuerti, & dixi, Fortè stulti sunt & pauperes ignorantes viā Domini, & iudicium Dei sui. Ibo ergo ad optimates & loquar eis, ipsi enim cognouerunt viam Domini, & iudicium Dei sui. Et magis hi simul confrugerunt iugum, ruperūt vincula. Pro. xxv. Qui mentis est duræ, corruet in malum. Sed Eccles. iij. Cor durum malè habebit in nouissimo. Nescium, inquit, poenitere (Apo. ij. Dedi illi tempus vt poenitentiam ageret, & non vult poenitere à fornicatione sua) quare accumulatis tibi thesaurum iræ diuinæ. Iubet Dominus thesaurizare in cœlis thesauros, vbi nec erugo, nec tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt, nec furantur. Mat. vj. & Luc. xij. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cœlis. Modum Apostolus indicat. j. Cor. vj. Diuitibus huius sæculi præcipe, non sublime sapere, nec sperare in incerto diuitiarū, sed in

AD ROMANOS.

49

sed in Deo viuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in bonis operibus, faciliè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant bonam vitam. Hinc admonet Eccles. xxix. Pono thesaurum tuum in præceptis altissimi, & proderit tibi magis quàm aurum. Esa. xxxiiij. Diuitiæ salutis sapientia & scientia, timor Domini ipse thesaurus eius. Isti autè thesaurizant in inferno, sed iram, quæ & si in præsentiarum sese nondum profert, tamen aliquando sentietur. Deut. xxxij. Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? Nempe in dispositione diuina, qua disponit reddere vnicuique iuxta vias suas. Ezech. xviij. Vnumquemque iuxta vias suas iudicabo. Vnde sequitur Deut. xxxij. Mea est ultio & ego retribuam in tempore. Minutatim quidem imponimus, sed cumulum inueniemus. Obserua quod ait, tu thesaurizas tibi, non Deus. Psal. cvij. Noluisti benedictionem, & elongabitur ab eo, dilexit maledictionem, & veniet ei. Vnde Iac. v. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseris vestris quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt, aurum & argentum vestrum eruginauit, & erugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouissimo tempore. Ideo Eccles. v. Non tardes cōuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subito enim

ANT. KONINXSTEIN,

enim venit ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te, Dicens illud, Mat. xxv. Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Tertium, iudicii æquitas. Ostenso enim primum multos esse reos, pœnisque nisi pœnitentiā agant obnoxios, deinde nondum punitos, recte ex his colligit, omnino futurum iudicium. Sic & Eccles. xij. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato siue bonum, siue malum sit. Tribus autem notis signat eundem diem. Miserae destitutions, scilicet diuinæ amicitie, quia dies iræ. Naui. Ante faciem indignationis eius quis stabit, & quis resistet in ira furoris eius? Hiero. Ira Dei, non excitati animi furor vt nostra, sed iusti supplicij constitutio. Sap. xij. Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas. Dicitur ergo iræ dies quod tum misericordiæ locus non erit, quā modō misericordiæ tempus sit & salutis, & nostrū quodāmodo, ij. Cor. vj. Hortamur vos, ne inuacuum gratiam Dei recipiatis, ait enim (Esa. xlix). Tempore accepto exaudiui te, & in die salutis adiui te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Tunc autem erit iustitiæ. Psal. lxxiiij. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Si iustitias, quid de iniusticijs? j. Pet. iij. Et si quidem iustus vix saluabitur, impius & peccator vbi parebūt? Hinc Psal. lxxxix. Quis nouit potestatem iræ tuæ, & præ timore iræ tuam dinumerare? Potestatem iræ ait. Apo. xix. Et de ore eius procedit gladius ex utraque parte acutus,

AD ROMANOS.

58

acutus, vt in ipso percuriat gentes, & ipse reget eas in virga ferrea, & calcet torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis, & habet in vestimēto & femore scriptum, Rex regū, & dominus dominantū. Hanc tunc duobus declarat. Horribili signorū præmonstratione, Luc. xxj. Erunt signa in sole, & luna, & stellis, & in terris pressura gentiū, præ confusione sonitus maris & fluctuū, arescentibus hominibus, præ timore & expectatione, quæ superuenient vniuerso orbi (quare nullū patet effugium). Nam virtutes coelorum mouebuntur, Gre. Multa debent mala præcurrere, vt malum valeat sine fine nunciare. Soph. j. Vox diei Domini amara, tribulabitur ibi fortis. Dies iræ dies illa, dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebulæ & turbinis, dies tubæ & clangoris. Mirabili elementorum in nouatione, per ignem cōflagrationis. Psal. xcvi. Ignis ante ipsum præcedet, & inflamabit in circuitu inimicos eius. Obseruabis quantū ad istum ignē, quod sicut tēpore Noe mundus per aquas diluij innouatus fuit, & purgatus a calore carnalis concupiscentiæ, Genes. vj. Videns Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, pœnituit eum quod hominem fecisset in terra. Et præcauens in futurum, & tactus dolore cordis intrinsecus, delebo inquit, hominem, quem creavi a facie terræ, ab homine vsque ad animantia, a reptili vsque ad volucres

ANT. KONINXSTEIN,

volucres cœli. Gen. vii. Quindecim cubitis altior fuit aqua supra montes quos operuerat, consumptaque est omnis caro, quæ mouebatur super terram. Sic in fine mundi, refrigerante charitate, quoniam iniquitas abundabit. Mar. xxiii. igne conflagrationis purgabitur à sorditate culpa, & innouabitur à vetustate. ij. Pet. iii. Adveniet autem dies Domini sicut fur, in quo cœli magno impetu transient, elementa verò calore solvantur, terra autem & quæ in ipsa sunt opera exurentur. Non autem cruciabit electos, nisi habeant ad purgandum, sicut tres pueri illesi in camino ignis ambulabant, vinculis igne solutis. Dan. iii. sed reprobos, cum quibus descendet in infernum, omnibus mundi immunditijs simul descendētibus. Mal. iii. Ecce dies veniet succensa quasi caminus, & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem, stipula, & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non relinquet ex eis germen. Ideo ij. Pet. iii. Cum igitur hæc omnia dissoluenda sint, quales oportet nos esse in sanctis conversationibus, & pietatibus, expectantes, & properantes in adventum diei Domini, per quem cœli (aerei) ardentes solvantur, & elementa ignis ardore calcabunt. Novos verò cœlos, & novam terram promissa ipsius expectamus, in qua iustitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectantes satagite immaculati, & inuiolati ei inveniri in pace, & Domini nostri Iesu Christi, longanimitatem salutem arbitramini. Non enim tardat Dominus

AD ROMANOS.

72

Dominus promissionem suam, sicut quidam existimant, sed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, sed omnes ad poenitentiam reuerti. Alterum, iustæ prosecutionis, quia omnia nuda & aperta erunt, quæ nunc occultantur. i. Cor. iiii. Nolite ante tēpus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordiū. Quid tunc dicent, qui nunc agunt in occulto, quod turpe esset dicere. Eph. v. Nā Mar. x. Nihil opertum quod nō reueletur, & occultum quod non sciatur. Ideo comminatur Dominus. Esa. xxix. Væ qui profundi estis corde, ut à Domino abscondatis consilium, quorum sunt in tenebris opera, & dicunt, quis videt nos, aut quis novit nos. Peruersa est hæc vestra cogitatio, quasi si lutum contra figulum cogitet, & dicat opus factori suo, non fecisti me, & figmentum dicat fictori, non intelligis. Modò enim videtur Deus peccata impiorum ignorare, quia non putat, tunc verò manifesta faciet omnia, quo iustissimum parebit iudicium. Aperientur enim conscientiarum libri, in quibus singuli apertissime legent (diuina hoc fauente virtute) quā iustè reprobi damnentur, & iusti quā misericorditer saluantur pro parua, quā Deo exhibuere obedientia. Dan. vii. Iudiciū sedet, & libri aperti sunt. Apo. xx. Vidi mortuos magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est, qui est vitæ, & iudicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris

H iij secundum

ANT. KONINXSTEIN,

Secundum opera eorum, & iudicatum est de singulis secundum opera ipsorum. O qualis tunc erit confusio ijs, quibus nunc frons meretricis facta est, & nolunt modò erubescere, ad poenitentiam, scilicet Hie. iij. Soph. iij. Dominus iustus in medio eius, non faciet iniquitatem, manè manè iudiciū suū dabit in luce, nō abscondetur. Nesci autē iniquus confusionem suam. Nam Esa. xj. Non secundum visionem oculorum iudicabit, neq; secundum auditū aurium arguet, sed iudicabit in iustitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ, & percutiet terrā virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Iob xij. Ipse nouit decipientem, & eum qui decipitur. Beati ergo, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum testā sunt peccata. Psal. xxxj. Tertiū, Debitæ executionis. Psal. ix. Parauit in iudicio thronū suū, & ipse iudicabit orbē terræ in æquitate, iudicabit populos in iustitia. Eo enim iustum est, quia omnia nuda & aperta, & quia reddet unicuique secundum opera sua. Apud nos verò quoniam opera occultantur, eo nec constans est æquitati locus. Sed Iob. ix. Sapiens corde est, & fortis robore. Nequaquam ergo hominū more iudicabit, aut errans, aut fauēs, sed ut incorruptissimus & omnium conscius iudex, cuius pro factis præmium reponens, Iob. xxxiij. Vircordati audite, absit à Deo impietas, & ab omnipotente iniquitas. Opus enim hominis reddet ei, & iuxta vias singulorum restituet eis. Verè enim Deus non condemnabit frustra, nec omnipotens

AD ROMANOS.

72

nipotens subuertet iudiciū. Ezech. xxxiij. Iuxta vias tuas & iuxta adinventiones manuum tuarum iudicabo te, Mat. iij. Cuius venti labrum in manu eius, & permundabit aream suam, & congregabit triticum in horreum, paleas autē comburet igni inextinguibili. Obseruabis quod ait, secundum opera sua, quare non in fide tantum omnis spes habenda, nisi & bonis operibus admittamur. Vnde Ioan. v. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala in resurrectionem iudicii. Distinguit ergo merita & demerita singulorū.

His quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorē, & incorruptionem, querentibus vitam æternam.

Intricata litera sic ordinanda, ijs quidem qui per patientiam boni operis querunt vitam æternam: gloriam, & honorem, & incorruptionem. Quod is germanus Pauli sit sensus, claret ex sublequentibus, vbi ait. Gloria & honor, & pax, omni operanti bonum. Duo ergo ponit. Congruum meritum. Matth. xx. Voca operarios, & redde illis mercedem. Non oculos, quibus dicit. Quid statis hic tota die ociosi? Mat. xx. Vbi duo necessaria notat. Intentionē rectā. Quis non caduca, vanaq; præmia ambiunt, sed vitam æternā. Psal. lxxij. Quid enim mihi est in cælo, & quid à te volui super terrā? Defecit caro

ANT. KONINXSTEIN,

mea & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea
Deus in eternum. Ipse enim operum nostrorum est
merces. Gen. xv. Noli timere Abraham, ego pro-
tector tuus, & merces tua magna nimis. Hinc
Dominus ait, Mat. vj. Si oculus tuus simplex
fuerit (directe tendens in Deum) totum corpus
tuum lucidum erit. Col. iij. Quæ sursum sunt
querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens,
quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.
Terrenam namque & vanam gloriam quæren-
tes, hæc fraudabuntur. Mat. vj. Attendite ne ius-
titiam vestram faciatis coram hominibus, ut
videamini ab eis, alioqui mercedem non habe-
bitis apud patrem vestrum qui in coelis est. Ope-
rationem perfectam, per patientiam, inquit, bo-
ni operis. Ecce quemadmodum vita æterna quæ-
renda. Sic Mat. vj. Primum querite regnum
Dei & iustitiam eius. Haud dubium illam de
qua præloquutus fuerat. Sic ij. Pet. j. Quapro-
pter fratres magis satagite, ut per bona opera
certam vestram vocationem, & electionem fa-
ciatis. Hæc enim facientes, non peccabitis ali-
quando, sic enim abundanter ministrabitur vo-
bis introitus in æternum regnum Domini, & Sal-
vatoris nostri Iesu Christi, Non enim animo
concidendum est, nec planè desidiè vacandum,
sed rectis facinoribus insistendum. Hæb. x. No-
lite itaque amittere confidentiam vestram, quæ
magnam habet remunerationem, Patientia enim
vobis necessaria est, ut voluntatè Dei facientes,
reporteris promissionem. Nam ij. Timo. iij. Qui
prie vo

AD ROMANOS.

53

prie voluit vivere in Christo Iesu, persecutionem
patientur. Sed Luc. ix. Nemo mittens manum
ad aratrum & aspiciens retro, aptus est regno
Dei. Luc. xvij. Memores estote vxoris Loth.
Nam respiciens post se, conuersa est in statuem
salis. Gen. xix. Diligenter obseruabis quod ait.
Boni operis. Mali enim lassantur in via iniqui-
tatis & perditionis, ambulantes vias difficiles.
Sap. v. Viam autem Domini ignorant. Psal. xliij.
Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam
pacis non cognouerunt, non est timor Dei ante
oculos eorum. Hier. ix. Ut iniquè agerent labo-
rauerunt. Quo contra ait Apostolus, Eph. ij. Ip-
sius enim lumus factura, creati in Christo Iesu,
in operibus bonis, quæ præparauit Deus ut in
illis ambulemus. Gal. vj. Bonum autem facien-
tes non deficiamus, tempore enim suo meremur
non deficientes. Alterum Dignum præmium.
Sap. iij. Bonorum laborum gloriosus est fructus,
& quæ non concidit radix sapientiæ. Ponit tria.
Gloriam. Psal. lxxxiiij. Gratiæ & gloriam da-
bit Dominus. Sed quam gloriam? Ro. v. Gloria-
mur in spe gloriæ filiorum Dei. j. Ioan. iij. Cha-
rissimi nunc filij Dei sumus, & nondum appa-
ruit quid erimus. Scimus autem quoniam cum
apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbi-
mus eum sicuti est. Esa. lvij. Implebit splendori-
bus animam tuam. Hinc ij. Pet. j. Per quem ma-
xima & preciosa nobis promissa donauit, ut per
hoc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugi-
entes eius quæ in mundo est concupiscentiæ
H v corruptio

ANT. KONINXSTEIN,

corruptionem. Obserua quod ait, fugientes eius
quæ in mundo est concupiscentiæ corruptio-
ne. Nam mundus transit & concupiscentia eius.
j. Ioan. ij. Vnde Esa. xl. Clama. Et dixi, quid
clamabo? Omnis caro fœnum, & omnis gloria
eius quasi flos fœni. Exiccatum est fœnum, &
cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo.
Attamen nec Solomon in omni gloria sua,
coopertus est sicut vnum ex istis. Math. vj.
Stultissimi ergo, qui hic quæerunt gloriam. Ioan.
v. Quomodo, inquit Dominus pharisæis, vos
potestis credere, qui gloriam ab inuicem acci-
pitis, & gloriam quæ a solo Deo est non quæ-
ritis? Sic Ioan. xij. Veruntamen & ex principi-
bus multi crediderunt in eum, sed propter pha-
risæos non confitebantur, vt de synagoga non
eiscerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum
magis q̃ gloriam Dei. O quot habent imitato-
res, quare vera gloria, quæ humiliationem sequi-
tur, peribuntur. Pro. xxix. Superbum sequitur
humilitas, humilem verò spiritu suscipiet glo-
ria. Plal. xlviij. Ne timueris, cū diues factus fuerit
homo, & cum multiplicata fuerit gloria domus
eius. Quoniam cum interierit, non timeat omnia,
neque descendet cum illo gloria domus eius. Imo
Phi. iij. Quorum, inquit, deus venter est, & glo-
ria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.
Nostra autem conuersatio in cœlis est. Hinc
Iob. xxij. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.
Sic & ipse Dominus per humilitatem crucis
exaltatus est. Phi. ij. Luc. xxiiij. Oportuit pati
Christum,

AD ROMANOS.

54

Christum, & ita intrare in gloria sua. Vnde Mar.
xvi. Si quis vult post me venire, abneget semet-
ipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Et
merito, Ro. viij. Existimo enim, quod nō sint cō-
dignæ passionēs huius tēporis, ad futuram glori-
am quæ reuelabitur in nobis. ij. Cor. iij. Id enim
quod in presenti est momentaneū & leue tribu-
lationis nostræ, supra modum in sublimitate,
æternum gloriæ pondus operabitur in nobis,
non contemplantibus nobis quæ videntur, sed
quæ non videntur. Quæ enim videntur, tem-
poralia sunt: quæ autem non videntur, æter-
na sunt. Honorem, respectu aliorum. Sunt
enim gloriosi, quibus tamen nullus habetur
honor. Sed j. Cor. iij. Tunc laus erit vni-
cuique a Deo. Quando dicet illud Matth. xxvj.
Venite benedicti patris mei, possidete paratum
vobis regnum a constitutione mundi. Ioan. xij.
Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eū pa-
ter meus qui in cœlis est. Hinc mali mirabuntur
in subitatione inperatæ salutis, dicentes. præ-
angustia spiritus, Sap. v. Hi sunt quos aliquando
habuimus in derisum, & in similitudinem im-
properij. Nos insensati vitam illorum æstima-
bamus insaniam, & finem illorum sine honore.
Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei,
& inter sanctos fors illorum est. Carnali enim
voluptate excæcati errauerunt a via verita-
tis. Sapien. v. & Sapien. ij. Hæc cogitaue-
runt (post hanc non esse alteram vitam, &
ideo præsentis vitæ voluptatibus vtendum) &
errauerunt,

ANT. KONINXSTEIN,

errauerunt, excæcauit enim eos malitia eorum. Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. Psal. cxlix. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. Et incorruptionem, non enim erunt hæc transitoria, sed æterna. Esa. xxxv. Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Mat. xxv. Euge serue bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Quid. Quia in te gaudium istud ad plenum comprehendere non vales, intra tu in illud, ut vique gaudeas. Verè à sæculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculus non vidit Deus absque te, quæ præparasti expectantibus te. Occurristi lætanti & facienti iustitiam. Esa. lxliij. & j. Cor. ij. In cor hominis non ascendit, quæ præparauit Deus ijs, qui diligunt illum, nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. O felices, qui gustare meruerunt. Oporter enim & corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem. j. Cor. xv. Ideo hortatur nos, j. Cor. ix. Sic currite ut comprehendatis. Omnis qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet, & illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. De qua j. Pet. j. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis,

AD ROMANOS.

55

mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cœlis, in vobis, qui in virtute Dei custodimini, per fidem in salutem paratam reuelari, in tempore nouissimo.

Iis autem qui sunt ex contentione, qui non acquiescunt Veritati, credunt autem iniquitati, ira, & indignatio, tribulatio, & angustia, in omnem animam hominis operantis malum, Iudei primum, & Greci.

Ostenso iusto Dei iudicio, in præmiarione bonorum, consequenter idem declarat in punitione malorum, duo ponens. Primum, Exitiale demeritum, quo ad affectum, quia contentiosi, qui non ignorantia sed altercandi studio nequiores redduntur, ideoque nec venia digni redduntur. Iob xxiiij. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius, nec reuersi sunt per semitas illius. Deut. xxxj. Adhuc viuente me, & ingrediente vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum, quanto magis cum mortuus fuero (ait Moses filiis Israel). Sic & quo ad intellectum, quia increduli veritati, creduli verò iniquitati, nolentes captiuare intellectum, in obsequium Christi, ij. Cor. x. contra Pauli dictum, Hinc ij. Timo. iiij. Erit tempus cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua defideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auerrent, ad fabulas autem conuertentur, De quibus Esa. xxx. Populus

ANT. KONINXSTEIN,

Populus ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem. Qui dicunt videntibus nolite videre, & aspicientibus nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt, loquimini nobis placentia, videte nobis errores, auferre à me viam, declinare à me semitam, celsa à facie mea sanctus Israel. Mat. xxiii. Surgent pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Greg. Pensamus quæ erit tunc mentis humanæ tentatio, quando & pius martyr poenis subiectur, & tamen ante eius oculos tortor miracula operatur. ij. Thes. ij. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui (Esa. xi. Et spiritu labiorum suorum interficiet impium) & destruet illustratione aduentus sui, cum cuius est aduentus secundum operationem satanæ, in omni potentia, & signis, & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, ijs qui charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Ideo mittet illis Deus erroris operationem, vt credant mendacio, vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Sed quid causæ? s. Ioan. iij. Ipsi de mundo sunt, ideo de mundo loquuntur, & mundus eos audit, nos ex Deo sumus: qui nouit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. Tercio, quo ad actum, qui scilicet operantur malum, Iaco. iij. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum. Sed

AD ROMANOS.

56

Dominus ait, Luc. xij. Cum intrauerit paterfamilias & clauserit ostium, incipietis foris stare, & pulsare ad ostium dicentes, domine domine aperi nobis, & respondens dicet vobis, Nescio vos vnde sitis. Tunc incipietis dicere, Manducauimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti, & dicet vobis, Nescio vos vnde sitis. Discedite à me omnes operarij iniquitatis. Sed quo Domine discedent? Vbi manebunt? Apoc. xxi. Timidis autem & incredulis & execratis, & homicidis, & fornicatoribus, & veneficis, & idolatris, & omnibus mendacibus, pars illorum in stagno ardenti igne & sulphure. O Deus, si hæc pars, quid totum erit? Secundum. Gehennale supplicium, quod Dominus summatim perstringendo ait, Matth. xxv. Et ibunt hi (qui à sinistris erunt hedi) in supplicium æternum. Diuersa tamen huius supplicij genera, ex ipso euangelio colligere liquet. Nam ibidem duplicem gehennæ poenam ponit, d. Discedite à me maledicti (ecce poena damni, quia gloria Dei, & fauore, & electorum societate priuati) in ignem æternum (ecce poena sensus). Sic & Apostolus hic, contra bona electis collata, opposita mala malis reposita recenset. Erunt enim electi, in anima & corpore gloriosi & honorati: contra damnati ignominiosi & contumeliosi affecti. Erit enim ipsis ira, Eccl. v. Misericordia enim & ira cito ab illo proxima, & in

ANT. KONINXSTEIN,

& in peccatores respicit ira illius. Eccles. xxxix. Et quomodo cathaclismus aridam inebriauit, sic ira ipsius gentes quæ non exquisierunt eum hæreditabit. Hæreditabit, inquit. Nam quantum ad animam, rationalis erit inuersa, vt de Deo dilectabiliter cogitare nequeat, sed horribiles imaginationes sustineat, neque vnquam auerti potest à viuacissima poenarum perceptio-
ne, & perpetuæ durationis contemplatione, quæ omnium grauissima est poenarum. Esa. lxvj. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur. Concupiscibilis peruersa, quia bonis æternis priuati, obscenis prout solidi erant oblectari cupient, nec poterunt. Psal. cxli. Peccator videbit (poena intellectum dante. Esa. xxvij.) & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet (de sanctorum gloria) deyderium peccatorum peribit. Irascibilis aduersa, per desperationem diuinæ iustitiæ, quare in odium perpetuum concitantur, Deum blasphemantes. Apo. xvj. Blasphemaauerunt homines Deum, propter plagam grandinis. Hinc Eccle. xli. Vae vobis viri impij, qui dereliquistis legem altissimi, quoniam si nati fueritis, in maledictione nascerimini, & si mortui fueritis, in maledictione eritis pars vestra. Sic quo ad corpus, obscuro, deformes erunt contra electi fulgebunt vt sol. Mat. xliij. Erit & indignatio ipsis, qua omni honore indigni habebuntur. Nam electi obuiam Christo in aera rapiuntur, ipsis in terra quam amarunt relictis. j. The. iij. Esa. xxx. Ecce nomen Domini

venit

AD ROMANOS.

17

venit de longinquo, & ardens furor eius, & grauis ad portandum, labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis deuorans. Mat. vij. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem, Chryl. Quasi qui non sustinet eorum præsentiam, dicit, Discedite à me. Her. xx. Confundetur vehementer, quia non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod non delebitur. Chry. Horrendum est gehennæ supplicium, & res intollerabilis, & tamē si decies mille ponas gehennas, nihil tale est, quale est ab illius gloriæ honore excludi, & Christo exosum esse. Quantum ad poenā sensus, ait Tribulatio, contra sanctis erit incorruptio. Habebunt quidem & mali corpora immortalia, sed non impassibilia, quia semper morientur, & nunquam erunt mortua. Nam querent mortem & mors fugiet ab eis. Apo. ix. Et tamē mors depascet eos. Psal. xlvij. Augusti. Nouimus quia familiariter mens humana in diuersis mundi huius illecebris & concupiscentijs deuicta, fugit laborem, expetit voluptatem, & vix ad hoc ducitur, vt consuetudinem à se vitæ prioris excludat. Sed cum coeperit cogitare ultimi diei necessitatem, & futuri iudicii pondus, incitata & stimolata, vel spe præmij, vel metu supplicij, voluntarium bellum indicit passionibus, & vim facit pristinis deyderijs, ac violenter seipsam vincere contendit. Considerandum circa gehennæ supplicium, primò Locus, qui est duplex. Generalis omnium qui dicitur in centro terræ, vt extremè discedat à beatis, & recipiat eos, quibus ter-

ANT. KÖNINXSTEIN,

rena plusq̃ cœlestia placuerūt. Psal. lxiij. Intro-
bunt in interiora terræ. Psal. xlvij. Sicut oves in
inferno positi sunt. Hinc Iob. x. Dimitte me, vt
plāgā paululū dolorē meū, anteq̃ vadā & nō re-
uertar, ad terrā tenebrosā & opertā mortis cali-
gine, terrā miserig & tenebrā, vbi vmbra mor-
tis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabi-
tat. Esa. xxliij. Cōgregabuntur in cōgregatione
vnus fascis in lacū, & claudēt ibi in carcere. Spe-
cialis. Mat. xiiij. Colligite primō Zizania, & alli-
gate ea in fasciculos ad cōburēdū. Gre. Quid est
zizania in fasciculos ligare, nisi cōpares, in tor-
mētis similibus sociare, vt luperbos cū superbis,
luxoriosos cū luxuriolis, &c. Cū ergo similes in
culpa ad tormēta similia angeli in locis poenarū
deputāt, quali zizaniarū fasciculos ad cōburendū
ligāt. Secundō, modus, quia in ignē mittētur.
Esa. xxx. Præparata est enim ab heri tophetus
rege præparata, profunda & dilatata, nutrimenta
eius ignis & ligna multa, status Domini sicut tor-
rens sulphuris succedens eam. Sed quibus præ-
parata? Mat. xxv. Qui paratus est diabolo &
angelis eius. Verē Deus mortē nō fecit, nec letat-
tur in perditione viuorū: impij autē manibus &
verbis accersierūt illā. Sap. i. Hinc Eccl. xxj. Stup-
pa collecta synagoga peccantiū, & cōsummatiō
illorū flāma ignis. Est autē maximē actiuus & ad-
hæsiuus, & ideo quocunq̃ pergunt ignē secū por-
tāt, Psal. xx. Pones eos vt clibanū ignis in tēpore
vultus tui. Dominus in ira sua cōturbabit eos &
deuorabit eos ignis. Nā ignis ambiēdo totū vtrūq̃
vt non

AD ROMANOS.

58

vt non sit sine poena locus, vt nec momentaneū
quidē sit poenarū interuallum. O si impij (aic
Gre.) poenas ad quas properant aspicerent, pro-
fecto gressus suos ab iniquitate reflecterent. Nec
tamen æqualis omnibus cruciatus, neque in sin-
gulis membris. Apo. xvij. Quantum glorifica-
uit se & in delitijs fuit, tantum date illi tormen-
tum & luctum. Gre. Sicut vno sole omnes tan-
guntur, non tamen sub eo omnes vno ordine
æstuamus, quia iuxta qualitatem corporis sen-
titur pondus caloris. Sic damnatis vna est ge-
henna quæ afficit, & tamen non vna qualitate
omnes comburit: quia quod hic agit dispar
habitus corporum, illic exhibet dispar cau-
sa demeritorum. Sic & per quæ quis peccat,
per hæc & punietur. Sap. xj. Vnde diues epulo
pro cultu splendido flammam ignis, pro deli-
cato cibo, aquę guttam habere non potuit, Luc.
xvj. August. Væ illis qui cum diabolo habent
mansionem, & ascendet fumus tormentorum
ipsorum in sæcula sæculorum. Apoca. xiiij.
Ibi enim erunt, vbi nulla vox nisi gemitus,
nulla requies nisi ignis, nullum refrigerium nisi
flamma, nulla lux nisi tenebræ, & non erunt in
memoria vnquam apud Deum. Quorum cibis
cruciatus, & mansio cum diabolo, vbi nullā in-
dulgentia, nullus conuersionis locus, nullus ad
venā regressus. Sicut ergo quinq̃ sensibus abusi
sunt in culpa, districtā vltionem sentiet in poena.
Quo ad visum, tenebras patientur horribiles.
Matth. viij. Filij regni ejicientur in tenebras
exterioris

ANT. KONINXSTEIN,

exteriores, Gre. Ignis inferni quamuis ad consolationem nō luceat, lucet tamē ad tormentum, Sap. xvj. De tenebris Aegypti loquitur, d. Et ignis quidē nulla vis poterat illis lumē prēbere, apparebat autem illis subitaneus ignis timore plenus, & timore percussū illius, quē nō videbatur faciet, aestimabāt deteriora esse quā videbatur. Iob. xx. Vadēt & veniēt super eū horribiles. Grego. Quos habuerunt in culpis incontentores, in tormentis habituri sunt derisores. Habebunt & fletum, Mat. viij. Ibi erit fletus & stridor dentium. Luc. vj. Vae vobis, qui ridetis nunc, quia flebitis. Auditum, vlulatus & blasphemia cruciabunt, Esa. lxxv. Serui mei laudabunt prae exultatione cordis, & vos clamabitis prae dolore cordis, & prae contritione spiritus vlulabitis. Apo. xvj. Aestuauerunt homines aestu magno, & blasphemauerunt nomen Dei habentis potestatem super has plagas. Maledicent in inuicem qui occasionem alterutrum peccandi prae buere, filij parentibus, & parentes filiis, &c. Ol. factum, soxor sulphureus. Omnes enim mundi immunditiae per ignem conflagrationis segregatae, in infernum cum impijs descendent. O Deus, quantus qualisque erit soxor. Esa. iij. Et erit pro suauī odore soxor. Quis enim abominationem infernalium flammarum sulphurearum, ac soxorem aestimare possit, qui si exirent, totum elementum corrumpere. Gustum, sitis & esuries. Esa. lxxv. Ecce serui mei comedent, & vos esuriētis, bibent, & vos sitiētis, Sic diues epulo,

AD ROMANOS.

epulo, pauperi Lazaro micas panis negās, aquae guttam petijt, nec accepit. Luc. xvj. Nec tamen deerit tibi cibus & potus, Iob. xxx. Panis eius vertetur in vtero eius in fel aspidum. Apo. xiiij. Si quis adorauerit bestiam & imaginem eius, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua, hic bibet de vino irae Dei, quod mixtum est mero, in calice irae ipsius. Deut. xxxij. Fel draconū vinū eorum, & venenū aspidum insanabile. Psal. lxxiiij. Calix in manu Domini, vini meri plenus mixto, & inclinauit ex hoc in hoc, veruntamen sex eius non est exinanita, bibent omnes peccatores terrae. Tactum, ignis intolerabilis cruciabit. Apo. xiiij. Et cruciabuntur igne & sulphure in cōspectu angelorum sanctorum, non habebunt requiem die ac nocte. Apoca. xx. Qui non est inuentus scriptus in libro vitae, missus est in stagnum ignis. De quo ait Dominus. Deut. xxxij. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Chrylost. Acerbitatem ignis huius, nulla lingua explicare posset. Tertiū, terminus, quia sine termino. Mart. Bonum est tibi, debilem introire in vitam aeternam, quā duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Hinc sequitur angustia, animi anxietas cū non pateat effugium. Iob. xj. Oculi impiorum desicient, & effugium peribit ab eis. Electis sempiterna erit pax, sed Esa. lviij. Non est pax impijs dicit Dominus, Grego. In praesentis vitae tormentis,

ANT. KONINXSTEIN,

mentis, timor dolorem habet, dolor timorem non habet, quia nequaquam mentem metus cruciat, cū pati iam ceperit quod metuebat. Infernum verò mortis umbra obscurat, & semper ternus horror inhabitat, quia eius ignib⁹ traditi, & in supplicijs dolorē sentiunt, & in doloris angustia pulsante se semper pauore feriuntur, vt quod timent tolerant, & rursus quod tolerant, sine cessatione pertimescant. Horrendo igitur modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cū obscuritate. Hinc Aug. Tempus acquirendi vitā aeternā in hac tantū vita Deus hominibus dedit, vbi poenitentiā voluit esse fructuosam, qua homo deposita nequitia bene viuere potest, & mutata voluntate merita simul & opera mutare, & ea gerere quæ Deo placēt. Quod qui in hac vita nō fecerit, habebit quidē poenitentiā futuro in sæculo de malis, sed in conspectu Domini indulgentiā nō inueniet, quia & si ibi sit stimulus poenitudinis, nulla tamē erit ibi correctio voluntatis. Ad poenā ergo quæ peccato debetur, mens anteq̃ peccet aspiciat, cruciatus ac dolores quæ sequi solēt peccatorē, carnalibus incertis opponat, sic nihil eā peccati delectabit, nec ad peccandū inclinabit. Ea autem poena, inquit, manet ex æquo mortales omnes quicunq̃ peccarunt, sed in primis Iudæū & Græcū, vt primas teneant in poenis, quibus primū oblata est Dei benignitas. Merito enim dignus est, quē maior peccatorū poena maneat, si cōtra legē egerit, qui maiori ad pietatis studium doctrina positus est.

Quanto

AD ROMANOS.

60

Quanto enim potentiores atq̃ sapiētiōres fuermus, tanto grauius si peccauerimus puniemur. Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autē potenter tormēta patientur: & fortioribus, fortior instat cruciatus. Sap. vj. Vbi ergo maius donū sciētig, ibi peccator subiacer maiori culpæ. Luc. xij. Seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non se praparauit, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis.

Gloria autem, & honor, & pax omni operanti bonum, Iudæo primū, & Græco.

Ostendit ē diuerso, quanta bona consequetur omnis quicūq̃ bene vixerit. Ponit ergo duo. Extremā glorificationē, Psal. cxlix. Exultabit sancti in gloria, letabūtur in cubilib⁹ suis. Nā Psal. xvj. Satiabor cū apparuerit gloria tua. Et verē, quia Eccl. ij. Dixi in corde meo, vadā & affluū delitijs, & fruar bonis, & vidi quod hoc quoq̃ esset vanitas. Rursū reputaui errorē, & gaudio dixi, quid frustra deciperis? Imō Pro. xiiij. Ritus dolore miscbitur, & extrema gaudij, luctus occupat. Sed Apo. vii. Nō esuriēt neq̃ sitiet ampli⁹, neq̃ cadet super illos sol neq̃ vllus estus, quoniā agnus qui in medio throni est reget illos, & deducet eos ad vitę fontes aquarum, & absterget Deus omnē lachrymā ab oculis eorū, & mors (Apo. xxj) vltra nō erit, neq̃ luct⁹, neq̃ clamor, neq̃ dolor erit vltra, q̃ prima abierūt. Nā rationalis videbit clarē, q̃ hic credidit & per fidē vidit. f. Cor. xiiij. Videmus nunc per speculū in enigmate, tunc autem facie ad faciem. Esa. xxxiiij. Regem in decore suo videbunt,

I iij

ANT. KONINXSTEIN,

videbunt, August. Tota virtus ibi videre quod
amas, & summa felicitas amare quod videas ibi
beata visio in suo fonte bibitur, & veritatis visio
clarissime aperitur. Psal. xv. Adimplebis me la-
ticia cū vultu tuo, delectationes in dextera tua
vsque in finem. Irascibilis tenebit quod spera-
uit. Pro. xiiij. Desiderium si compleatur delectat
animam. Ro. viij. Spe salui facti sumus. Sap. v.
Spes illorum immortalitate plena est. Sic con-
cupiscibilis fruatur eo quod dilexit. Psal. xxx.
Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Do-
mine, quam abscondisti timentibus te, perfecisti
eis qui sperant in te. Si dulce est lumen, & de-
lectabile oculis videre solem, Ecce. xj. quantum
gaudium, videre illud summum & purissimum
lumen. j. Ioan. j. Deus lux est & tenebræ in eo
non sunt vllæ. Iob. xxxiiij. Videbis faciem eius
in iubilo. Sunt tamen gradus beatitudinis, non
quo ad obiectum, quia Mat. xx. acceperunt li-
gulos denarios, sed quo ad operationem. Qui
enim intellectus vñ plus participat de lumi-
ne gloriæ, quam alterius secundum maiorem
claritatem, ideo clarius videt & dulcius per-
fruetur, & iocundius. Psal. xxxv. Inebriabuntur
ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis
tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ,
& in lumine tuo videbimus lumen. Apoca. xxi.
Ciuitas non eget sole neq; luna, vt luceant in ea,
Nam claritas Dei illuminabit eam, & lucerna
eius est agnus. Sic ergo patet, quemadmodum
tota anima secundum tres potentias, quas hic in
tribus

AD ROMANOS.

61

tribus virtutibus theologicis exercuit, plenè ac
perfectè beatificatur. Sic quo ad corpus ait Apo-
stolus, j. Cor. xv. Seminatur in ignobilitate, sur-
get in gloria. Vndè Sap. iij. Fulgebunt iusti, &
tanquā scintillæ in arundinetis discurrent. Erunt
enim clara. Mat. xiiij. Tunc fulgebunt iusti sicut
sol in regno patris eorum. Nam Phi. iij. Nostra
conuersatio in cœlis est, vndè & saluatorem ex-
pectamus Dominum nostrum Iesum Christum,
qui reformabit corpus humilitatis nostræ con-
figuratum corpori claritatis suæ. De qua Mat.
xviij. Transfiguratus est ante eos, & resplenduit
facies eius sicut sol, vestimenta autem eius facta
sunt alba sicut nix. Erit tamen differentia non
parua, secundū quod fuerit anima in lumine glo-
riæ & fruitione beatifica, vndè causatur ista cla-
ritas, j. Cor. xv. Stella differt à stella in claritate,
sic & resurrectio mortuorum. O quantum gau-
dium, tot & tanta videre luminaria super solem
radiantia. Humilemur nunc sub potenti manu
Dei, vt nos exaltet in tēpore visitationis. j. Pet.
v. Non enim corpus superbix, sed humilitatis
configurabit corpori claritatis suæ. Erunt & im-
passibilia, j. Cor. xv. Seminatur in corruptione,
surgit in incorruptione. Ansel. Sanitate perfe-
cta hic caremus, à primæua ætate elurimus, sici-
mus & c. vnus claudus, alter scabiolus, & sic qui-
busdam delinimur medicamentis, ne summa sit
miseria. In futuro verò summa sanitas erit, de
qua Psal. xxxvj. Salus autem iustorum à Do-
mino. Ibi & lōgruitas vitæ erit, quam hic nemo
perfectè

ANT. KONINXSTEIN,

perfectè habet moriturus quantumcunq; viuat diutius, somnium libi fuisse videtur, cum moritur, quod vixit. Ideo Gal. vj. Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Erunt tertio subtilia. j. Cor. xv. Seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Vnde poterit esse cum alio corpore, sicut Dominus ostendit Ioan. xx. clausis ianuis ad discipulos intrando. Quia ergo verum est corpus, potest impellenti resistere & sic tangi, quia verò est spirituale & virtuosum, potest organum tactus penetrare, & sic latere nec tangi, secundum beneplacitum. Erunt quarto agilia. j. Cor. xv. Seminatur in infirmitate, surget in virtute. Sed corpus quod corrumpitur aggrauat animam. Sapi. ix. Tunc verò inclinationem habebit ad animam & non ad aliquid extra, quare ab anima potest moueri ad omnem positionis differentiam. August. Vbi volet spiritus illic protinus erit & corpus. Esa. xl. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas vt aquilæ, volabunt & non deficient. Ansel. Nunc partim agiles sumus, sed ab ipsiis pascerbis vincimur in hoc: tunc autè sicut angeli à cælo ad terram dicto velocius mouebimur. Vides quanta velocitate Abacuc per angelum è ludæa in Babilonem delatus sit, Dan. xiiij. Par erit velocitas, quibus promissa est æqualitas. Si resurrectio in istu oculi fiet, j. Cor. xv. sic & nostra operatio fieri potest, cum corruptibile

AD ROMANOS.

64

bile hoc induerit incorruptionem. Sicut enim velocissimè radius solis fertur in occidens ab oriente, & oculi visus à terra ad cælum vsque, sic animus cum corpore quo voluerit. Erige nunc anima totum intellectum tuum, & cogita, quantum & quale sit illud bonum. Si enim singula bona delectabilia sunt, cogita mente, quàm delectabile est summum illud bonum, contuens iocunditatem omnium bonorum, nò qualem in rebus creatis sumus experiri, sed tantodifferentem, quantum creator differt à creatura. Si bona est vita creata, quanto melior vita creatrix. Ioannis xiiij. Ego sum via, veritas, & vita. Ioan. xvij. Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum, & què misisti Iesum Christum. Aug. Ipse Deus sine fine videbitur, sine fine sine fine amabitur, & sic continuè exoptabitur. j. Cor. vj. Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cū eo. Nam Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo, j. Io. iij. Sed j. Cor. xij. Charitas nunq; excidit. Et cū venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Gloria, inq; & honor. Sa. v. Iusti aut in perpetuū viuēt, & apud Dominū est merces eorū, & cogitatio illorum apud altissimū. Ideo accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini. Diadema, inq; speciei, & quia filij Dei, & quia legitimè certauerūt. ij. Timo. ij. Non coronabitur nisi qui legitimè certauerit. Vnde j. Cor. ix. Et illi quidem vt corruptibile coronam accipiant, nos autem incorruptam. Obserua quemad-

quemadmodum tres animæ potentie tribus
virtutibus informatae, in actus perfectissimos
egrediuntur respectu carnis fragilis, vnde & sin-
gulari gloria honorabuntur. Rationalis per pru-
dentiam, in fide & moribus alios ex charitate in-
struendo. Dan. xij. Qui autem docti fuerint, ful-
gebunt quasi splendor firmamenti, & qui ad ius-
ticiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpe-
tuas æternitates. j. Thes. ij. Quæ est enim nostra
spes, aut gaudium, aut corona gloriæ, nonne
vos ante Dominum nostrum Iesum Christum,
in aduentu eius. Vos enim estis gloria nostra, &
gaudium. Irascibilis per fortitudinem, pro ius-
ticia & veritate ex charitate mortem sustinen-
do. Mar. v. Beati qui persecutionem patiuntur
propter iusticiam, quoniam ipsorum est regnum
coelorum. Vnde Ioannes vidit subter altare Dei
animas interfectorum propter verbum Dei, &
testimonium quod habebant, Apo. vi. Concu-
piscibilis per temperantiam, carnem mundam
& incorruptam seruando propter Deum, j. Cor.
vij. Mulier inuupta & virgo cogitat quæ Do-
mini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu. Alio-
qui, si vanitatis studio, aut necessitate inuita con-
tinetur, fatua virgo est. Mat. xxv. Si gaudium est
esse cum Christo, quale est, proximū esse Christo.
Apo. xiiij. Et cantabant canticum nouum, ante
sedem, & ante quatuor animalia, Et nemo po-
terat dicere canticum, nisi illa centum quadra-
ginta quatuor milia, qui empti sunt de terra. Hi
sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati,
virgines

virgines enim sunt. Hi sequuntur agnum, quo-
cumque ierit. Et pax ait. Hic quæcunque bona
quis habuerit, cum bellis illa habet, qui enim
piè voluit viuere in Christo Iesu, persecutionem
patientur, ij. Timo. iij. & Gal. v. Caro concupis-
cit aduersus spiritum, & spiritus aduersus car-
nem, hæc enim sibi inuicem aduersantur, vt
non quæcunque vultis illa faciatis. Ecce quàm
periculosum & intestinum bellum. Hinc Apo-
stolus exclamat, Ro. vij. Infelix ego homo, quis
me liberabit de corpore mortis huius? Gratia
Dei, inquit, per Iesum Christum, Aug. Quam-
diu vicij repugnamus, plena pax non est: quia
qui resistunt, cum periculo resistunt, & sæpe de-
bellantur, & illa quæ victa sunt, necdum securè
triumphantur, sed adhuc sollicito premuntur
imperio. In illa autem resurrectionis gloria con-
fidenter dicere possumus, Laqueus cõtritus est,
& nos liberati sumus, Psal. cxxij. Omnia enim
erunt pacata, & genuinam & veram pacem
habentia, nihilq; terroris. Psal. cxlvij. Qui posuit
fines tuos pacem. Ansel. Securitas omnes alias
partes beatitudinis cõfirmat, nec haberi possunt
perfectè sine illa. In hac autè vita nihil securum
exat totaliter: sub eodè enim tẽpore, pauper ex-
diuit, mortuus ex viuo fit repẽte. In futuro au-
tem bonus quicquid voluerit habebit, nec quic-
quid ex eo se amissurum timebit. Qui hoc bono
fruetur, quid illi non erit? & quid illi erit? Cerrè
quicquid volet erit, & quicquid nollet non erit,
Pro. x. Desideriū suū iustis dabitur, Psal. cij. Qui
replet

ANT. KONINXSTEIN,

replet in bonis desiderium tuum, renouabitur ut
aquilæ iuuentus tua. Hinc de manna scribitur.
Sap. xvj. Angelorum esca nutruisti populum tuum,
& paratum panem de celo prestitisti illis sine labore,
omne delectamentum in se habentem, & omnis
saporis suauitatem. Substantiam enim tuam & dulce-
dinem tuam, quam in filios habes ostendebas, &
deseruiens vniuscuiusque voluntati, ad quod
quisque volebat conuertebatur. Si tam suauis
est ambulanti per fidem, quid iam non
erit contemplanti per speciem. Psal. xxxiij.
Gustate & videte quoniam suavis est Domi-
nus, beatus vir qui sperat in eo. Secundo, fructi-
feram operationem. i. Corinth. iij. Vni-
quisque propriam mercedem accipiet secundum
suum laborem. Hinc i. Corinth. xv. Itaque fratres
dilectissimi, stabiles estote & immobiles, abun-
dantes in omni opere Domini semper, scientes
quod labor vester non est inanis in Domino.
Gregor. Mercenarius cum faciendâ opera con-
spicit, mentem protinus ex longinquitate &
pondere laboris abiecit, cum verò lassesset
tem animum ad conspiciendum præmium
operis reuocat, vigorem mox animi ad exerci-
tium laboris reformat, & quod graue perpen-
dit ex opere, leue æstimat ex remuneratione.
Sic electi quique dum aduersa patiuntur, &
dura operantur, esse grauiâ quæ patiuntur
pensant, sed cum mentis oculum ad æternæ
patriæ considerationem tendunt, ex conside-
ratione præmij, quam sit leue quod patiuntur
inueniunt.

AD ROMANOS.

64

inueniunt. Quod enim valde importabile esse
ex dolore ostenditur, contemplatione prouida,
ex remuneratione leuigatur. Obserua quod ait.
OMNI OPERANTI BONUM. OMNI
Inquit, sine distinctione. Ro. x. Non est distin-
ctio Iudæi & Græci: nam idem Dominus om-
nium, diues in omnes qui inuocant illum. Act.
x. In veritate comperi (ait Petrus) quia non est
personarum acceptor Deus, sed in omni gente
qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus
est illi. OPERANTI, sine defectione.
Nam omnis arbor, quæ non facit fructum
bonum, excidetur & in ignem mittetur. Mat.
vij. Sed audi quando. Matth. iij. Iam enim
securis ad radicem arboris posita est. Hinc
Prouerb. xxvij. Ne gloriaris in crastinum,
ignorans quid superuentura pariet dies. Eccl.
ix. Quodcunque potest manus tua facere, in-
stanter operare, quia nec opus, nec ratio,
nec sapientia, nec scientia, erunt apud infer-
os quo tu properas. Vnde Ioannis ix. Ven-
it nox, quando nemo potest operari, sci-
licet fructuose. Igitur dum tempus habemus
(inquit Galat. vj.) operemur bonum. Bonum
sine admixtione. Declinare à malo, semper vitat
poenam, sed non semper meretur coronam. Ideo
Esa. i. Quiescite agere peruersè, discite bene face-
re. Nam Dominus ad Cayn ait. Ge. iij. Nonne si
bene egeris recipies, sin autem male, statim pecca-
tum tuum in foribus aderit. Vnde sciendum, quod
sunt quedam opera mortifera, quia mortem animæ
inducunt,

ANT. KONINXSTEIN,

inducunt, sicut peccata. Sap. xvj. Homo per maliciam occidit animam suam. Quædam mortificata, ut sunt bona opera per peccatum subleuans. Ezech. xviij. Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem secundum omnes abominaciones quas operari solet impius, nunquid uiuere? Omnes iustitiæ eius quas fecerat non recordabuntur. In prauaricatione qua prauaricatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur. Tamen per sequentem poenitentiam reuiuiscunt. Quædam mortua, quæ in peccato mortali existens bona facit. Hæc enim non sunt meritoria ad consecutionem uitæ æternæ, nec per sequentem poenitentiam redduntur uiua. Peccator tamen desperare non debet, sed interim quicquid boni ualeat, agere debet, quatenus Deus cor suum ad poenitentiam emolliat & illustret. Nam Deus adeo bonus est, ut nullum bonum irremuneratum relinquat, sicut per iustitiam nullum malum impunitum dimittit. Vnde ij. Par. xix. Iosaphat regi ait. Impio præbes auxilium, & ipsi qui oderunt Dominum amicitia iungentur, idcirco iram quidem Domini mereris, sed bona opera inuenta sunt in te, eo quod abstuleris lucos, & preparaueris cor tuum ut requireres Dominum Deum patrum tuorum. Et iij. R. xxj. Nonne uidisti (ait Dominus Helix) Achab humiliatum coram me? Quia ergo humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius. Sed parum hoc est, quia auditi sunt illud Luc. xvj. Fili recordare, quia recipisti bona

AD ROMANOS.

65

bona in uita tua. Quædã uiua, quæ proueniunt ex fide per dilectionem operante. Ezech. xviij. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam, uita uiuet, & non morietur, i. Cor. xij. Nunc autem manent fides, spes, charitas, tria hæc, maior autem his est charitas. Vnde fides bonum ostendit, Aug. Deus qui finis bonus est, debet esse omnium cogitationum, uerborum, & actionum nostrarum finis. Neque enim uilla actio bona esse potest, nisi tendat in bonum finem. Est ergo fides non fucata, sed uera, quasi fons, unde bona opera effluunt, quia sine fide impossibile est placere Deo. Hæb. xj. Hinc est quod opera de genere bona, ut honorare parentes, subuenire indigentibus, &c. non sunt infidelibus meritoria uitæ æternæ. Sed quia scire bonum & non facere, ad beatitudinem non pertinet, sed condemnationem (Iac. iij. Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum est illi) Ideo necessaria est spes, quæ in bonum tendit, i. Pet. j. Propter quod succincti lumbos mentis uestræ, sobrii, perfecti, sperate in eam quæ offertur uobis gratiam, in reuelationem Iesu Christi, quasi filij obedientis. ij. Thes. iij. Vos autem fratres nolite deficere benefacientes. Rursus prout Dominus ait Mar. xij. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert mala. Sed quis bonus nisi unus Deus? Mar. x. Vnde Apost. Ro. vij. Scio enim quod

ANT. KONINXSTEIN,

Quod non habitat in me, hoc est in carne meo bonum, nam velle mihi adiacet, perficere autem non inuenio, scilicet in me. Hinc nobis necessaria charitas, Deo nos vnians. j. lo. iij. Deus charitas est, & qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo. Na j. Cor. vj. Qui autem adhæret Domino, vnus spiritus est. Vnde Dominus. lo. xv. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Obserua quod ait, sine me. Ergo cum ipso possumus. Hinc Ro. viij. Similiter autem & spiritus adiuvat infirmitatem nostram. Hoc est quod alibi ait. Abundantius omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum. j. Cor. xv. Nihil itaque nobis adscribere possumus, sed totum gratia diuinæ, Quid habes (inquit. j. Cor. iij.) quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Nam pater dat spiritum bonum petentibus se. Lucæ xj. O stupenda dignatio. Ipse sua benignitate operarios pro denario diurno conduxit (conuentione, inquit, facta pro denario diurno. Mat. xx.) ipse adiutorium præstat, ut operari, & velint, & possint. Phil. Confidens hoc ipsum, quia qui coepit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu. Vnde Phil. ij. Deus est enim qui operatur in vobis velle & perficere, pro bona voluntate. Nam ij. Cor. iij. Fiduciam talē habemus per Christum ad Deum, non quod sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est. Hinc seruo fideli bene pecunia Domini

AD ROMANOS.

60

domini sui vtenti dicturus est. Mat. xxv. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium domini tui. Ecce bonum & fidelem dicit, quia non sibi sed domino gloriam dedit. Luc. xix. Domine mna tua acquisiuit decem mnas. Inutilem verò seruum bono, quod acceperat priuatum eiici iussit in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Matth. xxv. Magna itaque boni operandi & mala fugiendi debet nobis esse auditas: nam quicumque bonum operantur, siue legem habeant, siue non, mercede sui operis non carent apud Deum: & contra, si malum operantur, omnes exitium inueniunt, interitumque sempiternum. Hinc Ecclesiast. iij. Et cognoui, quod non esset melius, nisi lætari, & facere bene in vita sua, Iudæo, inquit primum & Græco, quo ostendit in nulla re Iudæum differre ab Ethnico, qui quæ legis sunt seruaret, ne insoleceret Iudæus arrogans, qui gentilem nullum admittebat.

Non enim est acceptio personarum apud Deum. Quicumque enim sine lege peccauerunt, sine lege peribunt: & qui in lege peccauerunt, per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur.

Perpicuum facit dictum suum, quia si aliter
K ij esset

ANT. KONINXSTEIN,

esset absurdū & contra Deum, quia foret personarum acceptor. Non enim Deus personarum qualitatem, sed rerum magis exquirat differentias, idem & æquus omnibus. Ostendit ergo iustitiæ diuinæ stabilitatem. Primò, quia pura sine affectione, Psal. x. iustus Dominus, & iustitiæ dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Hinc admonet, j. Pet. j. Et si patrem inuocatis eum, qui sine personarum acceptione iudicat, secundum vniuscuiusque opus, in timore incolatus vestri tempore conuerlamini. In timore aut conuersamini, nam quicumque exleges peccauerunt, exleges item peribunt, & quicumque lege accepta peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quamquam gentes legem scriptam non habuerint, per quam cognitio peccati. Ro. iij. Et ubi non est lex, nec præuicatio, Ro. iij. tamē agentes contra legem naturalem peccabant. Iudæi verò quo maiori imbuti sunt diligentia, eo maiorem dabunt peccati poenam. Psal. cxlvij. Non fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Hinc Dominus, Ioan. v. Nolite putare quòd ego accusaturus sim apud patrem, est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis. Si enim crederetis Moysi, crederetis vtiq; & mihi, de me enim ille scripsit, Ioan. xij. Et Apost. Hæb. xij. Si enim illi non effugerunt, recusantes super terram loquentē, multo magis nos, qui de celo loquentem nobis auertimus. Neque satis est audisse legē, vt iustus quis habeatur apud Deum, nisi factis & moribus legem exprimat. Vnde Iudæi

AD ROMANOS.

69

Iudæo præponitur gentilis, factis legem exprimens: amplectitur enim Deus benefacta approbatq; etiam si nulla sit lex, j. Ioan. iij. Filioli nemo vos seducat, qui facit iustitiā iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est. Non tamen ipsa opera iustificat quemquam, sed præparant ad Dei iustificationem suscipiendam. Ro. viij. Deus qui iustificat. Vt enim à sole illuminatio, sic à Deo iustificatio, glorificatio, immortalitas. Si quis autē sponte se à sole auerterit, & oculos claudit ne solis illuminationem spectet, hic illuminationis defectus non à sole, sed ab eo qui se auertit, & reddidit incapacem, procedit. Quid enim sol aliud facit, quàm illuminat, & quid Deus aliud vult, quàm iustificare? Psal. cxvij. longē à peccatoribus salus, quia iustificationes tuas non exquisierunt. Inclinaui cor meū ad faciendas iustificationes tuas in æternum, propter retributionem. Quid apertius dici potest? Hinc Saluator Mat. xxv. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti verò in vitam æternā. Qui iustitiae opera misericordiæ exhibuerunt, non solum iustificati, sed & glorificati. Igitur lex humiliter audienda, Pro. xxvij. Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis. Esa. j. Audite verbum Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem populus Gomorre. Iugiter meditanda. Psal. cxvij. Quomodo dilexi legem tuam Domine, tota die meditatio mea est. Ad quid? In corde (inquit Psal. cxvij.) meo abscondi eloquia tua, vt non

K iij

peccem

ANT. KONINXSTEIN,

peccem tibi, & Psal. xxxvj. Lex Dei eius in cor
de ipsius, & non supplantabuntur gressus eius.
Fideliter docēda. Exo. xiiij. Lex Domini semper
sit in ore tuo. Mal. ij. Labia sacerdotis custodiūt
scientiā, & legem requirent ex ore eius. Imō om
nibus dicitur. j. Pet. iij. Dominū Christū sancti
ficare in cordibus vestris, parati semper ad sa
tisfactionem omni poscenti vos rationem, de ea
quæ in vobis est spe. Sed Psal. cxviij. Narraue
runt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex
tua. Perseueranter adimplenda. Iac. j. Estote
factores verbi, & non auditores tantum, sal
lentes vosmetipsos, quia si quis auditor est verbi
& non factor, hic comparabitur viro conside
ranti vultum natiuitatis suæ in speculo. Con
siderauit enim se, & abiit, & statim oblitus
est qualis fuerit. Qui autem perspexerit in
lege perfectæ libertatis, & permanserit in ea,
non auditor obliuiosus, sed factor operis, hic
beatus in facto suo erit. Audi & Dominum,
Matth. vij. Omnis qui audiuit verba mea hæc,
& facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædi
ficauit domum suam supra petram, & descendit
pluuia, & venerunt flumina, & flauerunt
venti, & irruerunt in domum illam, & non
cecidit, fundata enim erat supra petram. Et
omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea,
similis erit viro stulto, qui ædificauit domum
suam supra harenam, & descendit pluuia, &
venerunt flumina, & flauerunt venti, & ir
ruerunt in domum illam & cecidit, & fuit ruina
eius

AD ROMANOS.

68

elus magna. Quemadmodum bona arbor, bo
nos fert fructus, Matth. vij. sic vera fides bona
opera, quia per dilectionem operatur. Gal. v.
Hinc sequitur, quod vbi non est vitæ emenda
tio, nec poenitentia, nec bona opera, vera fides
non est, sed fucata, & ficta. Veræ ac perfectæ
fidei exemplum accipe in Abraham, ad præ
ceptum Domini patriam relinquenti, Genes.
xij. & vnigenitum offerre volenti. Genes. xxij.
In Cayn fidei fucata, qui Domino obtulit, sed
non erat cor eius rectum cum Domino, Gen. iij.
Oportet enim arborem esse bonam, vt faciat
fructum bonum. Mat. xij. Cum igitur Græcus
nihil sit Iudæo actionum ratione dispar, nisi
impedit quin pari sit honore dignandus. Sed
quomodo qui legem non habent, factores legis
erunt? Ex eo sanè, quod quicunque rationis sunt
capaces, vsus, incriptam habent in cordibus
suis legem naturæ. Quid enim aliud est scripta
lex decalogum præceptorum continens, nisi
legis naturæ expressior?

Cum enim gentes quæ legem non habent, K
naturæ ea quæ legis sunt faciunt, eiusmodi le
gem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui
ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis,
testimonium reddere illis conscientia ipsorum,
& inter se inuicē cogitationum accusantium
aut etiam defendentium, in die cum iudicabit
Deus occulta hominū, secundum Euangelium
K iij meum

ANT. KONINXSTEIN,

meum per Iesum Christum.

Nullis enim omnino deest lex, quia gentes quæ lege Mosæ caruere, vltro naturæ ductu, quæ lege iuebantur prestantes, rem legis mentibus insculptam ostendunt. Duplicem assignat legem. Scripturæ, de qua Iudæi gloriabantur, quancq; minime ipsam præstarent, Io. vii. Nonne Moses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem. Naturæ, qua præditus erat gentilis, habens intellectum & colligendi rationem. Vt enim principia intellectui speculatiuo rerum intelligibili sunt impressa, ita intellectui practico, principia rerum agibiliu, ex quibus deriuantur leges naturæ ceu cõclusiones. Fuerunt enim plurimi gentiles, vt Iob, Cornelius, qui natura duce, suæque ipsorum cõscientia testificante ac iudicante, opera iustitiæ fecerunt, spiritu Dei nihilominus iustificati. Obserua quod ait, natura ea quæ legis sunt faciunt, quo ostendit, sufficentem ad eligendum quæ virtutis sunt, & effugiendum quæ mala sunt, hominẽ à Deo esse conditum. Eccle. xv. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Adiecit mandata & præcepta sua, si volueris mandata conseruare, conseruabunt te, & in perpetuum fidem placitam seruare. Apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam. Ante hominẽ vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Nemini mandauit impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi. Eccle. xvij. Creauit illis scientiã spiritus, sensu impleuit cor illorum, & mala

AD ROMANOS.

69

& mala & bona ostendit illis: posuit oculum ipsum super corda illorum, ostendere illis magna opera suorum, vt nomen sanctificationis collaudent. Quia ergo diuinitus insita est nobis lex naturæ, & cum decalogo consentit, ideo violatio ipsius mortalis est. Psal. iij. Multi dicunt quis ostendit nobis bona, signatum est super nos lumẽ vultus tui Domine. Sunt autem duæ partes iustitiæ, scilicet declinare à malo, & facere bonum, Esa. i. Quiescite agere peruersè, discite benefacere, Vnde Dominus. Matth. vij. Omnia ergo quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Et Tob. iij. Quod ab alio oderis fieri tibi, vide nẽ tu aliquando alteri facias. Hinc leges propter hominum malitiam coercendam emanant. Gal. iij. Quid igitur lex? Propter transgressionem posita est. Isidoro. Factæ sunt autem leges, vt earum metu humana coerceretur audacia, utque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio refrenetur audacia, & nocendi facultas. j. Timo. j. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitime utatur, scientes hoc, quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impijs, & peccatoribus, sceleratis & contaminatis. Qualis autem debeat esse lex, ostendit Isidorus d. Eris autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem patriæ, loco temporiq; conueniens, necessaria, & utilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem incautum captione

K v continet,

ANT. KONINXSTEIN,

contineat, nullo priuato commodo, sed pro
communi vtilitate ciuium conscripta. Ro.vij.
Lex enim sancta & mandatum sanctum. Iusti-
tia verò est constans, & perpetua voluntas
ius suum cuique tribuens. Possibilis ait. Nam
impossibile nulla est obligatio. Quo contra
de pharisæis ait dominus, Mat. xxij. Alligant
onera grauiā & importabilia, & imponunt
in humeros hominum, digito autem suo no-
lunt ea mouere. Secundum consuetudinem bo-
nam. Nam mala consuetudo non minus quā
perniciosa corruptela vitanda est, quæ nisi
citius radicitus euellatur, in priuilegiorum ius
ab impijs assumitur, & incipiunt præuarica-
tiones & variæ præsumptiones celerrimè non
compressæ, pro legibus venerari, & priui-
legiorum more perpetuò celebrari. Sic inua-
lescente consuetudine idola colendi, hic error
tāquam lex custoditus est, & tyrannorum im-
perio colebantur figmenta, Sap. xij. Lex ergo
quæ iuri cōtrariatur naturæ, nō lex sed tyrannia
est. Esa. x. Væ qui condunt leges iniquas, &
scribentes iniustitiam scripserunt, vt opprime-
rent in iudicio pauperem, & vim facerent causæ
humilium populi mei, vt essent viduæ præda
eorum, & pupillos diriperent. Quid facietis in
die visitationis, & calamitatis de longè ve-
nientis, ad cuius confugietis auxilium, & vbi
derelinquetis gloriam vestram. Sicut ergo in
iustis legibus non parendum est. Act. v. Obe-
dire oportet Deo magis, quā hominibus, sic
iustis

AD ROMANOS.

70

iustis legibus obsequendum, non solum pro-
pter iram, sed & propter conscientiam. Ro. xij.
Nam Pro. viij. Per me (inquit æterna Sapien-
tia) reges regnant & legum conditores iusta
decernunt. August. Quicunque legibus impe-
ratorum, quæ pro Dei veritate feruntur ob-
temperare non vult, grande acquirit suppli-
cium: quicunque legibus quæ contra Dei vo-
luntatē feruntur, obtemperare nō vult, acquirit
grande præmiū. Vnde ij. Mach. vij. primus vij.
filiorum ait. Parati sumus mori magis, q̄ patriæ
Dei leges præuaricari. Psal. cxvij. Tu mandasti,
mandata tua custodiri nimis. Perspicuum ergo
est ex Paulo, agentes contra dictamen natu-
ralis rationis perire, testimonium perhibente
conscientia. ij. Corinth. j. Gloria nostra hæc est,
testimonium conscientia nostræ. Quo contra
Ecclesi. vij. Scit conscientia tua, quia & tu crebro
maledixisti alijs. Ideo Ecclesi. xij. Bona est substā-
tia, cui non est peccatū in conscientia. Sic Paulus
Act. xxij. In hoc & ipse studeo, sine offendiculo
cōscientiā habere ad Deū & ad homines semper.
O q̄ felices tales. Secundò ostendit diuinæ iusti-
tiæ stabilitatē, quia recta sine errore. Quæadmodū
enim cōscientia attestetur declarat, cogitationi-
bus videlicet, inter se inuicē accusantibus, aut
etiam defendentibus. Hier. ij. Arguet te malitia
tua, & auersio tua increpabit te. Felix qui di-
cere posset cū lob, xxvij. Non reprehēdit me cor-
meum, in omni vita mea. In defensione secu-
ritas, & lætitia, in accusatione inseguitas &
tristitia,

ANT. KONINXSTEIN,

tristitia, vt ergo semper securi simus & leti, semper bene agendum. Pro. xv. Secura mens, quasi iuge conuiuium. Contra Sap. xvij. Semper presumit seua perturbata conscientia. Quia, Impijs quasi mare, quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius in conculcationem & lutum. Non est pax impijs dicit Dominus. Sed quoniam quidam hoc conscientie iudicium in presentiarum contemnunt, olim iudicabit illos Deus secundum hæc, quum quod nunc occulte sit in precordiorum latebris, tum propalam fiet sub oculis omnium, pronunciante eo cui nihil est occultum. Pro. xxiiij. Qui inspector est cordis, ipse intelligit, & seruatorem tuum nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua. Hinc ij. Par. vj. Tu solus nosti corda filiorum hominum, vt cimeant te, & ambulent in vijs tuis, cunctis diebus quibus viuunt super terram. Tertiò, quia Perfecta sine diminutione. In diem inquit, dum iudicabit Dominus occulta hominum, per Iesum Christum, nunc aduocatum. j. Ioan. ij. olim iudicem. Iac. iij. Vnus est enim legislator & iudex, qui potest perdere & saluare. Ideo admonet Mat. x. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Act. x. Præcepit nobis prædicare & testificari, quia ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum. Atque hæc, inquit, euangelij quod vobis prædico, pars est, ne quis fabulam, aut somnium

AD ROMANOS.

71

nium esse putet. Ostendit itaque, quod nostra non consistant in illis tantum quæ huius sæculi sunt, sed ad vltiora tendant. Ingressus ergo suam quisque conscientiam, dictorum posita ratione, poenas illorum à seipso diligenter exposcat, ne aliquando cum hoc mundo damnetur. Quid enim fiduciam habebimus, quando sub vniuersi orbis oculos in medium theatri tam splendiדי proferentur, conspicuam reddentur omnia, vniuersis tam cognitis, quam incognitis, quæ nostra sunt omnia inspicientibus. Si putamus quasdam ignoti orbis regiones, ad quas nondum euangelium perlatum sit nondum auditum, vbi habitatores naturali lege Deum diligant, ex operum magnificencia iam cognitum, & proximos vt suos consimiles, parentes officiose colant: iniustitias quas sibi fieri nolunt, ad alios vitent, & cætera quæ lex diuina (excepto ceremoniarum ritu) mandat faciant: quod si euentu aliquo naturæ sanctita transgrediuntur, poeniteant, suspirentque ad eum quem parentem orbis, & tanti ornatus & providentiæ credunt authorem, naturalique instinctu veniam precentur, tales inquam credere saluandos fore, neque diuina pietate (cuius misericordia plena est terra, Psal. xxxij.) indignum, neque apostolicæ sententiæ aduersum. Si dixeris, sine fide impossibile esse placere Deo, Heb. xj. constat eos fidem habuisse, qui ex operibus agniti Deum glorificauerunt. Si adieceris, Qui crediderit & baptisatus fuerit, saluus erit, qui verò non crediderit condemnabitur. Mar.

ANT. KONINXSTEIN,

Mar. xvj. Verum est, sed prius prædicandum illis euangelium. Quomodo enim credent ei quem non audierunt? Roma. x. & tunc ubi auditum & prædicatum est Euangelium, qui non crediderit condemnabitur. Sed nunquid qui mala facientibus non consentiunt, sed reprehendunt, sed & illuminati docent bona facere, mala tamen faciunt, excusabuntur? Nequaquam.

L Si autem tu Iudæus cognominaris, & requiescis in lege, & gloriaris in Deo, & nosti voluntatem eius, & probas utiliora instructus per legem, confidis te ipsum ducem esse cæcorum, lumen eorum qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiæ & veritatis in lege. Qui ergo alium doces, te ipsum non doces. Qui prædicas non furandum, furaris. Qui dicis non mechandum, mecharis. Qui abominaris Idola, sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris, per prævaricationem legis Deum inhonoras. Numen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est.

Tribus notis Iudæorum depingit arrogantiam, maioris pœnæ obnoxios ob id ipsos clarans. Primum est, status eminentia, quem à Deo consecuti, sed sua prauitate dehonestarunt.

Et hoc

AD ROMANOS.

72

Et hoc quantum ad nomen, quia Iudæi confidentes & colētes Deum. Vbi obseruandū, quod gentibus ad idololatriam declinantibus, cultus vnus Dei remansit in generatione Heber. Gen. xj. Vnde Hæbræi dicti, quæadmodū de Abraham dicitur, Gen. xiiij. Vnus qui euaserat nunciauit Abraham Hæbræo. Hinc & subsequēter quoniam Deus Iacob dilexit, Esau verò odio habuit. Mal. j. à Iacob qui altero nomine Israel dictus. Gen. 32. Nequaquā Iacob appellabitur nomē tuū, sed Israel id est, videns Deū. Vidi Dominū, inquit, facie ad faciem, & salua facta est anima mea, Israelitæ dicti sunt. Demum, regno ipsorum in duas partes diuiso, Iudæ nomē qui in regiā tribū excreuerat, Gen. xlix. Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, in tribu Iuda remansit, & leui, quæ in templo ministrabat. iij. R. xij. Erat autem tribus Iuda semper inclita. Genes. xlix. Iuda te laudabunt fratres tui, & nomē illud honorificum, quemadmodum modò Christianorū à Christo, Act. xj. denominati, qui primò discipuli dicebantur. Secundo quantum ad nomen. Quia de notitia & cultu Dei. Psal. lxxv. Notus in Iudæa Deus, in Israel magnū nomen eius. Nec abs re in hoc gloriandū. Hic. ix. Non gloriētur sapiens in sapientia sua, & nō gloriētur fortis in fortitudine sua, & non gloriētur diues in diuitijs suis, sed in hoc gloriētur qui gloriatur, scire & nosse me, quia ego sum Dominus qui facio misericordiā, & iudiciū, & iusticiā in terra. Pleniorē autem Christiani

ANT. KONINXSTEIN,

Christiani de Deo habent notitiam, utpote per
filium edocti, Ioan. i. Deū nemo vidit vnquam,
vnigenitus filius, qui est in sinu patris, ipse enar-
rauit. Mat. xij. Nemo nouit filiū nisi pater, neq;
patrem quis nouit nisi filius, & cui voluerit filius
reuelare. Hinc Ioan. xviij. ait, Pater, manifestaui
nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. In
hoc enim tota consistit felicitas. Ioan. xviij. Hæc
est vita æterna, vt cognoscant te solum Deum
verum, & quem misisti Iesum Christum. Hic per-
fidem, & post per speciem, i. Cor. xiiij. Videnus
nunc per speculum in enigmate, tunc autem fa-
cie ad faciem. Tertiò quantum ad legem, Re-
quiescis, inquit, in lege à Deo prodita, ne per va-
rios errores vageris. Vnde Esa. v. dicitur quod
vineam seponit, Mat. xxj. Sepi circumdedit eam.
Sed nihil ad perfectum adduxit lex. Hab. viij.
Imò onus erat importabile. Act. xv. Ideo Chris-
tus imperfectionem hanc suppluit. Mat. v.
Non veni soluere legem, sed adimplere: & onus
abstulit. Mat. xj. Tollite iugum meum super
vos, & discite à me, quia mitis sum & humilis
corde. Iugum enim meum suaue est, & onus
meum leue. Psal. cxviij. Quàm dulcia faucibus
meis eloquia tua, super mel ori meo. Hinc i.
Mach. xij. Habentes solatio sanctos libros, qui
sunt in manibus nostris. Nosti animum, volun-
tatemq; Dei, ex sacris literis ab eo profectis. Ba-
ruch iij. Beati sumus Israel, quia quæ Deo pla-
cent manifesta sunt nobis. Ro. xij. Probetis quæ
sit volūtas Dei bona, & beneplacita, & perfecta.
Bona

AD ROMANOS.

73

Bona in peccatorum ad poenitentiam expecta-
tione. Ezech. xvij. Nunquid voluntatis meæ
est mors impij dicit Dominus, & nō vt conuer-
tatur à via sua & viuatur? Nam i. Timo. ij. Vult
omnes homines saluos fieri & ad agnitionem
veritatis venire. Bene placens in bonorum
profectione. Psalm. cxlvij. Beneplacitum est
Domino super timentes eum, & in eis qui spe-
rant super misericordia eius. i. Thess. iij. Hæc
est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt ab-
stineatis vos à fornicatione, vt sciat vnus-
quisque vestrum vas suum possidere in san-
ctificatione & honore, non in passione desy-
derij, sicut & gentes quæ ignorant Deum. Per-
fecta in iustorum glorificatione. Esa. lxiij. Non
vocaberis vltra deserta, & terra tua non vo-
cabitur amplius desolata, sed vocaberis vo-
luntas mea in ea. Istud fuit desertum, in quo
relictæ fuerunt nonaginta nouem oues, quan-
do pastor huc venit querere centesimam quæ
errauerat. Luc. xy. Non solum dignoscis quæ
fugienda, quæ expetenda sunt, sed etiam quæ
in bonis præcipua. Esa. xlvij. Ego Dominus
docens te vtilia, Per legem, inquit, instructus. Psal.
xcij. Beatus quem tu erudieris Domine, & de
lege tua docueris eum. Vt mitiges ei à die-
bus malis, donec fodiatur peccatori fouea. Vi-
de quàm appositè Iudæorum taxat arrogan-
tiam. Nominaris, inquit, Iudæus quanquam
in veritate non sis. Miro enim modo se de gene-
ris nobilitate iactabant. Hinc Ioan. viij. Pater
noster

ANT. KONINXSTEIN,

noſter Abraham eſt. Dixit eis Ieſus. Si filij Abraham eſtis, opera Abraham facite. Vnde Mat. iij. Ne velitis dicere intra vos, patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quonia potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abraham. Sic & Dominus ait, Ioan. xliij. In hoc agnoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. Gloriaris in Deo, quem honore non proſequeris. Mal. j. Filius honorat patrem, & ſeruus dominum ſuum, ſi ergo pater ego ſum, ubi eſt honor meus, & ſi dominus ego ſum, ubi eſt timor meus? Noſti voluntatem, ſed non facis, Luc. xij. Seruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, & non fecit ſecundum voluntatem eius, vapulabit multis. Matth. vij. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt, ipſe intrabit in regnum cœlorum. Secundum ſtatus dementia. Conſidis, inquit, quod præſtare poteſt minimè, te cæcis eſſe dicem poſſe. Mat. xvi. Cæci ſunt & duces cæcorum, cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Sic & præluere iis, qui in tenebris verſantur, hoc eſt doctore eſſe poſſe ſtultorum, atque eruditorem parum ſapiētium. Tacite illorum arrogantiam, inſanamq; ſectandæ gloriæ cupidinem ſugillat, quod hoc diuino munere, non ad propriam ſalutem, ſed ad aliorum contemptum inſurgentes abuterentur, quod vltimæ dementiæ eſt. Vehementer enim abutuntur

AD ROMANOS.

74

bantur profeliis, quos inſpiciētes, cæcos paruuloſ dicebant. Imò & ſimplicioribus quibuſque, Ioan. ix. cæco dixerunt In peccatis natus es tuus, & tu nos doces? & Ioan. vij. Turba hæc quæ nō nouit legē maledicti ſunt. Mat. xxij. Amant primos recubitos in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi. Vos autem nolite vocari rabbi, vnus eſt enim magiſter veſter. Iaco. iij. Nolite plures magiſtri fieri fratres mei, ſcientes quoniam maior iudicium ſumitis. Habentem formam agnitionis & veritatis in lege, quæ vitæ præſcriptum, ac veri normam, tibi præſtat. Num ergo ethnico præferendus eſt? Non opinor, imò lex facit vt deteriorem ſis partem habiturus apud tribunal Dei, niſi ſecundum legem, de qua gloriaris, vitam inſtitueris. Tertium actus impudentia. Quæ ſplendida illis videbatur encomia, aſſatim recentiuit, eò quod illa maioris poenæ cauſas haberent, nunc ſubjungit eorum defectus quos & prophetæ carperunt, peccatores ipſos oſtendens quemadmodum & gentes. Quid impudentius, quàm alium docere, & ſeipſum negligere? Mat. xxij. Super cathedrā Moſi ſederunt ſcribæ & phariſæi omnia quæcūq; dixerint vobis facite, & ſeruare, enim, & nō faciūt. Alligant enim onera grauia, & importabilia, & imponunt ea in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere. Quid de ſurto loquitur. Eſa. j. Principes, inquit, infideles,

ANT. KONINXSTEIN,

infideles, socij furum, omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Hier. vii. A minore quippe ad maiorem, omnes auaritiæ student, a propheta vsq; ad sacerdotem cuncti faciunt delum. Ose. iiii. Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra, maledictum & mendacium, homicidium & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Hier. v. Saturauit eos & mechati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur, equi amatores in foeminas & emissarii facti sunt, vnusquisq; ad uxorem proximi sui hinniebat. Quantum sacrilegio immeriti fuerint, Dominus ostendit, ementes & vendentes de templo eiiciendo. Mat. xxi. Scriptum est, domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum. Qui de lege Deo autore data temet ipsum apud homines iactatis, idē transgrediēdo, Deum legis autorem dedēcoras ac dehonestas, & vnde tibi gloriam aucuparis apud alios, hoc illi vertis in probrum cui omnis honos debetur. Hinc olim sacri vates conquesti sunt, Esa. lii. & Ezech. xxxvi. secundum septuaginta. Nomē inquit Dei per vos male audit, ac probris afficitur, & ignominiosum habetur vestra culpa, inter gentes idōlis deditas, dum Dei legisq; titulo gloriantes impiē viuitis. Duplex illis crimen obijcit, quod non solum ipsi Deo non tribuunt honorem, sed contumeliam inferunt, & alios in id scelus inducunt, vt gentes Deū maledictis incessant, quippe quos vident corruptis

AD ROMANOS.

75

corruptis moribus viuere, Deū dixerint charitate complecti, O vrinam! & hæc non in nostri temporis doctores incidant, qui longē melius Iudæis diuinam per euangelicam legē nolentes voluntatem, alios docent, sed sceleratē viuunt, quare simplices scandalizant, & dum alijs præluere se confidunt, sibiipsis tenebræ sunt, Mat. v. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum, Grego. Restat, vt cuius vita despicitur, eius prædicatio contemnatur.

Circuncisio quidem prodest, si legem obserues, si autem præuicator legis sis, circuncisio tua præputium facta est. Si igitur præputium iustitias legis custodiat, nonne præputium illius in circuncisionem reputabitur. Et condemnabit id quod ex natura est præputium legem consummans, te qui per literam & circuncisionem præuicator legis es. Non enim qui in manifesto Iudæus est, neque quæ in manifesto in carne est circuncisio, sed qui in abscondito Iudæus est, & circuncisio cordis in spiritu, non litera, cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Galathis scribens, qui gentiles erant, nec circuncisi, neque legi obstricti, ait, Galat. v. Ecce
L iij ego

ANT. KONINXSTEIN,

ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidea-
mini, Christus nihil vobis proderit, Iudæis
verò qui Romæ erant, & circumcisi scribens
ostendit circumcisionem sine legis obseruantiâ
nihil prodesse, sed obesse magis. Per legem ac-
cipe præcepta legis, quæ denario numero
compleantur, non rituales legis ceremonias.
Vnde legisperitus per Dominum inquisitus, in
lege quid scriptum est, quomodo legis, respon-
dit Luc. x. Diliges Dominum Deum tuum, ex
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex om-
nibus viribus tuis, & ex omni mente tua, & pro-
ximum sicut teipsum. Ecce audito nomine le-
gis statim decalogi præcepta intellexit. Hic ob-
seruabis circumcisionem primò Abraham tradita
tam in signum fidei, quemadmodum longè de-
ducit Apostolus, Ro. iij. & in pactum fœderis.
Gen. xvj. Tu ergo custodies pactum meum, & ser-
men tuum post te in generationibus suis. Hoc
est pactum meum quod obseruabitis inter me &
vos, Circumcidetur ex vobis omne masculinum,
& circumcidetis carnem præputij vestri, vt sit
in signum fœderis inter me & vos. Eritque pactum
meum in carne vestra in fœdus sempiternum.
Hinc transgrediens hoc pactum morte
dignus erat. Gen. xvj. Masculus cuius præ-
putij caro circumcisa non fuerit, delebitur anti-
ma illa de populo suo, quia pactum meum irritum
fecit. Vnde & alienigena ad ritum Iudæo-
rum transire volens circumcisionem accipiebat.
Exo. xij. Siquis peregrinorum in vestram voluerit
transire

AD ROMANOS.

76

transire coloniam, & facere phasè Domini, cir-
cuncidetur prius omne masculinum illius. Sed
quoniam Dominus per prophetam pollicitus est
aliud pactum facturum, dando legem in visce-
ribus suorum, & in corde eorum scribendo, vt sint
illi in populum, & ipse eis in Deum. Hic. xxxj. ideo
in spiritualem regenerationem mutata est. Ioan.
iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu
sancto, non potest introire in regnum Dei. Fue-
runt autem in exordio nascentis ecclesiæ adeo
legis addicti ceremonijs, vt dicerent, Nisi cir-
cuncidamini secundum morem Moysi, non
potestis saluari. Act. xv. quare Apostoli coacto
Hierosolymis consilio cum senioribus, id re-
probarunt, vt dicitur ibidem. Hinc est quod
Apostolus hic & ad Galatas pluribus agit, vt
sine circumcisione salutem contingere probet.
Tollerabantur tamen in primitiua ecclesia ce-
rimonie legales in Iudæis, donec fides coa-
lesceret, ne tamen in ipsis spem ponerent, sed
in Christo. Vnde & Apostolus Timotheum
matre Iudæa natum circumcidit vt dicitur.
Act. xvj. Titum verò utroque parente gen-
tile natum circumcidere non fuit coactus.
Gal. ij. Exactius obseruabis quod dicitur. In-
fans octo dierum circumcidetur. Gen. xvj.
quare fanatici homines christianorum partem
deteriorem faciunt, quàm fuerit Iudæorum,
si paruuli ante discretionis annos bapti-
sari non debeant. Nunquid Hieremiam in
vtero sanctificauit. Hieremie j. Ioannem
L iij Baptistan

ANT. KONINXSTEIN,

Baptistam spiritu sancto repleuit. Luc. j. Nun-
quid abbreviata est manus Domini, vt saluare
nequeat? Eia. lix. An non licet ipsi quod vult fa-
ceret? Mat. xx. Sed quæadmodum circumcisio nihil
profuit iudæis, nisi & vitam circumcissione du-
cerent dignam, sicut testatur hic Apostolus, &
Gal. v. Pestificor omni homini circumcidenti se,
quoniam debitor est vniuersæ legis faciendæ:
sic nec nobis baptismus. Titum. j. Confitentur
se nosse Deum, factis autem negant. Luc. vj. Quid
autem vocatis me Domine Domine, & non faci-
tis quæ dico? Hinc j. Cor. vij. Circumcisio ni-
hil est, & præputium nihil est, sed observatio
mandatorum Dei. Nihil itaque oberit Ethnicis
præputium, imò pro circumciso habebitur ipsi
Deo, si ignoratis & neglectis legis ceremonijs, ea
præstet, in quibus summa legis finisq; situs est, vi-
delicet integram puramq; vitam; licet Christo
qui legum omnium est summa obtemperet. Ro-
x. Finis legis est Christus ad iustitiam omni cre-
denti. Imò non solum æquabitur, quin etiam
præferetur iudæo, sua innocentia damnabilior
rem ipsius impietatem, qui verbis ac syllabis
legis innitens, & circumcissionis nota legem pro-
fessus, violet id quod totius legis est caput. Oc-
ciduntur nunc litera iudæi, non accipientes cir-
cuncissionem pro signo, sed rem putantes neces-
sariam ad salutem, magis in ea cōsidentes, quam
in sanguine ablutionis testamenti æterni, tol-
lentis peccata totius mundi. Ioan. j. Ecce agnus
Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Argumentū
sumit

AD ROMANOS. THA

77

sumit à contrario. Si impijs iudæis circumcisio sic
præputium, igitur contra, pijs gentibus præpu-
tium sit circumcisio. Non ergo legē dehonestat,
valde siquidem eam veneratur, sed eum qui in
legem contumeliosus est. Splendida siquidem
victoria, quando non à iudæo, sed à præputio
iudicatur apud Deum, qui non ex corporeis
notis, sed animi pietate iudicat, iudæi nomen
amittit, nisi iudæi professionem præstet. Tacite
iudæos taxat, vt qui ad ostentationem omnia
faciant. Mat. xxij. Omnia opera sua faciunt, vt
videantur ab hominibus. Distinguit autem duo
præputia, alterum naturæ in gentibus, alterum
cordis in iudæis. Hier. ix. Omnes gentes habent
præputium, omnes autem domus Israel incir-
cuncisi sunt corde. Sic & circumcissionis duas spē-
cies, alteram quæ litera & carne consistat, alte-
ram quæ spiritu mentis, qua vitia adfectusque
præseinduntur, sine qua prima nihil profuit. ij.
Cor. ij. Litera occidit, spiritus autem uiuificat.
Spiritus enim est intelligere circumcissionem so-
lum signum esse nec in ea salutem existere, li-
tera credit in ea salutem consistere, & quia quis
circumcisus est, ideo saluandus, ac sine circun-
cissione saluari non posse. Hinc Apostolus, Col.
ij. Videte ne quis vos decipiat per philosophiā,
& inanem fallaciam secundum traditionem ho-
minum, secundum elementa mundi, & non se-
cundum Christum, Quia in ipso inhabitat omnis
plenitudo diuinitatis corporaliter, & estis in illo
repleti, qui est caput omnis principatus & po-
testatis.

ANT. KONINXSTEIN,

testatis in quo & circumcisi estis, circumcissione non
manu facta, in expoliatione corporis carnis, sed
in circumcissione Christi, conscripti ei in bap-
tismo, in quo & resurrexistis, per fidem operationis
Dei, qui suscitauit illum a mortuis. Phil. iij. Nos
sumus circumcisi, qui spiritu seruimus Deo, &
gloriamur in Christo Iesu, & non in carne. Vnde
Dominus, Hic. iij. Circumcidimini Domino, & auferite
præputia cordium vestrorum, viri Iuda, & habitato-
res Hierusalem, ne forte egrediatur ut ignis indi-
gnatio mea. Ecce Domino circumcidi iubet, &
hoc in corde, quia inde exeunt cogitationes mali,
homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa
testimonia, blasphemiae. Mat. xv. Sit ergo cogi-
tatio sancta. Peruersæ enim cogitationes separant
a Deo. Sa. j. Ideo Hic. iij. Viquequo morabuntur
in te cogitationes noxiæ. Esa. j. Lauamini mundum
estote, auferite malum cogitationum vestrarum.
Affectum purum. Luc. xj. Si oculus tuus fuerit lim-
plex, totum corpus tuum lucidum erit, si autem ne-
quam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.
Oratio recta. Mat. xij. Ex verbis tuis iustificaberis,
& ex verbis tuis condemnaberis. Vnde j. Pct. iij.
Si quis loquitur quasi sermones Dei. Eph. iij. Om-
nis sermo malus ex ore vestro non procedat, sed
si quis bonus ad ædificationem fidei, ut det gra-
tiam audientibus. Operatio perfecta. Pii. iij. Gau-
dete in Domino semper, iterum dico gaudete, mo-
destia vestra nota sit omnibus hominibus. Sic
Dominus omnem palmetem ferentem fructum purgat,
ut fructum plus afferat, Ioannis xv. Deut. xxx.
Circumcidet

AD ROMANOS.

78

Circumcidet Dominus Deus cor tuum, & cor se-
minis tui, ut diligas Dominum Deum tuum ex toto
corde tuo, & in tota anima tua, ut possis vivere.
O utinam ab omni humano affectu præcilius esset.
Hanc enim circumcissionem, post perfecta se-
quetur in coelis, quando absterget Deus omnem
lachrymam ab oculis suorum, & mors ultra non
erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ul-
tra, quæ prima abierunt, quando noua faciet
anima. Apo. xxj. Tunc enim corruptibile induet
in corruptionem, & mortale immortalitatem. j. Cor.
xv. Distinguit & tertio duplicem Iudæum, alterum qui
notam Iudaismi manifestam circumfert in cor-
pore solum, alterum qui in corde Iudæus est, quem
animus a vitijs purgatus, & pronus in Christum
verè Iudæum reddidit. Is ut fraudetur sua laude
apud mortales, certè Deus hunc agnoscit, & ap-
probat, cuius calculo comprobari summa felici-
tas est. Cuius caro tantum circumcisa est, apud
homines quidem ut Iudæus gloriari potest. Hic.
v. Præuaricatione præuaricata est in me domus
Israel & domus Iuda, ait Dominus, negauerunt domi-
num, & dixerunt, non est ipse. Cum igitur Iudas & Iu-
dæus confitens interpretetur, & Iuda & Iudæus
secundum carnem neget Dominum, & secundum spiritum
Iuda & Iudæus Dominum confiteatur, ac iugiter in
corde suo laudet, constat hunc re vera Iudæum & dic-
tum & esse, illum solo nomine Iudæum. Igitur Christum se-
quentes verè Iudæi in occulto & spiritu, & verè cir-
cūcisi corde esse debemus, non enim legitur eum incircū-
cisus vel immundus. Esa. lij. Non adijciet ultra ut
pertran-

pertranseat per te incircuncisus & immundus, quia consolatus est Dominus populum suum. Parauit Dominus brachium sanctum suum, in oculis omnium gentium, & videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri. Obserua tamen hic, quod particula spiritualiter non excludit neque prohibet ceremonias, quum & Abraham & David, cæterique sancti ceremonijs vsi sint, sed addita fide quæ in ceremonijs requiritur. Spiritualibus enim viris & qui in luce euangelij Dei eloquia vident, carnalia manifestè spiritualium sunt symbola. Sunt enim ceu vehicula, quædam, quibus infantia paruulorum, ad spiritum perducitur, sicut & figuræ visibiles spiritualium rerum nos admonentes. Abutuntur autem ceremonijs, qui vel ibi collocant proram & puppim sanctimoniarum vel plus eis tribuunt, quam ijs quæ sunt spiritus, nonnunquam occasione eorum quæ ad profectum sunt instituta pietatis, violant ipsam pietatem. Recte eas seruauit, qui non in his collocat fiduciam pietatis, verum in animi pietate & in Christo. Nam sicut Iudeorum durities tot præscriptis veluti cancellis erat coercenda, ita refrigerescens in Christianis charitas effecit, vt pontifices multa præscripserint Iudaicis præscriptis non dissimilia, licet dissimili mente sint obseruanda.

CAP. III.

A Quid ergo amplius Iudeo est? aut quæ utilitas circuncisionis? Multum per omnem modum:

modum: primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei. Quid enim si quidam illorum non crediderunt? Nunquid incredulitas illorum fidem Dei euacuabit? Absit.

Vides imminere obiectionem, in hanc separat, q. d. Si non iustificat lex, quare data est? aut quid omnino retulit circuncilum fuisse, si pietas & fides æquat circuncilum & incircuncilum, imò si circuncilio Iudæi peccantis causam facit deteriore, Ezech. xx. Ergo & ego dedi eis præcepta non bona, & iudicia in quibus non viuēt. In se quidem erant bona, sed ipsi contempserunt, & violarunt, vt ibidem præmisit, ideo non erant eis bona. Sicut & præceptū Adæ factum, Gen. ij. & iij. Vnde Deut. xxxij. Date magnificentiā Deo nostro, Dei perfecta sunt opera, & omnes viæ eius iudicia. Ponit tria. Primum Iudeorum dignitas, in hoc præcipue, quod Deus tradidit eis eloquia sua, & sui colendi ritus & ceremonias, ac vitæ præcepta. Deut. iij. Quæ enim est alia gens sic incluta, vt habeat ceremonias, iustaq; iudicia, & vniuersam legem. Nec est alia natio tam grandis, quæ habeat deos appropinquantibus sibi, sicut Deus noster adest eunctis obsecrationibus nostris. Oportuit enim certum populum existere, in quo promissiones de Christo reuelarentur certo & claro Dei testimonio, quem & legibus & ritibus discerni oportuit à cæteris gentibus. Nam & salus ex Iudæis est, Ioan. iij. Sed Apostolum audiamus. Heb. i. Multipha-

ANT. KONINXSTEIN,

Multiphariam multisq; modis olim Deus loquens patribus in prophetis, nouissimè diebus istis, locutus est nobis in filio, quem constituit hæredem vniuersorum, per quem fecit & sæcula. Vnde Ioan. xv. Iam non dicam vos seruos, quia seruus nescit quid faciat dominus eius. Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumq; audiui à patre, nota feci vobis. Ioan. j. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Hic enim est in quem & lex & prophetæ tendunt tanquam iustitiæ autorem. Deinde præparator multo videtur ad fidem euangelicam, qui legis promissa tenet, & verò propior est, qui veri tenet imaginē. Vide tamen quemadmodum non illorum encomia, aut recta facta, sed diuinæ gratiæ beneficia recenset, ostenditque magis punitos propter illam quam habebant prærogatiuam, ob suam ingratitudinem. Non crediderunt Deo legislatori. Psal. cv. Non crediderunt verbo eius, & murmurauerunt in tabernaculis suis, non exaudierunt vocem Domini, Nu. xiiij. Viquequo derideat mihi populus iste? Quousq; nō credent mihi in omnibus signis quæ feci coram eis? Nec prophetis: Ezechij. Increduli & subuersores sunt tecum, & cum scorpionibus habitas. Imò nec Christo. Ioan. viij. Ego autem si veritatem dico vobis, non creditis mihi. Sed cum illorum incredulitas fidē diuinorū promissorū, redditura est inanem, vt hominum more offensus pacta rescindat, vt nulli præstet quod omnibus ex equo promissum

AD ROMANOS.

80

promissum est. Absit. Neq; enī credētib; efficit, si nonnulli literis legis addicti, male credere noluerūt. Non enim minus vera, nō minus bona consilia & præcepta medici, non minus fidelis medicus, tamen si non omnes recipiant, tamen si non omnes sanentur.

Est autem Deus verax, omnis autem homo mendax, sicut scriptū est (Psal. l.) Vt iustificeris in sermonibus, & vincas cum iudicaris.

Tangit secundo promissorum firmitatē. Ita enim futurum est, vt nemini non præstetur promissum, nisi qui reiecerit oblatum, vt iam promissoris fidem inculcare non possit, vt appareat Deus verax, qui cum mentiri nesciat paratus sit exoluere quicquid est pollicitus. Deut. xxxij. Deus fidelis & absq; vlla iniquitate, iustus & rectus. Cæterum mendacium ab ipsis hominibus profisciscitur, qui suapte culpa frustrantur promissis Dei. Deus enim nec falli potest, nec fallere in hominem vtrumque competit, quatenus homo est. Hinc præcatur, Psal. xlij. Emitte lucem tuam, & veritatem tuam, ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua. Si ergo in iudicium deducta fuerint, & inquisitionem quæ Deus in Iudæos bona quæque in Deum à Iudæis vicissim gesta sint, victoria certè & iustitia simul omnis reperietur apud Deum. Omnis ergo homo non fidens diuinis promissis, mendax est, quia adeo tenax est Deus promissi, vt præstet,

ANT. KONINXSTEIN,

vt præstet, & si omnes malè iudicent de eo.
Num ob incredulitatem 60000. virorum cæ-
teros terræ promissionis ingressu priuauit? Mi-
nimè. Nu. xiii. Viuo ego dicit Dominus sicut
locuti estis audiente me, sic faciam, in solitudine
hac iacebunt cadauera vestrâ. Omnes qui nu-
merati estis à viginti annis & supra, & murmu-
ratis cōtra me, non intrabitis terrâ super quam
leuaui manum meam, vt habitare vos facerem,
præter seruum meum Caleph filium Iephone, &
Iosue filii Num. Paruos autē vestros de qui-
bus dixistis, quod prædæ hostibus forent intro-
ducam, vt videant terram, quæ vobis displi-
cuit. Hinc dictum suum confirmat testimonio.
Psal. 50. Vt in dictis tuis appareas iustus ac ve-
rax, & ipsa re vincas, quoties vt vanū pollicitato-
rem te inculabunt homines, suspicantes fore, vt
ob meum scelus non præstes, quod genti Dau-
idicæ pollicitus es. Milericordiam imploro, non
fretus meâ dignitate, sed tantum promissioni-
bus tuis. Merebar ipse frustrari promisso, sed
refert tamen fidem tuam ac veritatem ita com-
mendatorem ac testatorem fieri mortalibus
meo peccato, si cōspexerint te ne tanto quidem
admisso offensum, vertisse sententiam. Promi-
serat Deus ipsi David. 1. R. vii. Suscitabo semen
tuum post te quod egredietur de utero tuo, & fir-
mabo regnū eius. Psal. cxxxj. Iurauit Dominus
David veritatem, & non frustrabitur eum, de
fructu ventris tui ponam super sedē tuam. Hanc
pollicitationem dicebant ob crimen adulteri-
cum

AD ROMANOS.

81

cum Betsabæ & homicidij Vriæ, 1. R. xj. re-
scissam, & per consequens nec Christum de ip-
so nasciturum, cuius contrarium, firma spe pro-
missionis fretus postulauit. Hic versiculus per-
petuo inculcandus est tristibus conscientijs &
afflictis, ne tam in peccatum suum, quàm Dei
fidelitatem & iustitiam respiciant, per quam
non potest Deus non præstare quod promissit.
Quid autem promissit? Certè poenitentibus in-
dulgentiam. Ezech. xxxiii. Si dixerò impio,
morte morieris, & egerit poenitentiam à pecca-
to tuo, feceritque iudicium & iustitiam, & pi-
gnus restituerit ille impius, & rapinam reddi-
derit, in mandatis vitæ ambulauerit, nec fecerit
quicquam iniustum, vita viuet, & nō morietur.
Omnia peccata eius quæ peccauit, non impu-
tabuntur ei. Iudicium & iustitiam lecit, vita vi-
uet. O Diuinæ pietatis abyssum. Sic & labo-
rantibus gloriam, Mat. xx. Voca operarios &
redde illis mercedem. Quam Ioan. v. Nolite mi-
rari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in
monumentis sunt audient vocem filij Dei, &
procedent qui bona fecerunt in resurrectione
vitæ, qui verò mala egerunt in resurre-
ctionem iudicij.

*Si autem iniquitas nostra iustitiâ Dei com-
mēdat, quid dicemus, nunquid iniquus est Deus
qui infert iram? Secundum hominē dico. Absit,
alioqui, quomodo iudicabit Deus mundum. Si
enim veritas Dei in meo mendacio abundauit*

M

in glo-

ANT. KONINXSTEIN,

in gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquam peccator iudicor, & non sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere, faciamus mala, ut eueniant bona, quorum damnatio iusta est.

Malorum insinuat peruersitatem, qui & verba & scripta Apostolorum peruersè interpretabantur. Si Dei, inquit, iustitia commendatior spectatiorque redditur nostra iniustitia, quid dicemus? Nunquid iniustus est Deus, qui infert vindictam? qui velit existere peccatum, quo magis elucescat sua iustitia. Cur nos supplicio afficit, qui illi & iustitiæ & victoriæ sumus causa. Hæc tam absurda diluens ait. Secundum hominem, id est, more hominum loquor impiorum. i. Corint. iij. Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis. Sed absit, ut hæc cogitatio pio homini vnquam veniat in mentem. Alioqui quomodo Deus erit summus iudex huius mundi, si iniquus est & nullam in alios seruat æquitatem? Psal. xcv. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate sua. Quid enim est iudicare, nisi cuique iusti tribuere, quod iustitiæ & iusti officium est. Sap. i. Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Vel humano modo, hoc est, quantum licet prouehi hominibus cogitatu, habet enim ineffabiles quasdam rationes quodcunque egerit Deus, quæ vel supra humanos sunt sensus, & nostra nil indigent respon-

AD ROMANOS.

86

responsione. Alteram diluit absurditatem. Si à Deo procuratum est, ut ego sim mendax, quo illius veritas illustrior reddatur, meumque probum cedat illi in gloriam, quid mihi peccatum imputatur? Quare non potius ita cogitamus, quemadmodum maledici nos calumniantur, sic interpretantes, quali nos ita loquamur, faciamus mala, ut hinc eueniat bona: siquid per nostram iniustitiam commendabilior facta est Dei iustitia. Sed absit hæc cogitatio à pijs animis. Nam isti iure damnantur ob incredulitatem & peruersitatem, qua perperam scripturas interpretantur. ij. Pet. iij. Sicut & charissimus frater noster Paulus secundum datam sibi sapientiã scripsit vobis, sicut & in omnibus epistolis loquens in eis de his (scilicet sine mundi, iudicio, & gloria regni) in quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & ceteras scripturas, ad suam ipiorum perditionem. Nam & ut Deo non possunt imputare peccatū suum, cuius ipsi sua sponte sunt autores, ita nihil gratiæ ipsis debetur, si quod suo vitio peccat, Deus sua bonitate vertit in gloriam suam. Nam fieri poruit, ut aliter sibi, vel nulla perspecta improbitate tua, victoriā pararet. Adeo enim bonus est, ut nulla mala ferre possit, quin aut beniginitate delectat, aut vindex puniat. Vnde infideles, mendaces, & iniustos plectit, & exterminat: fideles, veraces, & iustos cōplectitur & saluat, ut fidelis verus & iustus Deus. Et quanto magis abundat infidelitas, mēdaciū, & iniustitia, tāto leuius plectit,

ANT. KONINXSTEIN,

plectitur, & suam fidelitatem, veritatem, & iustitiam abundantius aperit, ad suam quidem gloriam, & eorum qui delinquent tam enormiter, confusionem, si in malis sint pertinaces. Si autem supplices ad Deum conuertantur, gratiam ipsius experiuntur & benignitatem, & ubi abundauit delictum, superabundat & gratia, abundantius se declarans in tam impios.

Quid ergo. Praecellimus eos? Nequaquam. Causati enim sumus Iudeos & Graecos omnes sub peccato esse, sicut scriptum est. Quia non est iustus quisquam, non est intelligens aut requirens Deum. Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labijs eorum. Quorum ot maledictione, & amaritudine plenum est. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt, non est timor Dei ante oculos eorum, Scimus autem quoniam quaecunque lex loquitur, ijs qui in lege sunt loquitur, ut omne os obstruatur, & subditus fiat omnis mundus Deo, quia ex operibus legis non iustificatur omnis caro coram illo.

Redit ad primam quaestionem, & respondet negatiue,

AD ROMANOS.

83

negatiue, non esse potiores ethnicis Iudeos, quam quam legem & circumcisionem acceperint, quibus praerogatiuis videbantur potiores, non autem quantum ad euangelij gratiam. Gal. v. In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides quae per charitatem operatur. Quod etiam diuina eloquia ipsis concreta sunt, quod prius eis annunciatum euangelium, non illa fuit Iudeorum bonitas, sed Dei erga eos benignitas & gratia, quare omnis laus & praecellentia in Deum est referenda, non in Iudeos. Argumētis, inquit, docuimus, Iudeos pariter & gentiles omnes culpae obnoxios esse, gentiles legem naturalem transgrediendo, Iudeos insuper & scriptam, non ignorantia, sed destinata malitia (quare & grauius) peccasse, Luc. xij. Ille seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non se praeparauit, nec fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis, qui autem non cognouit & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Autoritate scripturae dictum suum confirmat, testimonium ex diuersis conflatum adducens, teste Hierony. De gentibus quod peccauerint manifestius est, quam ut negari possit, de Iudeis vero, testatur Psal. xij. Non est iustus quisquam. Nam quo pacto iusti essent, qui Dei ignorabant iustitiam. Ro. x. Vnde Mich. vij. Perijt sanctus de terra, & rectus in omnibus non est. Pro. xx. Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum a peccato? Ponit autem tria peccatorum genera, nempe in Deum, cecitatem,

M iij

& in

ANT. KONINXSTEIN,

& impietatem. Non est qui intelligat Deū. Sap. xij. Vani sunt omnes, in quibus nō subest scientia Dei. Sed quid de Iudeis dicit. Hic. ix. Habitatio tua in medio doli, in dolo renuerunt scire me, dicit Dominus. Psalm. xcij. Dixerunt non videbit Dominus, nec intelligit Deus Iacob. Intelligite insipientes in populo, & stulti aliquando sapite, qui plantauit aurem non audiet, aut qui finxit oculum non considerat. Qui corripit gentes non arguet, qui docet hominem scientiam. Dominus scit cogitationes hominum quoniam vanæ sunt. Hinc prauitas sequitur affectus non requirens Deum. Primum enim est Deum cognoscere per fidem, secundū requirere per dilectionem. Hab. xj. Accedentem ad Deū credere oportet quia est, & inquirentibus se remunerator sit. Hinc in omne genus malicie reciderunt. Omnes, inquit, defecerūt à Deo, quo periculosius nihil. Hic. ij. Scito & vide, quia malū & amarum est, reliquiste te Dominum, & non esse timorem eius apud te, dicit Dominus. Esa. liij. Omnes nos quasi oves errauimus, vnusquisque in viam suam declinauit. Pariter ergo inutiles facti sunt, Simul ac quis à bono diuertit, prorsus inutilis redditur: quum nequitia aliud nihil sit, nisi peruersio quædam naturalis cuiusdam ad malum lapsus, ita vt ad ea quæ contra naturam sunt hominem traducat, eundemque nullius vsus efficiat. Sap. iij. Multigena impiorum multitudo non erit utilis. Non est, inquit, qui exerceat probitatē, ne vnus quidem. Hic. v.

Circuite

AD ROMANOS.

84

Circuite vias Ierusalem, & aspice, & considere, & quærite in plateis eius, an inueniatis virum facientem iudicium, & quærentem fidē, & propitius ero ei. Hinc Psalm. xxvj. ait. Tibi dixit cor meum, exquæsiuit te facies mea, faciem tuam Domine requiram. In proximum iniquitatem. Linguis ad dolum vsi, ex eo quod sepulchrum patens guttur est eorum, vnde nihil nisi sotor exhalat. Matth. xv. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemie. Hæc sunt quæ coinquinant hominē. Nam malus homo de malo thesauro, profert malum. Mat. xij. Hinc Dominus conqueritur per Hiere. vj. A propheta vsque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Psalm. xxxiiij. Moliti sunt sermones eius super oleū, & ipsi sunt iacula. Hic. ix. Sagitta vulnerans lingua eorum, doli locuta est. Venenum enim aspidū sub labijs eorū (Psalm. v.) intoxicans. Deut. xxxij. Venenum aspidum insanabile. Iac. ij. Lingua inquietum malū, plena veneno mortifero. Doctrina enim & consilia impiorum, ad nocendum destinata sunt, quæ sunt exitio ipsi qui ea complectuntur, quemadmodū claret in capite ipsorum per serpentem mulierem decipiente. Gen. ij. Vnde quemadmodū corde, odio, inuidia, auaritia in proximum feruntur, sic & ore calūniatur. Psalm. ix. Quorū os execratione & amarulentia plenum est. Nam exaceruerunt vt gladiū linguas suas, intenderunt arcū amarā, vt sagittent in occultis immaculatum, Subite

M iij

sagitta

ANT. KONINXSTEIN,

sagittabunt eum & non timebunt, firmauerunt sibi sermonem nequam. Quo contra monet Apostolus, Ephe. iij. Omnis amaritudo & ira, & indignatio, & clamor & blasphemia tollatur à vobis cum omni malitia. Ratio, 1. Cor. vi. Neque maledicti regnum Dei possidebunt. Item & opere, nam Esa. lix. pedes eorum ad malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem innocentem. Hinc Pro. j. Fili mi si te lactauerunt peccatores, ne acquiescas illis, si dixerint veni nobiscum, insidiamur sanguini, abscondamus tendiculas contra fontem frustra, deglutiamus eum sicut infernus viuentem, & integrum quasi descendente in lacum, omnem preciosam substantiam reperiemus, implebimus domus nostras spolijs, sortem mitte nobiscum, marsupium sit vnum omnium nostrum, sili mi ne ambules cum eis, prohibe pedem tuum à semitis eorum. Pedes enim eorum in malum currunt, & festinant vt effundant sanguinem. Sed viri sanguinum & dolosi non dimidiabunt dies suos, Psal. liij. In seipsum infelicitatē. Contritio, inquit & calamitas in vijs eorum. Hoc & si aliqui actiue exponant de studio nocendi, rectius tamen secundum phrasim hebraicam passiuē de poena intelligitur, quod ipsi infelices sint in omnibus consilijs & negotijs, quam ob causam fremunt aduersus Deum. Nihil ita vō praua facinora, ob ipsorum inæqualitatem animi cōterit. Esa. lvij. Impij quasi mare feruens quod quiescere non potest, & redundant fluctus eius

AD ROMANOS. 25

eius in conculcationem & lutum. Sap. v. Lassari sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulauimus vias difficiles, viam autem Domini ignorauimus. Virtus vērō tanquam naturale quoddam inditum nobis est, faciens nos leniter placideque deferri. Psal. cxvij. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Omnium præmissorum causam reddens malorum ait. Non est timor Dei sub oculis eorū, qui ancora est mentis. Psal. cxvij. Confige timore tuo carnes meas. Nā Pro. xv. Per timorē Domini declinat omnis à malo. Hinc Eccl. j. Qui sine timore est, nō poterit iustificari. Vnde Psal. xxxv. Dixit iniustus vt delinquat in semetipso, non est timor Dei ante oculos eius. Ne caulari possint Iudæi hæc ad ipsos non pertinere, palam esse ostendit, quod quicquid lex loquitur, ad eos potissimum pertinet, quibus ea data est, ac ob id habere obnoxios. Hunc intellectum confirmans Ezech. xxij. ait. Coniuratio prophetarum in medio eius. Sicut leo rugiens & rapiens animas deuorant opes & pretium accipiunt, viduas eius multiplicauerunt in medio illius. Sacerdotes eius contempserunt legem meam, & polluerunt sanctuaria mea, inter sanctum & profanum non habuerūt distantiam, inter pollutum & mundū non intellexerunt, & à sabbatis meis auerterunt oculos suos, & coinquinabar in medio eorum. Principes in medio eius quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas, & augere scelerata lucra.

ANT. KONINXSTEIN,

Prophetæ autem eius lineabant eos absque tem-
peramento, videntes vana, & diuinantes di-
mendacium, dicentes. Hæc dicit Dominus
Deus, cum Dominus non sit locutus. Populi
terræ calumniabantur calumniam, & rapiebant
violenter, egenum & pauperem affligebant, &
aduenam opprimebant calumnia abique iudicio.
Et quæsiui de eis virum qui interponeret sepem,
& staret oppositus contra me pro terra, ne dissi-
parem eam, & non inueni. Ecce quàm integrè
omnibus notis delineat Iudæorum malitiam,
quare non inconcinne infert Apostolus. Vt ex
æquo mortalibus omnibus os obstruatur, to-
tiusq; orbis terrarum declaretur pariter obnoxius
Deo, quando nec Moysi lex obseruata quen-
quam mortaliū potest iustum reddere, iudicante
Deo, cui nisi iustus sis, frustra habere iustus. Ve-
rè videbunt iusti, ita se habere, & omnis iniqui-
tas opilabit os suum. Non autem ob id, inquit,
illos in peccata fuisse prolapsos, vt eorum ora
occluderentur, sed propterea fuisse à prophæ-
tis correctos, ne quā imprudentes delinquerent,
erratorum ignorantiam gloriæ ducerent, sed
totus mundus reatum suum agnoscens, salutis
medelam quærat in Christo. Obserua quod ait
coram Deo. Pharisei & scribæ omnia opera sua
faciebant coram hominibus vt viderentur iusti.
Mat. xxiii. Alij in se confidebant (quod pluri-
erat) tanquam iusti. Luc. xviii. Sed nunquid ipse
idē dicit. Ro. ij. Nō auditores legis iusti sunt apud
Deum, sed factores legis iustificabuntur. Num &
euangelio

AD ROMANOS.

26

euangelio teste Luc. j. Erant ambo (parentes Io-
annis) iusti ante Deū. Sic & Simeoni testimoniū
perhibetur, Luc. ij. Et homo iste iustus & timora-
tus, expectans consolationem Israel. Quin & in
lege naturæ testatur Deus, Gen. vii. Te enī vidi
iustum corā me in generatione hac. Sed aliud est
legem facere, aliud legis opera solum. Legem
facit, qui legis seruat intentionem, quæ ad Chri-
stum ducit. Gal. iij. Itaque lex pædagogus noster
fuit in Christo, vt ex fide iustificemur. At vbi ve-
nit fides, iā nō sumus sub pædago. Ro. x. Finis
legis Christus, ad iusticiā omni credenti. Legis
verò opera facit tantum, qui relicto Christo ipsis
operibus iustus esse vult. Vndē Dominus ait. Io.
viij. Nonne Moyses dedit vobis legē, & nemo ex
vobis facit legē? Hinc Apost. Hæb. xj. Fide plu-
rimam hostiam Abel, quā Cayn obrulit, pro-
pter quam testimoniū consecutus est esse iustus,
testimonium perhibente muneribus eius Deo.
Quis ergo vsus legis si per hanc non contingit
homini iustitia?

*Per legem enim cognitio peccati. Nunc E
autem sine lege iustitia Dei manifesta est, te-
stificata à lege & prophetis. Iustitia autem Dei
per fidem Iesu Christi, in omnes & super
omnes qui credunt in eum, non enim est di-
stinctio. Omnes enim peccauerunt, & egent
gloria Dei. Iustificati gratis per gratiam ip-
sius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu,
quem*

ANT. KONINXSTEIN,

quem proposuit Deus propiciatorem per fidem, in sanguine ipsius ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore, ut sit ipse iustus & iustificans eum qui ex fide est Iesu Christi.

Duo circa legem ostenduntur. Culpæ cognitio, quia in hoc profuit, ut per eam suum quisque peccatum magis agnoscat, estque non nullus ad sanitatem gradus, morbum suum, intelligere. Pro. vi. Mandatum lucerna est, & lex lux. Psal. cxviii. Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Non ergo peccatum tollebat, sed ostendebat, & acculebat, quare gravius delinquebant sub lege, quia sciētes. Alterum est iustitiæ testatio. Nunc tempore gratiæ, ij. Corinth. vi. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Dei iustitia manifestata est per euangelium. Hæb. ii. Quæ cum accepissent initium enarrandi per Dominum, ab eis qui audierunt in nos confirmata est, contestante Deo signis & portentis, & varijs virtutibus, & Spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Non autem eget legis adminiculo, tamen eum lex testata sit & prophetæ, Ioan. v. Si crederetis Moysi, crederetis utique & mihi, de me enim ille scripsit, Esa. xlvj. Audite me duro corde, qui longè estis à iustitia, prope feci iustitiam meam, non elongabitur, & salus mea non morabitur. Mal. iij.

Orietur

AD ROMANOS: TITIA

87

Orietur vobis timētibz nomen meum sol iustitiæ. Dan. ix. Tu autem animaduertere sermonem, & intellige visionem, septuaginta hebdomades abbreviatæ sunt super populum tuum, & super urbem sanctam tuam, ut consummetur prævaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iustitia sempiterna, & impleatur visio & prophetia, & vngatur sanctus sanctorum. Non ergo nuper cepit Dei iustitia, quia Christus Iesus heri & hodie, ipse & in sæcula. Hæb. xii. & j. Cor. i. Qui factus est nobis sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Dicitur & iustitia fidei infra iij. Hinc Esa. xxviii. secundum Septuaginta. Ecce pono in sion lapidem summum angularem, probatum, electum, preciosum, & qui crediderit in eum non confundetur. Tria autem circa hanc iustitiam norat. Primum, per quid nobis contingat, nempe per fidem. Iustitia, inquit, non legalis, sed Dei, non per circumcisionem, aut ludæicas ceremonias, sed per fidem Iesu Christi, per quem vnum vera iustitia confertur non ludæis modo, sed citra delictum omnibus & singulis, quicunque illi fidem habuerint. Nam vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. j. Timo. ii. Gal. v. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per charitatem operatur. Omnes enim huc reciderunt, ut apud Deum de sua iustitia gloriari non possint, quare gloria Dei privati sunt. Offensor enim non gloriam sibi vendi-

ANT. KONINXSTEIN,

vendicat, sed ignominiam. Alterum quomodo.
Quia gratis beneficentia diuina, non ob legis Mo-
saicæ obseruationem ceu merces repeditur. Esa. liij.
Gratis venundati estis, & sine argento redeme-
mini. Sed non gratis ex parte redemptoris. j. Pet. j.
Non corruptibilibus auro vel argento redempti
estis de vana vestra conuersatione paternæ tra-
ditionis, sed precioso sanguine quasi agni im-
maculati Christi & incotaminati. Apo. v. Rede-
misti nos Deo in sanguine tuo. Tertium per quem,
quia per Christum. Erant quidem olim Iudæis
sui propitiatorii, umbra typusque futuri, ceterum
hunc omnibus nunc verum propitiatorium esse
declarauit, quo prius nostris commissis iniuriis,
nunc reconciliemur Deo, non per sanguinem pec-
catorum, velut apud Iudæos, sed per ipsius
Christi sacrosanctum sanguinem, omnia om-
nium crimina diluentem. Plena consolationis
sunt verba ista. Vnde Apostolus. Hæb. x. Ha-
bentes itaque fiduciam in introitu sanctorum, in
sanguine Christi, qui initiavit nobis viam no-
uam & viuente per velamen, id est, per carnem
suam, & sacerdotem magnum super domum
Dei, accedamus cum vero corde, in plenitudine
fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti
corpus aqua munda, teneamus spei nostræ con-
fessionem indeclinabilem. Fidelis enim est qui repro-
miserit. Et j. Io. ij. Aduocatū habemus apud patrem
Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro
peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed
etiam pro totius mundi. Ideo admonet Paulus.
Hæb.

AD ROMANOS

25

Hæb. iij. Adeamus cum fiducia ad thronum
gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, & gra-
tiam inueniamus in auxilio opportuno. Hoc autem
fecit non propter nostra merita, sed iustitiæ suæ
ostensionem, sicuti promiserat, ita condonans super-
ioris vitæ errata, ut nolit nos post hac in vitia
recidere. Nec ideo passus est hucusque peccantes,
quod illorum vitia vel nesciret, vel probaret, sed
hoc præfinito tempore palam faceret suam iustitiam.
In presenti tolerantiam exhibet, in futuro retri-
butionem. Ecce. v. Altissimus est patris redditor.
Gal. iij. Ac ubi venit plenitudo temporis, misit
Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege,
ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptio-
nem filiorum reciperemus. Vnde apparet, ipsum
esse naturam vereque iustum ex sese, & vnicum hu-
manæ iustitiæ autorem. Esa. xlv. Deus iustus &
saluans non est absque me, conuertimini ad me &
salui eritis omnes fines terræ. Iustus in se est pro-
missa complens, Psal. x. Iustus Dominus & iu-
stitias dilexit, ac iustificans peccata remittendo,
promissum omnibus quicumque fidem habuerint
euangelio Iesu. Per fidem enim disponitur ho-
mo ad suscipiendum in se meritum passionis
Christi. Act. xv. Fide purificans corda eorum
scilicet gentium.

Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. F
Per quam legem? Factorum? Non, sed per legem
fidei. Arbitramur enim iustificari hominem per
fidem sine operibus legis. An Iudæorum Deus
tantum?

ANT. KONINXSTEIN,

tantum? Nonne & gentium? Imò & gentium.
Quoniamquidem vnus est Deus qui iustificat
circumcisionem ex fide, & præputium per fi-
dem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit,
sed statumus.

Ad ludæos suggillatio hæc pertinet, quicæ
remonis legalibus gloriabantur quasi ante
Deum iusti essent, & soli, utpote qui legem &
ceremonias haberent. Sed hæc gloriandi occa-
sio sublata est per legem fidei, per quam non
minus gentes quam ipsi iustificantur. Lex vetus
ceremonias, lex noua fidem præscribit. Arbitra-
mur enim id quod res est, post hæc quæuis hominẽ
iustitiam consequi posse, etiam si Moïsaicæ legis
præscripta non seruet. Claret in gentibus in fi-
dei confessione ad baptismum venientibus, quæ
statim ut emerferint iustificata, si statim more-
rentur, quis dubitat ad beatorum vitam sine
operibus euasuras. Idem de paruulis baptizatis
sentimus. Sic latro fide iustificatus audire me-
ruit, Luc. xxiii. Amen dico tibi, hodie mecum
eris in paradiso. Obstupescenda Dei dignatio,
de latrocinio venit ad crucem supplicij, de cruce
ad gloriam regni. Neque tamen credas suffi-
cere, ut continuo iustificatus sis, si fidem habeas.
Iaco. ij. Tu credis quoniam vnus est Deus, be-
ne facis. Et demones credunt & contremiscunt.
Hinc j. Cor. xiiij. Si habuero omnem fidem ita
ut montes transferam, charitatem autem non
habuero, nihil sum. Duo erant errores, alter
eorum

AD ROMANOS.

89

eorum qui operibus iustificari confidebant, alter
eorum qui fide confidentes, nihil opera cura-
bant. Hunc Iacobus, illum Paulus confutat. Tu
verò, si rectè sapias, neque in fide neque in ope-
ribus, sed in Deo confide, & primas partes con-
sequendæ salutis à Deo fidei tribue ex Paulo, &
opera fidei adiunge ex Iacobo, sunt enim si-
gnum viuæ & fructifera fidei, quam iustificatio
sequitur ut oculũ sanum ad solem conuersum
illuminatio & iustificationem retinent. Non
tamen conuersio oculi, sed sol illuminat, sic nec
fides, sed radius desuper vibratus iustificatio est.
Oportet in primis ut per fidem sit auersio à
peccato per pœnitundinem, Luc. xxiiij. Opor-
tebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia
die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam
in remissionem peccatorum, in omnes gentes.
Hanc Deus quandoque inducit per tribulatio-
nem. Esa. xxviiij. Tantummodo vexatio intel-
lectum dabit auditui. Ose. ij. Ecce ego sepiam
viam tuam spinis, & sepiam eam mæcra & se-
mitas suas non inueniet, & sequetur amatores
suos & non apprehendet eos, & quæret eos &
non inueniet, & dicet, Vadā & reuertar ad vi-
rum meum priorem, quia bene mihi erat tunc,
magis quam nunc. Sic filius postquā coepit egere
in se reuersus est. Luc. xv. Quandoque per in-
spirationē. Hie. xxvj. Noli subtrahere verbum,
si forte audiant & conuertantur vnusquisq; à via
sua mala, & pœniteat me mali quod cogitau
facere eis, propter malitiam studiorũ eorum. Sic
pecca-

ANT. KÖNINXSTEIN,

peccatricem traxit, Luc. vii. Hiere. xxxj. Postq̃
conuertisti me egi poenitentia, & postqua ostē-
disti mihi, percussisti (manibus meis) formam meū.
Ideo ait Dominus de malis prophetis, Hi. xxiij.
Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent ver-
ba mea populo meo, auertissem vtiq; eos a via
sua mala, & a cogitationibus suis pessimis. Se-
cūdo necessum est, vt sit ad Deū cōuersio per di-
lectionē & spem. Neq; enim sufficit reatū agno-
scere tantū, quod quandoq; in desperationem
inducit. Vnde & Cayn a Domino de fratricidio
corruptus ait, Gen. iij. Maior est iniquitas mea,
quā vt veniam merear. Sic Iudas proiectis ar-
genteis, quibus Dominum vendiderat, in
templo, abiens laqueo se suspendit. Mat. xxvij.
sed totā fidē in Deo ponere. Esa. lv. Derelinquat
impius viam suam, & vir iniquus cogitationes
suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur
eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est
ad ignoscendum. Oportet autem vt sit cordia-
lis. Hiere. iij. In omnibus his non est reuerfa ad
me prauaricatrix Iuda, in toto corde suo, sed
in mendacio ait Dominus. Dauid ad correptionem
Domini per Nathan de homicidio Urie &
adulterio, toto corde ad Deum conuersus ait,
Peccaui Domino. Cui propheta rursus, Domi-
nus quoq; transulit peccatū tuum a te. O quan-
ta Dei benignitas. Hinc Pro. xxvij. Qui abscon-
dit scelera sua non dirigitur, qui autē confessus
fuerit, & reliquerit ea, misericordiā consequetur.
Duo coniungit cōfessionē delicti, & derelictionē.
Alioqui

AD ROMANOS.

90

Alioqui Eccl. xxxiiij. Qui baptizatur a mortuo
& iterū t̃git mortuū, quid prodest lauatio eius?
Sic est homo qui ieiunat in peccatis suis, & ite-
rum eadem faciens, quid proficit humiliando
se? Orationem illius quis exaudiet? Erant in lege
cerre oblationes pro peccatis sacerdotum,
principum, & vulgariū cōstitutę, quibus con-
fitebantur se legē transgressos. Leuit. iij. & Nu.
v. legimus, & Mar. j. Quod exhibat ad Ioannem
Hierosolymitę vniuersi, & omnis Iudeę regio,
& baptizabantur ab illo in Iordanis flumine,
confitentes peccata sua. Nusquam verō legis,
quorum remisistis peccata, remittuntur eis.
Ioan. xx. In lege dicitur rogabit pro eo sacerdos
& pro peccato eius, & dimittetur ei. Leui.
iij. & v. Quo ergo certissimos nos de peccato-
rum remissione Dominus faceret, vicarijs suis
potestatē fecit ligandi & soluēdi. Mat. xvij. Amē
dico vobis, quęcūq; alligaueritis super terram,
erūt ligatę & in cōelo, & quęcūq; solueritis super
terrā, erūt solutę & in cōelo. Hinc demū necessa-
riō digna sequuntur poenitentię opera. Vnde
hęc tria Apostolus connectit. Act. xxvj. Rex
Agrippa, non fui incredulus cōlesti visioni, sed
ijs qui sunt Damasci primū, & Hierosolymis, &
in omnē regionē Iudeę, & gētib; annunciabā
vt poenitentia agerent, & conuerterētur ad Deū,
digna poenitentię opera faciētes. Orig. Fides cum
iustificata fuerit, tanquam radix imbre suscepto
haeret in animę solo, vt cum per legē Dei excol-
taeperit, surgant in ea rami, qui fructus operum
ferant.

ANT. KONINXSTEIN,

ferant. Si ergo non operatur dum adest operandi facultas, gratiam amittit iustificationis. Vnde à pigro seruo pecunia fuit ablata, & tradita illi qui lucrum fecerat domino. Luc. xix. Sic Apo. xxij. Qui in sordibus est sordescat adhuc, & iustus iustificetur adhuc. Multo autem magis qui contraria operatur & vitiosa. Marth. xvij. Serue nequā omne debitū dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus dominus eius tradidit eum tortoribus, quoadusq; redderet vniuersum debitum. Orige. Non putes cum hac iustitia iniustitiam concurrere, quæ enim societas luci ad tenebras, ij. Cor. vj. Obedientia enim legis sequi debet in iustificationis, & iusti, iusta habere debent opera. Vnde Præcursor turbis ad se venientibus ait, Luc. iij. Germina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos poenitentiae. Interrogabant eum turbæ dicentes, quid ergo faciemus? Et ait. Qui habet duas tunicas det nō habenti, & qui habet escas similiter. Ecce dignos poenitentiae fructus. Vnde Dominus. Luc. xj. Veruntamen quod super est date elemosinā & ecce omnia munda sunt vobis. Nam Eccles. iij. Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosina resistit peccatis. Dan. iij. Peccata tua elemosinis redime, & iniquitates tuas misericordie pauperum. Sic & oratione placatur Deus. Psal. xxxj. Dixi confitebor aduersum me iniustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei,

AD ROMANOS.

91

mei, Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. Hinc Psal. cxvij. Exitus aquarū deduxerunt oculi mei, quia non custodierunt legem tuam. Ideo Dominus Mat. vj. orare nos docuit, Dimitte nobis debita nostra. Sed aduerte quod sequitur, Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra: Si autem non dimiseritis, hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Sequitur ieiunium. Psal. xxxij. Humiliabam in ieiunio animā meam, & oratio mea in sinu meo cōuertetur. Sic Niniuitæ ieiunium prædicauerūt, & iram Domini placauerunt. Ion. iij. Nam si nosmetipsos diiudicaremus, non utiq; iudicaremur. Cum autē iudicamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Hæc tria Dominus, Mat. vj. fidelibus commendans ait, Attendite ne iustitiā vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis apud patrem vestrum, qui in cœlis est. Ecce nostram dicit iustitiam, non quidem qua à peccatis mūdatur, sed qua in iustitia proficientes, à poenis commertis liberamur. Apo. xxij. Iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Neque ergo fides, neq; opera iustificant, sed præparant ad iustificationem. Sunt enim opera vt præparantia & purgantia viam, fides autē vt terminus quidam diuini ingressus. Sic enim per præconem suum mandauerat qui vult omnes homines saluos fieri. j. Timo. ij. Eia, xl. Parate viam Domini, N iij rectas

ANT. KONINXSTEIN,

rectas facite semitas Dei nostri. Ipse enim promittit, Ioan. xiiij. Si quis diligit me sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Decet ergo tanti hospitis, fide & operibus hospitium esse prae instructum. Cum autem communis sit & gentium & Iudaeorum, aequaliter est illi cura de omnibus, & donum illius omnibus commune est. Itaque non est alius, qui iustificat circumcilem, à fide legis in fidem euangelij traducens, alius qui iustificat incircuncilem, à cultu simulachrorum ad communem fidem vocans. Ro. viij. Deus qui iustificat. Impudentiae itaque Iudaeos arguit, utpote qui Deum audeant impugnare, cum non existiment vel gentes per fidem salutem consequi posse. Hic. x. Quis non timebit te, ó rex gentium, cui est enim decus. Propter haec & alia imponebant Apostolo, quod legem destrueret & prorsus inutile faceret Iudaeis, unde & graues ab ipsis sustinuit persecutiones, sicut patet in Actis 21. Verum ipse eam non abolebat, sed magis confirmabat, id praedicans factum, quod lex futurum promitterat, eum nuncians, in quem seu scopum summa legis spectabat. Quare lex crassa iam cessare debuit, quod is venerat quem promissit. Neque enim id aboletur, quod in meliorem statum reparatur, non magis quam si defluentibus arborum floribus succedat fructus: aut umbræ succedat corpus. Mat. v. Non veni soluere legem, sed adimplere. Legem destruere, est eam male interpretari, & do-

AD ROMANOS.

92

& docere. Matth. v. Qui soluerit vnum de mandatis istis minimis & docuerit sic, minimus vocabitur in regno caelorum. Sic & male viuendo. Orige. Omnis qui credens Christo bene agit, & continet se ab omni macula peccati, hic legem Dei recte viuendo confirmat: qui verò praecipis peccatorum vitijs agitur, & line villo poenitendi retinaculo assiduitate scelerum maculatur, hic etiam si Christo viuere videatur per fidem suam, tamen non statuit, sed destruit legem. Hinc Iaco. i. Qui perspexerit in lege perfectae libertatis, non auditor obliuiscus, sed factor operis, hic beatus in facto suo erit.

CAP. IIII.

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham, patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus legis iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid enim dicit scriptura (Genes. xv.) Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei verò qui non operatur, credenti autem in eum qui iustificat impium, reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositum gratiae Dei.

N iij

Exemplo

ANT. KONINXSTEIN,

Exemplo Abrahę ostendit, omnes fidę beatitudinem cōsequi posse, tria insignia ipsius ponens pręconia. Primum est gratuita iustificatio. Negat verò operibus ipsum iustificatum Mosaicę legis, quanquam summis & heroicis esset virtutibus pręditus, ac circumcisionis princeps, quo stirpis autore pręcipuę gloriatur & iactat se gens Iudęorum. Per interrogationem sermonem inducit, id quod sæpę facere consuevit, partim declarandę rei gratia, partim ad firuendam dicti fiduciam. Secundum carnem dicit patrem Iudęorum, excludens eos penitus ab ea quę spiritu sit cum Abraham propinquitate. Est enim pater omnium, quicunq; illum fidei similitudine referunt, hoc est animi imagine, non corporis. Luc. iij. Ne ceperitis dicere patrem habemus Abraham, dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. Dispiciendū itaq; quid is sit consecutus, & qua ratione. Primū huic contigisse iustitię laudē, diuinę literę testantur. Si ea laus ex legis pręscriptis illi cōtigisset, haberet quod gloriaretur, verū apud homines, nō itē apud Deum. Duplicem innuit iusticiam, vnā quę operibus constat, alterā quę fide, & hac gloriam adipiscimur apud eum qui scrutator est cordium. Apoca. ij. Scient omnes ecclesię, quia ego sum scrutans renes & corda, & dabo vnicuiq; vestrum secundum opera sua. Gloriari verò hic potest, qui suo labore aliquid egerit, sed non apud Deū, sed homines, qui de operibus iudicāt. Qui

AD ROMANOS.

93

Qui autem propter fidem iustificationem adeptus est, gloriatur, quia Dei gratia, salutē ab eo & beneuolentiam est consecutus. Nemo ergo nostrū in hominibus gloriatur, j. Cor. iij. Auerat Deus à nobis talem gloriam. Nam Ioan. v. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quę à solo Deo est non queritis? Ecce quā aptē sententiam hic Pauli declarat. Ergo qui gloriatur, in Domino gloriatur, j. Cor. j. Scripturę testimonio probat, Abraham fide iustificatum. Non autem dicit, credidit Abraham Deum, aut in Deū, sed Deo, nā & antē Deū & in Deū crediderat. Credit ergo Deo, & gloriatur in eo, qui nihil hęsitans de Deo quā optime sentit, creditq; illi nihil factū esse difficile. Sap. xij. Subest enim tibi cum volueris posse. Psal. cxij. Omnia quęcunq; voluit, fecit. Promiserat Deus posteritatem stellarū numero parem ei, cui & vxor esset sterilis, & nullus adhuc hæres extitisset. Ille nihil contatus fidem habuit pollicenti, non cōsiderans quale esset quod promittebatur, sed quis esset promissi autor, statimq; ob fidutię meritū iustus est habitus apud Deum, quo vno teste hoc negotij tum agebatur, & à quo illi imputatum est ad iusticiam, cum legis Mosaicę iustitias non pręstitisset. Nam ab humana consuetudine sumamus exemplum, qua si quid pręmij repēditur obseruanti legem, velut ex pacto debitum rependi videtur, non ex conferentis fauore, rursus si quid pœnæ infligitur non obseruanti, ipsius merito infligitur.

N v

Siquidem

ANT. KONINXSTEIN,

Siquidem vt accipit dimensum suum seruus qui pensum absoluic: ita flagris emendatur, qui officij sui non meminit. Cæterum qui simpliciter fidunt illi, qui gratis perfectam iusticiam confert, etiam impijs, quorum vniuersa scelera sua morte sustulit, his hoc fides præstat, vt pro iustis habeantur, vt voluntatis sit quod in Christum credimus non seruitutis, gratiæ, non debiti sit, quod in iustorum numerum per illum asserimus. Ephes. j. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ. Considera verò, quantum sit credere, certoque persuasum esse, posse Deum non solum à supplicio liberare impium, sed & confestim iustum facere, immortalibusque simul honoribus illum dignum reddere. Nihil enim impius asserre potest præter fidem, cui gratia imputatur iustitia, secundum propositum gratiæ Dei. Non autem in vniuersum hic reiecit opera, sed negat operibus nos iustificari ceu debito. Nam Iacobus opera vt adminicula iustificationis consequendæ & cõseruandæ, fidei adiungit. d. Iac. ij. Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides quoniam fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fides cõsummata est, & suppleta est scriptura dicens. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iusticiam, & amicus Dei appellatus est. Vnde fidem quã non comitantur opera, nec sequuntur, mortuam appellat, vt eum

homi.

AD ROMANOS.

94

hominem mortuam dicimus, quæ nulla comitatur operatio, nullus sensus, nullum spiraculum. At si quem operantem sentientemque videmus, scimus quia viuic. sic opera fidei, signum sunt fidei viuic: at contra carentia operum, signum otiosæ fidei & mortuæ: contraria verò opera, vt sator quidam horribilis ex mortuo dudum cadauere iam exalans. Obserua quod Deus pura sua misericordia promissit poenitentibus verè, remissionem peccatorum & gratiam vitæ & gloriæ. Ezech. xviii. Cum auerterit se impius ab impietate sua quã operatus est, & fecerit iudiciũ & iusticiam, ipse animam suam viuificabit. Vnde ex promissione Dei crediti sit ius & debitum propter promissionem Dei & veritatem. Sic & bene operantibus mercedem promissit. Mat. xx. Voca operarios, & redde illis mercedem suam. Nam ante conuenerat cum primis de denario diurno. Et Apostolus j. Cor. iij. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Sed à quo? Apo. ij. Ecce venio cito, & merces mea mecum est, dare unicuique secundum opera sua. Vnicuique aut, & bonis & malis. Nam omnis præuicatio, & inobedientia, accepit iustam mercedis retributionem (Heb. ij.) quomodo ergo nos effugiemus, si tantam neglexerimus gratiam. De quibus Sap. ij. Errauerunt, excæcauit enim illos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. Est enim merces humiliter sustentibus. Matth. v. Beati estis cum maledixerint vobis homines, & perse-

ANT. KONINXSTEIN,

& persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos, mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis. Sap. v. Iusti in perpetuum uiuent, & apud Dominum est merces eorum. Perseueranter operantibus. Eccles. xviii. Non impediaris orare semper, & ne vereris usque ad mortem iustificari, quoniam merces Dei manet in aeternum, i. Ioannis ii. Videte ne perdatis quae operati estis, sed ut mercedem plenam accipiat. Perdit qui inuitus operatur, i. Cor. ix. Vae mihi est si non euangelizauero, si enim uolens hoc ago mercedem habeo, si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Hinc Dominus ait. Mat. x. Quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquae frigidae tantum in nomine discipuli, amen dico vobis, non perdet mercedem suam. Ostendit ergo omnibus patere iustificationis viam per fidem, quae iustificationis completa fit, peccatorum remissionem, per Dei misericordiam, iustitiae imputationem, quia Deus pro iustis habet & accipiat, & tertio gloriae consecutionem, quia iusti ibunt in vitam aeternam, hoc clare hic probat Apostolus.

B Sicut & David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert iustitiam sine operibus. Psal. xxxi. Beati quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata, beatus vir cui non imputauit Dominus peccatum

AD ROMANOS.

95

rum. Beatitudo ergo haec in circumcisione tantum manet, an etiam in praepotio? Dicimus enim quia reputata est fides Abrahae ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est, in circumcisione, an in praepotio? Non in circumcisione, sed in praepotio: Et signum accepit circumcisionis, signaculum iustitiae fidei, quae est in praepotio, ut sit pater omnium credentium per praepotium, ut reputetur & illis ad iustitiam. Et sit pater circumcisionis, non his tantum qui sunt ex circumcisione, sed & his qui sectantur vestigia fidei, quae est in praepotio patris nostri Abrahae.

Probat regis prophetae testimonio, in quo promissus fuit Christus, vnicus iustitiae fons, beatitudinem omnes consequi per fidem, tam gentes, quam Iudaeos. Vnde beatitudinem hominis dicit, cui Deus reputat iustitiam sine operibus. Orige. Acceptum ferre, est, pro accepto habere quod non acceperis. Sic imputari quod re per solutum non est, sed tamen ex imputantis benignitate pro soluto habetur. Praedicat hic Apostolus beatitudinem de qua Dominus, Ioan. xx. Beati qui non viderunt & crediderunt. Audis remitti iniquitates aduersus legem Moysi, audis & obtegi peccata aduersus naturae legem parata, nec ullam legis fieri mentionem. Sumit argumentum ex ordine causarum & effectuum. Abraham

ANT. KONINXSTEIN,

Abraham pronuntiatur iustus ante circuncisionem, ergo circuncisio non est necessaria ad iustificationem. Ambro. Beatitudo hæc, nunquid filiis Abraham tantum concessa est, an iis qui incircuncisi sunt? Vtrisque certe comperit, nam utrosque venit Christus saluos facere, idque gratis per lauacrum regenerationis tuo iustitiam efficiamur Christo. Incircuncisus credens Deo iustus reputatus est. Gen. xv. sed postea iustus circuncidi, Gen. xvij. non ut iustificaretur, sed quo symbolum quoddam ac notam apud homines, non apud Deum haberet, qua dignoscerentur filij eius, qui Deo credidisset nondum circuncisus, & fide Deo placuisset. Signaculum signum est, & nota impressa. Solemus enim fidei causa obstringere quod certum esse volumus. Vnde circuncisio, nam accepit, ut signaculum quoddam ac pignus, quo certa esset Abraham huius promissum fides, non continuo præstandi in Isaac, qui Christum adumbrabat duntaxat, sed suo tempore exhibendi in filio Dei, atque ita demum Abraham proximum exemplum fidei intelligeretur pater omnium, qui ipsius imitatione crederent Christo citra ullam carnalem circuncisionem. Et quemadmodum illi fides est imputata ad iustitiam, ita his quoque ceu germanis ac legitimis Abraham filiis imputaretur fides ad iustitiam. Nullum certius argumentum liberos non spurios parentibus suis asserit, quam paternarum virtutum æmulatio. Cum enim homines abdicent ex se prognatos, suosque negent esse liberos,

AD ROMANOS.

96

liberos, qui degenerant à moribus ingenioque maiorum, multo magis Deus hac notis à legitimis filiis nota discernet. Sunt sensibilia symbola spiritualium rerum, & diuinarum infusionum signa. Non ergo excludit Iudæos si modo non hoc tantum nomine sibi placeant, quod ab Abraham circuncisi stirpe ducant genus, nota duntaxat corporis cognationis argumentum circumferentes, sed multo magis fidem illam exprimentes, qua nondum circuncisus, Deo habitus est iustus. Ioan. viij. Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Esa. li. Attendite me, qui sequimini quod iustum est, & queritis Dominum: attendite ad petram unde excisi estis, & ad cavernam laci unde præcisi estis: attendite ad Abraham patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos, quia unum vocavi eum, & benedixi ei, & multiplicavi.

Non enim per legem promissio Abraham autem C semini eius, ut hæres esset mundi, sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege hæredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim ira operatur, ubi enim non est lex, nec prauaricatio. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei quod ex lege est solus, sed & ei quod ex fide Abraham est, qui pater est omnium nostrum, sicut scriptum est (Gen. xij.) Quia patrem multarum gentium posui

ANT. KONINXSTEIN,

posuite ante Deum cui credidisti, qui uiuificat mortuos, & vocat ea que non sunt, tanquam ea que sunt.

Tertium nunc ponit ipsius fidei præconium, eximiam promissionem. Fide enim obtinuit hereditatis promissionem, non operibus legis orasse, quæ necdum erat. Non est ergo quod iudei sperent huius pollicitationis diuinæ ius, solo circumcisionis, aut legis titulo ad sese pertinere. Intelligitur de Christi regno, Psalm. ij. Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Gen. xxij. In semine tuo benedicentur omnes tribus terræ. Gal. iij. Fratres, Abraham dictæ sunt promissiones & semini eius. Non dictæ & seminibus quasi in multis, sed quasi in vno, & semini tuo qui est Christus. Mat. xxviii. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Habet mundus regna arma sua, regnum Christi habet misericordię & auxiliij diuini fiducia. Io. xvi. Confidite, ego vici mundum. j. Ioan. v. Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. ij. Cor. x. Arma nostra non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitio. Probat quod dixit. Videtur enim irrita facta fides, quia fidei virtutem deronestat, quisquis legem velut saluantem seruauit, quia salute quæ per gratiam est, is opus non habet. Inanis est pollicitatio, quæ sine fide ad effectum peruenire non potest. Lex enim tam eximiam sollicitatem præstare non potest, quæ maledi-

AD ROMANOS.

97

maledictionis facit obnoxios. Gal. iij. Quicumque enim ex operibus sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim, Deut. xxvii. Maledictus omnis qui non permanerit in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Iam qui maledictionis, supplicij, transgressionisque rei sunt digni, certe non sunt qui hereditatem capiant, sed potius qui & poenas luant & eiciantur. Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum. Ro. vij. Quod ergo bonum est, mihi factum est mors. Absit, nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Homo semper libertatem appetit, & sine freno legis viuere, atque ita augetur motuum peccandi. Sic & peccati dabant cognitionem, ac plurima præscripsit, quæ obseruata sine fide salutem non conferebant, & tamen qui transgrediebantur, rei fiebant, & poenæ obnoxij. Hinc iudei terram, quæ figura erat celestis hereditatis & terræ viuientium, fidei Abraham promissa, perdidērunt, dispersi & venundati ac ventilati in omnes nationes. Non enim legem fecerunt, sed sunt transgressi. iij. R. xxij. Magna ira successit Domini contra nos, quia non audierunt patres nostri verba libri huius, ut facerent omne quod scriptum est. Epilogum ponit argumentorum, per fidem dari hereditatem & iustitiam, idque secundum gratiam, id est, gratiæ, quæ gratia promissionem confirmat. Insinua esset iustificatio & angusta, si esset ex legis operibus,

ANT. KONINKSTEIN,

operibus, ac nunc cum sit ex fide, & gratia, & promissione Dei, firmissima est & amplissima. Fidelis enim est & verax ac potens, quare & firma promissio, quemadmodum subsequenter ostendit. Primum tamen arguit Abraham præstita fide in præmium accepisse, ut pater omnium fieret, qui fidem exprimunt. Gal. iij. Si autem vos Christi, ergo semen Abraham estis, secundum promissionem hæredes. Eccles. xliij. Abraham magnus pater multitudinis gentium. At qui tandem pater erit multarum gentium, si ad unicam circumcisorum nationem pertinet? Imò sicut Deus communis est omnium sibi fidentium, ita voluit Abraham, qui Dei typum gerebat, sicut Isaac Christi, esse patrem omnium nationum, quas illi fidei affinitas copulasset. Ponit ergo tria promissionem firmam reddentia. Primum, Possibilitas. Deut. xxxij. Ego occidam & vivere faciam, percutiam & ego sanabo. j. R. ij. Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit. Non ergo potuit falli credulitate sua, quandoquidem scius est illius promissis, qui non solum electis dare potest fecunditatem, verum etiam mortuis reddere vitam, adeo ut postea Iulius occidere filium unicum Isaac, in quo vno spes omnis posteritatis erat sita, nihil tamen adducit de fide promissoris, à quo sciebat illum in vitam posse reuocari. Eccles. viij. Omne quod voluerit faciet, & sermo illius potestate plenus est. Quemadmodum nos faciliè quæ

sunt

AD ROMANOS.

98

sunt vocamus, ita Deus faciliè, imò multo facilius quæ non sunt, ut sint producit. Claret in rerum productione, quando dixit & factum est, Genes. i. Psal. cxlvij. Quia ipse dixit & facta sunt, ipse mandavit & creata sunt. sic & cordie animas ex nihilo creat. Hic. xxxij. Non erit tibi difficile omne verbum. Sic & ludæi sibi videbantur vivere ex lege, & aliquid esse: gètes mortuas & nulla re bona dignos habentes, quas Deus sua benignitate vivificavit, & vocavit.

Qui contra spem in spem credidit ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei (Gen. x.). sic erit semen tuum, sicut stelle cæli, & arena maris. Et nō infirmatus est fide, nec cōsideravit corpus suum emortuum, cum iam fere centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ. In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriā Deo, plenissime sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere. Ideo & reputatum est illi ad iustitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam, sed & propter nos, quibus reputabitur ad iustitiam, credentibus in eum qui sciscitavit Iesum Christum Dominum nostrum

O ij

Amor-

ANT. KONINXSTEIN,

à mortuis, qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram.

Aduerte quemadmodum asserat, magnis animi viribus indigere credentem. Fuerit enim qui fidem eò parui existimarent, quia nihil in se præfert difficultatis: opera verò ob id magnificabant, quia plurimum habent sudoris, firmitatemque & robur exposcunt. Necessarius, inquit, excellus & fortis credenti erit animus, ut dissidentiae repellat suggestiones. Sic Abraham contra spem humanam, in spem diuinam credidit. Amb. Hac laude dignū prædicat Abraham, quia cum se sciret non posse, infirmitatem suā fide firmavit, ut crederet se posse per Deum, quod sciret fieri per mundi decreta non posse. Porro Deum credidit ultra rationes mūdi esse, nam non est impossibile apud Deum omne verbum, Luc. j. Secundum ergo est. Veritas. Neque enim quempiam alium habuit Abraham, quem ad eum modum liberis donatum potuisset intruere, tamen verum credidit quod promittebatur. Deinde alterum accedebat impedimētum, corpus scilicet emortuum & effixum, nec non & tertium vxoris sterilitas, & senectus, cui iam desierant fieri muliebria, ita ut ferendo vterō esset inhabilis. Nihil horum illi venit in mētem, sed toto pectore fretus promissis Dei, tam fide robustus, quā corpore infirmus & inualidus, de sua virtute desperas, de promissoris veritate certissimam

AD ROMANOS.

99

certissimam spem obtinuit. Ea enim Deo gratissima est fides, quoties destituti nostris opibus toti pendemus à Deo, non quo non operemur bene, sed quo in rebus desperatis toti fidamus Christo, qui quæcunque promissit, facit. Fidelis enim permanet, seipsum negare non potest. ij. Timo. ij. Hæbræ. xj. Fide, & ipsa Sara sterilis, virtutem in conceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quoniam fidelem credidit esse eum qui repromiserat, ij. Cor. j. Dei filius Iesus Christus, qui in vobis per nos prædicatus est, per me & Siluanum, & Thimotheum, nō fuit in illo est, & nō, sed est in illo fuit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est. Quæcunque ergo sunt promissa, per illum fidelia sunt, & per ipsum indubitata. Hæb. x. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum, in sanguine Christi, qui inivit nobis viam nouam & viuētem, per velamen id est carnem suam, & sacerdotem magnum super domum Dei, accedamus cum verō corde, in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem, Fidelis enim est qui repromissit. Et consideremus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum, non desidentes collectionem nostram, sicut est consuetudinis quibusdam, sed consolantes, & tanto magis, quanto videritis appropinquantem diem. Hinc Ioannis xvj. Sermo tuus veritas est, Psal. cxliij. Et quæ procedunt

ANT. KONINXSTEIN,

cedunt de labijs meis non faciam irrita. Quam
enim tot & tanta fuerint Abraham impe-
dimenta credendi, non tamen fuit incredulus,
imò nec hœsitauit quidem, atque in hac re
nihil sibi vindicauit, totam gloriam vni Deo
transcribens, quem sua inconcussa fide simul
& veracem testatus est, qui noller quenquam
fallere: & omnipotentem, qui præstare pos-
set quicquid esset pollicitus, quantumlibet
illud humanas vires excederet. Deut. vii. Et
scies quia Dominus Deus tuus ipse est Deus
fortis & fidelis, custodiens pactum & miseri-
cordiam diligentibus se, & his qui custodiunt
præcepta eius, in mille generationes. Est
autem tertium Immutabilitas. Sunt enim qui
præstare possunt, & verè volunt, sed facili
mutantur, non sic Deus, Mal. iii. Ego enim
Dominus & non muror. Nu. xxii. Non est
Deus quasi homo, vt mentiatur, nec & filius
hominis vt mutetur. Dixit ergo & non faciet.
Dedit ergo gloriam Deo, firmissimè credens
potentem, veracem, & seruantem promissâ. Qui
est firmus in fide, quantum in se est diuinæ de-
rogat gloriæ, vel quantum ad eius veritatem,
vel quantum ad potentiam. Siquidem tale quid
est fides, vt apertior etiam sit & clarior, eâ quæ
ex rationibus est demonstratione, magisque
quàm illa persuadeat. Si quidem qui rationibus
persuaduit, alijs potest induci rationibus vt
fluctuet. Qui verò fide solidatus est, auditum
suum studiosè, ne sermonibus perueris inficia-
tur mur

AD ROMANOS.

100

tur munit. Itaque non curiosè agere, Deum
glorificare est, sicut vicissim curiosum esse, de-
linquere est. Hac gloria Deus potissimum de-
lectatur, qui nostris officijs nusquam eger, atque
ob id imputatum est Abraham ad iustitiam. Ac-
commodat autem exemplum Abraham ad nos,
quia tanquam pater & forma fuit populi Dei.
Cur, inquit, hoc ita scriptum est, nisi vna disca-
mus, quod & nos ad eundem modum iustifica-
mur. Ne autè dicas, quomodo iustificari pore-
rimus, cum tot & tantis peccatis simus obnoxij,
ostendit eum qui pro omnibus peccatis litauit,
vt & ex fide Abraham per quam iustificatus est,
& ex Saluatoris passionē, per quam à peccatis
liberati sumus, sermonem huic suum firmaret.
Est enim passio causa, quare fides iustificat.
Traditus fuit à patre ex charitate. Ioannis ii.
Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum
vnigenitum daret, vt omnis qui credit in il-
lum non pereat, sed habeat vitam æter-
nam. A seipso ex obedientia. Philippens. ii.
Humiliauit semetipsum factus obediens vl-
que ad mortem, mortem autem crucis. A Iuda
ex auaritia. Matth. xxvi. Quid vultis mihi dare,
& ego vobis illum tradam. A Iudæis ex in-
uidia. Matth. xxvii. Sciebat enim quod per
inuidiam tradidissent eum. Mortuus igitur est
non pro suis, sed nostris peccatis expiandis, &
resurrexit nos viuificando, & suo regno infe-
rendo vt simus cohæredes. Ante enim Chri-
sti aduentum nullus adeo plenè iustificabatur,
O iij vt sta

ANT. KONINXSTEIN,

vt statim à morte transiret ad vitam gloriæ, sicut post resurrectionem & ascensionem. Cum autem humanitas Christi esset quodammodo diuinitatis instrumentum (vt dicit Damasc.) omnes passionēs, & actiones ipsius fuerunt nobis salutifere, vtpote ex virtute diuinitatis provenientes: sed quia effectus habet aliquantulum similitudinem causæ, mortem qua in eo extincta est mortalis vita, causam dicit extinctionis peccatorum in nobis, & resurrectionem qua rediit ad vitam gloriæ causam iustificationis, per quam ad nouitatem iustitiæ redimus, vt à mortuarijs factis abstinemus, neq; posthac peccemus committentes rursus ea, ob quæ ille mortem oppetit, sed iustitiæ deinceps viuamus, quam illius beneficio consecuti sumus. j. Pet. iij. Christus semel pro peccatis nostris mortuus, iustus pro iniustis, vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. j. Pet. ij. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis. Esa. liij. Attritus est propter scelera nostra. Hæc tria latè nunc prosequitur, nempe Passionis effectum, quo iustificamur per fidem. Mortificationis vitiorum obiectum per dilectionem. Iustificationis prosequum per virtutum operationem.

CAP.

AD ROMANOS.

101

CAP. V.

Iustificati ergo ex fide pacem habemus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.

Quoniam quidem de fide plura dixi, visum est, vt illam & operum iustitia concomitantam proponat, ne quisquam ea quæ dicuntur, desiderii corporis que causam esse putet: sed enitendum, ne ad priora amplius dimissa regrediamur. Sed hoc quomodo possibile est, vt non peccemus? j. Ioan. j. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Sed cum tot & tantis peccatis obnoxii, per Christum simul ab omnibus liberati simus, quanto magis possibile erit per eundem, in quibus sumus consistere? Erit enim nobis, & virtutis opus facilius præstitum, si quidem illi qui ita nobis perfecit & parauit, fideliter adhererimus. Hinc Apostolus Phil. iij. Omnia possum in eo qui me confortat. Non solum autem sumus per Christum peccatorum remissionem consecuti, sed & innumeris donis gratiarum donati. Ephe. iij. Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, j. Cor. xij. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus. Nec ibi terminum fixit, sed alia promisit bona illa ineffabilia, quæ & mentem, &

O V

ratio.

ANT. KONINXSTEIN,

rationem transcendunt. Ostendit iustificationis per fidem effectum, & hoc primo quantum ad bonum collatum, ubi tria ostendit. Primum est. Conscientiæ pacificatio. Amb. Pacē cū Deo habere fides facit, nō lex quæ irā operatur, Deoq; reconciliat lublatis peccatis, quæ similitudinē inter Deū & homines pariunt. Significat pax consolationē & gaudiū conscientiæ erga Deū, quem credit libi pacatū per Christū, in quo nobis peccata donata sunt, & donantur quoties delinquimus & poenitentia duce per verā fidē ad ipsum recurrimus, & iustificatio in eo nobis donatur, quā sequitur pax ad Deū & reconciliatio. Io. xvi. In me pacē, in mundo pressurā habebitis. Nam ipse est pax nostra qui fecit utraq; vnū. Eph. ii. Col. i. Pacificans per sanguinē crucis, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt. Nequaquā igitur ultra peccatū erit, sed vita hæc ita ducenda, vt Deum oblectet. Sunt tamen tria præcipuē inimicitias inter nos & Deū inducentia. Vnū est carnalis sapientia, Ro. viij. Sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Orig. Si igitur carnaliter sapias, vel vitā tuam cupiditatibus carnis exponas, & affluentia delictiarum resolvas, aut si de lege carnaliter non spiritualiter sentias, & hæc assertionibus humano intellectu quesitis magis, quàm spirituali gratia & intellectu subtiliori, defendas, per sapientiam carnis inimicus efficeris Deo. Alterū, mundialis cōplacencia, Iac. iij. Adulteri, neicis quia amicitia huius mūdi, inimica est Deo. Quicumq;

ergo

AD ROMANOS.

101

ergo voluerit amicus esse huius sæculi, inimicus Dei constituitur. Hinc j. Ioan. ij. Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ. Ecce exponit quid mundi nomine intelligat, nempe vitia quæ regnant in mundo. Vnde Dominus. Ioan. xv. Si mundus vos odit, scitote quia me priorē vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret, quia verō de mundo non estis, sed ego. elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Sed heu Deo repulso toti mundo immergimur. Ideo admonet Apost. Ro. xij. Nolite cōformari huic sæculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, vt probetis quæ sit voluntas Dei bona, beneplacens & perfecta. Terrium, animalis inobedientia. Iob. xj. Vir vanus in superbiā erigitur, & quasi pullum onagri se liberum natum putat. Sed Iob ix. Quis restitit ei & pacem habuit? q. d. nullus. Nam angelus ē cœlo, Adā de paradiso eiectus est, Nā Plz. cxviij. Pax multa diligentib; legē tuā, & nō est illis scādaliū. Ideo Esa. xlvij. Vtinā attēdisse mādara mea, facta fuisset sicut flumē pax tua. Phi. iij. Et pax Dei quæ exuperat omne sensum custodiat corda vestra, & intelligētiās vestras in Christo Iesu. Corda, inquit, à praua affectione, & intelligentias, à peruerso errore. Secundū est gratiæ cōfirmatio. Si enim lōgē discipulos adduxit, multo magis iā propē constitutos in gratia

ANT. KONINXSTEIN,

in gratia continebit. Ipse nobis aditum aperuit, imò ipse est ostium. Ioan. x. Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur. Nam Ioan. vj. Nemo venit ad patrem, nisi per me. Ephes. ij. Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in vno spiritu ad patrem. In gratiam omnium bonorum, quæ nobis per euangelium obuenerunt, & hoc per fidem absque legis adminiculo, per quam obfirmati & stabiles sumus, ad celestium desiderium erecti. Phi. iij. Nostra autem conuersatio in cælis est. Matth. vj. Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec erugo nec tinea demolitur, & vbifures non effodiunt nec furantur, vbi enim thesaurus tuus est, ibi & cor tuum erit. Col. iij. Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt querite, vbi Christus est in dextra Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. In Adâ cecidimus omnes. Etsi. lxiiij. In Adâ cecidimus vniuersi, & iniquitates nostræ quasi ventus abtulerunt nos. Sed per euangelium erigimur, & firmamur. j. Cor. xv. Notum vobis facio fratres euangelium, quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo statis, per quod & saluamini. Hinc j. Cor. x. Qui se existimat stare, videat ne cadat. Tertium gloriæ collatio. Neque enim stamus solò animis alacres erecti, verum etiam gloriamur, non modò nobis pacem esse cum Deo, verum etiam spem certissimam ostensam fore, ut per fidei perseverantiam fruamur aliquando gloria Dei, qua & filij Dei perfruuntur. j. Ioan. iij. Charissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus, scimus quoniam

AD ROMANOS.

103

quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Psal. v. Gloria buntur in te omnes qui diligunt nomen tuum, quoniam tu benedices iusto. Hanc in hoc mundo in spe possidemus, in altero vero in æternorum bonorum fruitione, Gal. v. Nos autem spiritu ex fide spem iustitiæ expectamus. Nam in Christo Iesu, neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides quæ per Charitatem operatur. Vnde ij. Timo. iij. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruavi, de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Non solum autem mihi, sed & ijs qui diligunt aduentum eius. Fœlix qui hoc dicere potest. Vnde admonet j. Cor. ix. Sic currite ut comprehendatis. Quid autem est, in quo magis nos gloriari & exultare oporteat, quam in spe assequendæ gloriæ Dei, ex sola quidem eius bonitate. Hinc & in tribulationibus, quæ ad immortalitatem viam parant. Secundo quantum ad malum illatum.

Non solum aurem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per spiritum sanctum qui datus est nobis.

In rebus

ANT. KONINXSTEIN,

In rebus sæculi huius certantes quidem laborem, dolorem, miseriamque sustinent, coronati verò, tandem certaminis sui præmium cum voluptate reportant, hic verò secus. Nā aduersa digna sunt in quibus gloriemur, nō solū propter futura illa bona, sed & præsentia, quia in se bona & ad pacem inungentia, nec sine cōsilio & voluntate Dei cōtingunt. Tren. iij. Quis est iste qui dixerit vt fieret Domino non iubente? Ex ore altissimi non egredientur, nec bona, nec mala. Quid murmurauit homo, viuēs vir pro peccatis suis? Scrutemur vias nostras, & quæramus, & reuertamur ad Dominum. Amos iij. Si erit malum in ciuitate, quod Dominus nō lecerit. Malum non culpe, sed pœnæ, & hoc vel per se insurgendo, aut per alios, permittēdo. Nil enim possunt dæmones in hoīes, vel eorū substantiā, nisi quantum à Deo permittuntur. Vndē Mat. viij. Si eiſeis nos hinc, mitte nos in porcos. Sic Iob i. Satan ait Domino. Nāquid frustra Iob timet Deū, nonne tu vallasti eū, & domū eius, vniuersamque substantiam eius per circuitum. Operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius creuit in terra. Sed extende paululum manum tuam, & tange cuncta quæ possidet, nisi in faciem benedixerit tibi. Dixit Dominus ad satan, Ecce vniuersa quæ habet in manu tua sunt, tantum in eum ne extendas manum tuam. Sic postea, & in corpus læuendi potestatem accepit, sic tamen vt animam illius seruariet, hoc est vitam, Iob ij. Affliguntur autem quidam per iustitiam.

Exo.

AD ROMANOS. 104

Exo. xxiij. Maleficos non patieris viuere. Hinc Deut. xxiij. de fallō propheta & seductore dicitur, quod interficietur, & auferes malum de terra. Vndē propheta quidam ait ad Achab. iij. R. xx. Quia dimisisti virum dignum morte, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. In hac tamen non gloriatio, sed consilio est. j. Pet. iij. Nemo vestrum patietur quali homicida, aut fur, aut maledicus, aut aliorum appetitor. Si tamen patienter serant proderit nōnihil. Vndē Iosu. vij. ait ad Acham. Fili mi dā gloriam Domino Deo Israel, confitere, indicaque mihi quid feceris, ne abscondas. Qui ait. Verē peccaui Domino Deo Israel, & sic feci. Sic latro ait, Luc. xxij. Nos quidē iuste, nam digna factis recipimus. Quidam per malitiam. Qui enim piē volūt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. ij. Timo. iij. & j. Pet. iij. Si quid patimini propter iustitiam, beati. Mat. v. Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnū cœlorum. j. Pet. iij. Si vt Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine: quoniam tempus est vt incipiat iudiciū à domo Dei. Si autem primū à nobis, quis finis illorum qui non obediunt euangelio? Vndē Dominus. Hic. xxv. Ecce in ciuitate in qua inuocatū est nomē meū, ego incipio affligere, & vos quasi innocētes & immunes eritis. Non eritis immunes. Obserua tamen, quod hoc sine Deo affligit, non vt perdat, sed vt saluet. Vt enim malitiam amputet,

ANT. KONINXSTEIN,

amputet, & quasi freno quodam, sic impetum ad peiora ruentem timore detineat, omnia facit, omnemque lapidem mouet, vt siue per ea quae iucunda sunt, siue quae tristia ad inferiora labentem contrahat, sibiq; ipsi hominem restituat, & ab omni malitia abducatur. August. Quis potest nos amplius amare quam Deus, & tamen non solum docere suauiter, verumetiam terrere salubriter non cessat. Fomētis lenibus, quibus Deus omnes consolatur, saepe etiam mordacissimum medicamentū tribulationis adiungit. Psal. cxviii. Bonū mihi quoniam humiliasti me, vt discam iustificaciones tuas. Gre. Quis nesciat, quod melius est ardere igne februm, quam aestu viciorum, & tamen cum igne februm corripimur murmuramus, quia aestum viciorum qui occupare non poterat non consideramus. Eccles. xi. Malitia vniushorae obliuionem facit luxuriae magnae. Reducit enim hominem ad cognitionem Dei. Esa. xxviii. Tantummodo vexatio intellectum dabit auditui. Ole. vi. In tribulatione sua mane consurgent ad me. Sic Manasses postquam conangustatus est, orauit Dominū Deum suum, & egit poenitentiam valde coram Domino Deo suo. i. Par. xxxiii. Et exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum Ierusalem in regnum suum, & cognouit Manasses, quod Dominus ipse est Deus. Sic & ad cognitionem sui, vnde filius prodigus fame intra se reuersus, ait Luc. xv. Quāti mercenarij in domo patris mei abundant panibus, & ego hic fame pereō. Quum ergo sciamus, non

hoc

AD ROMANOS.

107

hoc sine affligi non vt pereamus, sed vt seruemur, accedere debet spes in Deum & inuocatio, Psal. xlix. Inuoca me in die tribulationis, eruā te & honorificabis me. Sed sunt qui salutis medicī nam in toxicum sibi vertunt suo vitio. Hiere. v. Percussisti eos, & non doluerunt, attriuisisti eos, & renuerunt accipere disciplinam. Sic per flagella praesentia pergunt ad tormenta aeterna. Grego. Solos quippe poena à supplicio aeterno liberat quos immutat: nam quos praesentia mala non corrigunt, ad sequentia perducunt. Sic Herodes percussus ab angelo, eo quod non dederat honorem Deo, consumptus vermibus interiit. Act. xii. Sic Antiochus scelestus orabat Dominū, à quo non erat misericordia consecuturus, i. Mach. ix. Non enim cordis cōpunctione, sed doloris punctione à poena non à culpa liberari voluit. Hinc Tob. iij. Hoc habet pro certo omnis qui colit te, quod vita eius si in probatione fuerit coronabitur, si autē in tribulatione fuerit liberabitur, & si in correptione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perdicionibus nostris, quia post tempestatem tranquillū facis, & post lachrymationem & fletum, exultationem infundis. Psal. cxvij. Castigans castigauit me Dominus, & morti non tradidit me. Vnde Dominus castigar, ad culpae expiationē. Gre. Si nequaquam quoddam poena praesens à supplicio aeterno defenderet, nequaquam Paulus dixisset, i. Cor. xi. Cū iudicamur, à Domino corripimur, vt non cum hoc mundo dānemur. Sic peccatum

P

David

ANT. KÖNINXSTEIN,

Dauid Dominus trāstulit tam detestabile, quid est quod post omnia quæ de eodem peccato per prophetā ei a Domino dicta sunt, postmodum tanta tolerauit. Sed & proculdubio delictū Dominus sine vltione non deserit. Aut enim ipse homo hoc in se penitus punit, aut Deus cum homine vindicās percutit. Sicut enim Dauid post confessionē audire meruit, Dominus transtulit peccatū tuū a te, & tamen post, multis cruciatibus afflictus ac fugiens reatum culpæ quam perpetrauerat exoluit. Sic nos salutis vnda, a culpa primi hominis absolui mur, sed tamē reatū eiusdem culpæ diluentes absoluti quoq; adhuc carnaliter obimus. Ab electis enim suis iniquitatum maculas studet tēporali afflictione tergere, quas in perpetuū in eis non vult videre. Vndē murmurantem contra Moſen Mariam lepra percutiēs ait. Nu. xij. Si pater eius spuisset in faciem eius, nonne debuerat saltē septē diebus rubore suffundi? Separetur septem diebus extra castra, & postea reuocabitur. Iudith viij. Nos ergo non vlciscamur nos pro his quæ patimur, sed repurantes peccatis nostris hęc ipla supplicia minora esse flagella Domini, quali serui corripimur ad emēdationē, & nō ad perditionē nostrā euenisse credam⁹. Sic Iob xxxij. Peccaui, & verē deliqui, & vt erā dignus nō recepi. Itē ad gratiæ cōseruationē. Ecclel. xxxj. Infirmitas grauis sobriā facit animā. Gre. Desperatis medici quicquid perunt dari præcipiūt, qui autē ad salutē reduci possunt multa dari cōtradiciunt. Vndē plus diligit Deus affligendo,

AD ROMANOS.

106

affligendo, q̄ ad libitū dimittendo. Psal. lxxx. Et nō audiuit populus meus vocē meā, & Israel non intēdit mihi, & dimisi eos secūdū desyderia cordis eorū, ibunt in adinuēctionibus suis. Paulus stimulū carnis sustinens ter Dominū rogans audiuit. Ij. Cor. xij. Sufficit tibi gratia mea. Hinc Ij. Cor. iij. Licet is qui foris est noster homo corumpatur, tamē is qui intus est renouatur de die in diē. Ij. Cor. xij. Cum infirmor tūc fortior sum. Tertio ad glorię cōsecutionē. Dei, Vndē de cæco nato ait. Ioan. ix. Neq; hic peccauit, neq; parētes eius, sed vt manifestētur opera Dei in illo. Sic & in impiorū punitione. Exo. ix. Nūc extēdā manū meā, percutiā te, & populū tuū peste, peribitisq; de terra. Idcirco autē posui te, vt ostēdā in te fortitudinē meā, & narretur nomen meū in omni terra. Itē in glorię cœlestis adeptionē. Act. xij. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnū Dei. Ij. Cor. iij. Id enī quod in presenti est momentaneū & leue tribulationis nostrę, supra modum in sublimitate, æternū pondus glorię operatur in nobis, non cōtemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim vidētur temporalia sunt, quæ autē nō videntur æterna. Igitur glorię laudiq; ducimus afflictiones quas glorioso titulo patimur, quæq; ad immortalitatem viā parant. Siquidem & nouum istud exemplum a Christo sumpsimus, & eximiam ab eo doctrinam accepimus, quod tolerandis malis corroboratur tolerantia virtus, dum propter Christū læto animo perferatur.

P ij

Nam

ANT. KONINXSTEIN,

Nam patientiā exercet, auget & ostendit, dum intelligunt homines, se non ad perditionem nec casu, sed ad profectū diuino cōsilio affligi, alioqui naturaliter impatientiā parit. Hæb. xij. Quod si extra disciplinā estis cuius participes facti sunt omnes, ergo adulteri, non filij estis. Quis enim filius, quem non corripit pater? Velimus enim nolimus aduersa contingunt. Iob v. Homo nascitur ad laborem, & auis ad volatum. Imò Iob xiiij. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur, & cōteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem statu permanet. Hinc admonet Apostolus. Ro. xij. In tribulatione patiētes. Non uit enim Dominus pios de tentatione eripere, iniquos verò in diē iudicij reseruare cruciandos. ij. Pe. ij. Vndè j. Cor. x. Fidelis Deus, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentū, vt possitis sustinere. Ex patiētia nascitur probatio, qua velut aurum igne purgati purique reddimur Deo, & hominibus spectatiores ac probatiores. Quod Iac. j. ait. Omne gaudiū existimate fratres, cum in varias tentationes incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autē opus perfectū habet: intelligendum est quantum ad probatū, sic nihil aliud est quam ipsa tribulatio quæ probat hominē, sed quantum ad probatum esse capitur hic. Eccles. ij. In igne probatur aurum & argentū, homines verò receptibiles in camino humiliationis. Sapien. iij. In paucis

AD ROMANOS.

107

paucis vexati, in multis bene disponentur, quoniam Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos se, tanquā aurū in fornace probauit illos. Vndè Tob. xij. Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te. Iudith. viij. Memores esse debent, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, Dei amicus effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes transierunt fideles. Illi autē qui tentationes nō susceperunt cum timore Domini, & impatientiam suā, & impropertū murmurationis suæ contra Dominū protulerunt, exterminati sunt ab exterminatore, & à serpentibus perierunt. Eccle. xxvij. Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis. Grego. Poena interrogat, si quis in aduersitate positus veraciter Deum amat, sicut aurū ignis violentia non corrūpitur, sed pulchrius redditur. Hinc spes concipitur. Quo enim pluribus malis fuerimus probati, hoc firmior præmij spes nascitur. Humanarum rerum spes omnis, cum exitum qui sperabatur nacta non fuerit, confusionem adfert in se confidentibus: ille nobis quum immortalis sit & bonus, largiturus est bona. Hæb. xij. Omnis disciplina in præsentī quidē videtur non esse gaudij, sed meroris, postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiæ. Vt enim desperatio perdit, confundit, aufert vitam, sic contra, spes saluat tribuens vitam, nam impletur quod sperat. Eccl. ij. Respicite
P ij natio

ANT. KONINXSTEIN,

nationes filij hominū, & scitote quia nullus speravit in Domino, & confusus est. Quis enim permansit in mādatis eius, & derelictus est; aut quis inuocauit eū, & despexit illū? Psal. xxx. In te Domine speraui, nō confundar in aeternū, in iusticia tua libera me. Verē nō confundet, quia per hoc Christiiformes efficiūtur, imitatoresq; , qui sicut ouis ad occisionē ductus est, & sicut agnus corā tōdēte se obmutuit. Esa. liij. Hinc j. Pet. iij. Christo igitur passo, & vos eadē cogitatione armamini. Hāb. xij. Recogitate eū qui talē sustinuit à peccatorib; aduersus semetipsum cōtradictionē, vt ne fatigemini animis vestris deficientes. Tertio quantū ad donū cōmunicatū, quia charitas diffusa est in cordibus nostris. Rationem subdit quare spes nō cōfundit. Qui enī nos adeo dilexit, vt per spiritū sanctū, vel nulla nostra industria, Dei filios fecit & fratres Christi, quo pacto post multos labores non palma & coronis ditabit? Noli itaq; taceri indignus sis animū despondere, cū habeas tā ingens patrociniū iustificatoris, videlicet dilectionē. Ex abundantia enī diuinæ dilectionis, sese nobis infundit, vt veluti munere patris suscepto, per hoc ipsum diligere possimus, quod diligimur ab eo. j. Io. iij. Nos verō diligamus Deū, quoniam ipse prior dilexit nos. Non solū foris nobis exhibita est charitas, sed & abundantissimē impressa cordibus nostris, quæ nos illum redamare compellat, idq; per spiritū sanctū, qui pro frigida litera, datus est nobis velut arra promissi. Eph. j. In quo & credentes signati estis

AD ROMANOS.

108

estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ. Non dicit, data est nobis, sed diffusa in c.n. vt abundantia manifestet, vt totum cor nostrum occupet, ita quod omnes cogitationes, affectiones, intentiones, actiones, dirigatur in Deū, & cōpleatur illud, Mat. xxij. Diliges Dominū Deum tuū ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mēte tua. Habere omnia sacramēta, & malus cū bonis potest, habere spiritū sanctū non potest. Sap. j. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictū & aufert se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu. Mirabilis harum triū virtutū ordo. Ex fide nascitur spes, spes autē asseclam habet charitatē. Si enim credis & speras, continuo diligis. Est ergo charitas reliquarum duarum perfectio, consummatioque.

Vt quid enim Christus cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus pro impijs mortuus est. Vix enim pro iusto quis moritur, nam pro bono forsitan quis audeat mori, Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam si cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus pro nobis mortuus est Christus, multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multo magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.

P iij

Conse

ANT. KONINXSTEIN,

Consequenter ponit iustificationis motum, eximiam scilicet erga nos dilectionem. Ioan. iij. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum non pereat, sed habeat vitam æternam. Maximo ergo amore diligendus, qui sic amando præuenit, j. Ioan. iij. In hoc apparuit charitas, Dei in nobis, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Sicut lux oculos præuenit ut videant, ita diuinus amor nos, ut ipsum amemus. j. Ioan. iij. Nos ergo diligamus Deum, quoniam Deus prior dilexit nos. Nam cum omnino refugi essemus & auersi, conuertit, ut tantam agnosceremus bonitatem, quæ etiam inuitos saluat, & prosequitur fugientes ne pereant. Hier. iij. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus, & ego suscipiam te. Ponit ergo primò mortis Christi, unde virtus iustificationis, ortum, charitatem videlicet. Adhuc enim Christus cum infirmi essemus. Super hoc quod spiritum sanctum dedit, & Christus mortuus est, sed pro quibus infirmis & peccatoribus, cupiditatibus obnoxii sic ut ad sanitatem per nos redire non liceret. Sicut enim per infirmitatem corporalem dissoluitur debita humorum armonia, ita per peccatum debitus ordo affectionum excluditur. Psal. vj. Miserere mihi Domine, quoniam infirmus sum. Infirmitatis genus, & causam indicat. Psal. xl. Sana animam meam, quia peccaui tibi. Sed quos sanet

AD ROMANOS.

109

sanet aduertere. Psal. cxlvj. Qui sanat contritos corde. Nec solum pro infirmis ad bonum operandum & malum declinandum, sed etiam impijs & inimicis. Pro. xv. Abominatio est domino via impij. Nam Pro. xvij. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit: sed sequitur eum ignominia & opprobrium. Ut quis amici periculum redimat morte sua, rarus inuenitur. Iustus enim perit, & non est qui recogitet in corde suo, & viri misericordie colliguntur, quia non est qui intelligat: a facie enim malitiae, collectus est iustus. Sic & inuiti in iusta causa, ubi etiam debemus, mortem oppetimus, ut reus legibus adiudicatus. Imò quanquam omnes morti simus obnoxij propter peccatum, inuiti tamen morimur. Hæb. ix. Statutum est hominibus semel mori. Proinde fieri fortassis potest, ut pro bono, honesto, utili, vel iucundo, quis mortem adire non recuset. Ut pro bono amico, coniuge, liberis, & libertate reipublicæ, mortis discrimini se exponendo. Sic Samson columnas quibus domus innixa fuit in qua fuerunt circiter 3000. hominum, concutiens omnes, & ipse morte oppressus occidit. Iudic. xvj. Sic Eleazar bestiam in bello supra quam regem bellare existimabat in ventrem subfodiens, per ipsam oppressus interijt. j. Mach. vj. Sic bonus pastor pro ouibus suis animam suam ponit. Ioan. x. Deus tamen omnia charitatis exempla superauit, quia non pro suis, sed nostris erratis mortuus est. Esa. liij. Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit

ANT. KONINXSTEIN,

fuerit in ore eius. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Sed neque amici, at potius inimici & impij eramus, neque sui commodi gratia. Maiorem (inquit Dominus. Ioan. xv) charitatē nemo habet, quam ut animā suā ponat quis pro amicis suis. Ipse pro inimicis, ut amicos faceret, posuit animam suam, Ioan. j. Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Psal. lxxviii. Quae non rapui exoluebam. Ambr. Si pro impijs mortuus est, quid non praestabit iam factis amicis? Secundum tempus praedestinatum. Gal. iiii. At ubi venit plenitudo temporis misit Deus filiū suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Ambro. Quia paruo tempore & breui potuit à morte teneri, tertia enim die resurrexit. Mat. xij. Sicut fuit Ionas in ventre ceteri tribus diebus, & tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terrae, tribus diebus & tribus noctibus. Secundo ponit effectum, quia ex infirmis & peccatoribus iustos, ex impijs & inimicis, amicos reddidit. Igitur maxima charitas sola mortis causa fuit. Commendat, inquit, Orig. Commendabilem & amabilem facit praestitis beneficijs, si enim inimicos sic dilexit ut in mortem daret vnigenitū, multo magis suis electis & reconciliatis sibi, aeternam salutem donabit. Ephes. ij. Deus qui diues est in misericordia propter nimiam charitatē suā qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuulsificauit nos in Christo

AD ROMANOS.

110

in Christo, cuius gratia estis saluari, & conuersi scitauit, & cōsedere fecit in coelestibus in Christo Iesu. Hoc abundē hic Apostolus declarat, argumēta sumens à minori ad maius, Nam cū peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est ad tempus, sed idē resurrexit, semper victurus, ut nobis mortuus est, ita & nobis resurrexit. ij. Cor. v. Charitas Christi vrget nos, existimantes hoc, quoniam si vnus pro oībus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Iustificati in sanguine. Flab. ix. Sine sanguinis effusione nō sit remissio. Apo. j. Dilexit nos & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo. Sic & cum inimici essemus. Sapi. xiiij. Similiter odio sunt Deo, impius & impietas eius. Eccle. xij. Quoniam & altissimus odio habet peccatores, & impijs reddet vindictā, reconciliati sumus, per Christū. Col. j. Quoniam in ipso cōplacuit omnē plenitudinē inhabitare, & per eū reconciliari oīa in ipsum, pacificis per sanguinem crucis eius, siue quae in terris, siue quae in caelis sunt. Tertio fructum, quia ab ira liberat. Si enim morte illius in amicitia Dei reducti sumus, multo magis hoc praestabit illius vita, ne in veterē similitudinē recidam⁹. Seruat sanguis Christi ab ira, nepe angeli percutiētis, Exo. xij. Erit sanguis vobis in signū, in diebus quibus erit, & videbo sanguinē & transibo vos, nec erit in vobis plaga disperdens, quando percussero Aegyptiū. Sumentque de sanguine (agni pascalis) & ponent super vtrūque postem, & in superliminaribus domorum, vbi comedent illum. Ezech. ix. Signa tau. T. super frontes

ANT. KONINXSTEIN,

frontes virorum gementium & dolentium super
cunctis abominationibus, quæ sunt in medio
eius, Et ait sex viris habentibus vas interfectionis
in manibus suis. Transite per ciuitatem & per
cutite sequentes eum. Senem, adolefcentulum,
& virginem, paruulū, & mulieres interficite vsq[ue]
ad internecionem. Omnem autem super quē vi
deritis tau. T. ne occidatis, & à sanctuario meo
incipite. Tutos ergo præstat ab illusione dæmo
num, vt securi simus in die iudicij, cum coeperit
percutere perfidos ultio diuina. Psal. ij. Tunc lo
quetur ad eos in ira sua, & in furore suo cōturba
bit eos, August. Tanti valuit sanguis Christi, vt
neminem Christum indutum, in æterna morte
detineri permittat. Zach. ix. Tu quoque in san
guine testamenti tui, emisisti vinctos tuos de la
cu in quo non est aqua. Sic & recōciliatos in vita
saluabit. Mors illius abstulit peccatum, vita tu
tabitur innocentiam: mors eruit à potestate dia
boli, vita patris erga vos amorem conseruabit,
qui & bona ob ingentē suam in nos charitatem
est daturus. Amb. Si mors Saluatoris profuit no
bis, quantō magis vita ipsius. Hinc enim Iesus,
hoc est Saluator dictus, Mat. j. Ipse enim saluum
faciet populum suum à peccatis eorum. Vide
quantum habeat instructionis, ad futurorum
comparandam spem, hic locus. Duo erant sa
lutis nostræ impedimenta, alterum quod pec
catores eramus, alterum quod morte Domini
redimendi, id quod videbatur impossibile ante
quam fieret. Nunc postquam hæc obtigerunt, &
reliqua

AD ROMANOS.

110

reliqua faciliora præstabantur, Roma. viij. Qui
proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis
omnibus tradidit illum, quomodo non etiam
cum illo omnia nobis donauit. Orige. Grandis
pudor, vbi talis reconciliatio facta est, vbi ini
micitias inter Deum & homines, nō sermo pec
catoris, sed sanguis intercessoris absoluit, iterū
nos conuerti ad inimicitias, & agere ea quæ odit
ille, quæ nobis nisi effusio sanguinis sacri recon
ciliauerat nemo.

Non solum autē, sed & gloriamur in Deo. D
per Dominum nostrum Iesum Christum, per
quem nunc reconciliationem accepimus. Pro
pterea sicut per vnum hominem in hunc mun
dum intrauit peccatū, & per peccatum mors,
& ita in omnes homines mors pertransiit, in
quo omnes peccauerunt. Vsque ad legem enim
peccatum erat in mundo, peccatum autem non
imputabatur cum lex non esset. Sed regnauit
mors ab Adam vsque ad Moysen, etiam in eos
qui non peccauerunt, in similitudinem præua
ricationis Adæ, qui est forma futuri.

In Deo inquit gloriamur, à quo omne datum
optimum, & omne donum perfectum. Iac. j. Ipse
acceptam ferentes totam nostram sollicitatem,
quam nobis largiri voluit non per legem, sed
per Dominum Iesum Christum. ij. Cor. v. Quo
niam quidem Deus erat in Christo, mundum
reconci

reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum. Itaq; quod saluari sumus, & quod nos tales saluati, quodq; per vnigenitum hoc factum est, neq; tamē simpliciter, sed per illius sanguinem, innumeras nobis vnde gloriemur coronas texit. Igitur ij. Cor. x. Qui gloriatur, in Domino gloriatur, nō enim qui seipsum cōmendat ille probatus est, sed quem Deus cōmendat. Huc pone. Orige. Grandis pud. proximē supra. Hactenus disputauit Paulus omnes peccato obnoxios, per Christi mortem, redemptionem ac reconciliationē per fidē consecutos, perq; gratiā qua Deus in nos propensus est omnia nobis condonata, hic nunc peccati originē quod causa est inimicitiarū describit, ostēdens per quē inimicitias contraximus, & per quē recōciliati sumus, & peccatū cū gratia confert. Vnde tria inducit. Primum peccati originalis malitiā. Quēadmodū medicorū optimi, morborū radicē inquirunt, atq; ita ad fontē malī perueniunt, non secus hic agit Apostolus, ex effectu causam probans. Vnde principaliter loquitur de peccato originis, nō discerens clarē ab actuali (in Adā enim actuale fuit) sed simul cōplectitur radicē & fructus, totū peccatū, naturæ corruptæ fructū, & corruptionem. Est autē secundū Damasc. Carentia iustitiæ originis debita, & acceptæ in primo homine, & amissæ. Erat enim non tantum imputatio & approbatio hominis, sed etiā integritas viriū, & rectitudo, qua mens hominis esset sub Deo, & vires inferiores sub ratione, & corpus sub anima, & omnia

& omnia exteriora sub homine. Eccle. vij. Solummodo hoc inueni, quod secerit Deus hominē rectū. Sic Gen. i. Benedixit illis Deus, & ait, Crescite & multiplicamini, & replete terrā, & subijcite eā, & dominamini piscibus maris, & volatilibus coeli, & vniuersis animatibus quę mouētur super terram. Hæc rectitudo non erat ex principis naturæ, cum naturaliter corpus humanū sit corruptibile, sed à Deo data in prima hominis creatione, quę oibus Adę posteris collata fuisset, si mādato Dñi paruisset, quēadmodū animę corpori organico infunduntur creando. Eccle. xv. Deus ab initio constituit hominē, & reliquit illū in manu consilij sui, adiecit mādata & præcepta sua. Si volueris mādata cōseruare, cōseruabunt te, & in perpetuū. Fidē placitā seruare, appoluit tibi aquā & ignē ad quē volueris porrigere manū tuā. Ante hominem bonū & malū, vita & mors, quę placuerit ei, dabitur illi, quoniā multa sapientia Dei, & fortis in potentia. Hac integritate post Adæ lapsum natura humana spoliata est, quare per se assurgere ad obediendū legi Dei nō valet. Hinc vocatur quādoq; languor naturę, quādoq; tyrānis, lex mēbroſū, sōmes cōcupiscētia. Vnde Aug. originis peccatū, cōcupiscētiā definit esse. Nō enī est imputatio & defectus tantū, sed in ipsa natura cōcupiscētia, quæ despoliationē integritatis naturę secuta est, quēadmodū Apost. cōqueſcit. Ro. vij. Video aliā legē in mēbris meis, repugnantē legi mentis meæ, & captiuantē me in legem peccati, quę est in mēbris meis, Genes. viij. Sensus

ANT. KONINXSTEIN,

Sensus & cogitatio cordis humani in malum prona sunt ab adolescentia sua. Sic & armauit creaturam ad ultionem inimicorum. Sap. v. Pōnit tria circa originis peccatum. Ingressionem per Adam, quifuit naturę humanę principium. j. Timo. ij. Adam primus formatus est, Genes. i. deinde Eua, de costa lateris Adę dormientis. Ge. ij. Obserua, quod Eua primū peccauit in stinctu serpētis seducta, sed nihil nobis obsuisset, si Adam non peccasset. j. Timo. ij. Adam non fuit seductus, sed mulier seducta in pręuacatione fuit. Hinc Eccles. xxv. A muliere initium peccati, & per illam omnes morimur. Quia comedit de ligno vetito, & dedit viro suo, qui & ipse comedit, & aperti sunt oculi amborū. Gen. ij. Serpens erat callidior cunctis animantibus terrę, quę fecerat Dominus Deus. Qui dixit ad mulierem. Cur pręcepit vobis Deus, vt non comederetis ex omni ligno paradisi? Cui respondit mulier. De fructu lignorum quę sunt in paradiso vescimur, de fructu verō ligni quod est in medio paradisi, pręcepit nobis Deus ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur. Dixit autem serpens ad mulierem. Nequaquam moriemini, scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dii, scientes bonum & malum. Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrū oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit deditq; viro suo. Qui comedit, & aperti sunt

AD ROMANOS.

113

sunt oculi amborum, Cumq; cognouerunt se esse nudos, consuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. Ante peccatum nō erubuerunt se esse nudos. Gen. ij. Quia ergo inducta est mulier per diabolum, ideo dicitur Sap. ij. Inuidia diaboli, mors intrauit in orbem terrarum, Peccatum autem comitem habet mortem. Sap. j. Deus mortem non fecit, nec latatur in perditione viuorum, creauit enim vt essent omnia. Iustitia enim perpetua est & immortalis, iniustitia autē, mortis acquisitio (hoc clarē hic pater) Vnde triplex mors peccatū cōsequitur. Culpę, Luc. j. Peccatum cum consummatum fuerit generat morrem. Sap. xvj. Homo autem occidit quidem per malitiam animā suam. Hanc mors sequitur gehennę. Apo. xx. Et infernus & mors illi sunt in stagnū ignis, hęc est mors secunda. Psal. lxxvj. Sicut oues in inferno positi sunt, mors depascet illos. Naturę, Gen. ij. Plantaue- rat autem Dominus Deus paradysum voluptatis, i. principio (in oriente, situm non tempus notat) In quo posuit hominem quem formaue- rat. Produxitq; Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum visu, & ad vescendū suauē, lignum etiā vitę in medio paradisi, lignumque sciencię boni & mali. Tulit ergo Dominus Deus hominē, & posuit eum in paradysum voluptatis, vt operaretur & custodiret illū, pręcepitq; ei dicens. Ex omni ligno paradisi comede, de ligno autem sciencię boni & mali ne comedas. In quacunque enim die comederis ex eo, morte morieris.

ANT. KONINXSTEIN,

moreris. Gen. iij. Adæ verò dixit. Quia audisti vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germinabit tibi, & comedes herbas terræ. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec reuertaris in terrā de qua sumptus es, quia pulvis es & in puluere reuertēris. Secundo propagationē, nam mors in omnes homines pertransiit. ij. R. xiiij. Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ nō reuertitur. Hinc peccati probat traductionē ex effectu causam. In quo omnes, inquit, peccauerunt. Illo enim cadente, etiā qui de ligno non comederunt mortem incurrerunt, perinde ac si præuaricati fuissent. Iob xv. Nemo mundus a sorde nec infans cuius est vnius diei vita super terrā. Sed nunquid iniustus est Dominus, qui ait? Ezech. xvij. Anima quæ peccauerit ipsa morietur. Filius nō portabit iniquitatē patris, neque pater iniquitatē filij. Iustitia iusti super eū erit, & impietas impij erit super eū. Sed aduerte quid sequitur. Et dixisti. Nō est aqua via Domini. Audite ergo domus Israel. Nunquid via mea non est aqua, & nō magis viæ vestræ prauæ sunt? Hinc Sap. xij. Semen enim erat maledictū, ab initio. Si maledictum quem fructum bonū proferre potuit? Mat. vij. Non potest arbor mala bonos fructus facere? Mat. xij. Si quidem ex fructu arbor cognoscitur. Quoniam ergo iustus Dominus, & iustitias dilexit. Psal. x. Hinc Sap. xij. Virtus tua iustitiæ

AD ROMANOS.

114

iustitiæ initium est, & ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis. Tu enim dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerētia disponis nos. Subest enim tibi cum volueris posse. Cum ergo diuina voluntas iustitiæ regula sit, nec impediri possit. Esa. xlvi. Consiliū meū stabit, & omnis voluntas mea fiet: perspicuū est, iustum esse quicquid Deus facit, quanquam nobis aliter videatur. Quem admodū ergo Adā sibi similes, in statu innocentie persistens generasset, sic nunc similes generat in esse naturæ corruptæ ac destitutæ iustitiæ originali. Nam sicut leui in lumbis Abraham decimarum fuit. Hæb. vij. ita omnes homines qui nascuntur & qui nati sunt, naturaliter in lumbis erant Adæ, cū adhuc esset in paradiso, quare in omnes & peccatū & mors pertransiit. Esa. xliij. Ego sum ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorū tuorū non recordabor. Reduc me in memoriā, & iudicemur simul, narra siquid habes vt iustificeris. Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præuaricati sunt in me. Hinc natura nascimur filij iræ. Ephes. ij. & serui diaboli, qui horribiliter faciunt in imbecillē naturam, omni genere calamitatū, ad omnis generis vitia impellendo. Poena ergo duplex consequitur, peccatum originis, altera quæ & vitium & poena est, concupiscentia scilicet mala, quæ omnium malorum caput est, j. Timo. vj. Radix omnium malorū cupiditas. Non auaritiæ tantum, sed honoris, delectationis, vindictæ, ceterorumque
Q ij vitiorum

ANT. KONINXSTEIN,

vitiorum. Hæc in baptismo tollitur, nō vt non
insit, sed vt non imputetur in peccatum, si non
consentiat: & gratia præstatur, ne nobis do-
minetur. Altera externa, mors cum vniuersis
calamitatibus. Eccle. xl. iugum graue super fi-
lios Adæ à die exitus de ventre matris eorum,
vsq; in diē sepulturæ in matrē omniū. Iob. xliij.
Homo natus de muliere, breui viuens tempore,
repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur,
& conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam
in eodem statu permanet. Hanc Dominus pro
nobis suscepit, quanquam non deberet, & beatā
virgo portauit, non primā, quia singulari gra-
tiæ munere ab originis peccato præseruata, quod
concupiscentiæ causa & origo est, templū Do-
mini & mater futura. Manet itaq; morbus, in re-
natis, sed vt est poena & virtutis exercendæ ma-
teria, contra passionēs sensualitytis fortiter pu-
gnādo, & infirmitates patiēter serendo, adiuvāte
gratia Christi, & paulatim morbū curāte. Ter-
tio durationem. Vsq; ad legem enim inclusiue
in mundo erat, vniuersum genus hominum oc-
cupans, nec lege naturali, nec Mosaiica profligari
potuit. Quanquam autem à malis, exacer-
cante malitia eos, Sap. ij. non reputaretur, à Deo
tamen impurabatur, & iudicabatur. Lege verò
tradita, & agnitum & reputatum est esse pecca-
tum: perinde atq; insalubre, ante præceptum
medici, & post insalubre est, sed ante noxiū non
reputatur, quanquam noxiū sit, sed post præ-
ceptum medici non ignoratur insalubre. Cum
ergo

AD ROMANOS.

115

ergo ex peccato mors radicē suā traxerit, claret
quod & ante legem & sub peccatum erat, non
quod ex transgressione legis, sed ex inobedien-
tia Adæ, vnde & omnia infecta sunt atque va-
stata. Cum enim nondū venisset qui peccatum
tolleret, quique mortis tyrannidem profligaret,
mors per Adā ingressa regnauit. Aug. Regnum
mortis vult intelligi, quando ita dominabatur
in hominibus reatus peccati, vt eos ad vitam
æternam venire non lineret, sed ad mortem se-
cundam gehennæ traheret: licet autem & modò
mors corporalis vitam perimat temporalem,
introducitur tamen ad vitam æternā. In eos etiam
qui non propria voluntate impiē egerunt con-
tra Dei præceptum, sicut Adam. Hinc rei sunt
& infantes, qui actuale non habent peccatū, quo
error cōfutatur Pelagianorū, originale peccatū
negantiū, & non propagatione sed imitatione
assistentium, peccatū in posteros transisse. Quod
si verum fuisset, Apostolus diabolum peccati
caput posuisset, cuius inuidia mors introiuit in
mundū. Sap. ij. Quin & ab initio peccat. Io. viij.
Erat autē & tūc aliquousq; typus & figura Christi
venturi, vtpote, quod vterque generationis sit
autor. Adā terrenæ, Christus coelestis. j. Cor. xv.
Primus homo de terra terrenus, secundus homo
de cœlo coelestis: qualis terrenus, tales & terreni:
& qualis coelestis, tales & coelestes. Ioan. j. Quo-
quot autē receperunt eum, dedit eis potestatem
filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, qui
non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri,
Q. iiij. necq;

ANT. KONINXSTEIN,

neq; ex voluntate carnis, sed ex Deo nati sunt. Sicut Adam immediatè à Deo de immaculata terra est formatus. Gen. ij. Ita corpus Christi de immaculata virgine virtute spiritus sancti, Luc. j. Item sicut Eva de latere Adæ dormientis fuit facta. Gen. ij. sic Ecclesia de latere Christi in cruce dormientis, quando sanguis & aqua effluerunt. Ioan. xix. quibus ecclesiæ sacramenta efficiam sumplerunt. In hoc verò dissimiles, quòd à terreno iniustitiæ & mortis origo, à celesti innocentie & vitæ principium fuit, & sicut Adam ille vetustior cunctos vel immerentes crimini suo fecit obnoxios, sic Christus omnes iustificauit, vel si iustificationem minus essent commeriti.

E Sed non sicut delictum, ita & donum. Si enim vnus delicto multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. Et non sicut per vnum peccatum, ita & donum: nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim vnus delicto mors regnauit per vnu, multò magis abundantia gratiæ & donationis & iustitiæ accipientes in vitam regnabunt per vnum Iesum Christum. Igicur sicut per vnus delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per vnus iustitiam in omnes

AD ROMANOS.

116

in omnes homines in iustificationem vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnus hominis peccatores constituti sunt multi, ita per vnus obediētiā iusti constituentur multi.

Secundum quod hic inducit, est doni spiritualis eminentia. Nec enim pares causæ, per consequens nec pares effectus, quum longè potentior Christus sit ad saluandum, quàm Adam fuerit ad perdendum: & omnino noxam Adæ, Christi vincit bonitas, ne quis tantum tribuat primi parentis peccato, vt de salute sarcienda diffidat. Hæc ergo nos spes animet, & conuertat amore flagrantē ad eum, qui vult & potest saluare. Psalm. 50. Miserere mei Deus, secundum magnam misericordiam tuam, & secundum multitudinem miserationum tuarum, dele iniquitatem meam. Probat dictum suum ex tribus principijs: quia peccatum per hominem, gratia autem per Deum. Si ergo delictum hominis infirmū tantū nocuit, multò magis gratia Dei, in remissione peccatorū. Quis enī potest peccata remittere, nisi solus Deus? Luc. v. & donum, in collatione donorū spiritualiū. Ascendēs enim in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus. Eph. iij. In plures abundauit. In gratia inquit, vnus hominis Iesu (qui fons est omnis gratiæ. Io. j. De cuius plenitudine omnes nos accipimus. Ipsum enī dedit caput suū per omnē ecclesiā, quæ est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet.

Q. iij

Hinc

ANT. KONINXSTEIN,

Hinc admonet Apostolus, Hæb. iij. Adeamus ergo cum fiducia ad thronū gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno. Secundo ex medijs. Siquidem perniciositas sic est orta, ut vnius peccatum in omnes propagaretur posteris, & redderet obnoxios. Contrā, Dei beneficiū sic confertur, ut vniuersa omnium delicta iam agglomerata confirmataq; semel Christi morte aboleantur, non solum vnum illud Adæ. Nec solum aboleantur admissa, sed & iustitia gratis conferatur. Hæb. ix. Christus semel oblatus est ad multorū exhaurienda peccata, secundo sine peccato apparebit omnibus expectantibus se in salutem. Ela. liij. Posuit Dominus in eo iniquitatem omnium nostrum. Ad hanc gratiā Christi aspiremus, quæ innumeris resistit peccatis, & quam qui habet infinitis oblectari potest peccatis, quemadmodum lux infinitas propellit tenebras. Hinc Phi. iij. Omnia possum in eo quod me confortat. Media sunt, peccatum, quod condemnationem induxit, & gratia quæ peccatorum remissionem & iustificationem præstitit. Tertiō ex terminis videlicet, morte & vita. Si enim vnius peccatū occidit multos, multo magis vnius gratia saluare poterit. Non enim tantum solum accepimus, quantū ad sublationem peccati erat necessarium, sed multo plura Christus pro nobis soluit: quantum guttulam aquæ exiguā, excedit pelagus immensum. Hinc abundantiam dicit, quia donum Dei multiplex & efficax.

AD ROMANOS.

117

efficax. Sapientiam enim non vincit malitia. Sap. vii. Nam plus nobis Christus cōtulit, quā in Adam amissimus. Ponit tria. Abundantiam gratiæ, qua liberati à malitia, & omnibus peccatis, & supernis regenerati sumus. Ioan. iij. Filij Dei effecti & Christum induti. Gal. iij. Quicunq; in Christo baptizati estis, Christi induistis. Vnde j. Ioan. ij. Filioli hæc scribo vobis, ut non peccetis; sed & si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Et non pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi. Nec solū liberati à peccatis & morte, sed & secūdo plurimis bonis donati. Act. ij. ait Petrus. Penitentia agite, & baptizetur vnusquisq; vestrū in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorū, & accipietis donū spiritus sancti. Vnusquisq; tamen propriū donū habet ex Deo, alius quidē sic, alius verō sic. j. Cor. vii. Vnde Ro. xij. Habentes donationes secundum gratiā quæ data est nobis differentes. Datur autē vnicuiq; secundum propriā virtutē. Mat. xxv. Datur & tertio abundantia iustitiæ, qua fratres Christi facti sumus, imō & eiusdem cum illo corporis. Ro. xij. Multi vnū corpus sumus in Christo, inq; carne illius censemur: & quemadmodum capiti corpus, ita illi coadunati sumus. Ephes. v. Quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Quid non præstabit, qui tantam contulit dignitatem? Vbi enim iustitia est, necessario sequitur omnino & vita, simul cū bonis

Q v innume

ANT. KONINXSTEIN,

innumeris, quemadmodum ubicunq; peccatum fuerit, mors quoq; subsequitur. Nam & si moriuntur electi morte temporali, ex peccati originis infectione, tamen per gratiam Christi vitam accipiunt sempiternam, ubi cum Christo regnabunt. Luc. xxij. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam. Iac. ij. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & heredes regni, quod repromisit Deus diligentibus se. Sæpe repetit quod gratia superet peccatum, ne desperemus magnitudine peccati, sicut Cayn, qui ait Gen. iij. Maior est iniquitas mea q̃ ut veniam merear. Sed mentita est iniquitas sibi. Ezech. xviij. Cum auerterit se impius ab impietate sua, quã operatus est, & fecerit iudiciũ & iustitiã, ipse animã suã viuificabit. Vnde cõcludit, quod sicut per vnus hominis commissum irrep̃sit peccatum, quod omnes morti reddidit obnoxios, ita per vnus hominis iustitiã, quæ propagata in omnes qui credunt, iustos facit & vitę participes, ij. Cor. v. Eũ qui non nouerat peccatũ pro nobis peccatũ fecit, ut nos efficeremur iustitiae Dei in ipso. Iustificationẽ vitæ ait, est enim quædam vitam non præstans, de qua Hic. iij. Iustificauit animam suam auerfatrix Israel, comparatione præuariatricis Iuda. Ezech. xvj. Tu porta confusionẽ tuam, quæ vicisti sorores tuas (Sodomam, & Samariam, quæ dimidium peccatorum non peccauit) peccatis tuis, sceleratius agens ab eis, iustificatæ sunt enim à te. Quid sic vnus

AD ROMANOS.

118

vnus delictũ interpretatur, nempe inobediẽtia. Eccl. x. Initium omnis peccati superbia. Non secundum exteriorẽ actum, sed interiorẽ motum, quo non vult subijci præceptis diuinis. Eccl. x. Initium superbiæ hominis apostatari à Deo, quoniam ab eo qui fecit illũ recessit cor eius. Christus ne perderet obedientiã, perdidit vitã. Phil. ij. Humiliauit semetipsum, factus obediens vsq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Hinc multos reddidit iustos, obedientiæ sectatores. Hæbr. v. Et quidem cum esset filius Dei, didicit ex his quæ passus est obedientiam, & consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ. Igitur qui huius obedientiæ & iustificationis non fiunt participes, peruersitas in culpa est, quæ se non attemperant, j. Timo. iij. Speramus in Deum viuũ, qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium.

Lex autem subintravit ut abundaret delictum, ubi autem abundauit delictum, superabundabit & gratia, ut sicut regnauit peccatum in mortem, ita & gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Iesum Christum dominum nostrum.

Reuertitur ad id, quod aliquanto superius instituerat, & est tertium quod hic ponit. s. Mandati legalis efficientia. Si lex iustitiam non confert, sed fides in Christum, quid tot retro sæculis effecit?

effecit: Obiter, inquit, subiit inter peccatum & gratiam Christi, quo clarior & euidentior esset erga nos Dei beneficentia. Amb. Ostendit Apostolus quid prouenerit lege data, non quid lex fecerit. Nam necessaria ob id lex fuit, ut ostenderet apud Deū imputari peccata, quæ impunē fieri credebantur, ut de cætero scirent quid vitare deberent, additaq; est ut eius magisterio semina naturæ proficerent ad fructum iustitiæ faciendum: sed populus veterē consuetudinem sequens, multiplicauit peccata, & sic grauius peccabant quia scientes. Luc. xij. Ille seruus qui cognouit voluntatē Domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum voluntatē eius, vapulabit multis. Intentio itaq; legis fuit peccata coercere, sed hominum vitio res in diuersum venit. Cum enim alicui aliquid prohibetur, tunc vehemētius in ipsius concupiscentiā exardescit: sicut & fluuius obice opposito fortius præmit, & obicem frangit. Sic & interiores affectiones interius detentæ, ne in exteriora prorumpant, hoc magis acceduntur: sicut claret in dolore, & ira, &c. Similiter non prohibitū apprehendimus quasi possibile fieri quādocunq; nobis placuerit, quare sæpe occasione habita illud dimittimus: si autem est prohibitum, apprehenditur ut nō semper possibile, & ideo statim occasione habita sine timore poenæ illud consequendū, promptiores adsumus. Occasione ergo legis grauius peccabant, quo & maior apparuit gratia Saluatoris. Quo enī magis eminet & seuit

& seuit peccatum, hoc magis elucet eius beneficium qui à peccato liberat, & coelestes facit homines, & in Dei filios adoptat. Quamlibet ergo magna habeamus peccata, & multa, tamē sciamus gratiam vberiore, nec sinamus magnitudine peccati opprimi & vinci gloriam misericordiæ Dei, sicut Iudas, Mat. xxvij. Duo autem distinguit regna & confert, Christi & diaboli. In diaboli regno peccatum regnat, quod exitium affert. Ro. vi. Stipendia peccati mors. Ecce miserū salariū, quod diabolus militibus suis præstat. Iob xli. Ipse est rex super omnes filios Iuperbiæ. In ijs ergo qui se tota mente ei subiiciunt, regnū tenet, & omni potestate dominatur. Verum hoc regnū Christus destruxit. Io. xij. Nunc iudicium est mundi, nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Col. j. Qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & trāstulit in regnū filij dilectionis suæ, in quo habemus redēptionē & remissionem peccatorum. In regno autem Christi gratia regnat per iusticiam præstans vitam æternam. Mors etenim ex vita præsentī eiicit: gratia verò non præsentem hanc, sed immortalē æternamq; largitur vitam. Regnum ergo Dei intra nos est. Luc. xvij. sed sunt qui nolunt Christum regnare super se. Luc. xix. Post tergū proicientes Domini iugum suaue & onus leue. Mar. xj. Hinc Hier. xvj. ait Dominus. Ecce ambulat vnusquisq; post prauitatem cordis sui mali, ut me non audiat, & ego eiiciam vos de terra hac, & seruietis dijs alienis die ac nocte, qui nō dabūt vobis

ANT. KONINXSTEIN,

vobis requiem. Nam Esa. lviij. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus in conculcationem & lutum. Non est pax impijs dicit Dominus. Hier. ix. Vt iniqua agerent laborauerunt. Qui autem sunt de regno Christi, vocem eius audiunt. Ioan. xix. Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.

CAP. VI.

A Vid ergo dicemus? Manebimus in peccato vt gratia abundet? Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo? An ignoratis fratres, quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus? Consepulti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, vt quomodo Christus resurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus, hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, vt destruatür corpus peccati, vt vltra non seruiamus peccato. Qui enim mortuus est, iustificatus est à peccato. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam viuemus cum illo: scientes quod Christus resurgens ex mortuis

AD ROMANOS.

120

mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Quòd enim mortuus est peccato, mortuus est semel, quòd autem viuit, viuit Deo, ita & vos existimate vos mortuos quidem esse peccato, viuentes autem Deo in Christo Iesu.

Dixerat, vbi abundauit delictum superabundauit & gratia, ne quis diceret abunde peccandum, & in peccatis perseuerandum, vt abundantiam gratiæ recipiamus, & beneficentia Dei erga nos augeatur & illustretur. Hanc impietatis insaniam excludit, quia in confesso absurdum est. Ecclesiast. xv. Nemini mandauit Deus impiè agere, & nemini dedit spacium peccandi, non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium. August. Non peccantis merito, sed subuenientis auxilio superabundauit gratia, vbi abundauit peccatum. Absit itaq; vt posteaquam semel à peccati tyrannide sumus asserti in regnum innocentiae, rursus à vindice nostro desciscamus, & in veterem tyrannidem præcipientes eamus. Ambros. Ideo nostri misertus est Deus per Christum, vt de cætero non peccantes, & meritum nobis comparemus, & Dei gratiā in nobis regnare faciamus. Tria ponit. Primum, Debita abstinencia à peccatis. Orige. Sicut viuere Deo dicitur is, qui secundum voluntatē Dei viuit, ita & peccato viuere dicitur is, qui secundū voluntatem peccati

ANT. KONINXSTEIN,

peccati viuit, & desiderijs peccati obsequitur. Hinc tria ad hoc inducit. Malæ culpæ mortificationē. Peccato enim mortui sumus, sed mortua natura non debet esse efficax: quid enim est peccato mortuum esse, quam in nullo illi deinceps obedire? Sicut enim à morte in vitam non est naturaliter regressus, sic nec à morte culpæ ad vitam culpæ, quod tamen diabolus sæpe operatur. Eccle. xxxiii. Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuū, quid prodest lavatio eius? Sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterum eadē faciens, quid proficit humiliando se? Orationem illius quis exaudiet? Quicquid igitur suggerat peccatum, nihilo tamen illi amplius obediendū, sed mortui instar immotē persistendū. Cum enim simus baptismū consecuti Christi, consentaneum est cognoscere, quid efficiat, vel significet. Alioqui. j. Cor. xiii. Si quis ignorat ignorabitur. Igitur observandū primò, quibus administrandus baptismus, quia neminē excludit. Quicūq; ait. Gal. iii. Quicūq; in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus neq; Græcus, non est servus neq; liber, non est masculus neq; foemina, omnes vos vñ estis in Christo Iesu. Non sic circumciso, quæ viro- rum tantū erat, & hoc de Abrahæ stirpe descendentiū. Gen. xvij. Hoc est pactū meū, quod observabitis inter me & vos, & semen tuū post te. j. Cor. xij. Etenim in vno spiritu omnes nos in vñ corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue gentiles, siue servi, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati

AD ROMANOS.

117

potati sumus. Ioan. vii. Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Hoc autem dixit de spiritu, quem accipere erant credentes in eum. Testatur Apostolus, se Stephanæ domum baptizasse, haud dubium quin sicut vtriusq; sexus, ita & ætatis. j. Cor. j. Sic & Act. xvi. dicitur, de custode carceris. Baptizatus est ipse, & omnis domus eius continuò. Proinde parvuli Iudæorum non per fidem propriam, quam necdum habere poterunt saluari potuerunt, nec per circumcisionem quæ non iustificabat, sed signum iustitiæ erat. Ro. iiij. alioqui filii non fuissent iustificati: ergo necessariò relinquitur, ipsos in fide parentum, quemadmodum & apud gentiles fideles, ut lob & amici sui, imò Noe & cæteri erant, salvatos. Nā sine fide impossibile est placere Deo. Hæb. xj. quæ donum Dei est. j. Cor. xij. Alteri datur fides in eodem spiritu. Hinc Plin. j. Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed & pro illo patiamini. Cū ergo donum sit Dei, an non licet tibi quod vult facere. Mat. xx. & parvulis æquē ut adultis in baptismo habitum fidei infundere, quo facilius assentiant ipsæ quæ fidei sunt. In confesso est, Hieremiam in utero matris sanctificatum. Hic. j. Ioannem Baptistam spiritu sancto repletum in utero exultasse. Luc. j. quis negare possit in regenerationis lavacro, quod Domin⁹ suo sanguine dedicavit, animas baptizatorū, operāte spiritu Dei, munda- ri & sanctificari? Nā ubi spiritus Domini, ibi libertas, ij. Cor. iij. j. Cor. vj. An nescitis, quoniam
R membra

ANT. KONINXSTEIN,

membra vestra templū sunt spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis à Deo. Postremo vbiq; Apost. vt dignū est, primas partes Christo tribuit. Neq; enim sicut delictū, ita & donū. Ro. v. Igitur cū in Adā omnes peccārint, etiā infantes, prout diffusē Apostolus supra ostēdit, necessariū consequitur & per Christū saluari. i. Cor. xv. Sicut in Adā omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabūtur. Secundō qualis baptizati inquit, sumus. Dominus siq; triplicē distinguit baptisimū. Sanguinis. Luc. xij. Baptismo habeo baptizari, & quomodo coartor, vsq; dū periclitur. Vnde filiū. Zebedel cōfessum regni ambientibus respondit. Mar. x. Potestis bibere calicē quē ego bibiturus sum, aut baptismo quo ego baptizor baptizari. Hic à poena liberat & regni introitū pręstat, sicut claret in martyribus. Fluminis tātū, qualis fuit Ioannis. Mat. iij. Ego quem baptizo vos in aqua in poenitentiā. Hic peccata nō abluunt, sed ad Christi baptisma preparauit. Aēt. xix. Ioannes baptizauit baptismo poenitentię populū dicēs, in eū qui vēturus esset post ipsum vt crederēt, hoc est in Iesum. Ideo hoc baptizati, necessariū habebant baptizari baptisimū Christi. Vnde ibidē sequitur. His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu. Hinc ipse ait Domino. Mat. iij. Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me. Flaminis. Aēt. j. Ioannes quidē baptizauit aqua, vos autē baptizabimini spiritu sancto, non post multos hos dies. Hic sine aqua & ministro, si haberi potest, nō sufficit, vnde Petrus, Aēt. x. Nunquid

AD ROMANOS.

112

quid aquam quis prohiberi potest, vt nō baptizentur ij, qui spiritum sanctum receperunt sicut & nos. Aēt. xj. Cumq; cepissem loqui, cecidit spiritus sanctus super eos, sicut & in nos in initio, recordatus sum autē verbi Domini sicut dicebat. Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autē baptizabimini spiritu sancto. Ista ergo duo in Christi baptismo coniunguntur. Ioannis iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Tertiō quomodo, quia in Christo Iesu. Is quidē modus erat in primitiua ecclesia, quo nomen Iesu celebrare rederetur, quod ob crucis ignominiam opprobriosum erat. i. Cor. j. Nos prędicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autē stultitiā, ipsis autē vocatis Iudæis & Græcis, Christū Dei virtutē, & Dei sapientiā. Vnde Petrus, Aēt. ij. Poenitentiā agite, & baptizetur vnusquisq; vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionē peccatorū vestrorū, & accipietis donū spiritus sancti. Aēt. viij. In nomine Iesu Christi baptizabantur viri & mulieres. Sic aēt. x. & xix. & c. Nomine autem Iesu diuulgato honorificē, rediit ecclesia ad formam à Christo pręscriptam. Mat. xxvij. Euntes docete omnes gētes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Obserua hic ecclesię autoritatē, quę certas ob causas ad tēpus aliqua ordinat, sicut de nō comedēdo sanguine & suffocato, & c. Aēt. xv. quod modō nō seruatur: & aliqua mutat sicut hic: quāq; in nomine Iesu Christi virtualiter

R ij

conti-

ANT. KONINXSTEIN,

continebatur filius. s. Iesus. pater vngens, & spiritus sanctus vnctio, in hoc nomine Christus. Vnde Luc. iij. Spiritus Domini super me, eo quod vnixerit me. Si ergo literam spectes, baptisma discipulorum nullum fuit: si virtutem, efficax & virtuosum. Quarto, ad quid, quia in morte ipsius effectus sortitur. Hinc ex latere aqua fluxit & sanguis. Io. xix. Sanguis in potu & aqua in lauacrum. Ministri ergo foris elementum, & verbum ministrant, sed Christus intus per spiritum suum operatur. Mat. iij. Ipse vos baptizabit in spiritu sancto & igni. Ephes. v. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquae in verbo vitae, ut exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta & immaculata. Non ergo solum peccata in ipso abolentur, sed & donum spiritus sancti confertur. Tit. iij. Secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Iesum Christum saluatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, haeredes simus secundum spem vitae aeternae. Hinc admonet, Eph. iij. Nolite contristare spiritum sanctum Dei, qui est in vobis, in quo signati estis in die redemptionis. Signati, inquit, estis, quare baptismus iterari non potest, quia dicitur, Ephes. iij. Vnus Dominus, vna fides, vnus baptismus. Sicut ergo extra arcam nemo saluatus, sic nec extra ecclesiam.

1. Pet.

AD ROMANOS.

723

1. Pet. iij. In qua (arca) paucae, id est, octo animae saluae factae sunt per aquam. Quod & nos nunc similis formae saluos facit baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio in Deum, per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, qui est in dextra Dei, deglutiens mortem, ut vitae aeternae haeredes efficeremur. Hinc Apostolus Hæb. x. Irritam quis faciens legem Moysi sine vlla miseratione, duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, quo sanctificatus est, & spiritui gratiae contumeliam fecerit. An non filium Dei conculcat, qui dicit ipsum minoris virtutis ad saluandum, quam Adamus fuerit ad perdendum, & sanguinem cuius virtute à peccatis abluimur. Apo. i. Dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo, pollutum in baptismo paruulorum non posse mundare. Quae autem maior contumelia, quam spiritum sanctum, in quo signati sumus, abnegare, & alium spiritum querere. Non ergo mirum, si in reprobis dantur sensum, quum alium spiritum nacti, nempe qui ad omne facinus impellit. Sic Saul superbus & inobediens à spiritu Domini derelictus, per spiritum malignum contra innocentem Dauidem instigabatur. 1. R. xvi. Spiritus autem Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequus à Domino. Quo contra spiritus sanctus ad omne bonum inducit. Gal. v. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium,

R m

pax.

ANT. KONINXSTEIN,

pax, patiētia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, cōtinentia, castitas. Ecce quales fructus, vnde & filios Dei constituit. Ro. viij. Qui spiritu Dei aguntur hi filij Dei sunt. Sed quoniam non ad hoc solū valet Baptismus, vt priora deleat delicta, sed & ad futura cauēda munit, consequenter ponit nouæ vitæ inchoationem, vt in posterum quod bene cōceptum est, nostra diligentia continuō dirigatur. Sic Dominus Mat. xxviii. baptismo addit. Docentes eos seruire omnia quaecumq; mandauī vobis. Orig. Oportet prius mori peccato, vt possit sepeliri Christo: nā mortuo sepultura debetur, vnde noua sindone Christi corpus inuolutum fuit, Glo. Christi passio, resurrectio, ascensio nō tantū vt res quædā cōsideranda, sed etiā vt sacramenta mysticē aliquid significantia, quēadmodū illi cōfiguremur. Quicquid enim illo gestum videmus qui caput est, id omne in nobis qui mēbra sumus vel exprimēdū est, vel sperandū. Triplici ergo medio nouæ vitæ probat cōseruationē. Sepelitionis. Sepulti enim sumus cum illo in morte. trina enim immersio triduanā sepulturam, non solum fidem trinitatis, prærendit. Col. ij. Consepulti ei in baptismo, in quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illū à mortuis. Nam immersio resurrectionem & inuolutionem signat: neq; enim solum morimur cum illo, pristinis peccatis illius morte abolitis, sed & cōsepelimur per baptismū, vt alia sequatur nauitas, quæ corporis manente integritate hominem

AD ROMANOS.

124

minem mente innouat, sepulta omnium malorum actū vetustate (vt dicit Amb.) quēadmodū Pharaō persequēs Israelē in mari rubro cum exercitu suo submersus fuit. Exo. 14. Quomodo ergo qui nunquam vixerat peccato, pro nostris tamen erratis mortuus est. Esa. liij. Etiple peccata multorum tulit, & reuocatus est ad vitam potentia patris. Act. ij. Hunc Iesum suscitauit Deus, cuius nos omnes testes sumus. Ita nos à morte victoriū excitati per eundem, pristinis vitiis mortui, nouam iam vitam agentes, semper à bonis ad honestiora progrediamur, Plal. lxxxij. Ibunt de virtute in virtutē, videbitur Deus deorum in Sion. Sed multi nouitate reiecta ad vetustatē reuertuntur, quare renouationis extremē cum Domino participes non erunt, Plal. cij. Qui replet in bonis desyderium tuū, renouabitur vt aquilę iuuetus tua. Hinc admonet Apost. Eph. 4. Obsecro itaque vos ego vinctus in Domino, vt dignē ambuletis vocatione qua vocati estis, cū omni humilitate, & mansuetudine, cū patiētia supportātes inuicē in charitate. Ephe. ij. Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparauit Deus, vt in illis ambulemus. Secūdo, cōplantationis: per baptismū enī corpori eius inserimur, & quodāmodo in illum transformamur. Domin⁹ ligno viridī se cōparat. Luc. xxij. Ipse enī est lignū vitæ in medio paradisi. Ge. ij. Hoc est ecclesiæ. Pro. iij. Lignū vitæ est ijs qui apprehēderint eā, & qui tenuerint eā (æternam patris sapientiā) beati. Plantationis igitur
R. iij nomine

ANT. KONINXSTEIN,

nomine fructum quem ex eo accipimus significat, nam sicut corpus ipsius sepultum fructum attulit. Ioan. xij. Nisi granum frumenti cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet, si autem mortuum fuerit, multum fructum affert: ita & nostrum in baptismo sepultum fructum affert, iustitiam, sanctificationem, adoptionem, feret & postea, resurrectionis donum. Si ergo ad omnes cupiditates pristinas sic obstupescamus, ut illis mortui videamur, nec illarum memoremur amplius, simul & resurrectionis, & vitæ illius æternæ hæredes erimus, quia bonis operibus resurrectionem prætulimus. Tertio, confusionis. Vetus enim homo, qualis nascitur cum fomite peccati veteris, per quem est in nobis pronitas ad malum, & difficultas ad bonum, & improbissima inclinatio ad peccandum, quod quemlibet hominem Adamo veteri simile facit. Hinc fomes formaliter est in anima, materialiter in carne, qui per baptismum debilitatur, sed non tollitur ad virtutis exercitium, humilitatis fomentum, & coronæ augmentum ac meritum, sed non imputatur ad peccatum, nisi per consensum. Orige. Corpus peccati vniuersitas est vitiorum, quæ faciunt vnum corpus quodammodo peccati, singula autem vitia membra sunt vniuersitatis, quam præcipit Apostolus destrui per deletionem cessationis. Dicitur etiam corpus peccati, quia in peccatis conceptum. Psal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea, Vult corpus hoc nostrum

AD ROMANOS.

115

nostrum peccato ita esse mortuum, non ut interrimatur, sed ut non peccet: id enim salubriter in nobis moritur, quoties extinctis noxijs adfectibus, non amplius seruimus peccato. Gal. ii. Christo confixus sum cruci, viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. i. Pet. ii. Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. Qui enim mortuus est peccato in baptismo, iustificatus est à peccato, remissis iam culpis. Sicut ergo qui mortuus est, iam amplius peccare non potest, sic necesse est in hac morte perdurare: si enim peccaueris, donum Dei perdes. i. Cor. vi. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, neque fornicari, neque idòlis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores regnum Dei possidebunt. Et hæc aliquando quidem fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in spiritu Dei nostri. Ponit nunc tertio æternæ gloriæ consecutionem. Si enim cum Christo mortem per baptismum obimus, credimus nos vel ipsius vitæ nouitate resurrectionem assequi posse, nobis perpetuo affuturam. Indicat itaque vitæ nouitatem, quia cum Christo viuemus, Eph. ii. Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam Charitatem suam, qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo

ANT. KONINXSTEIN,

Christo, cuius gratia estis saluati, & conresuscitauit, & conledere fecit in coelestibus in Christo Iesu, Col. iii. Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo, cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis in gloria. j. Thes. iiii. Et sic semper cum Domino erimus. Secundo exemplaritatem. Sicut Christus ad vitam resurrexit immortalē, ita & nos post hac per vitæ inculpatæ innocentiam, vnā cum viuente viuamus, & ita viuamus, ne relabamur vnquam in mortem: in hoc Christi simulacrum, quoad fieri potest referentes, qui ad vitā resurrexit immortalem. Apo. j. Fui mortuus, & ecce sum viuens in sæcula sæculorū. Non ergo mortis dominio subijcitur, sed potius ipse dominatur morti, quare ipsi adhærendum. j. R. ij. Dominus mortificat & viuificat, deducit ad inferos, & reducit. Vnde Apostolus gloriabundus morti infulcans ait. j. Cor. xv. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo qui scriptus est. (Ose. xii.) Absorpta est mors in victoria, Vbi est mors victoria tuar? vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, virtus verò peccati lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Causam mortis ipsius insinuat, quod non pro suo, sed nostro peccato tollendo in mortuus sit. ij. Cor. v. Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Hæbr. x. Vna enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.

AD ROMANOS.

116

sanctificatos. August. Semel oblatus est in cruce Christus in seipso, & tamen in sacramento non solum per omnes paschæ solennitates, sed omni die populo immolatur. Si enim sacramenta quandam similitudinē rerū earum, quarum sacramenta sunt, non haberēt, minime sacramenta essent. Ex hac autem similitudine plerumque iam ipsarum rerum nomina accipiunt. Tertiū, qualitatem. Quod enim peccato mortuus est, semel duntaxat est mortuus, cæterum quod nunc viuit, Deo viuuit, cuius virtute reuocatus est ad vitam immortalem. j. Timo. vi. Rex regum, & dominus dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem. Huius itaque exemplo existimate vos mortuos peccato, ut nec affectu, nec actu ad illud reuertamini, sed Deo viuentes, cuius beneficio contingit innocentia. j. Pet. ij. Tradebat autem iudicantem se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus. Hinc Gal. ij. Quod autem nunc viuus in carne, in fide viuus filij Dei, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me. Qui pietati, iustitiæ, cæterisque virtutibus viuuit, omnem virtutem accipit, Christum ipsum indutus, quemadmodum Apostolus indicat. Ephes. iiii. Hoc igitur dico & testificor in Domino ut iam non ambuletis, sicut & gentes ambulāt, in vanitate sensus sui, tenebris obscurati habentes intellectum, alienati a via Dei, per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis illorum.

ANT. KONINXSTEIN,

Illoꝝ. Qui desperantes, semetipſos tradiderunt impudicitiaꝝ, in operationem immunditiaꝝ omnis in auaritiā. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipſo edocti estis, sicut est veritas in Iesu, Deponite vos secundū pristinā conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, renouamini autem spiritu mentis vestrae, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.

B Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, vt obediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato, sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiae Deo. Peccatum enim vobis non dominabitur: non enim estis sub lege, sed sub gratia. Quid ergo? peccabimus, quia non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit. An nescitis, quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obedistis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iusticiā? Gratias autem Deo, quod fuistis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinae, in qua traditi estis. Liberati autē à peccato, serui facti estis iustitiae. Hortatur

AD ROMANOS.

717

Hortatur hic ad firmam obſistentiam malis. Absurdum enim fuerit, peccato velut regi subditos esse eos qui in regnum coelorum inducti sunt: & peccati eligere captiuitatem, qui ad hoc vocati sunt, vt cū Christo regnent. Inducit ad hoc tria. Primò somitis infirmitatem, non enim propria virtute, sed nostra socordia regnat. Bed. Non dixit nō sit, sed non regnet: inest enim cum delectaris, regnat cum consentis. Orige. Nisi esset in nostra potestate, vt non regnet peccatum in nostro corpore, praeceptum vtiq; non dedisset. Eccle. xviij. Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua auertere, si praestes animae tuae concupiscentias eius, dabunt te in gaudium inimicis tuis. Tunc ergo in nobis non regnat, si facimus quod docet Apostolus, Col. iij. Mortificate membra vestra, quae sunt super terram, fornicationem, immundiciā, libidinem, concupiscentiam malam, auaritiā, quae est simulachrorum seruitus, ij. Cor. iij. Semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circumferentes, vt & vita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Obserua quod corpus mortale dicit, quo indicat minus stabiles corporis voluptates, quippe quod mortale sit minusq; stabile & duraturum, quo sit, vt nihil illi, quo diu letandum sit possit accidere, neq; quae laboriola sunt tolerare, nec tristitia licebit effugere. Commone facit etiam, mortalitatē hanc à peccato corpori fuisse inditam, quare morem ipsi non gerendum quod mortem adducit. Vnde modum & rationem

ANT. KONINXSTEIN,

tionem imperij ipsius ostendit. Membra iam Christo dicata non accommodanda diaboli arbitrio à Christo deuicti, vt posthac militet ad parandam iniquitatem. Mediū inter malitiā & virtutē corpus est, quēadmodū arma: vtrorumq; verò opera iuxta rationem videntis æstimanda erunt. Nam miles pro ciuibus, latro cōtra ciues armis vtitur. Sic oculus curiose alienam pulchritudinem contemplans, instrumentū est iniustitiæ, non ex genuina sua actione, quum oculi officium sit naturale videre, non malè videre, sed ex cogitatione malitiam iubente. Mat. v. Omnis qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mechatus est eam in corde suo. Si verò freno illum cohibueris, iustitiæ iam factus est instrumentum. Iob xxxj. Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidem de virgine. Ea quoque ratio est linguæ, manuum, pedum, ceterorumque membrorum omnium. Iniustitiam peccatum vocat, quia quisquis peccat, aut in Deum, aut in seipsum, vel in proximum, iniurius est. Accommodetis animi corporisque vires iustitiæ, ad seruendum Deo. Abductos à malitia ad virtutem ducit, illic peccatum, hic Deum ponens: omni venia priuat eum militē, qui relicto rege Deo, mauult peccati regno subditus esse. Ex mortuis, inquit, viuentes, peccati perniciem, & doni Dei magnificenciam ostendendo. Considerate quales aliquando fueritis mortui, perditioneq; ea deperditi, quæ nulla potuit ratione corrigi, & quales iam facti sitis ex huiusmodi

AD ROMANOS.

118

huiusmodi mortuis, vitam viuentes immortalē, & hoc Dei auxilio. Iustū igitur fuerit, cum ea alacritate Deo subditos esse, quæ decet eos qui facti sunt ex mortuis viuentes. Corpus ergo in se malum non est, si iustitiæ instrumentum potest fieri. Arma quoq; dicens, bellū nobis imminere ostendit cum improbilissimo hoste, & armatura nobis præualida opus esse, quia nostris nos iaculis diabolus impugnat. Veruntamen dux nobis est, perpetuò ad serendū auxiliū paratus, qui nequaquā vinci potest. Ephes. vj. Induite vos armaturā Dei, vt possitis stare aduersus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in coelestibus. Siquidem æquum est, nos totos ei militare, cui semel nomina dedimus, nec quicquam habere commercij cum eo, à quo iam desciuimus. Deut. x. Et nūc Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in visis eius, & diligas eum, ac seruias Domino Deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua, custodiasq; mandata Domini. Neque periculum est, ne peccatum nos nolentes in pristinam seruitutem retrahat, aut dominetur: non sumus enim sub lege literæ, quæ occidit, ij. Cor. iij. sed sub lege spiritus, quæ viuificat. Nō quòd lex mala sit, sed quia qui sub ea sunt reos facit iubendo, & non adiuuando: gratia enim adiuuat, vt legis

ANT. KONINXSTEIN.

ut legis quisque sit factor, gratia vero per le-
sum Christum. Ante Christi enim aduentum
corpus nostrum peccatis, morti, & passionibus
obnoxium, non facile erat ad virtutum cursum,
neque enim spiritus sancti aderat adiutorium, neque
baptismus mortificans, lege interea quid faciendum
vitandumne demonstrante, nihil tamen certan-
tibus praeter nudam verborum adhortationem
adferente, sed magis peccata irritante. Nunc
autem legem habemus, non quae tantummodo
praecipiat, sed & gratiam praestat, quae praeterquam
quod priora dimittit, ad futura quoque cauenda
adiuvat. Iac. iij. Appropinquate Deo, & appro-
pinquabit vobis. Plal. cxvij. Gressus meos dirige
secundum eloquium tuum, & non dominetur
mei omnis iniustitia. Secundo servitutis vilicatio.
Vbi quaestiones quae obijci possent soluit, ne-
gatiue utens, propterea quod magnam habeant
absurditatem. Absit, inquit, ut quis existimet
sublata lege quae peccata punit, impune pec-
candum esse, & Dei gratiam quae pristina pec-
cata condonauit, pariter & in posterum delin-
quendi indulsisse impunitatem. Immo hoc magis
abstinendum a peccatis, quod iam non ad be-
nefaciendum cogimur praescripto, sed meritis
& amore prouocamur. Gal. v. Vos enim in li-
bertatem vocati estis fratres, tantum ne li-
bertatem in occasionem detis carnis, sed per
charitatem spiritus seruite inuicem. i. Pet. ij. Quasi
liberi, & non quasi velamen habentes maliti-
ae libertatem, sed sicut serui Dei. An nescitis.
q. d.

AD ROMANOS.

129

q. d. Ignorare non potestis, quo ostendit in manu
nostra esse, & in arbitrij potestate, ut aut pec-
cati, aut iustitiae serui simus. Praemium ponens,
dedecus servitutis peccati inculcat, quod sponte
sua in peccata relabantur, mortem pro mercede
reportando. Si enim ante baptismum mortem
induxit corporalem hoc peccati vlcus, tantaque
curatione opus habuit, ut oportuerit Christum
mori, quid non efficiet si post tantum donum,
voluntarium te coeperit denuo condemnatum?
Certe peccato qui denuo seruiert supplitijs affi-
cietur perpetuis. Pro. xj. Mortuo homine impio
nulla erit ultra spes. Plal. xxxij. Mors peccato-
rum pessima. Tertio virtutis nobilitatem. Siue
obedientiae (fidei videlicet) ad vitam. Roma. ij.
Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum,
sed factores legis iustificabuntur. Obedientiam
opponit peccato, quia ut dicit Ambro. Peccatum
est transgressio legis divinae, & coelestium ino-
bedientia mandatorum. Qui ergo Deo obediunt,
iustitiam sibi parant, & quaecunque ex ea bona
nascuntur. Gratia Deo omnium bonorum lar-
gitori, cuius beneficio liberati estis etiamt ma-
lis. Ephes. v. Eratis aliquando tenebrae, nunc au-
tem lux in Domino, ut filij lucis ambulate, Fru-
ctus enim lucis est, in omni bonitate, & iustitia,
& veritate, probantes quid sit beneplacitum
Deo, & nolite communicare operibus infir-
morum tenebrarum. Ex corde, inquit, non co-
acti, sed ultro, & ex animo, non specietenus ut
hypocritae, secundum eam formam doctrinae quae
S tradita

ANT. KONINXSTEIN,

tradita est vobis euangelicæ, vitæ rectioris & bonis operibus incumbentis. Duplex autē Dei donum ostendit, vnum à peccato liberum esse, alterum seruire iustitiæ, quod quidē omni libertate melius est, sed peccati miserrima. Mutata est seruitus, non prorsus adempta: nam ita deliuiumus esse serui peccati, vt ceperimus serui esse Christi, cui seruire summa libertas est. In nobis situm est, vtram velimus amplecti, vtramq; simul tenere non possumus. Mat. vj. Nemo potest duobus dominis seruire. Non ergo priora illa repetenda sunt mala, à quibus sponte iam dudum defecimus: alioqui quam habebunt exultationem? ij. Pet. ij. Si enim refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri & Saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora peiora prioribus. Melius enim erat illis nō cognoscere viā iustitiæ, quā post agnitionē retrorsum conuerti ab eo quod illis traditū est sancto mādato. Contingit enim eis illud veri prouerbij. (Pro. xxvj.) Canis reuersus ad suum vomitum, & sus lota in, volutabro luti.

C Humanum dico propter infirmitatem carnis vestra. Sicut enim exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem. Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo

AD ROMANOS.

135

ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors est. Nunc verò liberati à peccato, serui autem facti Deo, habetis fructū vestrū in sanctificationem, finem verò vitam aternā. Stipendia enim peccati mors, gratia autem Dei vita aterna, in Christo Iesu Domino nostro.

Dux partes iustitiæ, declinare à malo, & facere bonum, nec vnum sine reliquo sufficit ad salutē. Psal. xxxiij. Declina à malo & fac bonum. Hinc Esa. i. Quiescite agere peruerse, discite bene facere. Hortatur itaq; nunc tertio ad indefectam cōsistentiā in bonis, propter boni cōgruitatem. Humanum, inquit, rationi consentaneū nec vires excedens, pudorem quendā ingerēs, quod non saltē tantum obsequij præstent Deo in acquisitionem salutis, sicut ante peccato in salutis exitium. Nam si longē magis sit Deo quā peccatis obseruiendum, tamen ob carnis infirmitatem. Matth. xxvj. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma; vel parē eius quam delicto exhibuimus, Deo præstemus nunc seruitutem, & parem iustitiæ cum peccato habeat conditionem. Sicut ergo exhibuistis sponte, non coacti ad seruendū spurcitijs, sic vt libidinum arbitrio à turpitudine ad turpitudinē prolaberemini, semper inquinatiores. Immunditiæ, inquit, Eph. iij. Qui desperantes semetipsos traderunt impudicitiae, in operationē immunditiæ

S ij omnis

ANT. KONINXSTEIN,

omnis in auaritiā, j. Cor. vj. Qui fornicatur, in corpus suum peccat. Hinc de Salomone dicitur. Eccle. xlvij. Dedisti maculam in gloria tua. Et iniquitati in proximū. Psal. xxxv. Iniquitatem meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ malæ, malitiā autē non odiuit. Ad iniquitatem consummandā, neq; enim cum facinus aliquod vnum admissum erat illo contenti, reliquis finis imponebatur, sed scelus vnū aliud succedebat, vt nequitia in maius exeresceret, Apoca. xxij. Qui in sordibus est sordescat adhuc. Vnde supra, Ro. j. Inuentores dixit malorū. Trahit enim peccatum vnum ad reliquum, donec in profundum hominē demergat. j. Timo. vj. Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desyderia multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionē. Ira nunc promptē, & hilariter membra vestri iuris accommodetis iustitiæ. Aug. Sicut tunc nullus coegit ad peccandū, sed libido peccati, ita modō ad iustē viuendum, non supplicij metus vrgeat, sed delectatio. h. Cor. ix. Hilaritatem enim datorem diligit Deus. Orige. Quid tam leue, quā vt sit homo tam promptus ad iustitiā & Dei voluntatem faciendam, sicut ad mala prōptus solet esse, multo enim leuius virtutibus deservire potest, quā vitijs, & Dei voluntatem implere, quā diaboli. Mat. xj. Iugum meum suauē est, & onus meū leue. In sanctificationē ait, quo semper de virtute in virtutem progrediendo, puriores emendatiōesque reddat

AD ROMANOS.

731

reddamur. j. Ioan. iij. Filioli nemo vos seducat, qui facit iustitiā iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Mat. iij. Progenies viperarū, quis demonstrabit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Iam enim securis ad radicē arboris posita. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, & in ignē mittetur. Secundō propter peccati fœditatem. Cum enim serui essetis peccati, in malitia & impietate viuētes, iustitiæ non fuistis subditi, sed prorsus ab ea alienati, nihil boni operantes. Nemo enim potest duobus dominis seruire. Mat. vj. Naturaliter verō homo cum liberi sit arbitrij propter rationē & voluntatem, quæ cogi non potest, sed inclinari, quum inclinatur ad bonum per habitum iustitiæ, tunc seruit iustitiæ, & liber est à peccato: quando per habitum peccati inclinatur ad peccatum, tunc seruit peccato, & liber est à iustitia. Fœdum autem est seruitutē subire peccati, à qua per Christum liberati sumus, & hoc sponte nostra. Gen. iij. Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Sed heu Dominus conqueritur. Hiere. ij. A sæculo confregisti iugum meū, rupisti vincula mea, & dixisti, non seruiam. Iob. xj. Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquā pullū onagri se liberum natum putat. ij. Pet. ij. Superbia enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desyderijs carnis luxuriæ eos qui paululum effugerunt, qui in errore conuersantur, libertatē illis promittētes, S iij cum

ANT. KONINXSTEIN,

eum ipsi serui sint corruptionis. A quo enim quis superatus est, huius & seruus est. Hinc a diabolo, qui rex est super omnes filios superbie, Iob xij. captiui tenentur ad ipsius voluntatem. ij. Timo. ij. O dura & misera seruitus. Quem, inquit, fructum habuistis, certe præter pudorē, nulum: quemadmodum si aliquis ex fera amentia incolumi vitæ restitutus, verecundatur facta sua in amentia, sic illius vitæ nullus fructus. Ipsa enim vitia secum ferunt suum supplicium, dum statim hominem conspurcant, & dehonestant talibus probis & dedecoribus. Nec hoc satis, sed finis mors est, & sempiternus interitus. Tertio addit præmij immensitatem. Nunc verò liberati à peccato per Christum, j. Cor. vj. Non estis vestri, empti enim estis precio magno. De quo j. Pet. j. Non enim corruptibilibus auro vel argento, redempti estis de vana vestra conuersatione paternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immaculati Christi. Feliciter commutata seruitus, imò verius vera libertas, in qua homo per iustitiam inclinatur ad id quod conuenit ipsi, & auertitur ab eo quod conuenit concupiscentiæ, quod maximè est bestiale. Duplex verò ostendit præmium, alterū in re sanctificationis, alterū in spe, vita æterna. Dispare Domini, Deus & diabolus: dispar seruitus, iustitiæ & peccati: dissimilis finis, mors & vita. Attendat quisque cui militet. Iob vij. Militia est vita hominis super terram. Stipendium enim quod diabolus militibus suis præstat, mors est æterna, quanquam

AD ROMANOS.

132

quanquam & vita sic acta interim, mors est, non vita. Apo. iij. Nomen habes quod viuas, sed mortuus es. Nam triplicem mortem per peccatum incurrimus. Naturæ. Gen. ij. In quacunque die comederis ex eo (ligno, scilicet sciendi) morte morieris. Hæc sæpe propter peccata acceleratur. Pro. x. Timor Domini apponit dies, anni impiorum breuiabuntur. Vnde Luc. xij. Ecce anni tres sunt quod venio querens fructum in ficulnea hac, & non inuenio, succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat. Ab hac omnes quidem resurgemus, sed differenter. Dan. xij. Multi de istis qui dormierunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in vitam æternam, alij in opprobrium ut videant semper. Io. v. Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij. Culpæ. Iac. j. Vnusquisque tæatur à concupiscentia sua abstractus & illectus, deinde concupiscentia cum conceperit, parit peccatum, peccatum verò cum consummatum fuerit, generat mortem. Ab hac pauci resurgunt. Eph. v. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Ipse enim est vita nostra. Col. ij. Cum Christus apparuerit vestra vita, tunc & vos cum ipso apparebitis in gloria. Gehennæ, quæ est mors secunda. Apo. xx. ab hac nullus resurgit. Pro. xj. Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes. Eccl. xij. Vae vobis viri impij qui dereliquistis legem Domini altissimi, & si nati fueritis, in
S iij maledi-

ANT. KONINXSTEIN,

maledictione nascemini, & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Aug. Omnis qui peccat moritur, sed mortē carnis omnis homo timet, mortem autem animæ pauci. Laborat ne moriatur homo necessariō moriturus, & non laborat ne peccet in æternum victurus. Deus autem seruis suis dono liberalitatis suæ, non solum libertatem fecit, sed & multo maiora contulit, nec non expleto brevis seruitij tempore, immortalitatis beneficiū donabit. Ioan. iij. Qui credit in filium, habet vitam æternam, qui autem incredulus est filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum. Ioan. j. Gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Hinc voluit acceptum referri pater quicquid nobis largiri placuit, potius quā per vllam legem.

CAP. VII.

AN ignoratis fratres, scientibus enim legem loquor, quia lex in homine dominatur quanto tempore viuit. Nam quæ sub viro est mulier, viuentē viro alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur viuentē viro vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro. Itaque fratres mei, & vos mortificati estis legi, per corpus Christi, vt sitis alterius qui

AD ROMANOS.

133

qui ex mortuis resurrexit, vt fructificetis Deo. Cum enim essemus in carne, passionēs peccatorum quæ per legem erant, operabatur in membris nostris, vt fructificarent morti. Nunc autem soluti sumus à lege mortis, in qua detinebamur, ita vt seruiamus in nouitate spiritus, & non in vetustate literæ.

Orige. Paulus hic per simile arguit legem morte Christi abolitam, inducto ex humana consuetudine paradiamate, & sic omni securitate deinceps rem omnē fidei contribuit, nullo exinde damno accepto, ne quis crederet membra exhibenda ad seruiendū iusticijs legis. Causam ignorantie excludit, ex legis præscriptis. Dominatur enim lex donec viuit, hoc est vigorem suum vimq; obtinet, quæ si antiquetur, aut abrogetur delinē facere obnoxios. Sic & homine mortuo, lex dominari non potest, datur enim lex ad dirigendū homines in via huius vitæ. Psal. xxiiij. Quis est homo qui timet Dominum, legem statuit ei in via quam elegit. Viuentē itaq; lege, transgressores illius adulteri vocantur, viuētiq; desertores. Hinc Iacobus amatores mundi adulteros nominat. Iac. iij. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Deo. Hic. iij. Vulgo dicitur. Si dimiserit vir uxorem suam, & recedens ab ea duxerit virum alterum, nunquid reuertetur ad eam ultra?

ANT. KONINXSTEIN,

Nunquid non polluta erit mulier illa & contaminata. Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus, & ego suscipiam te. Vnde ij. Cor. xj. Despondi vos uni viro, virginem castam exhibere Christo. Tria ergo de lege ostendit. Primo plenam euacuationem, quia mortua. Hoc exemplo mulieris ostendit matrimonio ligatę, vbi primo ostendit matrimonij dignitatę. Mulier inquit, quę sub viro est, non supra. Genes. iij. Multiplicabo erumnas & conceptus tuos, in dolore paries filios, & sub viri potestate eris, & ipse dominabitur tui. Vnde j. Timo. ij. Docere mulier non permitto, neque dominari in virum, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, deinde Eva, & Adam non fuit seductus, sed mulier seducta in prauaricatione fuit. Ecclesiast. xxv. Mulier si primatum habeat, contraria est viro suo. Alligata est legi. j. Corin. vii. ijs qui matrimonio iuncti sunt pręceptio non ego, sed Dominus, vxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir vxorem non dimittat. Matth. xix. Quod Deus coniunxit, homo non separet. Mat. v. Audistis quia dictum est antiquis. Quicumque dimiserit vxorem suam, det ei libellum repudiij. Deut. xxliij. Ego autem dico vobis. Quia omnis qui dimiserit vxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mechari, & qui dimissam duxerit adulterat. Hinc Mat. xix. Moses ad duriciam cordis

AD ROMANOS.

134

cordis vestri, permisit vobis dimittere vxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Secundo adulterij malignitatem, quia contra omnem legem. Genes. ij. Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit vxori suę, & erunt duo in carne vna. Si ergo viuo marito in cuius ius semel venit, tentet alteri nubere, adultera censetur, quę reliquerit eum virum a quo sola morte liberari poterat. Pro. vi. Non grandis est culpa, cum quis furatus fuerit, furatur enim vt esurientem impleat animam, deprehensus quoque reddet septuplum & omnem substantiam domus suę traderet, & liberabit se. Qui autem adulter est, propter cordis inopiam perdet animam suam. Turpitudinem & ignominiam cōgregat sibi, & opprobriū illius non delebitur. Vbi ad amulsum adulterij depingit originem, inopiam cordis dicens. Esa. xxxiij. Diuitiæ salutis sapientia & scientia, timor Domini ipse est thesaurus. Sed Ecclesiast. xxij. Omnis homo, qui transgreditur lectum suū, contemnens in animā suā, & dicens, quis me videt, tenebrę circundant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me, quę vereor, delictorū meorum non memorabitur altissimus. Et non intellexit, quoniam omnia videt oculus illius, quoniam expellit a se timorem Dei huiusmodi hominis timor, & oculi hominum timentes illum, Et non cognouit quoniam oculi Domini multo lucidiores sunt super solē, circumspicientes omnes vias hominum & pro-

ANT. KONINXSTEIN,

& profundū abyssi, & hominū corda, & intuen-
tes in absconditas partes. Domino enim Deo
antequam crearentur, omnia sunt agnita, sic &
post perfectum, respicit omnia. Turpitudinem.
Iob. xliij. Oculi adulteri obseruat caliginem
dicens, Non me videt oculus, & operiet vultum
suum. Eccles. xxij. Sic & mulier omnis relin-
quens virum, & statuens hæreditatem ex alieno
matrimonio. Primò in lege altissimi incredibilis
fuit, secundò virum suum dereliquit, & tertio in
adulterio fornicata est, & ex alio viro filios sta-
ruit sibi. Turpe ergo quia legem Dei violat. Exo.
xx. Non mechaberis. Tobie iij. Attende tibi ab
omni fornicatione, & præter vxorem tuam,
nunquā patiaris crimen scire. Hinc Susanna ait.
Dan. xij. Angustie mihi sunt vndique, si enim
hoc egero, mors mihi est, si autem non egero,
non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi
absq; opere incidere in manus hominum, quam
peccare in conspectu Domini. Turpius quia sa-
cramentū contaminat. Ephe. v. Sacramentum
hoc magnum est, ego autem dico in Christo, &
in Ecclesia. Signat mutuā fidelitatē, vnde Iosephi
sollicitatus à domina sua ait. Gen. xxxix. Ecce
dominus meus omnibus mihi traditis ignorat
quid habeat in domo sua, nec quicquā est quod
non in mea sit potestate, vel nō tradiderit mihi,
præter te quæ vxor eius es. Quomodo ergo pos-
sum hoc malum facere, & peccare in dominum
meū August. Non mechaberis, hoc est non ibis
ad aliā quam vxorē tuā, tu hoc exigis ab vxore
tua, &

AD ROMANOS.

137

tua, & non vis hoc reddere vxori tuæ, & cū de-
beas præcedere virtute, & castitas virtus est, tu
sub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorē vi-
tricē esse, tu qui victus iaces: & cum caput sis
vxoris, præcedet te ad Deū, cuius caput es. Vis
domū tuā capite deorsum pendere, caput enim
mulieris vir. Ephe. v. quare mulierē præcedere
debet virtute, & fama. Eccles. vij. Noli discedere
à muliere bona & sensata, quā sortitus es in ti-
more Domini, gratia enim verecundie illius su-
per aurū. Pro. xvij. Qui expellit mulierē bonā,
expellit bonū, qui autē tenet adulterā stultissi-
mus est. Si scienter in malitia fouet. Prouer. xxx.
Tria sunt difficilia mihi, & quartū penitus igno-
ro. Vī aquilæ in cælo, vī colubri supra petrā,
vī naui in medio mari, & vīam viri in adole-
scentia. Talis est mulieris via adulteræ quæ co-
medit, & tergens os suū dicit, non sum operata
malū. Turpissimū, quia hæreditatē confundit
horrendū & periculosum malū inducens. Ait
Dominus Abraham grauitè ferenti vxoris di-
ctū. Gen. xxi. Eijce ancillā hanc & filiū eius, non
enim erit hæres ancillæ filius, cū filio meo Isaac.
Non tibi videatur durū super puero, & super
ancilla tua, omnia quæ dixerit tibi Sara, audi
vocē eius. Hinc Ge. xxv. Deditq; Abraham cuncta
quæ possiderat Isaac filio suo, filiis autē concu-
binariū, largitus est munera, & separauit eos ab
Isaac filio suo dū ipse adhuc viueret. Erant qui-
dē omnes filij legitimi, ex vxoribus legitimis,
sed vna principalis & libera, aliæ verò ancillæ
fuerant,

ANT. KONINXSTEIN,

fuerant, & dicebantur concubinæ. Perditionem. Gen. xxvij. Maledictus qui dormit cum vxore proximi sui, & dicit omnis populus, amen. Hinc est quod semper ad peiora prolabantur, sicut Dauid ex adulterio deuenit ad homicidiū. ij. R. xj. Sic Herodes occidit Ioannē. Mat. xiiij. Vnde Ose. vij. Omnes adulterantes, quasi elibanus sue census à coquente. ij. Pet. ij. Oculos habentes ple nos adulterij. Mat. v. Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde tuo. Ideo Iob xxxj. Pepigi fœdus cū oculis meis, vt ne cogitare quidem de virgine. Punitur enim morte. Leuit. xx. Deu. xxij. Si dormierit vir cū vxore alterius, vterq; morietur. id est adulter & adultera, & auferes malū de Israel. Ioan. viij. Magister hæc mulier modò deprehensa est in adulterio, in lege autem Moses mandauit huiusmodi lapidare. O Deus, quando sufficerent lapides! Sterilitate corporali, vnde concluderat Dominus omnem vuluam domus Abimelech propter Saram vxorem Abraham, quia tulerat eam Abimelech rex Gerare. Gene. xx. Venit autem Deus ad Abimelech per somnum nocte, & ait illi. En morieris propter mulierem quam tulisti, habet enim virum. Abimelech verò non tetigerat eam, & ait. Domine num gentem ignorantem & iustam interficies? Nonne ipse dixit mihi, soror mea est, & ipsa ait frater meus est? In simplicitate cordis mei, & munditia manuum mearum feci hoc. Dixitque ad eum Deus. Et ego scio, quod simplici corde

AD ROMANOS.

136

corde feceris, & ideo custodiui te, ne peccares in me, & non dimisi vt tangeres eam. Nunc ergo viro suo redde vxorem, & orabit pro te, quia propheta est. Orante autem Abraham sanauit Deus Abimelech & vxorem, ancillasque eius, & pepererunt. Quid hic dicturi sunt, qui non ignorantia, sed destinata malitia peccant? Nam simili modo flagellauerat Deus Pharaonem & domum eius plagis maximis, propter Sarai vxorem Abram. Genes. xij. Temporalis. Osee iij. Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra. Maledictum & mendacium, homicidium & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea. Iob xxxj. Si deceptū est cor meū super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum, scortum alterius sit vxor mea. Hoc enim nephastum est, & iniquitas maxima, ignis vsq; ad perditionem deuorans, & omnia eradicans germina. Hic. v. Saturauit eos & mechati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur. Equi amatores in focinas, & emissarii facti sunt, vnusquisque ad vxorem proximi sui hinniebat. Nunquid super his non visitabo dicit Dominus, & in gente tali non vlciscetur anima mea? Infamazione. Eccle. xij. De patre impio queruntur filij, quoniam propter ipsum sunt in opprobrio. Sa. iij. Ex iniquis omnes filij qui nascuntur, testes sunt nequitie aduersus parentes in interrogatione sua. Sa. iij. Filij adulter

ANT. KONINXSTEIN,

ad ulterorū in cōsumptione erunt, & ab iniquo
th oro semen exterminabitur. Et si quidē longē
vitæ erunt, in nihilū cōputabuntur, & sine ho-
nore erit nouissima senectus illorū. Dānatione
æterna. Hæb. xij. Fornicatores & adulteros iu-
dicabit Deus. j. Cor. vj. Nolite errare, neq; forni-
carij, ne idōlis seruiētes, neq; adulteri, regnū Dei
possidebunt. Ideo Hæb. xij. Honorabile connu-
biū, & thorus immaculatus. Tertiō Christi inse-
parabilitatē. Vndē applicat ad propositū quod
dixerat, ostēdēs quēadmodū legi mortui sumus,
& illa vicissim nobis, vt duplici nomine sublata
sunt quæ ad illius pertinet potestātē, per corpus,
inquit, Christi cruci pro nobis suffixū, cui per ba-
ptismū inserimur. Gal. iij. Quicunq; in Christo
baptizati estis, Christū induistis. Hinc ij. Cor. v.
Estimātes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mor-
tuus est, ergo omnes mortui sunt. Et pro omni-
bus mortuus est Christus, vt & qui viuunt, non
sibi uiuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, &
resurrexit. Nunquā ergo ab ipso deficientiū qui
ad immortalē resurrexit vitā, qui sic iungitur
ecclesiæ sicut sponsus sponsæ. Ioan. iij. Qui ha-
bet sponsam sponsus est. Gen. ij. Quāobrē relin-
quet homo patrē suū & matrē, & adhaerebit vxori
suæ, & erunt duo in carne vna. Ephe. v. Sacra-
mentū hoc magnū est, ego autē dico, in Christo
& ecclesia. Lex enim typis & ceremoniis Christū
adumbrabat, ad tēpus aliquod tātum data, do-
nec exoriente luce cederēt vimbæ, & apparen-
tibus verbis facerēt simulachra verorū, quare
lex

AD ROMANOS.

137

lex quasi mortalis erat, Christus verō immor-
talis, inseparabiliter ecclesiæ iungitur. Matth.
xxvij. Et ecce ego vobiscū sum vlcq; ad cōsum-
mationem sæculi. Itaq; per baptismum mortui
sumus legi, & Christo cōiuncti, vt fructificemus
Deo, opera nouæ vitæ faciendo, nō enim spon-
sam habere vult ociosam. Apo. xix. Gaudea-
mus & exultemus, & demus gloriam Deo, quia
venerunt nuptiæ agni & vxor eius præparauit
se, & datū est illi vt cooperiat se byssino splen-
denti & candido. Byssinum enim iustificationes
sanctorū sunt. Hinc fatuæ virgines, quia paratæ
nō sunt, excludūtur. Mat. xxv. Vndē admonet
Apost. Phi. j. Hoc oro, vt charitas vestra magis
ac magis abundet, in omni scientia, & in omni
sensu, vt probetis potiora, vt sitis sincere, & si-
ne offensa in diem Christi, repleti fructu iustitiæ,
per Iesum Christum in gloriam & laudem Dei.
Per Iesum inquit, Ioan. xv. Qui manet in me &
ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me
nihil potestis facere, Omnem palmitē in me non
ferentem fructum tollit eum, & omnem qui fert
fructum, purgabit eum, vt fructum plus afferat.
Nam in hoc clarificatus est, inquit, Pater meus,
vt fructum plurimū afferatis, & efficiamini mei
discipuli. Rationem & modū fructificandi assi-
gnat. Cum essemus in carne, legē carnaliter in-
telligendo, affectus carnis sequendo. j. Cor. iij.
Cum enim sit inter vos zelus & cōtentio, nonne
carnales estis & secundum hominē ambulatis?
Affectiones peccatorum, per legem cognitæ, &
irritatores

ANT. KONINXSTEIN,

irritiores factæ, tantum valebant in membris nostris, vt fructificarent morti. Pro. x. Opus iusti ad vitam, fructus autem impij ad peccatū. Peccatum verò cum consummatum fuerit generat mortem. Iac. j. Vndè Sap. iij. Sapientiam & disciplinā qui abiicit, infelix est, & vacua est spes illorū, & labores sine fructu, & inutilia opera eorū. Imò Sap. iij. fructus illorum inutiles & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Hinc Dominus conqueritur, Hie. ij. Ego plantaui te vineam electam, omne semen verum, quomodo conuersa es mihi in prauum vinea aliena? Esa. v. Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas. Ideo Pro. j. Tunc inuocabunt me & non exaudiam, mane consurgent, & non inuenient me, eò quòd exosam habuerint disciplinā, & timorem Domini nō susceperint, nec acquieuerint cōsilio meo, & detraxerint vniuersæ correctioni meæ. Comedent ergo fructus viæ suæ, suisq; consilijs saturabuntur. Ideo admonet, Eccle. vj. Non te extollas in cogatione animæ tuæ velut taurus, ne fortè elidatur virtus tua per stulticiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquareis velut lignū aridū in heremo. Iudas. Hi sunt in epulis suis maculæ conniuantes, sine timore semetipsos pascētes, nubes sine aqua quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, in fructuosæ, bis mortuæ. Nā à Deo maledicuntur. Mat. xxj. Videns sici arborē vnam secus viam venit ad eam, & nihil inuenit in ea nisi folia tantum, & ait illi, Nunquam ex te fructus nascatur in sempi-

AD ROMANOS.

138

in sempiternum, & arefacta est continuo sicut nea. Mar. iij. Iam enim securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Osiendit itaq; aliunde esse malitiæ primordia, nimirum ex cogitationibus agentibus, non ex membris illarum motu adactis. Ipsa quippe anima locum obtinet artificis, carnis verò natura instar citharæ habet, non aliter sonans quàm ipse artifex coegerit. Nunc autem cum Christo commortui & consepulti, Ro. vj. soluti sumus à lege mortis, mortē temporalem transgressoribus infligens. Hæb. x. Irritam quis faciens legem Moli, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Sic & iram operabatur. Ro. iij. vndè sub ea in peccatis viuentes non viximus, sed mortui fuimus, & tamen in ea detinebamur vsq; ad tempus præfinitū, Gal. iij. Priusquā veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem quæ reuelanda erat. Itaq; seruendum, per nouitatem spiritus quem à Deo ceu nuptiale pignus accepimus. Ephel. j. Olim namq; haud facile virtus poterat vindicari, cū Adā in corpore mortali pleraq; naturæ vitia exceperet: nūc verò Christi munere in baptismi ablutione natura hæc nostra per spiritū est obliuata, qui nos innouauit, & iuniores effecit, & à literæ infirmitate liberauit: propterea in veteri testamento perrarus erat hominum celibatus, nunc vero innumeri, qui non modo veneris abstinentiā, sed etiā mortis contemptū

T ij pepere

ANT. KONINXSTEIN,

pepererunt. In hoc cognouimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quoniam de spiritu suo dedit nobis. Ioan. iij. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternā. Ioan. vii. Qui sitit veniat ad me & bibat. Qui credit in me, sicut dicit scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autē dixit de spiritu quē accepturi erant credentes in eū. Hinc iustus ligno cōparatur. Psal. xcj. Iustus vt palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur. Plantati in domo Domini, in atrijs domus Dei nostri florebut. Hic. xviij. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius, & erit quasi lignū quod trāsl plantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas, & non timebit cū venerit æstus, & erit folium eius viride, & in tempore siccitatis non erit sollicitū, nec aliquando desinet facere fructum. Hinc Gal. vj. Bonū autē facientes non deficiamus: tēpore enim suo metemus non deficientes. Nam Sap. iij. Bonorum laborū gloriosus est fructus. Vndē admonet Hæb. xij. In disciplina perseverate, tanquā filijs offert se vobis Deus. Omnis autem disciplina in præsenti quidē videtur nō esse gaudiū, sed mœroris, postea autem fructum pacatissimū exercitatis per eam reddet iustitiæ. Sicut ergo qui seruit virtutibus, fructificat vitæ æternæ, quam acquirit, sic qui seruit vitijs, mortem sibi acquirit æternam. Gal. vj. Nolite errare, Deus non irridetur, quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat

AD ROMANOS.

139

seminat in carne sua, de carne metet & corruptionem, qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Mat. vij. Non potest arbor bona malos fructus facere, neq; arbor mala bonos fructus facere. Non ergo seruiamus in verustate literæ condemnantis. ij. Cor. iij. Litera occidit, spiritus autem viuificat, sed in nouitate spiritus adiuuantis. Ro. viij. Ipse enim spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Psal. 50. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis. Sic enim pollicitus fuit, Ezech. xxxvj. Dabo vobis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri. Et auferam cor lapideū de carne vestra, & dabo vobis cor carneum, & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea custodiatis, & opere mini. In verustate literæ seruit, qui circumcissionem carnaliter seruat & sabbatum, in legis obseruantia salutē ponens: sed in nouitate spiritus, qui cor circumcidit à vitijs, & sabbatissimum agit à peccatis, & cætera legis spiritualiter seruat & intelligit. Ro. x. Finis legis Christus ad iusticiam omniconcedenti.

Quid ergo dicemus, lex peccatum est? Absit. C
Sed peccatum non cognoui nisi per legem. Nam concupiscentiam nesciebā, nisi lex diceret, non concupisces. Occasione autē accepta peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscentiam. Sine lege enim peccatū mortuum erat,

ANT. KONINXSTEIN,

erat, ego autem vivebam sine lege aliquando.
sed cum venisset mandatum, peccatū reuixit.
Ego autem mortuus sum, & inuictum est mihi
mandatū quod erat ad vitā, hoc esse ad mortem.
Nam peccatū occasione accepta per mādatum
seduxit me, & per illud occidit. Itaque lex qui-
dem sancta, & mandatū sanctum, iustum, &
bonum. Quod ergo bonum est, mihi factum est
mors? Absit. Sed peccatum ut appareat pecca-
tum, per bonum operatum est mihi mortem, ut
fiat supra modum peccans peccatum.

Ponit hic secundò legis diuersam operatio-
nē. Ne quis ex dictis legem calumniaretur malā,
quemadmodū Manichæus, qui à diabolo scri-
psit traditam. Principālē legis ostendit opera-
tionem, nempe peccatum ostendere & coercere.
Vndē tria ponit. Primū est. Culpæ demonstratio.
Antequā autē prober, simpliciter negat, legem
autore peccati, docens vel faciens homines pec-
care. Nā lex naturalis sic fuit in cordibus homi-
nū ex peccato originis, & assiduitate peccadi ob-
fuscata, ut multa crederent licita, quæ tamē erāt
mala, sicut idololatriā, fornicationē, &c. dñi suis
quisq; cupiditatibus obediens putat sibi licere
quod valde liber. Psal. xliij. Dominus de cœlo
prospexit super filios hominum, ut videat si est
intelligens aut requirens Deū. Corrupti sunt &
abominabiles facti sunt in studijs suis, non est
qui

AD ROMANOS.

148

qui faciat bonum, non est vsq; ad vnū. Ideo data
est lex peccatum ostendens & arguens. Pro. vj.
Mandatū lucerna est, & lex lux. Psal. cxvij. Lu-
cerna pedibus meis verbū tuū, & lumen semitis
meis. Ponit autē exemplū de cōcupiscentia, quā
homines, non esse peccatū existimabant, rectum
ducentes illud concupiscere, quo frui dulce sit:
Deus autē qui scrutatur corda & probat renes,
Hie. xviij. eam pro peccato habet. Exo. xx. Non
concupisces domū proximi tui, nec desiderabis
uxorē eius, non seruū, non ancillā, nō bouē, non
asinū, nec omnia quæ illius sunt. Aug. Bona est
lex quæ dum concupiscentiam prohibet, omnia
mala prohibet. j. Timo. vj. Radix omnium malorum
est cupiditas. Non putabant autē homines con-
cupiscentiam, & inde orientia peccata tanta, ut
morte æterna plecterentur. Secundū, Concu-
piscentiæ excitatio. Quanquā enim lex ad hoc
adhiberetur, ut peccata coerceret. Gal. iij. Lex
propter transgressionē posita est. j. Tim. j. Scien-
tes hoc, quia lex iusto non est posita, sed iniustis
& non subditis, impijs & peccatoribus, nostro
tamen vitio res in diuersum exijt. Nam pecca-
tum, non lex occasionem accepit, & operatū est
omnem concupiscentiā, tam carnis, quā sub-
stantię temporalis. Sicut Deus bonā arborē fecit,
& præceptum bonum dedit, & vitale quidem,
Serpens verò sua nequitia & astutia hinc occa-
sionem accepit inducendi Adam ad peccatum,
sic est & de lege postea lata. Nam antea pec-
catum non credebatur imputari apud Deum,
T iij quanquam

ANT. KONINXSTEIN,

Quaquam imputaretur, nec tanta erat praua-
ricatio, cum non esset lex. Ro. iij. Iob xxij. Nu-
bes latibulū eius, nec nostra considerat, & circa
cardines cœli perambulat. Sed Psal. xcij. Intel-
ligite insipientes in populo, & stulti aliquando
sapite. Qui plantauit aurē nō audiet, & qui sinxit
oculum non considerat. Ego autem (in se natu-
rā depingit humanā) sine lege, non naturali quā
& gentes habent, sed Moysi securus uiuebā, quali
non esset Deus actus iudicans hominum, quare
impunē liceret peccare, & uiuere me credebam
rectē, cum penē omnibus vitijs seruirem. Iob xi.
Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam
pullum onagri se liberum natū putat. Sed cum
venisset lex verans peccare, peccatum non so-
lū coercitum non est, verū etiam reuiuiscere
visum, nouumq; vigorem accipere. Dum enim
prodit peccatum, nec addit robur quo vitijs re-
pugnemus, libido peccandi magis iritatur, vt
est hominum ingeniū ad ea magis propensum,
quæ fuerint interdicta: sic & frigidius ea ama-
mus, quibus vbi libeat potiri phas sit. Sic & Pha-
rao Israelem persequitur fugientē. Eccle. ij. Fill
accedens ad seruitutē Dei, sit in timore, & præ-
para animam tuam ad tentationem. Ego autem
quaquam mihi videbar uiuere, tamen mortuus
eram, quod per legem agnouī, quia per manda-
tum quod ad vitam erat, peccatum mihi mor-
tem operatum est. Legis enim intentio erat, vt
ad vitam traduceret, eoque tradita est. Leuit.
xviij. Custodite leges meas atque iudicia, quæ
faciens

AD ROMANOS.

141

faciens homo viuet in eis. Bar. iij. Audi Israel
mandata vitæ. At si ex ea mors defluxit, nō pro-
pterea illa culpanda, sed peccatum, hoc est, im-
petus ille qui ad malum defertur, & corruptus
ille & voluptarius animus. Sic & culpa nō ad-
scribenda medico, sed ægroto qui pharmaco
male est vsus. Propensio autem ad peccandum
instita, occasione accepta ex lege, illexit me ad
peccandū, & per peccatum occidit. Iac. i. Vnus-
quisq; tentatur à concupiscentia sua abstractus
& illectus, deinde concupiscentia cum conce-
perit parit peccatum, peccatum verò cum con-
summatum fuerit generat mortem. Deut. xxxij.
Incrassatus est dilectus & recalcitrauit, increas-
satus, impinguatus, dilatatus. Dereliquit Deum
factorem suū, & recessit à Deo salutarī suo. Ter-
tiū innocentia conseruatio. Ideo enim lex data
vt innocentes redderet. Psal. xviij. Lex Domini
immaculata cōuertens animas, testimoniū Do-
mini fidele, sapientiam præstans paruulis. Lex à
mandato differt, tanquam à particulari vniuer-
sale. Leges enim partim dogmata sunt, partim
mādata quæ in operibus versantur. Mandatum
sanctum quantum ad ceremonialia, quibus ho-
mines ad diuinū cultum ordinantur. Leuit. xix.
Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus
Deus vester. Iustum quoad iudicialia quibus
ordinantur ad proximum. Psal. xviij. Iustitiæ
Domini rectæ, iustificantes corda. Pro. viij. Iusti
sunt omnes sermones mei, & non est in eis pra-
uum quid. Et bonum quantum ad moralia.
Psal.

ANT. KONINXSTEIN,

Psal. cxvij. Bonum mihi lex oris tui, super milita auri & argenti. Quod enim malum prohibet, id bonum sit oportet. Si ergo bona est, quomodo mihi mortem peperit, quæ utique à peccato gigni solet? Sap. xvj. Homo per malitiam occidit animā suā. Absit. Non enim potest quod per se bonum est, & viuificum, causa esse mali & mortis. Mat. vij. Non potest arbor bona malos fructus facere. Non enim lex, sed peccatum nobis exitium dedit, quod adeo malum est, ut rem per se bonam in perniciem verterit, quod ex hominis prouenit malitia & demonis nequitia. Bed. Vbi non est gratia liberatoris, auget peccandi desiderium prohibitio peccatorū. Ex hoc evidens factum est, quā res scelestā sit peccatum, cuius vitio quæ optima sunt cedant in rem pessimā: atque id ut accideret, legis præceptum occasio fuit, in culpa nō fuit. j. Tim. j. Scimus autem quia bona est lex, si quis ea legitimè utatur. Si enim lex esset in culpa, quod peccatum ex ea occasionem accepit, inueniretur & in nouo testamento idē fieri. Io. xv. Si nō venissem & locutus eis non fuisset, peccatū non haberent. Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Hæbr. x. Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur, quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ cōtumeliā fecerit. Habet enim & peius supplicium occasio suam.

AD ROMANOS.

142

suam, per exhibitum malus beneficium.

Scimus enim quia lex spiritualis est, ego D autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Quod enim operor non intelligo, non enim quod volo bonū hoc ago, sed quod odi malum illud facio. Si autem quod nolo illud facio, consensio legi quoniam bona est. Nunc autem iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Scio enim quod non habitat in me, hoc est, in carne mea bonū. Nam velle adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: non enim quod volo bonum hoc facio, sed quod nolo malum hoc ago. Si autem quod nolo illud facio, iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem volentem mihi facere bonum quoniam mihi malum adiacet, Condelector enim legi Dei, secundū interiore hominē Video autē aliā legē in mēbris meis repugnantē legi mentis meæ, & captiuantē me in lege peccati, quæ est in mēbris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christū Dominū nostrū. Igitur ego ipse mente seruius legi Dei, carne autem legi peccati.

Nunc tertiū ponit legis dignam commendationē. Est enim spiritualis, hominē ordinans secundum

ANT. KONINXSTEIN,

secundum instinctum spiritus & rationis, à peccatis vniuersis abducens & ad virtutem inducens. Hinc digito Dei scripta, Exo. xxxij. & spiritualiter non carnaliter intelligenda. ij. Cor. iij. Litera occidit, spiritus verò viuificat. Vnde primò ponit hominis calamitatem, quia carnalis. j. Cor. iij. Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis. Tria consideranda. Primò quoad naturam. Infelicitas, quia nudus ingressus. Iob j. Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus reuertar illuc. j. Timo. vj. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre quid possumus. Hinc diuiti dicitur. Luc. xij. Stulte hac nocte reperent à te animam tuam, quæ autè parasti cuius erunt? Iob xxvij. Diues cum dormierit, nihil secum auferet, aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Miserimus progressus. Iob. xiiij. Homo natus de muliere breui viuens tempore, repletur multis miserijs. Eccle. xl. Occupatio magna creata est omnibus hominibus, & iugum graue super filios Adæ, à die exitus de ventre matris eorum, vsq; in diem sepulturæ in matrè omnium. Vnde Eccle. ij. Quid enim proderit homini de vniuerso labore suo & afflictione spiritus, quo sub sole cruciatus est. Cuncti dies eius doloribus & erumnis pleni sunt, nec per noctem mente requiescit. O misera cōditio. Gen. iij. Quia audisti. Sequitur in Iob xiiij. Qui quasi flos egreditur, & cōteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodè statu permanet.

AD ROMANOS.

343

permanet. Sap. ix. Cogitationes mortalium timida, & incertæ prouidentia nostræ. Psal. cxliij. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt. Hinc Sapien. v. Quid nobis profuit superbia nostra, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquā nuntius præcurrens, sic & nos nati continuo desuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno ij qui peccauerunt. Incertus exitus. Eccle. ix. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo cum eis extemplo superuenerit. Hinc Eccle. x. Quid superbis terra & cinis? Imò Gen. ij. Formauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ. Ideo j. Pet. j. Omnis caro fœnū, & omnis gloria eius tanquā flos fœni. Iac. j. Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnū, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperijt. Ita & diues in itineribus suis marcescet. Secundò quoad culpam, Pronitas ad malū, quia venundatus sub peccato, sequens instinctum carnis & sensualitatis, ex præuaricatione primorum parentū peccato obnoxius, & longa iam peccandi consuetudine ad inhonestam procliuem. Quando enim corpus mortale factum est, concupiscentiam quoq; necessariā deinceps accepit omnium malorum radicem. Sap. ix. Corpus quod corrumpitur aggrauat animā, & deprimit terrena

ANT. KONINXSTEIN,

terrena inhabitatio sensum multa cogitantem.
Vt enim filij leprosi cum lepra concipiuntur
& nascuntur, sed potentiali, quæ se suo tempore
manifestat & sit actualis. Sic omnes filij Adam
cum peccato carnis & concipiuntur & nascun-
tur, non actuali, sed potentiali, quod suo tem-
pore suas vires in corpore promit, & multi-
plices concupiscentias contra spiritum suscitatur.
Omnes filij dico Adæ, quos benedictio & gra-
tia aut omnino non præuenit, aut non sanat.
In se transformatur infirmorum figuram, vt in-
firmos lucrifaciat, ne pusillanimes effecti de-
speremus. Quod enim operor sensualitate vi-
ctus, non agnosco: vitijis exæcatus quibuldam
tenebris corripior, & nescius sum quæadmodum
rapiat me delictum. Non ignorantia & facti im-
prudentiæ præfert, sed angi se potius, & insidias
perpeti, & dolos, & inuitum arripi fatetur. Bonum
voluntas vult suapte natura, nos carne opera-
mur, sed infirma, & vbi infirmitas potius ope-
rari videtur quam caro: vult enim homo sub
gratia constitutus mentem à prauis concupiscentiis
conseruare, sed hoc bonum non agit propter
motus insurgentes concupiscentiæ inordinatos,
in appetitu sensitivo. Gal. v. Caro concupiscit
aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, vt
non quæcunque vultis faciatis. Ex hoc legem
probat bonam, quæ vetuerit malum, quod ra-
tio ipsa naturalis damnat. Quod enim malum
prohibet, ipsum bonum sit oportet. Declarat
itaque vnde sit quod non obtemperat menti, legi
consent.

AD ROMANOS.

144

consentienti, quæ à vitijis auocat, & ad honesta
prouocat: nempe ex peccato quod habitat in
carne. Gen. viij. Sensus & cogitatio cordis hu-
mani ad malum prona sunt ab adolescentia
sua. Obseruandum hic, quod in homine duo
sunt, ratio & sensualitas, quæ alio nomine di-
cuntur spiritus & caro, homo interior & exte-
rior. Per rationem verò, homo est homo, quæ à
brutis distinguitur, quæ imaginationibus &
memorijs viuunt. Igitur quod homo ratione agit
id propriè dicitur agere, sed non quod impulsu
sensualitatis, quia non conuenit ei secundum
quod homo, sed in quantum conuenit cum
brutis. Tertiò quantum ad gratiam, difficultas
ad bonum. Non enim residet in corporis potestate
quod bonum est, hoc est habitus inclinans ad
bonum, sed potius ad malum, fomes & concu-
piscencia. Hic. Quocumque pergo, semper hostem
meum mecum porto, qui & domesticus est. Separat
affectum mentis à desiderio carnis, in qua nihil
est boni, quia semper delectatur carnalia opera
perficere. Nam velle adiacet, quia iuxta rationis
instinctum placet lex ad honesta vocas, adestque
voluntas faciendi, sed non adest facultas præ-
standi, quia consuetudine peccandi grauatur
homo, vt facilius peccato, quam legi obtemperet.
Inest voluntas non concupiscere, sed vt totali-
ter non concupiscam, non inuenio in me. Orige.
Verbi causa. Velle non irasci, idque voluntate
apud se definire, verum quia longo vsu, & con-
suetudine diutina, vitium iracundiæ dominatum
est, ob-

ANT. KONINXSTEIN,

est, obstitit voluntari & proposito, & insolita sibi rursus itinera vis furoris erumpit. Itaque is mox non consequitur quod vult bonū, scilicet, non irasci, sed quod execratur, scilicet iracundia. Sic & de reliquis vitijs. August. Nihil est tam in hominis potestate constitutū, quā hominis voluntas, quæ à Deo nobis inserta est. Phil. ij. Deus est enim qui operatur in nobis & velle & persicere pro bona voluntate. Nam ex operatione diuinæ gratiæ, homo non solum bonum vult, sed etiam facit. Psal. cxvij. Concupiuit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. Fit autem dum plus valet cupiditas ad turpia pellicens, quā ratio ad honesta inuitans, ut non id faciam quod cupio, nempe honestū, sed id potius quod damno, nempe malum. Si autem quod nolo secundum rationē, raptus voluptate facio, quia inuitus, & præter rationē facio, non ego facio, sed ipsa potius peccandi vis, insita crassiori parti meæ. Dicitur fomes habitare in homine, quia quādiu viuit homo, minui potest finiri non potest. Ostendit nunc secūdo legis diuersitatem, quatuor legū species ponendo. Inuenio legē consonam mihi, volenti facere bonū secundum legis naturalis dictamē, cui lex diuina consonat prohibens malum, & præcipiens bonū, sed malum adiacet mihi, quod intelligo dum legi parere volo, cuius necdum actus sublatu est. Est enim lex diuina quæ nō instituit quid sit factu decorū. Psal. cxvij. Quomodo dilexi legē tuam Domine, tota die meditatio mea est. Psal. cxliij. Qui

AD ROMANOS.

145

Quis est homo qui timet Dominum, legem statuit ei in via quā elegit. Huic condelectatur lex mentis, rapit enim ad se vis honesti, quod est in lege. Tertia membrorum exterioris hominis, quæ est voluntas ad mala procliuus, consuetudine quadam obfirmata, quæ originaliter consistit in appetitu sensitivo, sed diffusiue inuenitur in omnibus membris quæ deseruiunt concupiscentiæ ad peccandum. Hæc repugnat legi mentis, id est, naturali, & rationi, ac præualens captiuat in legem peccati & tyrannidem. Adeo enim penitus est insita carni peccandi procliuus, tantūq; valet consuetudo, iam velut in naturam versa, ut ceu captiuus quispiam nolens ac reluctans, tamen ad peccatum pertrahatur. Quarta peccati quæ lege Dei & naturali obstitit, & diaboli opera suadet, cuius tanta tyrannis & potentia, ut neque naturalis, neque Mosaica vincere possent, quam legem ob id appellat, quia illi obtemperant homines, & relinquere verentur tanquam legem acceperint. Huic qui obtemperant, mortem acquirunt. Iac. j. Peccatum cum consummatum fuerit, generat mortem. Tercio inducit numinis benignitatem. Nam non solum non exigit à nobis poenā, sed totū nobis donauit, & à tantis periculis eripuit, quod lex ipsa non posuit quamquam spiritualis & sancta conscientia non sufficit, & si legi Dei cōdelectaretur. Vnde ergo spes aliqua salutis? An non merito quis tam dura necessitate pressus cum Apostolo exclamet. O me hominem infelicē, tam molestæ seruitutis obstrictum,

ANT. KONINXSTEIN,

obstrictum, quis me liberabit ab hac carne, tot adfectibus, tot vitijs, tot pugnis obnoxia, semperq; ad mortē pertrahente. Verē infelices. Pro. xiii. Miseros facit homines peccatum. Corpus mortis quia declinat ad mortē naturæ, inclinatur ad mortem culpæ, quam sequitur mors gehennæ. Sancti verō relurgunt in corpore incorruptibili. j. Cor. xv. Gratias igitur agit Deo, quod Christus poenas nostras exoluit, & idoneos ad maiorem iustitiæ cursum effecit, ac capaces eorum quæ futura sunt, cuius præsidio resistere possumus peccato, & non per legem. Ioan. j. Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Igitur ego ipse vnus & idem mente cupio honesta, & ad superiora enitor, inclinatione autem sensualitatis serui legi peccati, in quantum caro secundum legem carnis mouetur ad concupiscendum, malignus spiritus suggerit, caro delectat, & sic homo legi peccati seruit. Verbi causa, irascitur quispiam, lex huius concupiscentiæ, quæ ex peccato & infirmitate nascitur, carnis est vlcei & lumere vindictam, lex Dei non quærere vltionem. Leuit. xix. Non quæres vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Videns mulierem formosam, ex infirmitate carnis concupiscentia surgit: lex huius concupiscentiæ est fornicari, Lex Dei contra. Exo. xx. Non mechaberis. Si nunc concupiscentiæ legem sequeris, consummatur peccatum, quod consummatum generat mortem. Iaco.

AD ROMANOS.

146

Iaco. j. Perinde ac si febre intollerabiliter estuas, huius intollerabilis æstus lex est, algida biberis: si biberis, morbum consummas & paras tibi mortem. Anima verō quum non ex tra-duce ab Adam, sed immediate à Deo creata sit recta, arbitrium habet vt angelus, quo se incuruare potest, & carni Adæ vt seruii sponsæ copulata, seruitutis subit conditionem, obligationis obnoxia. Non enim est in quo creetur nisi in carne Adæ, & carne quidem læsa & infecta, nisi Deus animæ domicilium benedictione præueniat, antequam etiam animam creet. Ab hac tamen obligatione & seruitute gratia Christi liberat, & in sua carne infirmitatem, & peccatum nostræ carnis mortificat.

CAP. VIII.

Nihil ergo damnationis est ijs, qui sunt in Christo Iesu, qui non secundum carnem ambulant. Lex enim spiritus vitæ, in Christo Iesu liberauit me à lege peccati, & mortis. Nam quod impossibile erat legi, eo quod infirmabatur per carnē, Deus filiū suū misit in similitudinē carnis peccati, & de peccato dānauit peccatū in carne, vt iustificatio legis in nobis impleretur, qui non secundū carnē ambulamus, sed secundum spiritum. Qui enim
V ij secundum

ANT. KONINXSTEIN,

secundum carnē sunt, quæ carnis sunt sapiunt, qui autem secundum spiritum sunt, quæ spiritus sunt sentiunt. Nam prudentia carnis, mors est: prudentia autē spiritus, vita & pax: quoniam sapientia carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

In præcedenti ostendit quemadmodum peccatum hæreat in natura, & quomodo per gratiā Christi liberamur à peccato & lege, nunc ostēdit quod firmiter Christo, per quem liberati sumus, sit adhærendum, & tria ponit. Primum est. Vilitas, quia nihil damnationis. Iob. xxxiiij. Ipso concedente pacem, quis est, qui cōdemnet? Vbi tria indicat, Culpæ remissionem. Nam & si nonnullæ reliquæ pristinæ seruitutis in nonnullis residēt, pio tamē studio eas superabunt, ne labantur in graue crimen ob quod damnari mereantur ij qui semel Iesu Christo per fidem & baptisimū sunt insiti. Gal. iij. Quicumq; in Christo Iesu baptizati estis, Christum induistis. Hinc primus motus habet, quod non sit mortale peccatum, quod rationem nō attingit, in qua ratio peccati impletur, hæret quidem peccatū in carne, sed propter Christum nō impuratur ad culpam, quod consequenter declarat. Lex, inquit, spiritus, quæ est lex fidei in Christum, quæ à quibuscunq; accepta est, & spiritū sanctum abundē suppeditat, quem lex Moisi dare non potuit.

Gal.

AD ROMANOS.

147

Gal. iij. Hoc solum à vobis volo discere, ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Vnde Act. x. Adhuc loquente Petro, cecidit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum. Lex verò spiritualis dicitur, quia præcepta dat, per quæ non peccetur, quia qui non peccat, spiritualis vocatur, emulus spirituum cœlestium, sed nō vitæ, quia reis morte, peccata remittere non potest, vt viuificet mortuos. Lex autem noua vitæ parens est. ij. Cor. iij. Litera enim occidit, spiritus autē viuificat. Facit enim viuere in virtutibus, & peccata remittendo in vitam perducit æternam. Psal. lxxxiiij. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Nam liberat à lege peccati, & comite eius morte. Ro. vij. Nam peccatum occasione accepta per mandatum seduxit me, & per illud occidit. Vnde contra legem peccati, lex spiritus, contra legem mortis lex vitæ, & hoc in Christo Iesu, qui spiritus non præstatur nisi fidelibus. Sicut enim spiritus naturalis non pertinet ad membrum, quod non habet cōnexionem ad caput, ita spiritus sanctus non p̄uenit ad hominem qui non est capiti, hoc est, Christo iunctus. j. Ioan. iij. In hoc cognouimus quoniam in eo manemus & ipse in nobis, quoniam de spiritu sancto suo dedit nobis. Secundo iustitiæ impurationē. Nam quod impossibile erat legi, à peccatis mundare, gratiam dare, & ad regnum intrudere, eo quod infirma erat per carnales obseruantias, quibus iuxta cōscientiā perfectum

V ij

facere

ANT. KONINXSTEIN.

facere non poterat seruientem. Hæbr. ix. quare iustitiæ carnis ibidem nominantur. Sic & propter infirmitatem carnis quæ in homine infecta erat per peccatum, quæ lege non tollabatur, sed iritabatur. Roma. vii. Quoniam ergo necessarium erat precium quod redimeremur, misit Deus filium, in similitudinem carnis peccati, Peccati enim carnem non habuit sicut nos, qui in peccato concipimur. Psal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Nascimur. Iob xv. Ecce nemo mundus à forde, nec infans cuius est vnus diei vita super terram. Roma. iij. Omnes peccauerunt & egent gloria Dei, Nec sine peccato viuimus. j. Ioan. j. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est. Ipse verò de spiritu sancto conceptus. Matth. j. Quod in ea natum est, de spiritu sancto est. Sanctus natus. Lucæ j. Et quod nasceretur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Ideo Esa. liij. Eo quod iniquitatem non fecerit, neque dolus fuerit in ore eius. Veram tamen carnem habuit passibilitatibus subiectam ex peccato contractis, fame, siti, &c. Hæb. ij. Debuit per omnia fratribus assimilari, vt misericors fieret. Imò & inter facinorosos, vt facinorosus passus. Luc. xxij. Esa. liij. Tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis deputatus est. Nā factus est hostia pro peccato. ij. Cor. v. Eum qui nō nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit,

AD ROMANOS.

148

fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in illo. In carne sua, vt ea ipsa caro quæ à peccato depressa delecta fuit, tam illustrem aduersus peccatum victoriam reportaret. j. Pet. ij. Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignū. Vt iustitia lege promissa, & figurata sed non exhibita, in nobis perficeretur. Roma. x. Finis legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Vtebantur ceremonijs, non vt precio pro peccatis, sed spectaculis quæ admonebant de venturo Christo. Non enim propter illas suas ceremonias conquebantur remissionem peccatorum, sed per fidem in Christum. j. Cor. j. Qui factus est nobis sapiētia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Sed quibus hoc donum contingit? nempe ipsi qui sunt in Christo Iesu. Sed quia aliqui post acceptam gratiam baptismi propria locordia peccant, addit, qui non secundum carnem ambulant. j. Ioan. ij. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare. Nō enim sufficit à malis abstinere, sed oportet etiam in bono proficere, hoc est, secundum spiritum ambulare, qui non solum mentē illuminat. j. Io. ij. Vnctio eius docet vos de omnibus, sed & affectum inclinat ad recte agendum. Psal. cxlij. Spiritus tuus bonus deducet me in terrā rectam. Quid autem sit secundum carnē ambulare vel spiritum, & quis fructus, declarat. Qui carnales sunt, quæ carnis sunt curant, ipsamque præferunt vitæ sempiternæ, & hæram faciunt animæ. j. Cor. ij. Animalis homo non percipit ea quæ sunt

ANT. KONINXSTEIN,

Spiritus Dei. Sed quis fructus? Prudentia carnis mors est, quæ curiose nouit inuenire media ac commodata, ac studiose exequi ea, ad quæ propria cum concupiscentiis impellit infirmitas, hoc est peccatum. Sic & in credendis non uult credere nisi quod carnali subiacet intellectu. Mors ergo est culpæ, quæ subsequitur mors gehennæ, & nonnunquam causa mortis naturæ, sicut claret in Achitopel, cuius consilium erat quasi si quis cõsulisset Deum, ij. R. xvj. Videns autem consilium suum contra Dauid, prudentia Chusi dissipatum, disposita domo sua, laqueo interijt, ij. R. xvij. Hinc Esa. v. Væ qui sapientes estis in oculis uestris, & coram uobismetipsis prudentes. Ratio est, quia inimica est Deo, retrahens à Dei obediẽtia. Eccles. xix. Omnis sapientia timor Dei, & in illa timere Deum, & in omni sapientia dispositio legis. Et non est sapientia neque disciplina, & non est cogitatus bonus peccatorum prudentia. Legi enim Dei nõ est subiecta, quamdiu sic manerit. Ipsum enim vitium auersio est à Deo, & eius legi. Mat. vij. Non potest arbor mala bonos fructus facere. Potest tamẽ homo malitiam immutare, & se Deo subijcere. Ro. vj. Fuiſtis serui peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis. Nunc uero liberati à peccato, serui autem facti Deo. Hinc j. Cor. iij. Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat ut sic sapiens. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deum. Nam animum eleuat. j. Cor. viij. Scientia

AD ROMANOS.

149

Scientia inflat, alios præ se cõtemnẽdo. Ideo Ro. xij. Nolite prudentes esse apud uosmetipsos. Pro. iij. Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. Intellectum excæcat. Mat. xj. Confiteor tibi Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Nam sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Hic. iij. Hinc Ro. xvj. Volo uos sapientes esse in bono, & simplices in malo. Affectum deformat, terrenis immergens, & æterna postponens. Baruc. iij. Filij Agar exquisierunt scientiam quæ de terra est. Vnde Dominus conuerſatur. Luc. xvj. Filij huius sæculi prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt. Proximũ supplantat. Vnde Gen. iij. Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ, quæ fecerat Dominus Deus. Huius inuidia mors introiuit in orbẽ terrarum. Imitantur autem illum qui sunt ex parte illius. Ideo dicitur terrena, animalis, & diabolica. Iac. iij. Postremo supplicium aggrauat. Cui enim multum commẽdauerunt, plus petent ab eo. Ille enim seruus, qui cognouit uoluntatẽ Domini sui, & non se præparauit, & nõ fecit secundum uoluntatẽ eius, vapulabit multis. Iac. iij. Scienti bonũ & nõ faciẽti peccatũ est illi. Contra qui secundum spiritũ sunt, solliciti sunt illa facere quæ Deo placet, ad quæ diuina mouet uirtus. Dicitur prudentia spiritus quia à patre spirituum, & quia hominẽ in uita ordinat spirituali. Iaco. iij. Quæ de sursum est sapientia, primum quidem

ANT. KONINXSTEIN,

quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis cōsentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, iudicans sine simulatione. Optime ordinat hominē ad Deū per innocentiam reddēs pudicum, & recedere à malo. Eccle. iij. Cor sapiens & intelligibile abstinebit se à peccatis, & in operibus iustitiæ successus habebit. Prouerb. xliij. Sapiens timet, & declinat à malo, stultus profilit, & confidit. Pacifica, quia per elationem se à Deo non seiungit. Eccle. x. Initium superbix hominis, apostatare à Deo, quoniam ab eo qui fecit illum recessit cor eius, quoniam initium omnis peccati superbia. Ideo lob xxij. Acquiesce igitur ei, & habeto pacē, & per hoc habebis fructus optimos. Iac. iij. Fructus iustitiæ in pace seminatur, facientibus pacem. Ad seipsum ordinatur per modestiam. Pro. ix. Relinquitte infantiam, & venite & ambulate per vias prudentiæ. Iac. iij. Quis sapiens & disciplinatus inter vos, ostendat ex bona cōuersatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Phil. iij. Modestia vestra nota sit omnibus hominibus, Dominus prope est. Reddit etiam suam sibilem. Pro. xij. Via stulti recta in oculis eius, qui autem sapiens est audit consilia. Quo contrā Luc. vij. Pharisei autem & legisperiti spreuerūt consilium Dei, in semetipsis. Pro. j. Quia vocauit & renuistis, extendi manū meam, & non fuit qui aspiceret, despectistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsannabo cū vobis id quod

AD ROMANOS.

150

quod timebatis aduenerit. Quod ad proximū, per concordia, quia quæ bonis placere videt, tibi non displicent, neque grauātē cedit meliora docenti. Ro. xij. Idiplum inuicē sentientes, nō alra sapientes, sed humilibus cōsentiētes. Misericordiam, erga lapsos & errantes, leniter tolerans & nihil non tentans vt relipiscant, neque vnquā cessat de omnibus bene mereri. Mat. xxiiij. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quē constituit dominus super familiā suā, vt det illis cibum in tēpore. Beatus ille seruus quē cū venerit dominus, inuenerit sic facientē. Plena, inquit, fructibus bonis. Pro. vj. Vade ad fornicam o piger, & considera vias eius, & discas sapiētiam, quæ cum non habeat ducem nec præceptorem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Hinc satux virgines exclusæ fuerunt. Mat. xxv. j. Pet. iij. Estote prudētes & vigilate in orationibus, ante omnia autē mutuā in vobismetipsis charitatē continuā habentes, quia charitas operit multitudinē peccatorū. Vnde sequitur, iudicans sine simulatione, ex animo syncero bene volēs omnibus, neminē dānat, sanandi quē dānandi studiosior. Iac. v. Fratres mei si quis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum, scire debet quoniam qui conuerit fecerit peccatorem ab errore vigi sue, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Vide nunc fructum, quia vita & pax. Gal. vj. Qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitā æternam. Sic & pax multa diligētibus legē Domini, & nō est illis scandalum.

ANT. KONINXSTEIN,

scandalum. Psal. cxviii. Qui autē in carne sunt, Deo placere non possunt. Non naturam sed vitam carnalem & mundanā, delictis luxuriamque ple-
nam, quæ totum hominem carnem facit, designat. 1. Cor. iiij. Cum enim sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis. Etenim ad Noe ait. Gen. vi. Non permanebit spiritus meus in homine in eternū, quia caro est. Atqui & ipse Noe carne circumdatus erat, verū hoc non erat crimen illud quod Deum offendebar, naturæ quippe erat, sed quod vitam carnalem susceperant, & carnis affectus, hoc est, malos actus eorum quæ semper mala sunt, nec legi Dei subduntur.

C Vos autem in carne non estis, sed in spiritu, si tamen spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter iustificationem. Quod si spiritus eius qui suscitavit Iesum a mortuis habitat in vobis, qui suscitavit Iesum Christum a mortuis, vivificabit & mortalia corpora vestra, propter inhabitantem spiritum eius in vobis.

Hic nunc tertio ponit gratiæ collationem. Non solum enim Deus peccata remittit per fidem in Christum, quapropter ipsum nobis credimus

AD ROMANOS.

357

credimus peccata donari, sed & gratiā, hoc est, spiritum sanctum largitur, qui a carne, hoc est, vitis carnis liberat. De quo tria indicat, Virtuositatem, nam de carnali spiritualementem facit. Vos autem in carne (hoc est carnalibus vitis & desideris quæ militat aduersus animam. 1. Pet. ii.) non estis, inquit: quod hinc constat, quia spiritus Dei habitat in vobis (asserentis est non dubitantis) Christus enim non solum peccati tyrannidem extinxit, sed & ipsam carnem habiliorem, spiritualioremque, non naturam immutatio illius, sed magis erigendo, effecit. Quemadmodum, ferrum in igne ignis sit, permanente tamen natura ferri. Ita & credentium, spiritumque sanctum habentium caro, per spiritus energiam transmutatur, tota iam spiritualis facta, erectaque omnino ac simul cum anima in sublime sublata, quemadmodum auiculæ pennis suis feruntur. Hinc de Ioanne Dominus ait, Ioan. v. Ille erat lucerna ardens & lucens. Nempe igne spiritus sancti, unde & in igneis linguis super discipulos apparuit. Act. ii. Utinā iugiter in cordis nostri altario hic ignis ardeat. Unde & de Helia dicitur. Eccl. xlvij. Surrexit Helias propheta quasi ignis, & verbum ipsius quasi facula ardebat. O quam desiderandus hic spiritus. Sap. vij. Omnium est enim artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens. Necessitatem. Psal. 50. Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Qui enim spiritu Christi vacat, alienus a Christo est. Luc. xj. Qui non est mecum, aduersum

ANT. KONINXSTEIN,

aduersum me est. Vnde filijs Zebedei indigna-
bundis super Samaritanis eū non recipientibus,
& dicentibus. Domine vis dicimus vt ignis de-
scendat de coelo & cōsumat illos, respōdit. Luc.
ix. Nescitis cuius spiritus sitis. Qui Christi spiritū
nō habet, Christi nō est, sed cuius? i. Cor. vj. Quē
conuentio Christi ad Belial, aut quis consensus
tēplo Dei cū idōlis? Vos enī estis tēplū Dei viui,
sicut dicit Deus. Quoniam inhabitabo in illis &
inambulabo inter eos, & ero illorū Deus, & ipsi
erūt mihi populus. Alterū illorū habere necesse
est, vtrūq; impossibile. Esa. xxvij. Coangustatū
est enī strātū, ita vt alter decadat, & p illū breue
vtrūq; operire nō potest. Vult quidē ipse habita-
tor esse cordis, sed nos repellimus, & turpiter ei-
cimur, cū carnis affectus habemus aut actus. Sa. j.
Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictū. Nā spi-
ritus est veritatis. Io. xiiij. & aufert se à cogitatio-
nibus, quę sunt sine intellectu, hoc est carnalibus.
Psal. 31. Nolite fieri sicut equus & mulus, qbus nō
est intellectus. Et corripietur à superueniente ini-
quitate. Hinc admonet Apost. Ephes. iij. Nolite
contristare spiritū sanctū Dei, in quo signati estis
in die redēptionis. Si malignus quietē requirer.
Mat. xij. quantō magis diuinus hic spiritus. Esa.
lxvj. Super quē requiescet spiritus meus, nisi su-
per humilē & quietū, & tremētē sermones meos.
Translatio 70. Sa. xij. O quā bonus & suauis est
Domine spiritus tuus in omnib⁹. Vtilitatē. Viua
quādā & efficax res est spiritus, non ociosa. Vbi
spiritus, ibi & Christus, nam inseparabiliter sibi
ip[s]i

AD ROMANOS.

152

ipsi coheret ipsa Trinitas, omniq; diligētia vnita
est. Si Christus in vobis est, corpus mortuum est
propter peccatū, quia mortale factū. Sa. j. Iniusti-
tia mortis est acquisitio. Ge. ij. In quacūq; die co-
mederis ex eo, morte morieris, spiritus vitā viuūt
immortalē propter iustitiā. Peccato quippe non
existente, neq; mors cōparet: morte verō nō cō-
parente, vita manet insolubilis ac firma. Gal. ij.
Quod autē nunc viuō in carne, in fide viuō filij
Dei, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me.
Nec corpus in æternū mortuū manebit. Si enim
verē spiritus Dei habitat in vobis, nō erit ocio-
sus. Luc. xj. Pater vester cōlestis dabit spiritū bo-
nū petentibus se. Qui ergo suscitauit Iesum. Act.
ij. Hunc Deus suscitauit à mortuis, cuius nos te-
stes sumus, viuificabit & mortalia corpora ve-
stra, quia tēplū Dei. i. Cor. vj. Nescitis quia mē-
bra vestra tēplū sunt spiritus sancti, qui in vobis
est quē habetis ex Deo, & mēbra Christi. i. Cor.
xij. Vos autē estis corpus Christi, & membra de
membro. Qui ergo mēbra non sunt Christi, nec
spiritū Dei habent, resurgēt quidē, sed ad mortē
sempiternā, cū corporibus passibilitati subiectis,
& supplicijs æternis. Iusti verō viuificabūtur ad
vitā immortalē & incorruptibilem. i. Cor. xv.
Oportet enim corruptibile hoc induere incor-
ruptionem, & mortale hoc induere immortalit-
ratē. Quēadmodū enī nō patietur, si quādo vide-
rit spiritū suū splēdētē in te, vt supplicijs tradaris
æternis; ita vicissim nō suscipiet, vt ad spōsum in-
ducat, si illū in te viderit extinctū: quēadmodum
nec

neq. virgines illas admitter. Mat. xxv. Hinc Phil. iij. Nostra autem conuersatio in coelis est, vnde & Saluatorem expectamus Dominū nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostrae, configuratum corpori claritatis suae, secundum potestatem virtutis suae, qua possit subijcere sibi omnia.

D Ergo fratres debitores sumus, non carni vt secundum carnem viuamus. Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini, si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viueris. Quicunque enim spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus abba pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filij Dei, si autem filij, & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamē compatimur, vt & conglorificemur.

Ostendit nunc, qualiter & quā purē Christo sit adhaerendum, sine cōmixtione affectuum & operum carnalium. Vnde secundum est, Puritas. Desimus enim debere carni, posteaquā idē esse cepimus cum Christo. Tria ergo hic ponit. Certam obligationem. Debemus enim omnia spiritui, ex quo multa bona nobis proueniunt, ex carne multa mala. Cum enim non essemus,

creati

creati sumus ex nihilo Gen. i. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Psal. xcix. Sciote quoniam Dominus ipse est Deus, ipse fecit nos, & non ipsi nos. Cum nostro vitio perdiri, per ipsum redempti. i. Cor. vj. Non estis vestri, empti enim estis precio magno. Insuper & innumeris bonis, & temporalibus, & spiritualibus donati. i. Tim. ij. Tribuit nobis omnia abundē ad fruendum, nec non aeterna promissit. Hinc Psal. cxv. Quid retribuā Domino, pro omnibus quae retribuit mihi. Vnde David i. Par. xxxix. Tua sunt omnia, & quae de manu tua accepimus dedimus tibi. Debemus ergo pro temporalibus substantia eleemosinā. Luc. xvj. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cū defeceritis, recipiāt vos in aeterna tabernacula. Alioqui, i. Ionij. Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necesse habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Pro culpa poenitentiam. Luc. xiiij. Nisi poenitentiam egeritis, simul omnes peribitis. Luc. iij. Germīna viperarū, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira, facite ergo fructus dignos poenitentiae. Et quia nō sumus soluēdo, docuit nos orare. Mat. vj. Dimitte nobis debita nostra. Pro gratia diligentiam. Luc. xix. Vocatis decem seruis suis, dedit eis decem minas, & ait illis. Negotiamini dum venio. Alioqui Mar. xxv. Inutile seruū eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium. Obserua hic, & obstupece diuinam benignitatem, quae nobis debitum

ANT. KO NINXSTEIN,

debitum vertit in meritum. Luc. xvij. Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite quia serui inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus. Ecce quod debuimus, inquit. Attamen Eleemosinā imputat in spirituale vsuram. Pro. xix. Fœneratur Deo qui miseretur pauperis, & vicissitudinem suam reddet ei. Sic poenitentiam in innocentia. Ezech. xviij. Si impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudiciū & iustitiā, vita viuet, & non morietur. Diligentiam in iustitiā. Mat. xxv. Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudiū domini tui. Hinc murmurati de patris familias largitate dicitur. Mat. xx. Amice non facio tibi infuriam, nonne ex denario conuenisti mecum? Tolle quod tuum est & vade. Volo autē & huius nouissimo dare sicut & tibi, An non licet mihi quod volo facere? Debitam ordinationem. Non carni, inquit, vt secundum illius libidinem viuamus. Multa quidē carni debemus, nimirum, vt illā nutriamus, foueamus, refocilemus, morbidā curemus, vestiamus, & reliqua quæ innu-mera sunt administremus, Eph. v. Nemo vnquam carnē suā odio habuit, sed nutrit, & fouet. illud ergo carnis studiū tollit quod ad peccatum ducit, non quod illam seruat. Ro. xiiij. Carnis curam ne feceritis in desiderijs. Rationē adducit. Si enim secundū concupiscentias carnis vixeritis, deterius moriemini. Eccl. xviij. Si præstes animæ

tux

AD ROMANOS.

154

tuæ concupiscentias eius, dabūt te in gaudium inimicis tuis. Vndē & vidua in delictijs viuens mortua est. j. Tim. v. Vndē admonet. j. Pet. ij. Obsecro vos tanq̃ aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militāt aduersus animā. Militāt, inquit Iob viij. Militia est vita hominis super terrā. O q̃ diuturnū, & periculosum bellū, domesticus hic hostis, nec iolus. Hinc Eph. vi. Induite vos armaturā Dei, vt possitis resistere in die malo, & stare aduersus insidias diaboli, quoniā non est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē (scilicet tantū) sed aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū liarū. Ideo ij. Cor. x. In carne ambulantes, nō secundū carnē militamus: nā arma militiæ nostræ non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructionē munitionū. Sed nos sepe armis spiritualibus reiectis, inimico arma tradimus quibus inimicus nos inuadat & superet. Hinc sequitur. Si vigore spiritus carnis cupiditates, quæ ad malitiā tendunt, & ad nequitia diriguntur, extinxeritis, mortuis illis, vos viuetis. Manet enī in vobis potentialis peccati infirmitas, quæ nisi ad spiritū & gratia Dei cōuerſa sit, redit in actū, & iterum carni & peccato miserē seruimus, q̃ foedissimū est, quia corpus sum⁹ Christi, j. Cor. xij. Vos autē estis corpus Christi, & mēbra de mēbro. Vndē Col. iij. Mortificate mēbra vestra quæ sunt supra terram, fornicationē quæ mundi amatoribus laudi datur. Sed fornicatores & adulteros iudicabit Deus, Hæb. xij. Per castitatē ergo mortificandā

X ij

Immundi

ANT. KONINXSTEIN,

immunditiam. ij. Cor. vij. Has ergo habentes
promissiones charissimi, mundemus nos ab
omni inquinamēto carnis & spiritus, perficien-
tes sanctificationem in timore Dei. Concupi-
scētiā malam superbiæ per humilitatem. j. *Pet. v.*
Omnes inuicem humilitatem insinuate,
quā Dominus superbis resistit, humilibus au-
tem dat gratiam. Vindictæ per dilectionem.
Roma. xij. Non vosmetipsos defendentes cha-
rissimi, sed date locum iræ, scriptum est enim.
Mihī vindictam, & ego retribuam dicit Domi-
nus. Auaritiā per largitatem. j. *Timo. vj.* Di-
nitibus huius sæculi, &c. vt supra posuimus.
Non solum ergo spiritus à pristinis peccatis nos
absoluit, sed & à futuris reddit insuperabiles,
E immortalique vitæ dignos. Aequam modera-
tionem. Etenim ne ablutionis dono confisi, eam
vitæ, quæ subsequi debet, conuersationem ne-
gligamus, dicit. Etiam si baptisma acceperis,
nisi etiam spiritu postea ducaris, exhibitam di-
gnitatem, adoptionisque gratiam perdidisti.
Quisquis aliquo ducitur spiritu, vndē Dominus
plenus spiritu sancto egressus est à Iordane, &
agebatur in spiritu in deserto. *Luc. iij.* Contra
Saul maligno contra innocentem Dauidem.
j. *R. xvj.* Spiritus autem Domini recessit à Saul,
& exagitabat eum spiritus nequam à Domino.
Sic spiritus mendacij falsos ducit prophetas.
ij. *R. xxij.* Egressus spiritus stetit coram Do-
mino, & ait, Ego decipiam Achab. Cui domi-
nus. In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero spiritus
mendax

AD ROMANOS.

159

mendax in ore omnium prophetarum. Et dixit
Dominus. Decipies & praualebis, egredere &
fac ita. Necēssarius est ergo spiritus sanctus, qui
spiritus est sapientiæ & intellectus, ac consilij.
Esa. xj. Quo cōtrā. *Esa. xix.* Sapientes consilij
Pharaonis dederunt insipiens consilium. Vndē
hoc Dominus, inquit, miscuit in medio eius
spiritum vertiginis, & errare fecerunt Aegy-
ptum in omni opere suo, sicut errat ebrius &
vomens. Spiritus autem sanctus non solum in-
tellectum illuminat ad cognoscendum quid
agere debeamus, sed & affectum inclināt ad
bonum agendum. *Philip. ij.* Deus est enim, qui
operatur in vobis & velle, & perficere, pro
bona voluntate. Vndē magnifica de hoc spi-
ritu prædicat. Nam operationem dirigit. *Plal.*
cxlij. Spiritus tuus bonus deducet me in terram
rectam. *Tob. iij.* Omni tempore benedic Deum,
& pete ab eo, vt vias tuas dirigat. *Plalm. cxviii.*
Gressus meos dirige secundum eloquium tuum,
& non dominetur mei omnis iniustitia. Hinc
Apostolus. *ij. Thessa. iij.* Dominus autem diri-
gat corda vestra in Charitate. Timorem ex-
cludit, videlicet seruilem. j. *Ioan. iij.* Timor non
est in charitate, sed perfecta charitas foras mit-
tit timorem, quoniam timor poenā habet.
Vndē dicit, Iterum in timore. Seruimus enim
& nos, sed in spiritu libertatis. *Roma. j.* Cui
seruio in spiritu meo. j. *Cor. ix.* Nam cum li-
ber essem ex omnibus, omnium me seruū
fecī, vt plures lucrificerem. Onus enim euan-
gelicum

ANT. KONINXSTEIN.

gelicum leue, & iugum suauē. Matth. xj. Iudæi
verò onus portabant intollerabile. Act. xv.
adaçti timore pœnæ. Etenim & supplicia. Eue-
stigio peccantibus infligebantur, merces rectè
operantibus statim congrua dabatur, non ali-
ter quam solet famulis diuturnum dari stipen-
dium, & plurimus vndique timor ob oculos in-
ualeſcebat. Vndè Apoliolus, Galat. iij. de lege
ait. Vnum scilicet testamentum, quidem in
monte Syna, in seruitutem generans. Hoc da-
tum fuit in terioribus. Hæbr. xij. Terribile erat
quod videbatur, Exo. xx. Cunctus populus vi-
debat voces, & lampades, & sonitum buccinæ,
montemq; fumigantem, & perterriti ac pauore
concussi steterunt procul dicentes. Loqueretur
nobis, & audiemus, non loquatur nobis Domi-
nus, ne fortè moriamur. Et ait Moses. Nolite ti-
mere, vt enim probaret vos venit Dominus, &
vt terror illius esset in vobis, & non peccaretis.
Non ergo omnè excludit timorē. Nā qui sine ti-
more est, non poterit iustificari, & timenti Do-
minū bene erit in extremis. Eccl. j. Vndè dupli-
cè nobis Domin⁹ distinguit timorē s. mūdānū &
vitiosum. Luc. xj. Dico vobis amicis meis, ne ter-
reamini ab ijs qui occidunt corpus, & post hæc
non habent amplius quid faciant. Pro. xxix. Qui
timet hominē cito corruet, qui sperat in Domino
subleuabitur. Prouenit enī ex inordinato amore
sui quo quis humanū diuino præponit timori,
contra diuinum agendo præceptum. Sic iudices
Israel timore Achab regis interfecerunt, subor-
dinat

AD ROMANOS.

156

dinatis falsis testibus, iustum Naboth. iij. R. xxj.
Alterū diuinū & virtuosum. Luc. xij. Ostendam
vobis quē timeatis, timete eum qui postquā oc-
ciderit habet potestatem mittere in gehennam.
Ita dico vobis, hunc timete. Hunc in duo secant,
scilicet Initialē. Eccl. j. Radix sapientiæ est ti-
mere Deum, & rami illius longæui. Psal. cx. Ini-
tiū sapientiæ timor Domini. Hic vnū oculū ha-
bet ad offensam, & alterū ad pœnā. Hic à pec-
cato mundat. Eccl. j. Timor Domini expellit
peccatū. Pro. viij. Timor Domini odit malū. Nā
per timorē Domini declinat omnis à malo. Pro.
xv. In bono conseruat. Eccl. ij. Qui timent Do-
minū custodiunt mandata eius, & patientiā ha-
bebunt vsq; ad inspectionē Dei. Eccl. vij. Qui ti-
met Deū nihil negligit. Eccl. xv. Qui timet Deū
faciet bona, & qui cōtinēs est iustitiæ, apprehēdet
illā. Bona præstat naturæ. Pro. iij. Time Deū &
recede à malo, sanitas quippe erit vmbilico tuo,
& irrigatio ossiū tuorū. Eccl. j. Timētī Deū non
occurrēt mala, sed in tentatione Deus illū cōser-
uabit, & liberabit à malis. Pro. x. Timor Domini
apponit dies, & anni impiorū breuiabūtur. For-
tunæ. Psal. cxj. Beatus vir qui timet Dominū, in
mādatīs eius volet nimis. Potēs in terra erit semē
eius, generatio rectorū benedicetur. Gloria & di-
titiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculū
sæculi. Eccl. x. Semen hominū honorabitur hoc,
quod timet Dominum, semen autem hoc exho-
norabitur, quod præterit mandata Domini.
Gratiæ. Eccl. xl. Timor Domini quasi paradisus
X iij benedi-

ANT. KONINXSTEIN,

benedictionis. Luc. i. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eū. Eccle. xxxiii. Timentis Dominū beata anima eius, ad quem respicit, & qui est fortitudo eius. Oculi Domini super timentes eum protector potentie, firmamentū virtutis, tegmen ardoris, vmbra culum meridiani, deprecatio offensionis, & adiutorium casus, exaltans animam, & illuminans oculos, dans sanitatē, & vitam, & benedictionē. Gloria. Eccle. i. Timenti Deū bene erit in extremis, & in die defunctionis suæ benedicetur. Psal. lx. Dedisti hereditatem timentibus nomen tuum. Eccle. xxiii. Et agnoscent qui derelicti sunt, quoniam nihil melius est, quā timor Dei, & nihil dulcius quā respicere in mandatis Domini. Filialem, qui vnum habet oculū ad offensionem, & alterum ad reuerentiam, & quantum ad hoc manet in patria, non quō ad primum. Psal. xviii. Timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi. Adoptionē includit, circa quā tria ponit. Qualitatem, quia adoptati in numerum non seruorum, sed filiorum Dei, Non enim timore poenarum adacti, sed liberē, cœlum expectantes, Deo seruimus, sicut filius patri. Mira dignitas, vt qui omnia facientes, quæ præcepta nobis sunt, serui tamē inutiles sumus, Luc. xvii. imō natura filij iræ. Eph. ii. diuina benignitate Deum patrē nanciscimur. i. lo. iii. Videte qualem charitatē dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & simus. Hinc spiritus energia permoti clamamus Abba pater, nō tā sono vocis, quā intentione

AD ROMANOS.

157

intentione cordis. Hunc affectū filialis amoris spiritus sanctus in nobis operatur. Aug. Elegāter duarū linguarū verba proposuit idē significātia, propter vniuersum populū de iudeis & gentibus colligendū in fidei vnitatem. Sic & propter duplicem paternitatem, alteram quæ bonis & malis communis est, per creationē. Deut. xxxii. Nonne ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit & creauit te: alteram qua pater est iustorum per gratiæ adoptionem, de qua hic. Cum ergo patrem cogitas, quid aliud cogitas, quā eius ineffabilem circa te benignitatem, summam curam, & summam providentiam, gerentem. Hæb. xii. Sint mores sine auaritia contenti presentibus, ipse enim dicit. Non te dereliam, neque derelinquā, ita vt confidenter dicamus. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Secundo veritatē ipse enī spiritus, qui veluti pignus ac symbolū paternæ hereditatis datus est nobis, fidē facit spiritui nostro, quod eius simus filij. Quando verō spiritus testatur, quis locus relinquitur iam ambiguitatis? Est enim testis omni acceptione maior. Iob xvi. Ecce in cœlo testis meus, & cōscius meus in excelsis. Vía humana nemo scit, se Dei filiū & heredē (Eccle. ix. Sunt iusti atq; sapientes, & opera eorū in manu Dei, & tamen nescit homo, utrū amore an odio dignus sit, sed omnia in futurū seruātur incerta, eo quod vniuersa æquē eueniant iusto & impio, bono & malo, mundo & immundo) nisi per reuelationē sicut Apost. i. Cor. ii. Nos autem non spiritum

ANT. KONINXSTEIN,

Spiritum huius mundi accepimus, sed spiritū qui ex Deo est, ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis. Et per effectus. Cum enim per spiritū sanctū spiritus noster bona agit, quod est signū diuinæ filiationis, hoc signo quali quodā testimonio certificat quod sumus filij Dei. j. Ioan. iij. In hoc apparuit filius Dei, ut dissoluat opera diaboli. Omnis qui natus est ex Deo, peccatū non facit, quoniam semper ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filij Dei, & filij diaboli. Omnis qui non est iustus, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum. Qui facit peccatū ex diabolo natus est. Curandū igitur ne accepta gratia in temeritate vertatur vocatio ob ingratitudinē, quod sit si dissimilem vitam, huic vocī pater exhibeamus, & ita iniuria afficiamus nomen Dei. Mal. j. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus, & si dominus ego sum, ubi est timor meus, dicit Dominus exercituum. Vnde cōqueritur, Esa. j. Audite coeli, & auribus percipe terra, quoniam Dominus locutus est. Filios enutriui & exaltaui, ipsi autē spreuerunt me. Ideo hortatur, Hie. iij. Patrem vocabis me, & post me ingredi non cessabis. Filij enim spirant ac reddunt indolem paternā, & alacres vltroque faciunt quod censerint illi placere. Claret tamen effectus iste in tribus. In indigentium subleuatione. Luc. vi. Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est. In odientium dilectione. Mat. v. Ego autē dico vobis, diligite inimicos vestros, beneficia

AD ROMANOS.

158

benefacite ijs qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filij patris vestri, qui in coelis est, qui solē suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Mal. ij. Nunquid non pater vnus omnium nostrū, nunquid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo despicit vnusquisque vestrū fratrem tuum? Causam indicat. Sapi. ij. Inuidia diaboli mors introiit in orbem terrarū, imitantur autem illum qui sunt ex parte illius. Vnde Dominus. Ioan. viij. Iudæis improperat. Vos ex patre diabolo estis & desideria patris vestri vultis facere. Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non stetit, quia non est veritas in eo. Tertiō in indigentium pacificatione. Mat. v. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Vtilitatē. Si enim filij sumus non serui, nimirum sumus & heredes. Nam seruus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternū. Io. viij. Mercedem enim expectat seruus, hereditatē filius. **HÆREDES QUIDEM DEI**, à quo velut autore proficiscuntur omnia, Iaco. j. Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum. Luc. xij. Si vos cum sitis mali nostris bona dare filijs vestris, quanto magis pater vester celestis dabit spiritum bonum petentibus se. Hinc docuit nos orare. Mat. vi. Sic ergo orabitis. Pater noster qui es in coelis, sanctificetur nomen tuum. **COHÆREDES CHRISTI**, cuius corpori insiti, patrem cum eo cœpimus habere

ANT. KONINXSTEIN,

habere communem, & per hunc in ius communis hereditatis peruenimus. i. Pet. i. Benedixit Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regenerauit nos in spem viuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hereditatem incorruptibilem, & incontaminatam & immarcescibilem, conseruatam in coelis in vobis qui in virtute Dei custodimini per fidem in salutem paratam reuelari in tempore nouissimo. In quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in varijs tentationibus, vt probatio vestrae fidei multo preciosior sit auro quod per ignem probatur, inueniatur in laudem, & gloriam, & honorem in reuelatione Iesu Christi. Vnde & hic Apostolus subdit, si quidem simul cum eo patimur, vt & vnà cum illo glorificemur. Non enim aliter eius possessio continget, quam si eidem via ad illam tendamus, qua Christus ipse peruenit, qui nō venit facere voluntatem suam, sed eius qui misit illum. Ioan. vi. Nec venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis. Matth. xx. Honores fugit. Ioan. vi. Ad opprobria quæsitus occurrit. Ioan. xviii. Per ignominiam venit ad gloriam, morte ad immortalitatem. Luc. xxiii. Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Phil. ii. Hoc enim sentire in vobis quod & in Christo Iesu, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est, esse se equalem Deo, sed semetipsum exinanivit formam

AD ROMANOS.

159

formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo, humiliauit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen, vt in nomine Iesu omne genu flectatur, celestium, terrestrium, & inferorum, & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei patris. Patiendū igitur nobis cum illo, vt cum eo bonorum contingat possessio: obediendū, vt cum illo regnemus: ferenda probra mundi, vt cum illo simus gloriosi: moriendum ad tempus cum illo, vt cum illo semper viuamus. ij. Tim. ii. Fidelis sermo, nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, seipsum negare nō potest.

Existimo enim quod non sunt condignæ & passionibus huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Nam expectatio creature, reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & paratur vsque adhuc. Non solum autem illa, sed & nos ipse

ANT. KONINXSTEIN,

*Et nos ipsi primitias spiritus habentes, & ipsi
intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei
expectantes, redemptionem corporis nostri.*

Hortatur ad periculorum constantem tole-
rantiam, mentes nihilominus certantium con-
stringens, eo quod præmia futura laboribus ma-
iora sint, ne in elationem cōsurgant. Neque enim
aliter regni aditus cōtingere potest, nisi per pas-
siones, quemadmodū per hiemis intemperiem,
ad æstatis peruenitur iocunditatem. ij. Cor. f.
Sicut socii passionū estis, sic eritis & consolatio-
nis. Luc. xxij. Vos estis qui permansistis me-
cum in tentationibus meis, & ego dispono vo-
bis sicut disposuit mihi pater meus regnum, vt
edatis & bibatis super mensam meam in regno
meo. Ponit tamē tria nos ad id incitācia. Christi
exemplaritas, de quo præmisit. Siquidem cum
illo patimur, vt & vnā cū illo glorificemur. Ipse
enim ferendis malis ad gloriæ regnum perue-
nit. Hæb. xij. Deponentes omne pondus & cir-
cumstans nos peccatum, per patientiam cur-
ramus ad propositum nobis certamē, aspicien-
tes in autorem fidei, & consummatorem lesū,
qui proposito sibi gaudio sustinuit crucē cōsu-
sione contēpta, atque in dextra sedis Dei sedet.
Recogitate eum qui talem sustinuit à peccato-
ribus aduersus semetipsum contradictionem, vt
ne fatigemini animis vestris deficientes. Hinc f.
Pet. ij. Christus passus est pro nobis, vobis relin-
quens exemplū, vt sequamini uestigia eius, qui
peccatum

AD ROMANOS.

166

peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore
eius. Qui cum malediceretur, non maledicebat,
cū pateretur, non cōminabatur. Tradebat autē
iudicā se iniuste, qui peccata nostra ipse pertu-
lit in corpore suo super lignū, vt peccatis mor-
tui iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati estis. Io.
xv. Si mūdus vos odit, scitote quia me priorem
vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mun-
dus vtique quod suum erat diligeret, quia verō
de mundo non estis, sed ego elegi vōs de mun-
do, propterea odit vos mundus. Mementote
sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est
seruus maior domino suo, si me persecuti sunt,
& vos persequentur. Alterū est premiī immen-
sitas omnem humanæ mentis captum, & æsti-
mationē transcendens. Ego, inquit, reputo quod
si omnes huius vitæ afflictiones in vnum homi-
nem conferantur, leues erunt, si æstimentur ad
futuræ gloriæ præmium, quod illis paratur, ac
velut emitur incōmodis. Virūq; enim expertus
sum. ij. Cor. xj. In laboribus plurimis, in carceri-
bus abundātius, in plagis supra modū, in morti-
bus frequēter. ij. Cor. xij. Scio hominē in Christo
ante annos 14, siue in corpore, siue extra corpus
nescio, Deus scit, raptū huiusmodi vsq; tertiū cor-
pū, & quoniā huiusmodi raptus est in paradysum
& audiuit archana verba quæ non licet homini
loqui. Parua ergo sunt quæ hic possunt à per-
fidis irrogari ad comparationem decreti mu-
neris in sæculo futuro: propter breuitatē. Nam
finem sunt habituræ tribulationes, in ijs qui
patienter

ANTHONINXSTEIN,

patienter sustinent, quia præsentem tantum vitam sortiuntur, ut claret in Lazaro. Luc. xvj. Bona autem futura in infinita sæcula extenduntur. Hinc septimus fratru ait Anthiocho regi, i. Mach. vij. Fratres mei modico nunc dolore sustentato, sub testamēto æternæ vitæ effecti sum, tu verò iudicio Dei iustas superbiæ pœnas exolves. Propter leuitatē. i. Cor. x. Fidelis Deus, qui nō patietur vos tentari, supra id quod potestis, sed faciet cū tentatione prouentū, ut possitis sustinere. i. Cor. iij. Id enim quod in præsentī est momentaneū, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate, æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur. Propter paucitatem. i. Pet. v. Deus autē omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam, in Christo Iesu, modicum passos, ipse perficiet, confirmabit, consolidabitq. Modicum, inquit, passos, respectu gloriæ futuræ, quæ declarabitur, & si nunc abscondita sit. Psal. xxx. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quā oblectasti timētes te. Esai. lxiiij. A sæculo non audierunt neq. auribus perreperit, oculus non vidit Deus absq. te, quæ preparasti expectantibus te. Sed i. Cor. ij. ait Apostolus. Nobis autē reuelauit Deus per spiritū suū. Hinc Psal. xxxiij. Gustate & videte quoniam suauis est Dominus. Si suauis in gustu viæ, quid in plena fruitione patriæ. Psal. xxxv. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos.

AD ROMANOS.

161

eos. Nam Apo. xxj. Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorū, & mors ultra nō erit, neq. luctus, neq. clamor, neq. dolor erit ultra, quæ prima abierunt. Obserua quod ait in nobis, nam mali non immutabuntur ad gloriam, Esai. xxvj. Misereamur impio, & nō discet facere iustitiam. In terra sanctorum (in qua bona debebant agi) iniqua gessit, non videbit gloriam Dei. Alia translatio. Tollatur impius, ne videat gloriam Dei. Terrium, Mundi calamitas. Creatura enim ipsa reuelationem filiorum Dei præstolatur, hoc est, perfectam consummatamque gloriam. Etenim nunc quidem in obscuro sunt quæ ad nos pertinent, idque ad extremam usq. vitæ respirationem. Multi quippe cum filij essent, facti sunt canes, & captiui. Phil. iij. Videte canes, videte malos operarios. Mat. viij. Dico autem vobis, quod multi ab oriente & occidente venient & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno coelorum, filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium. Cum verò vitam hanc bona spe finierimus, tunc firma erit gratia, quando & corpus nostrum à morte fuerit innumerisque passionibus alijs liberum. Humanos affectus vniuerso huic mundo adtingit, quemadmodum & prophetæ fluuios inducunt manibus plaudentes, colles saltantes, & montes exilientes, quo bonorum eminentiam significant. Sic & in tristibus introducentes, & in vineam lamentantem, & vinum, Y montes

ANT. KONINXSTEIN,

montes quoque & templi laquearia vluantia, ut
& hoc pacto malorum excellētiā cogitemus.
Vniuersa enim mundi sensibilis machina nobis
diuina ordinatione subseruit, corruptibilitati
propter hominem subiecta. Posteaquam enim
corpus mortale adeptus est, passionibusque ob-
noxium, terra quoque maledictionem recepit,
spinas serens & tribulos. Genes. iii. Quia audisti
vocem vxoris tuæ, & comedisti de ligno ex quo
præceperam tibi ne comederes, maledicta terra
in opere tuo, in laboribus comedes ex ea cun-
ctis diebus vitæ tuæ. Spinas & tribulos germi-
nabit tibi, & comedes herbas terræ. Sicut au-
tem homo volens peccauit, sed non volens fert
pœnam, sic quodam modo rebus animo ca-
rentibus, inest natiua quædam perfectionis ap-
petitio. Quæ enim natura suo pte instinctu in
optimo suo statu esse non afficitur? Dei ta-
men obtemperat ordinationi. Psalm. cxviii.
Ordinatione tua perseverat dies, quoniam om-
nia seruiunt tibi. Nec tamen semper obnoxia
erit seruituti & corruptibilitati, sed donec filij
adoptiui in immortalitate regnum Dei acci-
piant, tunc & ipsa liberabitur non amplius cor-
ruptibilis, ut sit in gloriam Dei, & glorioso in fi-
ne quiescat. Ad eum modum & homines, si quan-
do futurum est, ut filius ipse dignitatibus con-
spicius sit appariturus, famulos quoque splendi-
dioribus stolis in gloriam filij exornant: ita sci-
licet & creaturam Deus incorruptione circum-
dabit, idque in libertatem gloriæ filiorum suorum.

ii. Pet.

AD ROMANOS.

162

ii. Pet. iiij. Nouos coelos & nouam terram pro-
missa ipsius expectamus, in quibus iustitia habi-
tat. Apo. xxi. Vidi coelum nouum, & terrā no-
uam, primū enim cœlum & prima terra abiit.
Modum insinuat. Esa. xxx. Erit lux lunæ sicut
lux solis, & lux solis erit septēpliciter, sicut lux
septem dierum. Hoc tēpus vniuersa creatura ex-
pectat gemens, & parturientis in morē, optans
laborū ac dolorū suorum finē. Obserua quemad-
modum pudore nos afficit, qui inanimatis peio-
res, præsentia moramur, nec ad futura ingemi-
scimus. Psalm. cxix. Heu mihi quia incolatus meus
prolongatus est. Pro. xliij. Spes quæ differtur af-
fligit animā: lignū vitæ desiderium veniens. Nec
mirū videri debet, hoc cæteris accidere, cū nos
quoque quibus omnium mortalium primis contigit
Christi afflari spiritu, neque id vulgari more, tamē
adhuc tot malis sumus obnoxij, ut sepe numero
apud nos ipsos ingemiscamus. ii. Cor. v. Nam &
qui sumus in hoc tabernaculo ingemiscimus
grauati, eo quod nolumus expoliari, sed super-
uestiri ut absorbeatur quod mortale est à vita.
Nō enim à miseria, sed ab omni culpa in primo
aduentu liberauit nos Christus. In secundo verò
ab omni miseria & culpa liberabit. Adoptio-
nem, inquit, expectantes, redemptionem cor-
poris nostri. i. Cor. xv. Oportet enim corruptibile
hoc induere incorruptionē, & mortale hoc in-
duere immortalitatem. iob xliij. Cūctis diebus
nunc milito, expecto donec veniat immutatio
mea, Psalm. cii. Qui replet in bonis desiderium tuum,

Y ij

renouat,

ANT. KONINXSTEIN,

renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. Phil. iij. Saluatorem expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.

H *Spe enim salui facti sumus. Spes autem quæ videtur non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus. Similiter & spiritus adiuuat infirmitatem nostram. Nam quid oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia secundum Deum postulat.*

Hic tertio ponit adhæſionis firmitatem per spem & dilectionem. Quicquid enim malorum potest accidere, interim ferendum, spe scælicitatis à Christo promissæ. Tria circa spem indicat. Fructum, quia salui facti sumus. Quum enim malis innumeris obnoxij essemus, ac peritus deplorati, nec non damnationi subiecti, saluati sumus, eo quod in ipsum speramus, illique de ijs quæ partim promissit, partim præstitit fidem habemus. Tob. ij. Vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his qui fidem suam nunquam mutar ab eo. Tit. iij. Secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti,

AD ROMANOS.

163

sancti, quem effudit in nos abundè, per Iesum Christum Dominum nostrum: Vt iustificari gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Obseruandum tamen hic, quod est spes viruperabilis, videlicet in vanis desiderijs. Pro. xxiij. Non habet futurorum spem mali. Sap. ij. Excæcavit eos malitia eorum, & nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem sperauerunt iustitiæ, nec iudicauerunt honorem animarum sanctarum. De quibus Esa. xxvij. Dixistis percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum. Flagellum inundans cum transierit non veniet super nos, quia posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus. Sed Sap. iij. dicitur aliud. Sapientiam & disciplinam qui abiicit, infelix est, & vacua spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia opera eorum. In mundanis diuitijs. Pro. xj. Qui confidit in diuitijs corruet, iusti autem quasi virens lilium germinabunt. Hinc de homine glorianti in malitia, & in iniquitate potenti, dicitur Psal. l. Videbunt iusti & timebunt (casum ipsius) & super eum ridebunt & dicent. Ecce homo qui non posuit Deum adiutorem suum, sed sperauit in multitudine diuitiarum suarum, & præualuit in vanitate sua. Ideo Eccles. xxxj. Beatus diues, qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec sperauit in pecuniæ thesauris. Quis est hic & laudabimus eum, fecit enim mirabilia in vita sua. j. Timo. vj. Diuitibus huius sæculi præcipe, non superbe sapere, neque sperare in incerto diuitiarum suarum,

Y iij

ANT. KONINXSTEIN,

suarum, sed in Deo viuo qui prestat nobis abūde
oia ad fruendū. In humanis præsidijs. Hier. xvij.
Maledictus qui cōsidit in hoīe, & ponit carnē bra-
chiū suū, & à Dño recedit cor eius. Pro. xxv. Dens
putridus & pes lassus, qui sperat super infideli in
die angustie, & amittit palliū in die frigoris. Eia. 1.
Vē qui descēdūt in Aegyptū ad auxiliū, in equis
sperātes, & habētes fiduciā super quadrigis, quia
multæ sunt: & super equitibus, quia prauāli-
dissimi: & non sunt consiliū super sanctum Israel,
& Dominū nō requisierūt. Ipse autē sapiens ad-
duxit malū, & verba sua nō abstulit, & consur-
ger contra domū pessimorū, & contra auxilium
operantium iniquitatē, Aegyptus homo, & non
Deus, & equi eorum caro & non spiritus. Et Do-
minus inclinabit manū suā, & corruet auxilia-
tor, & cader cui prestat auxiliū, simulq; omnes
consumuntur. Hinc Psal. cxlv. Nolite confidere
in principibus in filijs hominū in quibus nō est sa-
lus. Est ergo spes commēdabilis in Deo. Psal. 39.
Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius, &
non respexit in vanitates & insanias falsas. Pro.
xviii. Turris fortissima nomē Domini, ad ipsam
eucurrit iustus & exaltabitur. Psal. xc. Quoniā in
me sperauit liberabo eū, protegā eū quoniā co-
gnouit nomē meū. Cōmendāt hanc tria. Libera-
litas adoptionis. Qui enim tāta bona præstitit,
quanta ne sperare aliquando quisq; potuisset, ex
inimicis faciens amicos, & filios, quomodo post
tantā beneuolentiā in posterū deseret. Mat. xxiii.
Vnus est pater vester qui in coelis est. Glo. In hoc
datur

AD ROMANOS.

164

datur fiducia, quid enī negabit filijs, qui ita pre-
stitit quod pater est. j. lo. iij. Videte qualē charitatē
dedit nobis pater, vt filij Dei nominemur & si-
mus. Lu. xj. Si ergo vos cū sicis mali, nostis bona
data dare filijs vestris, quātō magis pater vester
coelestis de cœlo dabit spiritū bonū petētibz se.
Veritas pmissionis. Psal. 88. Et quæ procedūt de
labijs meis nō faciā irrita. j. lo. ij. Hæc est repro-
missio quā pollicētus est nobis, vitā æternā. Heb. x.
Habētes fiduciā. Dei enī filius Iesus Christus qui
in vobis per nos prædicat⁹ est, nō fuit in illo est &
nō, sed est in illo fuit. Quotquot enī pmissiones
Dei sunt, in illo est. Potestas redditionis. Eccl. 8.
Omne qd voluerit faciet, & sermo illi⁹ potestate
plen⁹ est, nec dicere ei potest quisq;, quare ita fa-
cis: Eccl. ij. Respicite filij nationis hoīum, quā nul-
l⁹ sperauit in Dño & cōfusus est. Secūdo actū, qui
est firmiter Deo adherere. Psal. 71. Mihi autē adhæ-
rere Deo bonū est, ponere in Dño Deo spē meā.
Iob. xiiij. Etiā si occiderit me, in ipso sperabo. Est
enim spes, de futuris spē habere, nec vlla fides aut
spei esset laus, si ita extaret quæ pmissa sunt. Duo
autē spes respicit. f. bonū quod obtinere intēdit,
& principaliter est gloria æterna, & auxiliū per
qd illud obtinetur, & est gratia Dei. Ro. vj. Gra-
tia Dei vita æterna. Vtrūq; à solo Deo sperandū &
postulandū. Pl. 83. Gratiā & gloriā dabit Domin⁹.
Hinc spes salutis in solo Deo ponenda est, quare
sol⁹ adoratione patrie honoratur. Eia. xlv. Israel
saluatus est in Domino salute æterna. De⁹ iustus
& saluans non est absq; me. Spes autē suffragij in
Y iij creatura

ANT. KONINXSTEIN,

creatura haberi potest, vnde & dulcia honorantur. Sic Apostolus à Romanis orationū suffragia postulauit. Ro. xv. Et Philippenſibus ſcribens ait. Phi. i. Scio quia hoc mihi proueniet ad ſalutem per veſtram orationē, & i. Theſ. ii. Quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudiū, aut corona gloria- tionis? Nonne vos ante Dominū noſtrum Ieſum in aduentu eius? Vos enim eſtis gloria noſtra & gaudiū. Sic mater eccleſia non incongruè beatæ Mariæ virginis occinit d. Salue regina miſericordiæ, vita, dulcedo, & ſpes noſtra, ſalue. Sunt viri miſericordiæ, quorū pietates non de- fecerunt. Ipſa nobis miſericordiā ipſam peperit & vitā. Ioan. xiiij. Ego ſum via, veritas, & vita. Requirit autē adhuc duo, peccati auerſionem. Eſa. lix. Iniquitates veſtræ diuiferunt inter vos, & Deum veſtrum: & peccata veſtra abſconderunt faciem eius à vobis ne exaudiret, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt. Boni operatio- nem. Pſal. xxxvj. Noli emulari in malignanti- bus, neq; zelaueris faciētes iniquitatē, quoniam tanquā ſcœnū velociter areſcēt, & quæadmodum olera herbarū citò decident. Spera in Domino & fac bonitatē, & inhabita terram, & pascēris in diuitijs eius. Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. Reuela Domino viā tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet. i. Ioan. iij. Chariffimi nūc filij Dei ſumus, & nondū apparuit quid eri- mus, ſcimus quoniā cū apparuerit, ſimiles ei eri- mus, quoniā videbimus eum ſicuti eſt. Et omnis qui habet hanc ſpē in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus

AD ROMANOS.

165

ſanctus eſt, i. Cor. vj. Qui adheret Domino, vnus ſpiritus eſt. Eſt & alter ſpei actus, longanimiter expectare. Nō enim oportet hic omnia quærere, ſed & futura ſperare promiſſa. Pſal. liij. Quoniā tu Domine ſingulariter in ſpe cōſtituiſti me. Pſal. xv. Prouidebā Dominū in conſpectu meo ſem- per, quoniā à dextris eſt mihi, ne cōmouear. Pro- pter hoc lætatū eſt cor meū, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. De qua Iob xix. Scio quōd redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra reſurrecturus ſum, & ruruſum circūdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deū. Quem viſurus ſum ego ipſe & non alius, & oculi mei conſpecturi ſunt. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. Hinc animā multitu- dine ſclerū grauātā & quali in deſperationē la- pſam ſolatur, Pſal. xli. & xliij. Quare triſtis es ani- ma mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quoniā adhuc cōſitebor illi, ſalutare vultus mei, & Deus meus. Spes enī patiētiā operatur, cunctis in rebus, donec illa bonitatis ſuæ mirifica dona Deus operetur. Ipſum autē patientiæ nomen ſu- dorū eſt multæq; tolerantia, quæ multū mere- tur à Domino, vt de die in diē expectans cupiat venire regnū Dei: nec dubitat, quia tardat. Sap. iiij. Et ſi corā hominibus tormenta paſſi ſunt, ſpes illorū immortalitate plena eſt. Hæb. vj. Volens Deus oſtendere pollicitationis hæredibus im- mobilitatē conſilij ſui, interpoſuit iuſiurandum, vt per duas res immobiles, quibus impoſſibile eſt mentiri Deū, fortiſſimū ſolatiū habeamus qui

Y v confuſ.

ANT. KONINXSTEIN,

confugimus ad tenendā propositā spē quā sicut anchorā habemus animæ tutā, ac firmā, & incendentē, vsq; ad interiora velaminis, vbi præcursor pro nobis introiuit Iesus, secundū ordinē Melchisedeh pōtiffex factus in æternū. Ideo hortatur. Ro. xij. Spe gaudentes, in tribulatione patientes Psal. v. Et lætentur omnes qui sperant in te, in æternū exultabūt, & habitabis in eis. Et gloriabuntur in te omnes qui diligunt nomē tuū, quoniam tu benedices iusto. Tertiū modum. Nam ad facilitatem præstandæ spei, ne deficiamus in expectatione, multo fruimur auxilio. Molesta est interim afflictio iuxta carnē, quæ egrè obtēperat Deo in morte & afflictionibus alijs, cruciaturq; expectatione liberationis, statim eripi cupiens à periculis, aut certa prospicere quomodo sic euasura. Sed expedit fortasse nobis sic affligi. Vndē ipse spiritus adiuuat infirmitates nostras, & si necdum totaliter tollat, spe erigens vt patienter tolleremus aduersa, & longanimitex expectemus prospera. Psal. 50. Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me. Ipse etiā cōmonstrat quid votis optandū sit, aut quid deprecandū. Ipsi enim iuxta humanū affectū nescimus, quid sit optandum, neq; quomodo sit deprecandum, putantes prodelle quæ poscimus, cū sæpe nō prolinet. Sic & ab afflictionibus nōnunq; nobis necessarijs & vtilibus liberari poscimus, credentes iucunda nobis vtilia, quod & Apostolo obtigit. ij. Cor. xij. Sed pro iucundis dantur vtilia. Duo itaq; circa orationem obser-

AD ROMANOS.

166

obseruanda. Orationis impeditiū. Iac. iij. Petitis & non accipitis, eō quod male petatis, vt in concupiscētijs vestris insinuat. Sunt autē tria. Primum mentis elatio. Iudith ix. Nec superbi ab initio placuerūt tibi, sed humiliū & mansuetorū semper tibi placuit deprecatio. Claret in phariseo & publicano. Luc. xvij. Sic filij Zebedei regni cōfessum petentes repulsi sunt. Mat. xx. Nescitis quid petatis. Alterū. Sceleris multiplicatio. Psal. lxxv. Iniquitatē si aspexi in corde meo, non exaudiet Dñs. Esa. j. Cū multiplicaueritis orationē nō exaudiat: manus enim vestre sanguine plene sunt. Hinc admonet Eccl. xvij. Conuertere ad Dominū, & relinque peccata tua, & deprecare ante faciē Dñi, & minue offendicula. Vndē Hic. vij. dictū fuit. Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudē & orationē, & nō obstitas mihi, quia nō exaudiat te. Tertiū cordis obduratio. Pro. xxvij. Qui declinat aures suas ne audiat legē, oratio eius erit execrabilis. Sic & Pro. xxi. Qui obturat aurē suā ad clamorē pauperis, & ipse clamabit, & nō exaudietur. Zach. vij. Et factū est sicut locutus sum & non audierunt, sic clamabūt & nō exaudiat, dicit Dñs. Vndē de Anathiocho dicitur. ij. Mach. ix. Orabat scelestus Dominū, a quo nō esset misericordiā cōsecuturus. Secūdo orationis promotiū. j. Io. iij. Charissimi si cor nostrū nō reprehenderit nos, fiduciā habemus ad Deū, quia quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mādāta eius custodimus, & quæ sunt placita corā eo facimus. Vbi tria ponit, Intel-

ANT. KONINXSTEIN,

Intellectus illustratio. Ioan. xv. Si manseritis in me & verba mea in vobis manserint, quodcumque volueritis petetis & fiet vobis. Audit quidē Deus vota suorum, si modo non precentur iuxta carnis affectū, sed iuxta spiritus. Ite. Is enī se nobis superinfundit, ut improuidentia nostra & imperitia dirigat, ineffabile inspirans postulationem, pro ineffabilibus bonis ingemiscere faciens. Spiritu autē sancto dirigente & instigante cor nostrū, nō possunt desideria nostra nō esse nisi vtilia nobis. Esa. xlviii. Hec dicit Dominus Deus redemptor tuus sanctus Israel, ego Dominus Deus tuus docens te vtilia, gubernans te in via qua ambulas. Affectus inclinatio. Psal. c. Respexit in orationē humiliū, & nō spreuit precē eorū. Eccl. 35. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit, & donec propinquet nō cōsolabitur, & nō discedet donec altissimus aspiciat. Actus ordinatio. iij. Tim. ij. Discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomē Domini. Nā Pro. xv. Longē ab impijs Dñs, & orationes iustorum exaudiet. Eccl. 34. Qui baptizatur à mortuo & iterū tēgit mortuū, quid prodest lauari illius: sic homo qui ieiunat in peccatis suis, & iterū eadē faciēs quid proficit humiliādo se. Orationē illius quis exaudiet? Nā Psal. cxliiij. Prope est dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & saluos faciet illos. Qui enim scrutatur internos cordis affectus, penitusque introspicit, nouit & silentibus nobis, quid desideret

AD ROMANOS.

167

desideret spiritus. Psal. xxxvij. Domine antequam omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus. Prouerb. x. Quod timet impius, veniet super eum, desiderium suum iustis dabitur. Non optat, nisi quæ ad salutem æternam, nisi quæ ad Dei gloriam faciunt. Sic & Deus largitur non semper quod postulamus, sed quod maximè conducit ad hoc, ad quod votorum nostrorum summa destinari debet.

Scimus quoniam diligentibus Deum omnia K
cooperatur in bonum ijs qui secundum propositū vocati sunt sancti. Nā quos præsciuit et prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Quos autem prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos & magnificauit.

Magnificè nos consolatur, ne trepidemus & magnitudine malorum deficiamus. Psal. xxxliij. Oculi Domini super iustos, & aures eius in preces eorum, vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum. Nihil enim circa eos permittit, quin in ipsorum conuertat salutem. Glo. Mala pœnalia in profectum ordinat, quia infirmitate exercetur humilitas, afflictione patientia, contradictione patientia, odio beneuolentia. Pro. xliij. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia: qui autem impatiens

ANT. KONINXSTEIN,

patiens est, exaltat stulticiā suam. Pro. xvj. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatori vrbiū. Obserua, quod non ait diligentibus Deū nihil mali contingeret (qui enim pie volūt viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. ij. Timo. iij.) sed quod ipsis afflictionibus ad bonū eorū quibus insidiæ tendūtur Deus vritur, sicut pater in Ioseph. Ge. 30. Nū Dei possumus resistere voluntati? Vos cogitastis de me malū, sed Deus illud vertit in bonū. Vt cumq; cōtra pios sint impij & dēmones ipsi, tantū abest vt nocere possint, vt causa etiam illis, velint nolint, coronarum sint, innumerorumq; bonorum procuratores, diuina sapientiā insidias illorum ad salutē piorum conuertente. Iob v. Qui dissipat cogitationes malignorū, ne possint implere manus eorum quod ceperant. Qui apprehendit sapientes in astutia eorū, & consilia prauorū dissipat. Pro. xxj. Non est sapientiā, nō est prudentia, non est consiliū contra Dominū. Sic diabolus Iob persequēdo splendidiorē reddidit. Iob j. Quid ergo huic vitę poterit adæquari, cōtra quam nihil poterit fieri, imō cui non minus prolunt qui videntur insidiari, quā qui beneficijs adficiūt. Nam si pecuniā illi abstuleris, mercedem illi hoc ipso procurasti. Si male locutus de illo fueris, per illā diffamā splendidiorē corā Deo reddidisti. Si fame presseris, eo maior illius & gloria & retributio. Si quod omnū videtur grauissimū, morti illū tradideris, martyrij coronā illi texuisti. Vna re tantū hic opus est, nimirum ex animo

AD ROMANOS.

169

ex animo Deū diligere, quæ si fuerit reliqua sequentur omnia. Quemadmodū verō diligentibus Deū, quæ nocitura videntur ad vtilitatem cedunt, ita vicissim non diligentibus, quæ profutura videntur damno sunt. Sic Iudeos & Ignorū ostēlio & dogmatū rectitudo perdidit. Io. xv. Si non venissem & locutus eis nō fuissē, peccatū non haberent, nunc autē excusationem non habent de peccato suo. Si opera nō fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatū nō haberent. Nunc autē viderūt & oderunt & me & patrem meum. Contra latronē ex cruce plurimum lucrī accessit, vbi audire meruit. Hodie mecum eris in paradiso. Luc. xxij. Psal. cxviij. Pax multa diligentibus legem tuam & non est illis scandalum. Sic & ex casu cautiores redduntur & humiliores. Psal. xxxvj. Apud Dominum gressus hominis diriguntur, & viam eius vult. Cum ceciderit non collidetur, quia Dominus supponit manum suam. Pro. xxiij. Septies in die cadit iustus & resurget, impij autem corrueunt in malum. Tantus est Dei fauor in eos, quos ex destinata animi sui voluntate delegit, ac vocauit in hanc felicitatem. Noster est conatus, ceterū euentus pendet à decreto Dei. Iis ergo qui secundum propositum Dei vocati sunt, omnia in bonum cooperantur. Nam quos pręsciuerat, eosdem & pręsiniuit conformes fieri imaginis filij, vt quod vnigenitus natura est, hoc ipsi iuxta gratiam fiant, inserti corpori filij, & ad illius similitudinem transformati.

Miram

ANT. KONINXSTEIN,

Miram hic ex prædeterminatione trahit institutionem, cuius discussio non est cibus infirmorum, sed solidorum. Animi siquidem est dubitationibus educendi, non questionibus inextricabilibus implicandi. Non est ergo diuinæ voluntatis abyssus humanâ curiositate scrutanda, sed ipsius voluntas facienda. Eccle. iij. Altiore te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus illa cogita semper, & in pluribus operibus eius ne fueris curiosus. Multos enim supplantauit suspitio illorum, & in vanitate detinuit sensus illorum. Sicut autem Deus sua voluntate prædestinat, sic & ad virtutum operationem vocat, qua fidem nostram testemur. Ephes. ij. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ preparauit Deus ut in illis ambulemus. Ergo qui prædestinatus est, non facit quod vult, sed quod Deus vult: quia male viuens & sic perseverans condemnabitur. Ioan. v. Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò male egerunt in resurrectionem iudicii. Qui ergo adhuc in voluptate damnabilis peccati iacent, salutare Dei disciplinam arripiant. Ioan. viij. Qui ex Deo est, verba Dei audit. Et si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Ponit vero hic circa prædeterminationem, primo originem præscientiam. Præscius est Deus, qui sint prædeterminatione digni, deinde, prædestinat immutabile voluntate

AD ROMANOS.

169

voluntate beneficia, quæ suis collaturus est. Nam prædeterminatio æterna est sicut & præsentia, sed differunt ratione, quia præscientia solū importat noticiam futurorum, sed prædeterminatio causalitatem quandam respectu eorum. Vnde Deus præscientiam habet de peccatis, sed prædeterminatio est de bonis salutaribus. Ephes. j. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum, in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum. Origen. Hic præscire perinde, atque prædestinare, de bonis tantū dicitur: mali enim non præsciuntur, sed potius ignorantur. Matth. vij. Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, tunc confitebor illis, quia nunquam noui vos. Discedite à me omnes qui operamini iniquitatem. Hinc ij. Timo. ij. Cognouit Dominus qui sunt eius: & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen Domini. Vnde ostendit ad quid sint prædestinati, nempe ut Christi imagini conformes sint. Verè magnum & gloriosum Christo conformem fieri. j. Ioannis iij. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est. Colos. iij. Cum autem Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum ipso apparebitis in gloria. VT SIT

ANT. KONINXSTEIN,

IPSE PRIMOGENITVS, qui vnigenitus est patris. Io. j. Deū nemo vidit vnquā, vnigenitus filius qui est in sinu patris ipse enarrauit nobis. Triplex natiuitas Christi. Carnis, sic est primogenitus & vnigenitus, nō in multis fratribus, sed virginis. Luc. ij. Et peperit filiū suū primogenitū. Spiritus in baptismo, quādo renascimur per gratiā. Ioan. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest introire in regnū Dei. Sic nobis non sibi in Iordane baptizatus est, testimonium a patre accipiens. Mat. iij. Et ecce vox de coelis dicens. Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui. Sic & a spiritu sancto. Io. j. Qui mi sit me baptizare in aqua, ille mihi dixit. Super quē videris spiritū descendentē, & manentē super eū, hic est qui baptizat in spiritu sancto, & ego vidi & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Tertia immortalitatis in nouissima resurrectione. Mat. xix. In regeneratione cū sederis filius hominis in sede maiestatis suae, sedebitis & vos super sedes duodecim, iudicātes duodecim tribus Israel. Hanc ipse primus omnium plenissime consecutus est, primogenitus mortuorum, & princeps regū terrae. Apo. j. Vnde & ius suū ceteris comunicauit, vt idē in se sperent mēbra, quod in capite iā peractū conspiciunt. Col. j. Qui eripuit nos de potestate tenebrarū, & transfudit in regnū filij dilectionis suae, in quo habemus redemptionē, & remissionē peccatorū, qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturę, quoniam in ipso condita sunt vniuersa, in coelis & in

AD ROMANOS.

170

& in terra, visibilia & inuisibilia. Quēadmodum ergo ipse conformis nostrae infirmitatis est factus. (Hab. ij. Debit per omnia fratribus similari, vt misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deū, vt repropitiaret delicta populi. In eo enim in quo passus est ipse & tentatus, potens est & eis qui tentantur auxiliari) sic nos ipsius vitæ, si volumus gloriæ esse consortes. j. Ioan. ij. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. j. Cor. xv. Igitur sicut portauimus imaginē terreni, portemus & imaginē celestis. Christus verō per passionē ingressus est gloriā suā. Luc. xxiiij. Hinc hortatur. Mat. xvj. Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucē suā, & sequatur me. Magna ergo nobis consolatio in aduersis, per quā Christiformes reddimur. ij. Cor. j. Sicut socij passionū estis, sic eritis & consolationis. Non enim affligit nos Deus vt perdat, sicut nec Christum afflixit vt perderet. Hab. xij. Fili mi noli negligere disciplinā Dñi, neque fatigeris dū ab eo corripis: quē enim diligit Dominus, castigat: flagellat autē omnē filiū quē recepit. Secundō reëditionē. Primus prędestinationis actus vocatio est, quæ irrita fieri non potest. Homines quidem ab ipsis rebus præsensibus agendi consilia sumunt, Deo verō oia iā olim probata, & ab initio erga nos disposita sunt, quare non est quod de futuris dubitemus. Esa. xliij. Iurauit Dñs exercituum dicens. Si non vt putavi ita erit, & quomodo mente traiaui, sic eueniet. Esa. xlvj. Consiliū meū stabit.

Z ij

& om

ANT. KONINXSTEIN,

& omnis voluntas mea fiet. Est autem duplex vocatio. Exterior per vocem, sicut Dominus vocavit Andream & Petrum. Mat. iij. Iacobum & Ioannem, Interior per inspirationem, qua cor hominis mouetur ad assentiendum his quæ sunt fidei & virtutis. Esa. xli. Quis suscitauit ab oriente iustum, vocauit eum vt sequeretur se. Prima siue ista secunda inutilis. Ioan. vj. Nemo venit ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum. Nec frustra vocauit, sed & sua benignitate iustificauit, per lauacri regenerationem, & renouationem spiritus sancti. Tit. iij. ex impijs pios, ex nocentibus, innocentes reddens. Ro. iij. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Tantum superest gloria, nam & nunc magnificauit, per donorum largitionem, filiorum adoptionem, vt hæredes sumus Dei, cohæredes Christi, vt de hoc quod super est, suo tempore implendum non dubitemus. Psal. cxxv. Magnificauit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes, Videat ergo quisque, vt iustificationem non abiiciat, quia multi vocati, pauci verò electi. Mat. xx. Qui autem perseuerauerit vsq; in finem hic saluus erit. Matth. xxiii. Ideo Apo. xxij. Iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc. Ecce venio cito, & merces mea mecum est, reddere vnicuique secundum opera sua. Vnde de Iuda Dominus ait. Ioan. vj. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est.

Quid

AD ROMANOS.

171

Quid ergo dicemus ad hæc? Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat, quis est qui condemnet? Christus Iesus qui mortuus est, imò qui & resurrexit, quis est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

Ponit nunc tertio prædestinationis certitudinem. Quid enim valebit hominum malitia, protegente nos Deo. Nihil ergo diffidendum, nihil de periculis & insidijs cauendum, per quæ contingunt quæ gloriosum reddunt, quemadmodum & Christum. Phil. ij. Humiliauit semetipsum factus obediens vsq; ad mortem, mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen quod est super omne nomen. Esa. 50. Dominus Deus auxiliator meus, & ideo non sum confusus. Iob xvij. Libera me & pone me iuxta te, & cuiusuis manus pugnet contra me. Quomodo destituet reconciliatos, pro quibus adhuc inimicis & ingratis vnico proprio filio, nō adoptiuo, non pepercit, quomodo non omnia necessaria donabit. Profecto non vult tantum beneficium esse inane. Ioan. iij. Sic Deus dilexit mundum, vt filium suum vnigenitum daret, vt omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam.

Z iij

Esa.

ANT. KONINXSTEIN,

Esa. liij. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostrae super eum, & livore eius sanati sumus. Non ergo nostris, sed passionis dominicae meritis ad vitam praedestinati sumus aeternam. Quid ergo non impertiet nobis, posteaquam impendit eum qui potior est uniuerſa creatura: quomodo non exaudiet, si quas per hunc preces obtulerimus? Io. xvi. Amē amē dico vobis, si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit vobis. Psal. xxxiij. Time te Dominū omnes sancti eius, quoniam non est inopia timentibus eum. QVIS ACCVSATIONEM INSTITVET ADVERSVS (non dico seruos, sed) ELECTOS DEI, quos pro suis ducit: Eos notat, qui fidē inculcābāt nihil prodesse. Num audiet calūniatorē aduersus eos quibus ipse gratis cōmissa donauit. Certē ipse aduersarios accusabit, increpabit, & condēnabit. Esa. 50. luxa est qui iustificat me, quis cōtradicet mihi? Stemus simul, quis est aduersarius meus, accedat ad me. Ecce Dominus auxiliator meus, quis est qui condemnet me? Accusauit diabolus Iob, sed non minuit, imō auxit illius gloriā. Iob. i. Sic & electorū. Apo. xij. Nunc facta est salus & virtus & regnū Dei nostri, & potestas Christi eius, quia proiectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos ante conspectū Dei nostri die ac nocte, & ipsi vicerunt eū propter sanguinem agni, & propter verbū testimonij sui. Iob xxxiij. Ipse cōcedete pacē, quis est qui cōdēnet? Christus Iesus qui ob exuberantē erga nos charitatē, pro nostris

AD ROMANOS.

175

nostris peccatis mortuus est, iustus pro iniustis. Pet. iij. Imō qui resurrexit propter iustificationē nostrā. Ro. 4. ne suis deesset, qui & in dextera Dei patris sedet, cui per omnia par est, is tantus aduocatus, idē & iudex. Ioan. v. Pater non iudicat; quēq; sed omne iudiciū dedit filio, causam nostrā apud patrē agit, huius preces non sunt inanes. I. Ioan. ij. Si quis peccauerit, aduocatū habemus apud patrē, Iesum Christū iustū, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantū, sed etiā pro totius mundi. Sic & in terris positus. Ioan. xvij. Non pro eis autē rogo tantū, sed pro eis qui per verbū eorū credituri sunt in me. Quis nunc diffidentiae locus? Pater elegit, & filiū dedit: filius mortuus est, & pro nobis interpellat, qui iudex omnium est constitutus. Certē nullus, sed maximē fidem confirmat, spem eleuat, charitatem inflamat.

Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an gladius? Sicut scriptum est. Psal. xliij. Quia propter te mortificamur tota die, & stimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundū, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quae est in Christo

ANT. KONINXSTEIN,

Christo Iesu Domino nostro.

Ponit nunc tertio eius fortitudinem. Cum enim tantopere nos diligat, nunquam deserturus est in villo certamine vel periculo spirituali aut corporali. Semper enim diligit, & quod vincimus facit amor eius ad nos, quæ fortis est & efficax. Cum ergo tot beneficijs, tot pignoribus obstricti simus Deo Christoque, quis erit qui nos ab illorum charitate distrahat, ut non redamemus sic adamati. Ad hoc enim tendunt, ut simus in charitate radicati & fundati. Ephie. iij. j. Io. iij. Nos ergo diligamus Deum, quoniam ipse prior dilexit nos. Cant. viij. Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio. Ostendit scriptura, pîs in hoc mundo obvenire tribulationes, sed non propter impietatem suam, sed pietatem. Non propter homines, nec propter terrenum aliquid, sed propter omnium regem & dominum pariuntur. Mat. xvj. Qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. j. Pet. iij. Nemo vestrum patiat ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: si autem ut Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine. Sic Act. v. Ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Mat. v. Beati qui persecutionem pariuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Subdit tribulationis magnitudinem, quia tota die. ij. Cor. iij. Semper enim nos qui vivimus in mortē tradimur propter Iesum, ut &

vita

AD ROMANOS.

173

vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Quisquis enim ad hoc paratus & promptus est, ut pro Christo moriatur, quoties patitur, toties perfectam mercedem accipit, & varia ac multiformi corona dotabitur. Addit & modum SICUT OVES DESTINATÆ MACULATIONI, quæ cum studio occiduntur. Ioan. xvj. Venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Vide ergo utilitatem & mansuetudinem, non enim reluctantur cum occiduntur, ita & nos. Mat. x. Ecce mitto vos sicut oves in medio luporum. Unde de Christo dicitur. Esa. liij. Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum. Quamquam acerba hæc videantur, nihil est tamen quod nos terreant: incidere possunt, opprimere non possunt: imò quo gravius incumbent, hoc magis confirmabunt nostram erga Christum, & Christi erga nos charitatem, per quem victores sumus. j. Cor. xv. Gratiarum Deo, qui dedit nobis victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum. Neque enim ille, quando nos sic amat, sinet vinci, neque nos memores illius erga nos beneficentiae, vllis malorum insultibus labefactimur ab illo redamando. CERTVS SVM inquit, ex Christi promissione, qui promisit in tribulatione assistentiam. Io. xiiij. Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Non turbetur cor vestrum, neque formidet. NE QVE MORS, quæ omnium terribilium terribilissimum est,

Z v NEQVE

ANT. KONINXSTEIN,

NEQVE VITA, quæ obrabilissimum est, NEQVE ANGELI illi gregarij, quous etiam homine potentiores. Iob. xli. Nō est potestas super terrā quæ ei cōparetur, qui factus est vt nullū timeret. NEQVE PRINCIPATVS. Ephe. vi. Nō est nobis colluctatio aduersus carnē & sanguinē, sed aduersus principes & potestates, aduersus mūdi rectores tenebrarū, harū cōtra spiritualia nequitie in coelestib⁹. NEQVE SYBLIMITAS, hoc est siue ē sublimi impetant, siue ex imo. Ipse enim satanas transfiguratur se in angelū lucis. Psal. xc. A sagitta volante in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano. Siue ergo honesti specie, siue diuersa, siue intentatū discrimē, vel futurū. Quid multis, etiā si quid sit vsq; in rebus creatis, siue visibile, siue inuisibile, quantumvis potens, quantumvis efficax, haud poterit nos distrahēre à charitate, qua cōglutinamur Deo, per Iesum. Cor igitur nostrum paremus ad ipsum redamandum, qui nos tantum dilexit, & propter quem nos tantum amauit. j. Ioan. liij. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Non est ergo quicq; quod separare nos possit in reb⁹ humanis (quia j. Cor. xliij. Charitas oīa suffert, oīa credit, oīa sustinet, nec vnq; excidit) à Deo, præterq; peccatū. Hie. v. Peccata nostra prohibuerunt bonū à nobis. Sed Cant. viij. Aquæ multæ nō potuerūt extinguere charitatē, nec flumina obruere illā. Nā multæ tribulationes iustorum,

AD ROMANOS.

174

iustorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus. Custodit Dominus omnia ossa eorū, vnum ex his non conteretur. Psal. cxliij. Pro. xj. Iustus de angustia liberatus est, & tradetur impius pro eo. Mat. x. Si persecuti vos fuerint in vna ciuitate, fugite in aliā. j. Cor. xliij. Vsq; in hanc horā & elusimur & sitimus, & nudi sumus, & colophis cedimur. Maledicimur & benedicimus, persecutio nē patimur & sustinemus, blasphemamur & obsecram⁹. Tantū abest, vt à charitate excidamus, Hæb. xj. Alij ludibria, & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, reprimati sūt, in occisione gladij mortui sunt, Alij autē distenti sunt nō suscipiētes redēptionē, vt meliorem inuenirent resurrectionē. Circuierunt in melotis, in pellib⁹ caprinis, egētes, angustiatī, quibus dignus nō erat mundus, In solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Et hi omnes testimonio fidei probati sunt.

CAP. IX.

Veritatem dico in Christo Iesu, nō mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in spiritu sancto, quoniam tristitia mihi magna est & cōtinuus dolor cordi meo. Optabam enim ego ipse anathema esse à Christo, pro fratribus meis qui sunt cognati mei, secundum carnem, qui sunt Israelitæ. Quo est adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequiū, & promissa, quorū patres ex quibus

ANT. KONINXSTEIN,

quibus est Christus secundū carnē, qui est super omnia Deus benedictus in secula amē. Non autē quòd exciderit verbū Dei. Non enim omnes qui ex Israel sunt, iſ sunt israelitæ: neq; qui semē sunt Abrahæ, omnes filij, sed in Isaac vocabitur tibi semen. Id est, non qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimantur in semine. Promissionis enim verbum, hoc est. Secundum hoc tempus veniam, & erit Sara filius: non solum autem illa, sed & Rebecca ex vno concubitu habens Isaac patris nostri. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent aut mali, ut secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, quia maior seruiet minori, sicut scriptum est. Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

Ostendit iudæos non prorsus proſectos, sed & saluari posse, si credant, quum ad ipsos pertineat promissio, & hoc per tria. Primum est iudæorum eminentia in multiplicibus bonis ipsis collatis. Vnde ipso procemio manifestat, quā splendida sint quæ dicturus sit, quanquam multis videantur incredibilia, simulatque affectum suum ad gentis suæ salutē declarat. Vnde primo affirmat dicendorum veritatem. Quod res est, inquit, loquor teste Christo omnium cōscio, neq; quicquam mentiar teste mihi conscientia mea,

AD ROMANOS.

175

mea, cuius auctor & inspector est spiritus sanctus. Grauiſsimos & infallibiles dicti sui testes inducit: Christum qui ipsa est veritas. Ioan. xiiij. Ego sum via, veritas, & vita. Conscientiam propriam. ij. Cor. j. Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. Spiritum sanctum, si ne quo sæpe cōscientia erronea est. j. Cor. ij. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Videns quorūdam suapte culpa percuntium suorum interitum, maxime animo disercuciabatur dolore continuo. Quia enim proximus est ex charitate diligendus, ingerit proximi peccatum tristitiam laudabilem sapienti, sicut & proprium. ij. Cor. xij. Ne iterum humiliet me Deus apud vos, & lugeam multos ex iſ qui peccauerunt, & non egerunt poenitentiam. Sæculi verò tristitia ex amore ipsius procedens reprobatur, quia mortem operatur. ij. Cor. vij. Considerans ergo tam insuperabilem Dei erga nos, & inseparabilem charitatem, & se Christi tam benigni & vehementer amantis fuisse persecutorem, maxima afficiebatur tristitia. Vnde j. Cor. xv. Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, quoniam persecutus sum ecclesiam Dei: anathema separatio est & alienatio. j. Cor. xvj. Si quis non amat Dominum Iesum, anathema sit. Vehementiam itaq; affectus sui exprimit pro illorum salute, qui fidem reſciebant euangelicam, sicut & Moses. Exo. xxxij. Obsecro Domine, peccauit populus iste peccatum maximum, feceruntq; sibi deos aureos. Aut dimitte

ANT. KONINXSTEIN,

dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele
me de libro quē scripsisti. Et verē antē zelo fra-
trum suorum secundū carnem pro illis & tra-
ditionibus paternis voluit esse anathema à Iesu,
quod etiam non modicum ipsius cruciabat ani-
mū. Gal. 1. Audistis conuersationē meā aliquādo
in Iudaismo, quoniam supra modum persequē-
bar ecclesiam Dei, & expugnabam illam, abun-
dantius emulator existēs paternarum mearum
traditionum. Secundum carnem inquit, sed non
fidei cognatione, quod magis optarim, ut sicut
generē sunt Israelitæ, ita cognitione veri, verē
sint Israelitæ, cum amplectentes quem lex
promisit. Secundo declarat donorum mul-
ticiplicitatem. QVORVM ADOPTIO EST
FILIORVM, cæteris gentibus ceu pro nobis
habitis. Deut. xliij. Populus sanctus es Domino
Deo tuo, te elegit, ut sis ei in populū peculiare,
in cunctis gentibus quæ sunt super terrā. Exo.
liij. Filius meus primogenitus Israel. Sed Esa. 43.
cōqueritur Dominus. Filios enutriui & exaltaui,
ipsi autem spreuerunt me. Gloria singularis,
quod spretis simulachris Deum verum colue-
runt. Deut. xliij. Non est alia natio tā grandis, quæ
habeat deos appropinquantes sibi, sicut Deus
noster adest cūctis obsecrationibus nostris. Quæ
enim est alia gens tā incluta, ut habeat ceremo-
nias, iustaq; iudicia, & vniuersam legē. Mat. xv.
Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt do-
mus Israel. Luc. ij. Lumen ad reuelationē gen-
tium, & gloriā plebis tuæ Israel. TESTAMENTA,
hoc est

AD ROMANOS.

176

hoc est pacta. Circumcisionis. Gen. xviij. Hoc est
pactum meum quod obseruabitis inter me &
vos, & semē tuū post te. Circumcidetur ex vobis
omne masculinū, & circumcidetis carnē præpu-
tij vestri. Legis. Deut. v. Dominus Deus noster
pepigit nobiscū fœdus in Oreb. Sed Hie. 31. Ecce
dies ventunt dicit Dñs, & feriā domui Israel, &
domui Iuda fœdus nouū, non secundū pactum
quod pepigi cū patribus vestris, in die qua appre-
hendi manū eorū, ut educerē eos de Aegypto,
pactū quod irritū fecerūt, & ego dominatus sum
eorū dicit Dominus. Sed hoc erit pactū quod fe-
riā cum domo Israel. Post dies illos dicit Domi-
nus, dabo legē meā in visceribus eorū, & in cor-
de eorū scribā eam, & ero eis in Deū, & ipsi erunt
mihi in populum. Legissatio. Eccles. xliij. Le-
gem mandauit Moses in præceptis iustitiarū, &
hæreditatē domui Iacob, & Israel promissiones.
Exo. xx. Sed per Christū in monte Sion. Esa. 41.
Venite ascendamus ad montem Domini, & ad
domū Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & am-
bulabimus in semitis eius, quia de Sion exhibet
lex, & verbū Domini de Ierusalē. Cultus, ritusq;
sacrorum iuxta Dei præscripta. Obsequia sa-
cerdotalia. Esa. xliij. Et nunc audi Iacob serue
meus, & Israel quē elegi. Nam gentes demonia
colebant. Psal. xcvi. Quoniam omnes dij gentium
demonia. Iudæi verum Deū, Psal. lxxv. Notus
in Iudæa Deus, in Israel magnū nomē eius. Pro-
missiones patribus factæ. Gal. liij. Abraham dictæ
sunt pmissiones & semini eius, Ro. xv. Dico enim
Christum

ANT. KONINXSTEIN,

Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis, propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum. **QVORVM SVNT PATRES** illi inclyti & Deo gratissimi. Abraham, Isaac, & Iacob, ex quorum stirpe Christus nasci dignatus est, quod maximum amoris argumentum est. Ioannis iij. Salus ex Iudæis est. **SECUNDVM** **CARNEM** ait, quo duplicem in Christo naturam concludit. Hac igitur ex parte velint nolint, iam propinqui cognatique sunt Christo, qui longè patres excellit, de quibus gloriabantur. Siquidem illi non nisi homines fuerunt, quantumcumque magni. Christus verò sic est homo, ut idem & Deus sit, non vni genti, sed omnibus præsidens, cui soli debetur laus in omne ævum, Amen. Vbiq; Christum Deum prædicat, quo Arrii confunditur stulta impietas. Iuste itaq; se dolere probat, nimirum quod tantis beneficijs olim sit genus suum affectum, at nunc omnibus exutis, & adoptionis gratiam, & promissionis meritum perdidit. Propensius enim malum est, dignitatē perdidisse, quàm non habuisse. Tertiò probat promissorū firmitatem. Non enim tantum valet quorundam impietas, ut non præstet Deus quod promissit, & si pluri mi promissum Christum non receperunt. Ioan. i. In propria venit, & sui eum non receperunt. Psal. cxvij. In æternum Domine permanet verbum tuum. Esa. lv. Verbum meum quod egreditur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, & prosperabitur in

AD ROMANOS.

177

bitur in ijs ad quæ nisi illud. Abraham promissa fuit ista felicitas, ac posteris, verū non quibuslibet, sed ijs qui verè essent posteri. **NE QVE ENIM OMNES QVI SVNT EX ISRAEL, STATIM SVNT ISRAEL,** sed qui rectè vestigia sistantur Israel, Deū videntes per fidē, & vitia calcantes. Ioan. i. Ecce verus Israelita, in quo dolus nō est, ait Dominus de Nathanaele. Neq; qui semē Abraham secundū carnē, statim omnes filij, ut promissionis hæreditatem sibi vindicent, sed qui fidem Abraham referunt, per quam ille in posteros meruit exhibendam felicitatem. Ioan. viij. Si filij Abraham estis, opera Abraham facite. Nam **IN ISAAC, IN QVIT, VOCABITVR TIBI SEMEN.** Genes. xvij. qui fuit filius fidei, & Christi typum gessit, quod consequenter ad propositū inducit. Nō qui filij carnis, ij filij Dei, & per hoc hæredes promissionis, sed quibus adest fides, per quam Abraham Dei promissum promeruit, illi cēsentur in semine. Promissionis efficacia Isaac natus & formatus, quanq̃ vteri muliebris accesserit ad id vltus, sed sterilis & prouectæ ætatis. Ita & nos oportet ex Dei verbo renasci. Sunt enim in illo lauacro Dei verba, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Mat. xxvij. quibus baptizati nascimur, quæ natiuitas non naturæ, sed diuinæ promissionis. Illi ergo verè sunt fratres, qui eandem fidem habent, in qua Isaac natus est. Id est in semine quod est Christus, & illi consequentur hæreditatē, quod Christus ex traduce sit Isaac.

Aa

Ne au-

ANT. KONINXSTEIN,

Ne autē quis causari posset ex parte matris in
Ismael hoc cōtigisse, Rebecca inducit, quē duos
filios ab vno patre, eodē tēpore concepit. Esau &
Iacob. Ge. xxv. Deprecatusq; est Isaac pro vxore
sua, eō quod esset sterilis, qui exaudivit eū & de-
dit conceptū Rebecca. Quū ergo gemelli essent,
nec tamen eisdē potiti sint bonis, quā nā res di-
scruit. No carnis propinquitates, nō legis obser-
uatio, nō circūcisio. Siquidē de nōdū natis priusq;
quicquā egissent, non propter merita pręceden-
tia vel cōcomitantia, sed ex sola gratia vocantis
dictū est Rebecca. Maior seruiet minori. Ge. xxv.
Nemo ergo ius huius promissi sibi vindicet, nisi
talem se fide prębeat, vt inter electos habeatur,
quandoquidē electio filios facit, non carnis pro-
pinquitas. Vbiq; enī fides pręclara est virtus, &
veram exactamq; cognationē Abrahę expri-
mit. Vt propositū Dei volētis vnū magnificare
prę alio, firmū esset secundū electionē, inquantū
Deus vnū prę alio eligit spontanea sua volun-
tate, non quia sanctus erat, sed vt sanctus esset.
Ephe. i. Sicut elegit nos in Christo ante mundi
constitutionē, vt essemus sancti, & immaculati
in conspectu eius, in charitate. Non aliud potest
euenire, quā nouit Deus futurū, vnde in vtroq;
mansit propositū Dei immutabile, pręsciēs vnū
bonę voluntatis futurū, alterū perficiat. Non
ergo hominū more expectat ex line rerū, vt vi-
deat bonū aut malū, sed anteq; quicq; geratur
nouit, quare ex propria sapiētia sua exacta & in-
corrupta, de omnibus potest sententiā proferre.
Quot

AD ROMANOS.

178

Quot putas fuerint qui Matthæo iuxta appa-
rentē operū ostentationē meliores viderentur.
Sed qui arcana nō ignorat, mētisq; dispositionē,
& aptitudinē probare potest, is & in coeno ne-
glētā margaritā (quā videlicet æterno propo-
sito fecerat margaritā) agnouit, & relictis alijs,
huius admiratus pulchritudinem, ipsum elegit,
animiq; illius nobilitati suā addens gratiā pro-
batissimū declarauit. Atq; ideo & publicanū ele-
git, & latronē, & meretricem: sacerdotes verō &
pharisæos ac principes contrēpsit. Neq; enī operū
exhibitionē tantūmodo querit De⁹, sed & animi
nobilitatē, mentēq; beneuolam (quanq; nec hęc
mentē absq; Deo quisq; habeat). Talē enī, etiā si
casu quodā incōmodo peccauerit, confestim ta-
mē recuperat, sicut patet in Dauid. ij. R. xij. Con-
tra, qui mente corruptus est, etiā si bonū quid vi-
deatur facere, perit tamē, eō quod mala id faciat
sententia, sicut pharisæus, Luc. xviij. Præserunt
ergo ij duo typū duorū populorū, credentiū, &
non credentiū. Sunt quidē ex vno, sed diuersi,
quia non omnes qui ex Iacob, ij mox filij sunt
fidei, vt patet in obstinatis Iudæis, neq; omnes
qui ex Esau nati reprobī, nā Iob ex ipso natus
probus & sanctus, qui quintus ab Abrahā & ne-
pos Esau. Auersio ergo reprobationem, cōuer-
sio electionem dicit. Hier. iij. Reuertere auersa-
trix Israel, ait Dominus, & non auertam fa-
ciem meam à vobis, quia sanctus ego sum, dicit
Dominus, & non irascar in perpetuum. Mat. xj.
Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati
estis,

ANT. KONINXSTEIN,

estis, & ego reficiam vos. Hinc Augustino placuit, misericordiam Dei, verè causam electionis esse, sed tamen eatenus aliquam in accipiente, quatenus promissionem oblatam non repudiet, quia malum ex nobis est. Ose. xiiij. Perditio tua o Israel, tantummodo in me auxilium tuum.

C Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas est apud Deum? Absit. Moyse enim dicit. Miserebor cui misertus sum, & misericordiam præstabo, cui miserebor. Igitur non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei. Dicit enim scriptura Pharaoni. Quia in hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, & ut annuncietur nomen meum in vniuersa terra. Ergo cuius vult misereatur, & quem vult indurat. Dicis itaque mihi. Quid ad huc queritur? Voluntati eius quis resistit? O homo, tu quis es qui respondeas Deo? Nunquid dicit figmentum ei qui se finxit, quid me fecisti sic? An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam? Quod si Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam.

August. Iniquum videretur, ut sine vllis bonorum

AD ROMANOS

799

bonorum vel malorum operum meritis Deus vnum diligat, & alteri odierit. Sed absit, ut culpa sit apud Deum, qui nihil commertitos, aut promeritos pro sua libidine reiciat aut asciscat, & non magis apud homines. Deut. xxxij. Deus fidelis absque vlla iniquitate, iustus & reclus, peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus. Ponit nunc secundum, quod est malorum insolentia, qui suapte culpa pereunt, quod subsequenter ostendit ex Dei pietate. Omnes enim ab Adam descendentes, filij nascuntur iræ. Eph. ij. Eramus natura filij iræ sicut & cæteri, & ideo damnatione digni. Ro. iij. Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Si qui ergo liberantur, bonitas Dei est, & non ipsorum retributio meriti. Manifestum est autem, quod iustitia distributiva locum habet in his, quæ distribuuntur ex debito, puta si aliqui mercedem meruerunt, ut plus laborantibus maior merces detur: non autem locum habet in his, quæ donantur liberè & misericorditer. Ideo Deus misericors est ijs quos liberat, iustus verò his quos relinquit, neutris autem iniustus. Hinc quæstionem soluit per auctoritatem quæ totum diuinæ tribuit misericordiæ. Exo. xxxij. MISEREBO, gratiam præstando in præsentem, CUIVS CVMQVE MISEREBO in æterna prædestinatione. Hic. xxxj. In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te miserans tui. ET MISERICORDIAM PRÆSTABO, dando gloriam in effectu, CUIVS modo MISEREBO, concedendo gratiam. Psal. c. Qui

Aa iij

coronat

ANT. KONINXSTEIN,

coronat te in misericordia & miserationibus. Non enim est volentis assequi salutē, quia nō in voluntate petentis, sed in arbitrio sitū est dantis quod petitur. Psal. xciiij. Nisi quia Dominus adiuuit me, paulominus habuisset in inferno anima mea. Docemur ergo per hoc, vt laborē impēdamus & sollicitudinē, Deus autē successum operi tribuit & effectū. j. Cor. ix. Sic eurrite, vt cōprehēdatis. Hic obseruādū, qd est actio Dei generalis, qua cōdita cūcta cōseruat & agit at assidue distribuēs vires singulis pro sua cōditiōe. Act. xviij. In ipso enim viuimus, & mouemur & sumus. Sap. xj. Quomodo autem posset aliquid permanere nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset conseruaretur. Panis autem omnibus, quoniā tua sunt Domine, qui amas animas. Psal. cxliiij. Oculi omnium in te sperāt Domine, & tu das escā illorū in tēpore oportuno, aperis tu manū tuā, & imple omne animal benedictione. Sed quia rationales creaturas ita cōdidit, vt habeant aliqualem delectum & libertatem in hijs quæ rationis iudicio subiacent, mouet eam per modum libere voluntatis. Vnde non est causa peccati in malis, sed mala eorū voluntas, transferens agitationem ad obiectū prohibitū à Deo, sicut patet in adulterio, furto, &c. Sic & velle & currere est hominis vt liberi, non autem vt principaliter mouentis, sed Dei. Psal. cxviiij. Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meū. Ideo est alia actio Dei specialis, cum supra naturā & actionē generalē datur spiritus sanctus creden-

AD ROMANOS.

180

credentibus, qui adiuuat infirmitatē nostrā, Ro. viij. Nō ergo liberū tollit arbitriū, sed ostendit non totū esse in volentis & currentis potestate sitū, sed superna illū gratia opus habere. j. Cor. xviij. Abundantius omnibus laboraui, non ego autē, sed gratia Dei mecū. Secundō ex Dei equitate. Vnde & aliud testimoniū adducit, ex quo durior quæstio oritur, quā tamen non absoluit, habens Deo iudiciū relinquere. Exo. ix. Quum quasi sopitus in malis iaceres, & subito dignus esses exitio, excitaui te & seruaui, vt paulatim ingrauescentibus supplicijs corrigerem, nisi tua malitia obsticisset. Verū quia lenitate mea iniqua mēs tua magis irritabatur, ostendā in te, vt ceteræ gentes addiscant non alium esse Deum præter me. Iusto itaq; suo iudicio Pharaonē nō impetiebat, secundū animi proprii libidinem operari, & suæ de dimittendo populo voluntati reniti, vt iustitiæ suæ potentia illi nota esset, & Deus in vniuerso orbe nosceretur iustus atq; potens esse. Quod si Pharaō ei paruisset (quod quidem poterat, si Deū non se respexisset) eius misericordia illi nota fuisset. Quod quia non fecit, ad hoc seruatus est, quum dignus esset morti, vt multa signa & plagæ ostenderentur in eū, quasi in mortuum. Sed quid est. Cuius vult miseretur, nisi quia adiuuat iustos ad bonū, & iusta Dei vltio non impedit impios à malo: Cū enī eos pro sua magnitudine tolerat diu, ipsi deinceps obolerantia redduntur obstinatiores ad malū: non secus quā dum herus seruū habet improbū, qui

ANT. KONINXSTEIN,

herili benignitate aburitur. Ad id enim & angelis & hominibus liberum fecit arbitrium, ut ex libertate bene operantibus misericordia eius, & gratia cognita sit, male verò operantibus cognita sit potentia & iustitia. Certum est Hebræis has figuras habere quandam significationem per mittendi, tradere, excæcare, indurare, quia non positiuè significant, Deū & efficaciter, seu proprio quodam motu rapere amicos & explendas cupiditates, sed desertionē, qua iustè deserit impios, & sunt eos furere, non cohibens eorum furorē. Aug. Sicut sol elongatione sua, à terra indurat glaciem, non frigiditatem impartiendo, sed non apponendo calorē. Impij verò se elongant à Deo. Pro. xv. Longè Dominus ab impijs. Psal. lxxij. Ecce qui elongant se à te, peribunt, perdidisti omnes qui fornicantur abs te. Nam ut cera ad solē conuersa liquefcit, amota autem induratur in se, & ex se rigescit, sic qui ad Deum conuertitur mollescit ad bonū (Can. v. Anima mea liquefacta est, ut dilectus locutus est) qui autē se auertit, in se & ex se induratur & frigescit. Igitur indurare quo ad Deum est derelinquere, quo verò ad eū qui induratur, propria voluntate firmari. Sed cū cera liquefcit, id per se à sole fit: ita & Deus per se nos emollit ad bonum, verum & ceram ad liquefcendū, & nos ad bonum habiles fecit Deus. Hinc ij. Cor. iij. Nō quòd sufficētes simus cogitare aliquid à nobis tanquam ex nobis, sed omnis nostra sufficientia ex Deo est. Nulli autem deest, Psal. lxxxv. Quoniam tu Domine

AD ROMANOS.

181

Domine suauis & mitis, & multæ misericordiæ omnibus inuocantibus te. Verè culus vult miseretur, sed obserua cuius velit misereri, nempe diligentis. Deut. v. Ego sum Dominus Deus tuus, Deus emulator, reddens iniquitatē patrum in filios, in tertiam & quartam generationem ijs qui oderunt me, & faciens misericordiā in multa milia diligentibus me, & custodiētibus præcepta mea. Deut. vij. Scies quia Dominus Deus tuus, ipse est Deus fortis & fidelis, custodiens pactum, & misericordiam diligētibus se, & ijs qui custodiunt præcepta eius in mille generationes. Poenitentis. ij. Par. xxx. Pius & clemēs est Dominus Deus, & non auertit faciem suam à vobis, si reuersi fueritis ad eum. Verba regis Ezechiae sunt exhortantis populum. Hinc & David, j. Par. xxj. Ex omni parte me angustiae præmunt, sed melius mihi est, ut incidam in manus Domini, quia multæ sunt miserationes eius, quàm in manus hominū. Eccle. xvij. Quàm magna misericordia Domini, & propitiatio illius conuertentibus ad se. Timentis. Psal. cij. Quomodo miseretur pater filiorum, misertus est Dominus timentibus se. Esa. lxxvj. Ad quē autē respiciā, nisi ad pauperem, & contritum spiritu, & trementem sermones meos. Vndē Hæb. iij. Adeamus cum fiducia ad thronū gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, & gratiā inueniamus in auxilio oportuno. Nam Mat. xvij. Non est voluntas ante patrem vestrum, ut pereat vnus de pusillis istis. Dicis itaq; mihi, ex dictis meis cōcludendo.

Aa v

Si cui-

ANT. KONINXSTEIN,

Si cuiusq; vult miseretur, & quemcumq; vult indurat, quid est in quo nos inculcet. Tertiò ex Dei longanimitate toleratis vasa iræ: apta in interitū. Quid amplius accusantur indurati, imò culpantur, cum id sint quòd Deus vult: quando voluntati illius resisti non possit. Hi afflicti serpentis sunt antiqui, animam corruptentis, argumento impio insurgere facientis contra Deū factorem suum. Oportet equidem, vt quæ à Deo dicuntur credamus, non curiosè scrutemur, etiā si sermonē ipsius ignorauerimus. Vndè subdit. O homo tu quis es, vt ex aduerso respondeas Deo? An Deo constitutus es iudex? Quid enim arrogātius, quàm hominē quo nihil abiectius, cū Deo disceptare, velut ex æquo, quòd vel sic, vel nō sic fieri debeat. Iob ix. Verè scio, quòd ita sit, quòd non iustificetur homo compolitus Deo. Si voluerit cōtendere cū eo, nō poterit respondere ei vnum pro mille. Nam vita in voluntate eius, & ira in indignatione eius. Psal. xxix. Imò cū putat misericors est, & cū miseretur iustus. Vult nos esse bonos, & ad hoc nos adiuuat, sed nostra voluntas peccati & indurationis causa est per se, & non Dei volūtas, quā scriptū sit. Psal. v. Quoniam nō Deus volens iniquitatē tu es. Si igitur peccas contra voluntatē Dei peccas, vult enim te bene agere, & ad hoc adiuuat: sed libere, ideo nō inducit tibi ad bene agendum necessitatem, & multò minus ad male agendum. Eccl. xv. Ne dicas, ille me implanauit, non enī necessarij sunt ei homines impij. Nemini mādauit impiè agere, & nemini

AD ROMANOS.

181

& nemini dedit spaciū peccandi, non enim concupiscit multitudinem filiorum infidelium & inutilium. Si prodigiosa arrogantiæ sit, lutū contra figulum argutari: quāto magis summæ impudentiæ, hominem de Dei consilijs disputare, quæ tanto supra nos sunt, vt vix vmbra, aut somnium possumus assequi. Eccl. viij. Intellexi, quòd omnium operū Dei, nullā possit homo inuenire rationē eorū quæ sunt sub sole, & quāto plus laborauerit ad quærendū, tantò minus inueniat. Nā Pro. xxv. Sicut qui mel multū comedit, non est ei bonum, sic qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria. Ad hoc autem isto vsus est exemplo, non ad conuersationis nostræ effigiem, sed ad subditam obedientiam, obedientieq; silentium exprimendū. Atq; istud vbicq; in adductis exemplis seruare oportet, ne illa ad quæcunq; probanda sumamus, sed electo eo quo adducta sunt, & ob quod assumpta sunt, reliqua omnia sinamus. Quæadmodū. Nu. xxiij. Accubans, vt leo dormiuit, quāto attinet ad fortitudinē, inexpugnabilem ac terrorē accipimus, nō quāto ad feritatē, aut aliud quippiā eorū quæ leonibus sunt. Sic cum audis aliud vas in honorē, aliud in contumeliā fingi, non putabis ista de creationis ratione, aut volūtaris necessitate à Paulo dicta, sed de dispensationū potestate & differētia. Alioquin si de voluntate esset hic sermo, sequeretur quod idē esset tā bonorū q̃ malorū opifex, essetq; homo extra omnē boni maliq; causam, atq; Paulus ipse sibi ipsi aduersaretur, qui vbicq; volūtatē coronat.

ANT. KONINXSTEIN,

coronat. ij. Cor. viij. Si voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet. ij. Timo. ij. In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quædam quidē in honorem, quædam autem in contumeliam. Si quis ergo emundauerit se ab istis, erit vas in honore sanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonū paratū. Hoc Dominus clarissimē indicat. Hic. xvij. Ecce sicut lutū in manu figuli, sic vos domus Israel in manu mea. Ge. ij. Formauit igitur Dominus Deus hominē de limo terræ, & inspirauit in faciē eius spiraculū vitæ, & factus est homo in animam viuētem. Hic. xvij. Repente loquar aduersus gentem, & aduersus regnum, vt eradicem & destruiam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod loquutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitavi vt facerem ei. Et subito loquar de gente & regno, vt ædificem & plantem illud: si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meā, pœnitentiam agam super bono quod locutus sum vt facerem ei. Quid clarius iucundiusque dici potest contra liberi arbitrij reiectores. Sunt ergo vasa quædā iræ, quædā misericordiæ ex propria voluntate, Sed in prioribus, volūtate à Deo deserta: in posterioribus, præparata, sed Deus sua lenitate diu malos sustinet & tolerat. (Esa. j. Laboraui sustinens) ceu vasa merita quæ mox confringantur, si forte resipiscant, & conuertantur, quo magis euidens

AD ROMANOS.

183

euidens fiat, exitio illos dignos, qui tot modis prouocati, corrigi nequeant, simulq; vt illorum supplicio cæteri metuāt Deū omnipotentē. Hic. x. Quis nō timebit te, o rex gentiū, tuū est enim decus. Eccle. v. Altissimus est enim patiens reditor. Ro. ij. Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, secundū autē duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuiq; secundū opera eius. Hocq; copiosius ostendit gloriæ suæ magnitudinem in pios, quos prius vasa immunda purgauit & honestis vībus consecrauit. Tit. ij. Apparuit gratia Dei, & Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens, nos vt abnegantes impietate & secularia desideria, sobriē, & iustē, & piē viuamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem, & aduentum gloriæ magni Dei, & Saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mūdaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorū operū. ij. Cor. vij. Has ergo habentes promissiones charissimī (quia templū Dei & ipsius populus) mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus, perficiētes sanctificationē in timore Dei. Alioqui ij. Pet. ij. Si refugientes coinquinationes mundi in cognitione Domini nostri, & Saluatoris Iesu Christi, his rursus implicati superantur, facta sunt eis posteriora deteriora prioribus. Contingit enim illis illud veri prouerbij. Pro. xxvj. Canis reuersus ad suum vomitum, & sus loca in vo-

ANT. KONINXSTEIN,

in volutabro luti. Melius enim erat illis, nō cognouisse viam iustitiæ, quam post agnitionē retrorsum conuerti, ab eo quod illis traditum est sancto mandato. Asciti autem sunt non solum ex Iudeis, verum etiam ex gentibus, quandoquidē hic non natiuitas, sed Dei delectus facit hæredes.

D Quos & vocauit non solum ex Iudeis, sed etiam ex gentibus, sicut in Osee dicit. Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & nō misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit in loco, vbi dictū est eis, non plebs mea vos, ibi vocabuntur filij Dei. Esaias autem clamat pro Israel. si fuerit numerus filiorum Israel tanquā arena maris, reliquie saluæ fient. Verbum autem consummans & abbrevians in equitate, quia verbum abbreviatum faciet Dominus super terram. Et sicut prædixit Esaias. Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti fuissetus, & sicut Gomorra similes fuissetus.

Ponit nunc tertio bonorum consistentiam per scripturam probans, gētes per fidem ascitas in numerum filiorum Dei, & non omnes Iudeos ob infirmitatem reiectos, sed aliquos quam paucos per euangelium saluandos. Vnde quantum ad tria, tres adducit rationum auctori

AD ROMANOS.

184

authoritates. Primò quantum ad populorū vocationem. Ose. ij. Vocabo populum qui non meus era, populum meum. Dicebantur Iudæi populus Dei, Psal. xciiij. Nos autē populus eius. Gentes non populus. Eph. ij. Propter quod memores estote, quod aliquādo vos qui gentes eratis in carne, qui dicebamini præputium, ab ea quæ dicitur circumcisio in carne manufacta, qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati à cōuersione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu, vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Eam quæ dilecta non erat. Ephes. iij. Hoc igitur dico & testificor in Domino, vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à via Dei per ignorantiam quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum, qui desperantes semet ipsos tradiderunt impudicitie, in operationem immunditiæ omnis, in auaritiā. Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu. Dilectam, inquit. Sed vnde hoc? Ephes. v. Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauaacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nō habentē maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata, Roma. v. Si cum inimici essemus

essemus, reconciliati sumus Deo, per mortē filij eius; multo magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius. Sic misericordiā non consecutam, misericordiā consecutā. Tit. iij. Cum autem benignitas & humanitas apparuit Saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus nos, sed secundū suā misericordiā saluos nos fecit. Eph. ij. Gratia enim estis saluati per fidē, & hoc non ex vobis, Dei enim donū est, non ex operibus, ut nequis gloriatur. Vnde subdit, quod vocabuntur filij Dei, per adoptionis gratiā. Ioan. i. Quotquot autē receperūt eū, dedit eis potestatem filios Dei fieri, ijs qui credunt in nomine eius, qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Secundo quantū ad iudæorū saluationem. Quantūcūq; enī multi suo vicio, & pertinacia pereant, tamen supererunt aliqui semper qui fide saluentur, & in his paucis promissum Dei impletur. Hoc Esaias x. confidenter clamat, nihil dissimulans, nec sine causa areng meminit, sed veteris simul admonet promissionis, qua seiplos indignos constituerant, & quod pauci sint saluādi, & quomodo fallere fidem in promissis, hominū est: at Deus quicquid dixit plenē præstat, & quidem compendio nō dolo, sed verē iusteq; Verbum enim perficiens, & abbrevians in iustitia est euāgelium, quod perficit, quod promittit. Matth. v. Non veni soluere legem, sed adimplere. Sed nihil ad perfectum adduxit lex. Hæb. vij. Tale siquidem est quiddam fides, quæ breuibus

breuibus verbis salutem complectitur. Nam si confitearis in ore tuo Dominū Iesum Christum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitauit à mortuis, saluus eris. Ro. x. Et quod planē admirabile est, non solum salutem, sed & iustitiā sermo ille brevis attulit. Ro. x. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio sit ad salutem. Sic & vna oblatione omnia veteris instituti sacrificia impleuit. Hæb. x. Vna enim oblatione consummauit in sempiternum sanctificatos. Sic & omnis lex in vno sermone impletur. Diliges proximum tuum sicut teipsum Gal. v. Rursum idem superius testatur. Esa. j. Istud in sensibili captiuitate factum fuit, in qua pauci saluati fuere, reliquis in captiuitatem abductis, quæ figura fuit, quod pauci iudæorū per fidem saluarentur. Sic & supra Iacob electio, & Esau reprobatio temporalis, signum fuit electionis & reprobationis æternæ. Nili ergo multa vsus lenitate Deus per fidem illos conseruasset, similes Sodomæ & Gomorræ fuissent, quæ omnimodū interitū sustinuerunt. Ne ergo dicas, qui electus est, non potest perdi: & qui abiectus, non potest saluari. Ecce iudei quondam electi nunc abiecti, olim populus nunc non populus: cōtra gentes. Sic electus ludas periit Ioan. vj. Nonne duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est: & abiecta in ciuitate peccatrix saluata, Luc. vij. Nam Dominus auersos reuocat. Esa. xliij. Reuertere ad me, quoniam redemi te. Hie. xv. Quis enim miserebitur tui Ierusalem, aut quis con-

ANT. KONINXSTEIN,

tristabitur pro te: Tu dereliquisti me dicit Dominus, retrorsum abiisti, laboravi rogās. Mal. iij. Reuertimini ad me, & reuertar ad vos. Sic Dominus in prophetis minatur exitium, vt tamen addat consolationem, vnde sic dixit populum periturum, vt tamen quidam saluentur. Tren. iij. Non repellet in sempiternum Dominus, quia si abiecti, & miserebitur secundum multitudinem misericordiarum suarum. Non enim humiliavit ex corde suo, & abiecti filios hominum.

E Quid ergo dicemus? quod gentes quæ non sectabantur iustitiam apprehenderunt iustitiam, iustitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sectando legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderunt enim in lapidem offensionis, sicut scriptum est. Ecce pono in Syon lapidem offensionis, & petram scandalii, & omnis qui credit in eum non confundetur.

Tertio quantum ad occultorum declarationem. Quid ergo dicemus, inquit? Certè id quod res est, quod gentes à legalibus ceremonijs immunes veram iustitiam assecutæ sunt & salutarè. E diuerso Iudæorum populus dum iustitiæ legem iuxta carnem sectatur, ad veram legem iustitiæ non peruenit, videlicet excidens à Christo, in quem, ceu scopum, omnia legis Mosaicæ

AD ROMANOS.

187

Mosaicæ tendebant oracula. Hæb. x. Vmbra enim habens lex futurorum honorum, non ipsam imaginem rerum. Ro. x. Finis legis Christus ad iusticiam omni credenti. Breuem dicte solutionem omnium, quia non ex fide in Christum, sed ex operibus legis iustificari voluerunt. Ro. ij. Ex operibus legis non iustificabitur omnis caro coram illo. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & prophetis. Malitia verò excæcati impegerunt in lapidem offensionis Christum, dedignantem ipsum recipere. Dicitur verò lapis, propter firmitatem: sed offendiculi, ab animo & sine eorum qui non credunt, dum malunt in illum impingere reluctantes, quam in eo conquietescere credentes. Pñs verò factus est solido tutoq; præsidio. Lucæ ij. Ecce positus est hic in ruinam, & in resurrectionem multorum in Israel. Impegerunt in ipsius humanitatem, Mar. vj. Nonne hic est faber, filius Mariæ, frater Iacobi & Ioseph, & Iudæ, & Simonis, & scandalizabantur in illo. Luc. viij. Venit Ioannes Baptista neq; manducans panem, neq; bibens vinum, & dicitis, dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicitis. Ecce homo deuorator & bibens vinum, amicus publicanorum & peccatorum. Sic & in diuinitatem. Ioā. x. De bono opere non lapidam⁹ te, sed q; tu homo cū sis, facis te ipsum Deum. Mat. xij. Pharisei dixerunt, hic non eiicit demones, nisi in principe demoniorum Beelzebub. Expectant enī Messiam futurum in gloria & pompa mundana.

ANT. KONINXSTEIN,

mundana, quare in crucifixum credere nolunt. j. Cor. j. Nos predicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam, ipsis autem vocatis Iudæis atq; Græcis Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam. Qui ergo credit non pudebit, sua frustratus fiducia, quando impij audituri sunt. Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Mat. xxv. Psal. xxiii. Vniuersi qui sustinent te, non confundentur. j. Pet. ij. Vobis igitur honor credentibus, non credentibus autem lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali ijs qui offendunt verbo, nec credunt in quo & positi sunt.

CAP. X.

A Fratres Voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad Deum, sit pro illis in salutem. Testimonium enim perhibeo illis, quod emulationem quidem Dei habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim iustitiam Dei, & suam querentes statuere, iustitia Dei non sunt subiecti. Finis enim legis Christus ad iustitiam omni credenti. Moses enim scripsit, quoniam iustitiam quæ ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea. Quæ autem ex fide est iustitia, sic dicit. Ne dixeris in corde tuo, quis ascendet in cælum? id est, Christum deducere, aut quis descendet in

AD ROMANOS.

187

det in abyssum? hoc est, Christum ab inferis reuocare. Sed quid dicit scriptura? Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum fidei quod predicamus, quia si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, saluus eris.

Suum erga Iudæos sincerum affectum ostendit, orando ut quandoque respiciant, neque semper in cæcitate permaneant. Unde & tria erga orationem suam indicat. Affectionem sinceram, voluntas, inquit, cordis mei. Psal. xvi. Auribus percipe orationem meam, non in labijs dolotis. Psa. lxxv. Nihil solliciti sitis, sed in omni oratione & obsecratione, cum gratiarum actione, petitiones vestrae innotescant apud Deum. Obsecrationem deuotam, quæ sit ad Deum. Sic & nos per Christum oramus preces nostras acceptas. Sic Moyses per merita patrum oravit Deum pro peccato vituli conflatilis. Exo. xxxij. Esto placabilis super nequitiam populi tui, recordare Abraham, Isaac, & Iacob seruorum tuorum, quibus iurasti per te ipsum. Placatusque est Dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduersus populum suum. Intentionem rectam, quia in salutem, ut fiant de numero electorum per gratiam Dei. Iac. v. Orate pro invicem, ut saluemini. j. Ioan. v. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat & dabitur

ANT. KONINXSTEIN,

et vita peccanti non ad mortē. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis. Omnis iniquitas peccatū est, & est peccatū ad mortem. Pro. xj. Mortuo homine impio, nulla erit ultra spes. Ponit consequenter tria. Primum est Iudaicę pertinacię affectus. Zelum enim Dei habebat, sed absq; iudicio & cognitione voluntatis diuinę, contra Deū agentes, Deum se defendere testabantur. De ijs dicit, qui nō malivolentia, sed errore Christum persequiebantur. Act. iij. Nunc fratres scio quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes vestri. i. Cor. ij. Si enī cognouissent, nunquā Dominū glorię crucifixissent. De quorū numero & ipse extiterat. Act. ix. Saule Saule quid me persequeris? Non enim omnino errabant in affectu pietatis, sed vehemēt in delectu. Esa. v. Propterea captius ductus est populus meus, quia non habuit scientiam. Vnde tria hic indicat. Obstationē perniciosā, quia Dei iustitiam ignorant, & suā statuere volunt, sed nequeunt, quia fulcimento carent. Ideo magis per contentionē isti, & primatus ambitū, q̄ per ignorantiam errauerunt, credentes ideo darā legem ut iustificaret: quare pertinaciter defendebant, homines iustos pronuciari propter cultus & ceremonias legis. Quorū contra Gal. ij. Sciētes autē quod nō iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis. Iustificationem fructuosā, cuius ponit primo originē, quia per Christū, qui finis

AD ROMANOS.

188

quis finis est legis. Hęb. vij. Nihil enim ad perfectū adduxit lex. Hinc Dominus in cruce. Io. xix. Consummatum est, & Luc. xxiiij. Quoniam sic scriptū erat, quoniam necesse est impleri omnia quę scripta sunt in lege Moysi, & prophetis, & psalmis de me. Omni, inquit, credenti nō tantū Iudęis, sed & gentibus fide accedētib. Ro. viij. Nam quod impossibile erat legi, eō quod infirmabatur per carnem, Deus filiū suum mittens in similitudinē carnis peccati, de peccato dānavit peccatū in carne sua, ut iustificatio legis impleretur in nobis. Hęb. x. Impossibile est sanguine taurorū & Hircorū auferri peccata, ideo ingrediens mundū dixit. Ecce venio, ut faciā Deus voluntatē tuā, in qua voluntate sanctificati sumus per oblationē corporis Christi Iesu semel. Si igitur finis legis Christus, sequitur, quod qui Christum non habet, etiā si legis iustitiā habere videatur, eā tamē nō habet: & qui Christū habet, & si legis ceremonias nō præstiterit, totū tamen accepit. Act. xv. Per gratiā Domini Iesu Christi credimus saluari, quēadmodum & illi (videlicet patres) Secundo conditionem, vnde duplicem distinguit iustitiā. Legis, quam præstantes vivebant in ea, vita naturali, quia non occidebantur tanq; legis transgressores. Hęb. x. Irritam quis faciens legē Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur. Sed vitā gratiæ non præstabat, nec glorię, quā per Christū consequimur. Io. xvij. Hęc est vita æterna, ut cognoscāt te solum Deū verū, & quē misisti Iesum Christum. Bb iiij Ideo

ANT. KONINXSTEIN,

Ideo dicit viuet in eis. Leui. xvij. Custodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo viuet in eis. Fidei, quæ vera & perennis est. Ad literam dictum fuit de lege Mosi, Deut. xxx. quæ typum gessit legis nouæ, vnde figuratiuè hic ponitur, quo ostendit quod hoc potissimū sit fidei, vt omni infra nos relicta rationis sequela, quod supra naturam est inquiramus, cogitationumq; infirmitate per diuinam virtutem & potentiam erecta, promissa Dei cuncta complectamur. Qui enim sincere credit, huic certius persuasum est, quàm vt vllū præterea desideret documentum, Christum & olim descendisse de cælo, & nunc deuicta morte ab inferis reuersum, in cælis ad dexteram patris sedere, etiam si nihil horum nunc exhibeat oculis. Viderunt hæc Iudæi & increduli permanserunt, audierunt qui non viderunt, & crediderunt. Ne ergo dubites, Christum de cælo descendisse, & per mortem suam nos redemisse, ac vbiq; nobis adesse, quanquam ad dexteram patris resideat. Vnde Io. iij. Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui est in cælo. Ecce & tunc in terris præsens erat, & in sinu patris quiescebat. Psal. cxxxvij. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiā. Si ascēdero in cælū tu illic es, si descēdero in infernū ades, Si sumpsero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Etenim ille luc man⁹ tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Mat. 28. Et ecce ego vobiscū sum oib⁹ diebus, vsq; ad cōsummationē sæculi, Nullus ergo se de

AD ROMANOS.

189

se de salute assequenda excusare potest, quia prope est nostra salus. Ro. xij. Bisariam est Dei verbum in aliquo. Possibilitate, vt in paruulo, qui potest quādoq; vti ratione, sic est apud ignorantes atq; nescientes. Ioan. j. Medius autem verbum stetit quem vos nescitis. Secundo efficitia & reipsa & opere, sic apud illos est, qui si dem habent per dilectionem operantem. Ephie. iij. Christum habitare in cordibus vestris per fidem. Mat. xvij. Vbi duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Primo modo apud omnem hominem est, etiam ethnicum, secundo modo apud solos bonos. Sicut sol lippo oculo & sano, imò & caeco æquè lucet & insulget, sed ab hoc non capitur, ab illo parum, ab isto auctius, non quod in se intensius. Sic lux eadem & inuariabilis iustificationis Dei omnibus semper illucet, ab infidelibus etiam capi volens, quæ & capitur, sed amota infidelitatis cæcitate. Quid enim summa vita cupit, nisi viuificare? & summa iustitia, nisi iustificare? Verbum ergo fidei in ore habere debemus ad nostram & aliorum salutem, in corde ad nostram iustificationem Deo cooperando, & alios tanquam Dei ministri & cooperatores verbo ad salutem exhortando. j. Cor. iij. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, Dei enim sumus adiutores. Tertiò perfectionem, hoc est verbum fidei, nimirum sermo euangelij, quod nos huius præcones prædicamus, quod præsentem salutem adfert.

ANT. KONINXSTEIN,

Nempe si confessus fueris, verè non falsè. Titum j. Consitentur se nosse Deum, factis autem negant, quum alios dominos agnoscant, nempe mammonam, Asmodeum, ventrem, &c. Ro. xvj. Huiusmodi Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo ventri. Phil. iij. Quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt. Et credideris ex animo vereque, quòd Deus illum suscitauit à mortuis, vt nos cum illo à vitijs rediuiui post hac innocentes viuamus, saluus eris. Hos duos ponit articulos, quia magis difficiles, & quia alios in se includunt, vt pote incarnationem, passionem, ascensionem, &c. Facilis ergo & perfecta salus, quia in mente & in lingua tuata, facilis & resurrectio ipsa, quod ex ipsa suscitantis fortitudine ostensum est, & quamuis incredulis probatum. ij. Corinth. xij. Nam & si crucifixus est ex infirmitate, sed viuuit ex virtute Dei. j. R. ij. Dominus mortificat, & viuificat: deducit ad inferos, & reducit.

B Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem, Dicit enim scriptura. Omnis qui credit in illum, nò confundetur. Non enim est distinctio Iudei & Græci. Nam idem Dominus omnium, diues in omnes qui inuocant illum. Omnis enim quicumque inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Quomodo

AD ROMANOS.

196

modo ergo inuocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine predicante? Quomodo predicabunt, nisi mittantur? sicut scriptum est. Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Sed non omnes obediunt euangelio. Esaias enim dicit, Domine quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu, auditus autem per Verbum Christi. Sed dico, nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines terre Verba eorum.

Tangit nunc secundò euangelicæ doctrinæ effectum. Corde enim creditur ad iustitiam, quæ ianua est salutis. Roma. iij. Iustificati gratia per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu. Genes. xv. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Ceterum quoniam gloriam debemus Christo, non satis est, animo tenere fidem, nisi quoties res postulat & ore confitearis eum ad perfectam salutem consequendam. Lucæ ix. Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua, & patris, & sanctorum angelorum, Ioan. xij. Veruntamen & multi ex principibus credide-

ANT. KONINXSTEIN,

crediderunt in eum, sed propter phariseos non confitebantur, ut de synagoga non eicerentur. dilexerunt enim gloriam hominū magis quam gloriam Dei. Sed sunt qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant, Titum. i. Iac. ij. Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est. Hinc Gal. v. Nam in Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praeputium, sed fides quae per charitatem operatur. Adducit ergo & fidei & confessionis testimonia, tria. Primum est inuocantiū sollicitas. Esa. xxviii. secundum septuaginta. Non confundetur cum incredulis in die iudicii, quando dicit Mat. xxv. Ite maledicti in ignem aeternum, qui paratus est diabolo & angelis eius. Erubescit omnis qui peccat, sicut Ge. iiij. Post peccatū erubescerāt leuiti, sed non ante. Plal. xxx. Domine non confundar, quoniam speravi in te: erubescant impij, & deducantur in infernum. Vnde Eccl. ij. Qui timetis Dominum credite illi, & non euacuabitur merces vestra. Omne autem discrimen & Graeci & Iudaei tollit dicendo omnis, quum addit. Qui crediderit, ceremonias legis antiquat. Ex aequo enim est Dominus tam Iudaeorū quam gentium. Plal. xlvj. Quoniam rex omnis terrae Deus. Peculiares autem suas diuitias deparat, si nos saluet, nec discescere cessabit. Eph. ij. Deus qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam quā dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo, cuius gratia estis saluati, & conresuscitauit, &

confedere

AD ROMANOS.

123

confedere fecit in coelestibus in Christo Iesu, ut osenderet in saeculis superuenientibus abundantes diuitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Iesu. Nullum verò hominum genus excipit sermo propheticus (Iohel. ij.) sed quisquis fidenti animo inuocauerit, salutem consequetur, Nam solis credentibus remissio datur peccatorum. Act. x. Huic omnes prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius, omnes qui credunt in eum. Psal. cxliij. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus qui inuocant eum in veritate. In veritate, inquit. ij. Tim. ij. Stat signaculū hoc, Nouit Dominus qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen eius. Esa. j. Cum extenderitis manus vestras, auertā oculos meos a vobis, & cum multiplicaueritis orationē, non audiam: manus enim vestrae sanguine plenae sunt. Qui enim fudit, obseruat quae praecepta sunt. Mat. vij. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, intrabit in regnum coelorum, sed qui facit voluntatē patris mei qui in coelis est ipse intrabit in regnū coelorum. Secundum est praedicantium qualitas. Vnde insert gradationem, in qua exprimit ordinē, quomodo consequamur salutem euangelicam, ac primum docet, quod inuocatio non prodest sine fide. Ose. vij. Et non clamauerūt ad me in corde suo, sed ululabant in cubilibus. Ideo Ioan. iij. Veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate, Quomodo inuocabunt, inquit, in

quoniam

ANT. KONINXSTEIN,

quem non crediderunt. Nullus enim opem implorat ab eo cui non fider. Tria quo ad prædicatores indicat euangelicos. Legationis autoritate. Nisi enim mittantur ab eo cuius est mittere, veri Apostoli non sunt. Mat. ix. Rogate Dominum mellis, ut mittat operarios in messem suam. Sed Mat. xxiii. Multi Pseudo prophetæ surgent, & seducunt multos, & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Vnde ij. Tim. iiij. Erit enim tempus, cum sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Conuersationis puritatem, quia speciosi pedes, hoc est, afflictiones ab omnibus mundanis. Mar. vj. Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona æs, sed calciatos sandalijs, & ne induerentur duabus tunicis. O quales modò. Verum est illud. Matth. xxij. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint vobis facite & seruare, secundum opera verò illorum nolite facere. Dicunt enim, & non faciunt. Ideo j. Timo. iiij. Nemo adolescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Tertiò prædicationis utilitatē. Non legales ceremonias, sed pacem quæ inter Deum & homines facta est. ij. Cor. v. Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis

AD ROMANOS.

193

illis delicta ipsorum, & posuit in nobis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo. Sic & pacem, quæ nos mutua charitate in Christo conglutinet. Ioan. xij. In hoc cognoscite omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Hinc prædicatoribus mandauit Mat. x. Intrantes domum salutate eam dicentes, Pax huic domui. Sic & bona illa ineffabilia, quæ semper & suapte natura sunt bona, quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus diligentibus se. j. Cor. ij. Vnde Moysi dixit, Exod. xxxij. Ego ostendam omne bonum tibi. Psal. xxvj. Credo videre bona Domini, in terra viuētium. Esa. xxxv. Latitia semperna super caput eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Psal. xxxv. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrēte voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen. Verè speciosi pedes sincere talia prædicantiū. Sed Psal. cxvij. Narrauerūt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua. Ideo admonet. ij. Tim. j. Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & dilectione in Christo Iesu. Titum ij. Tu autem loquere, quæ decene sanam doctrinam, & iij. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & cōtentiones, & pugnas legis deuota. j. Timo. iiij. Ineptas autem & aniles fabulas

ANT. KONINXSTEIN,

fabulas deuita. ij. Timo. ij. Noli contendere verbis, ad nihilum enim vtile est, nisi ad subuersio-
nem audientium. Prophana autem & vanilo-
quia deuita, multum enim proficiunt ad impie-
tatem, & sermo eorum vt cancer serpit. Vnde
Hier. xxij. Si sterissent in consilio meo, & nora
fecissent verba mea populo meo, auertissem
vtique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis
pessimis. Ideo ij. Timo. ij. Sollicitè autem cura
teipsum probabilem exhibere Deo, operarium
inconfusibilem, rectè tractantem verbum veri-
tatis. Tertium, Refutantium peruersitas, non
enim omnes obediunt euangelio, sed id fidei ni-
hil obest. Siquidem & Esaias liij. id prædixit. Do-
mine quis credidit sermonibus nostris quos à te
audiuimus. Esa. xxj. Quæ audiui à Domino
exercituum Deo Israel, annunciaui vobis. Sic
j. Cor. xj. Ego enim accepi à Domino, quod &
tradidi vobis. Sed quis finis eorum qui non obe-
diunt euangelio. j. Pet. iij. Certè poenas dabunt
in interitu æternas à facie Domini, & à gloria
virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis
suis, & ammirabilis fieri in omnibus qui credi-
derunt. ij. Thes. i. Non autem concipitur fides in
animo per experientiam, sed per prædicationem,
hoc est, non per oculos, sed aures, per quas
in animum obedientem transfunditur euange-
lium Christi. Est enim duplex auditus, interior,
quo cor inclinatur ad credendum, quod fit ex
dono Dei. j. Cor. xij. Alij fides in eodem spiritu.
Psal. lxxxiiij. Audiam quid loquatur in me
Dominus

AD ROMANOS.

123

Dominus Deus meus, quoniam loquetur pacem
in plebem suam, & super sanctos suos, & in eos
qui conuertuntur ad cor. Exterior per prædi-
cantem, & iste nihil proficit sine primo, quan-
quam adminiculo sit ad primum. Esa. xl. Con-
solamini, consolamini popule meus, dicit Do-
minus Deus vester, loquimini ad cor Ierusalem,
& aduocate eam. A& x. Adhuc loquente Petro,
cecidit Spiritus sanctus, super omnes qui audie-
bant verbum. Est autem necessarius, ad deter-
minationem credendorum, vnde Cornelius, cor-
habens inclinatum ad credendum, per Petrum
instructus fuit, A& x. Non sine causa posuit.
Ergo fides ex auditu, quia Iudæi signa quære-
bant. j. Cor. j. Quare ostendit prophetam præ-
nunciassse, nos ex auditu debere credere. Subli-
mis enim hic est auditus, nempe per verbum
Dei, quia non quæ sua sunt, sed quæ à Deo di-
dicerunt annunciant, quod excellentius est si-
gnum. Deo siquidem tam loquenti, quam mira-
biliter operanti æquè credere oportet. ij. Cor.
xij. An experimentum quæritis eius, qui in me
loquitur Christus? Luc. x. Qui vos audit, me au-
dit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me
spernit, spernit eum qui me misit. Mat. x. Non
enim vos estis qui loquimini, sed spiritus pa-
tris vestri qui loquitur in vobis. Prouidit autem
diuina bonitas, vt in omnes orbis nationes euan-
gelij prædicatio transiret, quatenus omnes sal-
uarentur. (j. Timo. ij. Qui vult omnes homines
saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire)

Cc

& nemo

ANT. KONINXSTEIN,

& nemo excusabilis esset à dissidentiae crimine. Vbi enim praesentia hominis praedicantis defuit, sonus tamen & fama peruenit, quod Dauidico probat testimonio Psalmo xvij. Hinc Mat. xxvij. Eunt ergo docete omnes gentes. Matth. xxij. Et praedicabitur euangelium hoc in vniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus. Nulli ergo salutem querenti deest Deus, sicut claret in Cornelio, cui misit Petrum, Eunuchum, cui Philippum. Act. viij. Macedonibus, quibus Paulum. Act. xvj. Nulla ergo Iudaeis remanet excusatio, è quibus praedicatores exierunt. Ioan. xv. Si non venissem & locutus eis non fuisset peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

D Sed dico, nunquid Israel non cognouit? Primus Moses dicit. Ego ad emulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram vos mittam. Esaias autem audet & dicit. Inuentus sum à non querentibus me, palam apparui ijs qui me non interrogabant. Ad Israel autem dicit. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, sed contradicentem mihi.

Cognouit quidem, sed haec ipsa cognitio liuore & honoris ambitione in ipsis obtenebrata, quia vitia ipsorum arguebat. Ioannis vij. Me odit mundus, quia ego testimonium perhibeo
quia

AD ROMANOS.

194

quia opera eius mala sunt. Quod cognouerit patet Mat. xxi. vbi agricolae dixerunt. Hic est haeres, venire occidamus eum, & nostra erit haereditas. Nunquam tamen Deus destitit (saluare mallens quam perdere) Iudaeos ad meliora prouocare, nec non & gentes misericorditer in benedictionibus praeuenit. Ad quod ostendendum duos testes idoneos adducit, Moysen & Esaiam, bonitatem Dei in tribus declarando. In auersorū reuocatione. Prior Moyses dicit Deut. xxxij. Ego vos ad emulandum prouocabo per gentem contemptissimā, quae haecenus prae vobis non est habita pro gente, & quā ipsi videamini vobis sapere, irritabo vos per gentem vestro iudicio stultā ac brutam, quod magis vos stimulet animi liuor, videntes illos Deum appellare qui sine Deo erant, & bonis promissis potiri, vt vel sic cōuertamini. Fecit enim insuperabilis illa bonitas diuina, vt Israel latere non posset verbum Dei, siue in propria terra degens, siue in aliena, & si hoc parum profecisset, imitatione gentium: quae deum quem Israel colebat receperant, fructus eos saluare. Mirum ergo, quod necdū squamam infidelitatis ex oculis eiciunt, cum omnes gentium nationes glorificare cernāt Christum. In Conuersorum receptione Esaias post Moysen nihil veritus testatur apertè, gratiorem fuisse gentium obedientiam, q̃ Iudaeorū pertinaciā. Esa. lxx. secundum lxx. Inuentus sum à non querentibus me, palam apparui ijs qui de me nō interrogabāt. Vnde ostendit, conuersione gentium fuisse

Ecce ij

praeter

ANT. KONINXSTEIN,

præter meritum ipsorum. Ro. xv. Gentes autem super misericordia honorare Deum. Tit. ij. Apparuit gratia Dei & saluatoris nostri Iesu Christi omnibus hominibus. Palam, inquit, non in figuris & enigmatibus legis, sed in manifesta veritate euangelij. Bar. ij. Post hæc in terris visus est, & cum hominibus cõuersatus est. In peruerforum adhortatione. Tota, inquit, die, vniuerso tempore manus meas expandi in beneficiorum collocatione, vocando, attrahendo, exhortando. Ne ludæi causari possent, sibi non conspicuum fuisse, plus quàm hoc sit posuit. q. d. Non solum conspicuus illis factus sum, sed & extensis manibus usq; perstiti, adhortans, & paternam benevolentiam, qualem erga suam prolem mater habet, curam ostendens. Sed & ad literam in cruce pendens manus tota die expandit ad populum cõtradicentem & dicentem, Mat. xxvii. Vah qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas. Salua te metipsum. Si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes sacerdotum illudentes eum scribis & phariseis, & senioribus dicebant. Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere. Si rex Israel est, descendat nunc de cruce & credimus ei. Confidit in Deo liberet eum nunc si vult, dixit enim quia filius Dei sum. Vide itaq; quomodo omnium eorum quæ supra posuerat dubiorum apertissimam solutionem adduxit, probans perditionem illorum, ab ipsorum obstinata voluntate profectam esse, vt iam nulla venia digni sint. Deut. xxxij. Moles

AD ROMANOS.

195

Moses ait. Adhuc ingrediente me vobiscum, semper contentiose egistis contra Dominum, quanto magis cum mortuus fuero. Et Stephanus, Act. vij. Dura ceruice, & incircuncisi cordibus & auribus, vos semper spiritu sancto resistitis: sicut & patres vestri, ita & vos. Quem prophetarum non sunt persecuti patres vestri. Et occiderunt eos qui prænunderunt de adventu iusti, cuius vos nunc proditores & homicidæ fuistis. Vnde Dominus Ioan. xv. Si opera non fecissem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem & viderunt, & oderunt, & me, & patrem meum.

CAP. XI.

Dico ergo, nunquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego Israelita sum, ex semine Abraham, de tribu Benjamin. Non repulit Deus populum suum, quem præsciuit. An nescitis in Helia quid dicit scriptura, quæ admodum interpellat Deum aduersum Israel? Domine prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt, & ego relictus sum solus, & querunt animam meam. Sed quid dicit illi diuinus responsum? Reliqui mihi septem milia virorum, qui non curauerunt genua ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore, reliquæ secundum electionem gratiæ Dei saluæ factæ sunt. Si autem

Cc ij gratia,

ANT. KONINXSTEIN,

gratia iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod querebat Israel, hoc non est consecutus, electio autem consecuta est, ceteri vero excacati sunt, sicut scriptum est. Dedit illis spiritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant usque in hodiernum diem. Et David dicit. Fiat mensa eorum coram ipsis in laqueum, & in captione, & in scandalum, & in retributionem illis. Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorum semper incurva.

Quia plurima de gentis suae repudiatione praemiserat, ne in desperationem inducere videretur, quasi nihil restet ipsi salutis, consolationem adducit, tria disquirens. Primum est Iudaeorum casus. Hunc ostendit primo non uniuersalem, quia & si pauci sint qui saluentur, nihilominus tamen firmum est quicquid ad diuinam attinet promissionem. Non enim promitteret Deus regnum, si sciret nullum ex his crediturum. Nequaquam igitur uniuersaliter populum reiecit, quem hactenus ut selectum & peculiariter suum agnouit. Deut. vii. Te elegit Dominus Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris, de cunctis populis qui sunt super terram. Non quia cunctas gentes numero vincebatis, vobis iunctus est Dominus & elegit vos, cum omnibus sitis populis pauciores, sed quia dilexit vos Dominus, & custodiuit iuramentum, quod iurauit patribus vestris. Dupli-

AD ROMANOS.

196

dictum suum probat exemplo. Sui, ego, inquit, Israelita sum verus. ij. Cor. xj. Israelitae sunt, & ego, non proselitus, sed ex semine Abraham, ij. Corinth. xj. Semen Abraham sunt, & ego, Peritens ad tribum Beniamiticam. Philippens. iij. Ex genere Israel, de tribu Benjamin. Vocatus tamen sum, non solum ad fidem, sed & ad munus Apostolicum, qui prius non recto legis zelo perlequebar pios. j. Timo. j. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere, quorum ego primus sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam aeternam. Non ergo repulit populum suum quem praecognouit, notitia approbationis. ij. Timo. ij. Nouit Dominus qui sunt eius. Vnde Act. iij. Petrus vna concione 3000. conuertit ad fidem Iudaeorum. Item Helig. iij. R. xix. qui Deum alloquitur, quaerens & incusans Iudaeos impietatis. Domine prophetas tuos occiderunt, qui nemini nocebant, non zelo vindictae sed iustitiae amore errantes reuocabant. Altaria quae nocere non poterant, destruxerunt, ne remaneret diuini cultus locus. Merito videbatur Deus post tam impiam crudelitatem prorsus abiecturus gentem, ceu deploratam. Quid enim poterat hac crudelius feritate fieri? Si ergo in uniuersum repulisset, neminem vici ex illo populo suscepisset. Psalm. xc. Quoniam

Cc iij non

ANT. KONINXSTEIN,

non repellat Dominus plebem suam, quia in manu eius sunt omnes fines terræ. Applicat ad propositum. Sic & in hoc tempore gratiæ (ij. Cor. vj. Ecce nunc tēpus acceptabile, ecce nunc dies salutis) Deus vniuersam Iudgorū gentē non est passus alienari, neq; reliquum omne mortaliū genus passus est suis immori vitijs, licet ex utroq; numero pauci credant, præ ijs qui credere recusant. Aliquot enim sua benignitate seruauit, non quod generis sunt Iudæorum, non quod Moysi legem seruauint, sed quod hos elegerit ē multis, quibus suam munificentiam & gratiam impartiret. Ephes. ij. Gratia enim estis saluati per fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis gloriatur. Nam quod factis rependitur merces est, non munificentia, quod vltro defertur immeritis, diuinum est beneficium. Opus enim debitum dicit, gratia non debitum, sed exuberantiam bonitatis vltro se communicantis, sed dispositis atq; capacibus. Apo. iij. Ego sto ad ostiū & pulso, si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi, introibo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum, i. R. vij. Præparate corda vestra Domino, & seruite illi soli. Quum ergo salus ex gratia sit, cur non omnes saluantur. Quia nolunt. Gratia enim licet gratuita sit, volentes tamē tantūmodo saluat, non eos qui continuo aduersantur & contradicunt. Mat. xxij. Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, quēadmodū gallina congregat pullos

AD ROMANOS.

397

pullos suos sub alas, & noluisti. Clarissimē id indicat, Ezech. xviij. Et quare moriemini domus Israel, quia nolo mortē morieris, dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite. Vndē sequitur. Quod quærebat Israel (videlicet iustificationē) non est consecutus, ob incredulitatem, quia fiducia legis, & non per Christum iustificari voluit. Sibi ipsi repugnat Iudæus, dum iustitiam quam quærit nō sustinet accipere: ij autem consecuti sunt, qui ad electionem pertinent. Psal. lxxij. Beatus quem elegisti & assumpsisti, habitabit in atrijs tuis. Eph. j. Benedictus Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui ergo per fidem se iustificari crediderunt, electionem consecuti sunt. Non autem per hoc liberi arbitrii aufert potestatem, sed bonorum ostendit magnitudinem, & quod potior pars gratiæ sit quam non totum. j. Cor. xv. Abundantius omnibus laboraui, non ego autem, sed gratia Dei mecum. Caeteri malitia excæcati sunt. Sap. ij. Excæcauit eos malitia illorum, ut nec visis tot prodigijs fidem haberent. Hoc probat per dictum Esa. vj. Quia enim spiritum illum sanctum & lenem Christi reiecerunt, idcirco permisit illis spiritum asperum & intractabilem, odio Christi & suorum fidelium, eò quod opera legis & cultum non requirit. Nam cum oculos ha-

Cc v berent,

ANT. KONINXSTEIN,

berent quibus videbant admiranda, tamē perinde negant quasi non viderint, auresque quibus mirabilem illam doctrinam audiebant, non magis tamen eos mouebat, quā si non audissent. Tales fuerūt prophetis, tales & Christo, tales & in hodiernum diem sunt euangelij præconibus. ij. Corinth. h. iij. Vsq̃ue in hodiernum diem cum legitur Moses velamen positum est super cor eorum. Vnde Dominus omnem culpam in ipsos reiiciens dicit. Matth. xiiij. Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt, & adimpletur in eis prophetia Esaie dicentis. Auditū audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis & non videbitis. Causam subdit, Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauit̃ audierunt, & oculos suos clausērunt, nequando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant & conuertantur, & sanem eos. Hier. v. Domine oculi tui respiciunt fidem, percussisti eos, & non doluerunt, attriuisisti eos, & renuerunt accipere disciplinam: indurauerunt ceruices suas supra peram, & noluerunt reuerti. Condigna ergo subsequitur pœna. Psalm. lxxvij. Fiat mensa deliciarum suarum illis in laqueum, quandoquidem his quæ apposita sunt frui noluerunt, sed odio Christi omnia scripturæ dicta peruertunt. Lucæ xj. Væ vobis legisperitis qui tulistis clauem scientiæ, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis, Circumferunt
Mosi

AD ROMANOS.

198

Mosi libros nec intelligunt. Matth. xxij. Erratis non intelligentes scripturas. Legunt prophetas, & ab his promissum negant: quare omnia bona tam fortunæ, quā gratiæ in contrarium ipsis ceciderunt, nec spiritualem consolationem in sacris literis propter cordis cæcitatem inueniunt ob impietatis culpam. Nam operibus insistere volentes legis, gratiam non vident, sed semper ad ima incuruati incedunt, nec Christi gloriam conspiciere valent. Vide ergo, quemadmodum propheta certitudinem, & illorum incredulitatem prædixerit, & contentionem ostenderit, nec non subsequenter pœnam infinitumque supplicium manifestarit, dorsum illorum semper, inquit, incurua. Quāquam sacrarum scripturarum delictis, fidelibus ad consolationem contra omnia tentamenta præparatis (Psalm. xxij. Paraſti in conspectu meo mensam, aduersus eos qui tribulant me. Ro. xv. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus) abutentes, & debitum earum intellectum deprauantes ad transitoria semper appetenda & intelligenda sunt incuruati, nihilominus tamen, & temporaliter & corporaliter perpetuam nunc sustinent captiuitatis incuruationem. Nam ab Aegyptiaca seruitute post 400. annos sunt liberati. Act. vij. A Babilonica post 70. annos. Hier. xxix. Ab ea quæ sub
Anthiocho

ANT. KONINXSTEIN,

B Anthiocho post tres annos. Secundò non inutilē. Absit enim, vt irreparabiliter ceciderint sicut Satan, nulla resurgēdi spe reliqua, vt tota gens pereat. Sunt quidam lapsus, qui habent resurrectionem. Pro. xxiij. Superies in die cader iustus & resurget, impij autem corruent in malum. Alter qui reuersionem nō accipit. Esa. xliij. Quomodo cecidisti Lucifer, qui manē oriebaris? Luc. x. Videbam Satanam tanquam fulgur de cœlo cadentem. Fuit autem casus Iudæorum, sicut nec vniuersalis, ita neq; inutilis occasionaliter. Act. xij. Vobis oportebat primū loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos vos iudicatis vitæ æternæ, ecce cōuertimur ad gentes. Sic enim nobis præcepit Deus. Audientes autem gentes gauisæ sunt, & glorificauerūt verbum Domini, & crediderunt quorquor erāt præordinati ad vitā æternā. Conatus Apostoli hoc est loco, vt arrogantia quā ex dictis libi, qui ex gentibus crediderant cōcepisse poterant, demoliat. Sic enim & ipsi purius ac manifestius in fide mansuri erant, si quidem modestiam didicissent, & ijs qui ex Iudæis erant à desperatione liberatis, alacrius ad gratiam accedendi ansa daretur. Ad hunc itaq; scopum spectantes, quicquid hoc loco dicitur audiamus.

Dico ergo, nunquid sic offenderunt, vt caderent? Absit. Sed illorum delicto salus est gentibus, vt illas emulentur. Quod si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ

AD ROMANOS.

199

diuitiæ gentium, quantò magis plenitudo eorum.

Nam per lapsum illorū salus contigit gentibus, vt ad salutem asciscerentur. Mat. xxij. Ite in exitus viarum, & quoscunq; inueneritis, vocate ad nuptias. Vndiq; patescit, quòd iuxta rerum ordinem, ac consequentiam oportuerit eos priores ad fidem accedere, deinde qui ex gentibus sunt. Mat. xv. Sine prius saturari filios, verum quoniam increduli fuerunt, factum est, vt hic ordo inueteretur. Venit enim ad eos Christus, & non solum non receperunt innumera mirabilia operantem, sed & crucifixerunt, quo factio attraxit ad se gentiū multitudinē, quæ eius gratiam & fidē susciperet ac cōfiteretur, in quas dispersit Iudæos, vt vel sic imitatione gentium saluatricem gratiam agnoscerent & saluarentur. O ineffabilis Dei bonitas & misratio, omnibus modis nostram procuras salutem. Sumit argumentum ex opposito, quod non rarum est Apostolo. Si enim lapsus eorum per occasionem sic profuit, vt defectio Iudæorum non solum nihil attulerit dispendij, sed fides in multo plures sit propagata, dum paucis deficientibus ad omnes promulgatum est euangelium, vt vnius gentis iactura tot nationes lucrifecerit Christo, quantò magis ditabitur mūdus, cum illius pietate prouocata & iam ea natio cæteris adiungeretur. Nam per Iudæorū casum occasionaliter gentes diuitias gratiæ & gloriæ consecutæ sunt, 1. Cor.

ANT. KONINXSTEIN,

j^o Cor. j. In omnibus diuites facti estis in illo, in omni verbo, in omni scientia, sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis, ita ut nihil vobis desit in vlla gratia, expectantibus reuelationem Domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos sine crimine, in die aduentus Domini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus per quem vocati estis in societate filij eius Domini. N. I. C. Esa xxxiii. Diuitie salutis sapientia & scientia, timor Domini ipse est thesaurus eius.

E Vobis dico gentibus, quamdiu quidem ego sum gentium Apostolus, ministerium meum honorificabo, si quo modo ad emulandum prouocem carnem meam, & saluos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum reconciliatio est mundi, quæ assumptio nisi vita ex mortuis? Quod si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster esses, insertus es in illis & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduersus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dicis ergo. Fracti sunt rami ut ego inserar. Bene. Propter incredulitatem fracti sunt, tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo

AD ROMANOS.

200

ergo bonitatem & seueritatem Dei. In eos quidem qui ceciderunt seueritatem, in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris. Sed & illi si non permanserint in incredulitate, inserentur: potens est enim Deus iterum inserere illos. Nam & si tu ex naturali excisus es oleastro, & contra naturam insertus in bonam oliuam, quanto magis qui secundum naturam, inserentur sue oliuæ?

Nunc tertio ostendit, casum Iudæorum non irreparabilem. Apostolicum mihi munus commissum illustrare adnitur, Galat. ii. Qui operatus est Petro in Apostolatam circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes. Ministerium, inquit, meum honorificabo, non Dominium. Coloss. j. Cuius factus sum ego & minister, secundum dispensationem Dei, quæ data est mihi in vobis, ut impleam verbum Dei. ii. Cor. vi. In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros. Causam insert, ut quam plurimos vestrum ad Christum adducam, & hac ratione prouocem carne affines non fide, ad emulandam pietatem vestram, vel inuidia quapiam ac liuore, ut est zelotypum genus, & sic aliquos (& si non omnes) ex illis seruem. Sic j. R. ii. Videbis emulum tuum in templo in vniuersis prosperis Israel. Ministerium illustrat, qui in quocunque loco stat, siue in clero, siue in plebe

plebe bene ministrat & tales facit actus, ut videntes glorificent patrem qui in coelis est. Mat. v. Nā audituri sunt illud Mat. xxv. Euge serue bone & fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. Ponit ergo casus Iudaeorum conditionem. Nam si reiectio per occasionem mundum reconciliauit Deo, quod dum illi excidunt à gratia, gentes admissae sunt, quanto plus boni fuerit, si qui nunc alieni fuerint, per fidem assumantur, velut è mortuis rediuiui, ut completo fidelium numero, nihil iam supersit, nisi corporum resurrectionis. Nam & conuersi ex Iudeis plurimum ecclesiae contulerunt utilitatis ex scripturis, ut claret in Paulo. i. Cor. xv. In Iuda & Sylla. Act. xv. Iudas autem & Syllas, & ipsi cum essent prophetae, verbo plurimo consolati sunt fratres, & confirmauerunt. Sic & Appollo multum contulit ijs qui crediderunt, vehementer enim Iudeos reuincebat, publice ostendens per scripturas, esse Christum, Iesum. Act. xviii. Quod si fermentum sanctum est, oportet & totam massam haberi sanctam quae fermento imbuta est. Et si radix sancta, & rami inde profecti. Habet Abrahamum generis sui autorem, cuius fides Deo probata est. Ge. xv. Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. Quid ergo veteres, posteros autoris sui fidem referret: quod si non faciunt, desinunt illius esse nepotes, non secus ac ramus desinit radicis alii succo, si defringatur. Quod si aliqui ob infidelitatem fracti sunt, & longe

longè à radice fracti, tu verò ab infrugifera stirpe exemptus, alienae oliuae insitus es. Comparatur gens Iudaeorum oliuae. Hier. xi. Oliuam vberè, pulchrè, fructiferà, speciosam vocauit nomen tuum Dominus. Gentes oleastero. Sa. xij. Erat enim naturalis malitia ipsorum. Non ergo natura, sed Dei voluntate & bonitate insitae sunt arbori, vnde nonnulli rami fracti exarescunt (Ioan. xv. Si quis in me non manserit, mittetur foras, sicut palmes & exarescet, & colligent eum, & in ignem mittent & ardet) succo radicis & pinguedine oleae potiuntur, & frugifera & laetae redduntur. Est autem insitio corporalis spirituali contraria. Nam in illa fertile super agrestae inseritur, neque ex radice trahit conditionem, sed suam seruat naturam, imò ex infertili radice redditur fecundior. Contra in spirituali, insitum non suam retinet naturam, sed radicis sequitur fecunditatem, nihil à se, sed à radice habens. Ut autem materia corporalis ex se proferre potest diuersas rerum species, ita & quaeuis anima arbitrij libertate, vel ad libidinem, vel ad pietatem formatur. Vnde vnusquisque secundum propositum suae mentis, aut bona oliua, aut oleaster (si iter vitiorum incedat) nominabitur. Mat. xij. Aut facite arborem bonam, & fructus eius bonos: aut facite arborem malam & fructum eius malum, siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Nam habet in se natura rationalis ingentem arbitrij libertatem, qua vel obedire si velit prouocanti, vel si nolit spernere possit hortantem. Mat. xxiii. Ierusalem,

Dd Ierusalem,

ANT. KONINXSTEIN,

Ierusalem, quæ occidis prophetas & lapidas eos qui ad te missi sunt. Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluiisti. Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Luc. iij. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum excidetur, & in ignem mittetur. Ne ergo glorieris aduersum Iudæos, quasi eradicati sint ipsos fastidiendo, nam salus ex Iudæis est. Io. iij. non enim tu radicem portas, sed radix te. Gal. iij. Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius. In sola radice gloriandum, in qua vniuersa plantatur ecclesia. Esa. xj. In illa die radix lesse quis sit in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur. Si sponsam facis ecclesiam, Christus sponsus est, Ioan. iij. Qui habet sponsam sponsus est. Si corpus, Christus caput est. Ephes. v. Christus caput est ecclesie, ipse & saluator corporis eius, Si templum, siue ciuitatem, ipse lapis est angularis. Esa. xxvii. Ecce ego mitto in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angularem, preciosum, in fundamentum fundatum. Secundo originem, videlicet incredulitatem. Male autem interebant, non enim in gentium gratiam fracti sunt, sed Dei misericordia consecutum est, ut ipse intemerentur. Nam propter infidelitatem fracti iacent, & conculcantur, tu, inquit, siede stas, insitrus in arborem fulciete te siede. ij. Cor. j. Nam siede stas. j. Cor. xv. Notum vobis facio euangelium quod prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo statis, per quod & saluamini. Ne ergo estis

AD ROMANOS.

203

raris animo, gaudendo de malis alienis, sed ex illorum calamitate discite, quid tibi sit metuendum, si similiter peccaueris. Iaco. iij. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Arrogantia enim contemptum & socordiam parit, timor tutelam. Prouer. xij. Sapiens timet & declinat a malo, stultus transilit & confidit. Prouerbio. xxvij. Beatus homo, qui semper est pauidus: qui vero mentis est duræ, corruiet in malum. Etenim si illis quicquam non profuit, quod ex sanctis patribus oriundi ad populum Dei peculiarem pertineant, periculum est, ne tibi quoque parius sit, si illum arrogantia & ingratitude alienaris. Ab illorum casu discite, quid vites. Psalm. c. Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Vide in eos qui ceciderunt a pristino statu in hanc cecitatem, ut Christum tot sæculis expectatum intesentur seueritate, in te benignitate qui gratis ascitus sis ad tam eximie felicitatis consortium, quæ nec generi prophano, nec vitæ impiæ debebatur. Gratuito condonata sunt tibi admissa, & coopertus es in numerum filiorum Dei, sed ita coopertus, ut qui citra tuum meritum ascitus es, tuapte culpa possis excidere. Ioan. xv. Manete in me, & ego in vobis. Sicut palme non potest ferre fructum a semetipso, sic nec vos, nisi in me manseritis. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. Psalm. 72. Quam bonus Israel Deus, is qui recto sunt corde Tercio restitutionem. Si enim mutarint illud, quod

ANT. KONINXSTEIN,

eos alienauit à Deo, nimirum incredulitatem, denuò inferentur, vnde reſecti ſunt. Non enim Deus illos amputauit, ſed per ſciſſos, deſecti exciderunt. Vides hic, quantum ſit liberi propoſiti Dominium, quanta mentis poteſtas. Nihil enim hic, ſiue illorū malum, ſiue tuum bonum, fixum eſt aut immobile. Propterea truncatim Iudæum abſcidit, vt reuerti deſideret: gentili bonitatem oſtendit, vt in illa maneat. Sic bonus Samaritanus vinum ſauciato inſudit & oleum. Luc. x. Non autē dicit, ſi permanſeris in fide, ſed in bonitate, hoc eſt, ſi ſeceris quæ diuinæ bonitati dignè reſpondeant: non enim ſola fide opus eſt, quia fides mortua eſt in ſemetiſſa ſine operibus. Iac. ij. Plal. xxxiij. Declina à malo & fac bonum inquire pacem & perſequere eam. j. lo. iij. Filioli nemo vos ſeducat: qui facit iuſtitiam, iuſtus eſt. Perterrefacit ex ijs quæ Iudæo obtigerunt, gentilem: & Iudæum hortatur, vt gentilis exemplo per fidem & ipſe inferatur, redditque illum ob Dei poteſtatem & ſpei plenum. Eccl. viij. Omne quod voluerit faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt. Iob xiiij. Lignū habet ſpēs; ſi præciſum fuerit, ruruſum viſcit & rami eius pullulāt. Si tu prophanus nat⁹ ex prophanis, ceu exectus oleaſtro præter naturā inſitus es oleæ: quanto citius fiet, vt Iudæi ex pijs nati parentibus redeant ad ſui generis nobilitatem, & ruruſum inferantur natiuæ oleæ, vnde deſecti fuerunt. Mal. iij. Ecce ego mittam Helīā prophetā vobis, anteq̃ veniat dies Domini magnus & horribilis, & conuertet
cor

AD ROMANOS.

204

cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Si enim quod præter naturam eſt, potuit fieri: multo magis quod naturale eſt, poterit. Præter naturā dicens & iuxta naturam, non immobilitatem naturæ, ſed decentiam vel indecentiam manifeſtat. Non enim naturæ ſunt quæ bona ſunt vel mala, ſed mentis tantūmodo & propoſiti. Vides ergo nunc clarè, quo pacto ſi qui non prædeſtinatur ad vitā, culpa eorū eſt, conuertant enim ſe & prædeſtinantur, non quia volunt, ſed quia Deus vult. Eſt enim hæc Dei voluntas, qui vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.

E
Nolo enim vos ignorare fratres myſterium hoc, vt non ſitis vobiſiſſis ſapientes, quia cecitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt. Veniet ex Sion qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Et hoc illis à me teſtamentum, cum abſtulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem inimici propter vos, ſecundum electionem aſſumpti propter patres. Sine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio Dei. Sicut enim aliquando & vos non credidiſtis Deo, nunc autem miſericordiam conſecuti eſtis propter incredulitatem illorum, ita & iſti nunc non crediderunt, in veſtram miſericordiam, vt &
Dd ij ipſi

ANT. KONINX^{us} TEIN,

ipsi misericordiam consequantur. Concluserit enim Deus omnia in incredulitate, ut omnium misereatur.

Secundum gentium salus. Aperiam, inquit, vobis fratres (ratione fidei. Matth. xxij. Omnes autem vos fratres estis) arcanum quiddam non omnibus notum. Luc. viij. Vobis datū est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ne vobis arroganter placeatis, quod Iudæis prælati videamini. Esa. v. Væ qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. Non ergo vult nos propriæ inniti sapientiæ, ut dicamus Iudæos à Deo derelictos nec unquam saluandos. Fiet enim in fine mundi vnum ouile & vnus pastor. Ioan. x. Ne etiam putent se suis meritis consecutos insertionem, & ita alijs insultent. Qui enim secundum Deum sapit, in beneficijs Dei non insultat abiectis: sed cum timore gratias agit misericordiæ largientis. Ro. xij. Dico enim secundum gratiam, quæ data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatē. Non enim in vniuersam gentē Iudæicam, nec in perpetuum, non necessitate vel natura, sed propria culpa cæcitas cōtigit. Complures enim & hinc agnoscunt Christū, & ceteri tantisper in sua cæcitate persistent, donec gentium numerus fuerit expletus, quibus nunc Iudæorum lapsus aditum aperuit. Cum enim viderint, vniuersum orbem fidei professione
florere,

AD ROMANOS.

204

florere, & suum illum Messyam frustra expectari, templum, urbem, destructa: gentem dissipatam, incipient tandem errorem suum agnoscere, & intelligent, Christum verum esse Messyam, & sic totus Israel non nomine, sed re, saluus fiet. Confirmat dictum suum de Iudæorum conuersione, nam cæcitas testimonio non indiget, quia manifestissima est dicto. Esa. lix. secundum septuaginta. Veniet de Sion (nam inde lex euangelica exiuit. Esa. ij. De Sion exhibet lex, & verbum Domini de Ierusalem) Qui eripiat & auertat impietatem ab Iacob. Mich. vij. Quis Deus similis tui, qui auersus iniquitatem & transfers peccatum reliquiarum hereditatis tuæ. Non immittet ultra furorem suum, quoniam volens misericordiā est, reuertetur & miserebitur nostri, deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham, quæ iurasti patribus nostris à diebus antiquis. Et istud à me pactum. Cum ergo promissum sit, omnino necesse est ut futurum sit, quanquam mali reiciant. Posteaquā autē gentes vocatæ sunt, contentiores facti sunt Iudæi, propter euangelium quod reiciunt, literæ legis addicti, & suam ex lege iustitiam statuentes, quod tamen gentibus in bonum cessit. Illis enim reicientibus euangelium, citius in gentes peruenit. Vnde Paulus Act. xij. Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quoniā repellitis illud, & indignos
Dd iij vos

ANT. KONINXSTEIN,

vos iudicatis æternæ vitæ, ecce conuertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis Deus. Amici tamen propter patres quibus promissio facta est. Luc. j. Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti, iurandum quod iurauit ad Abraham patrem nostrum, daturum se nobis. Proinde facilius in gratiam recipientur, si relipuerint: quia ubi inimici sunt ipsorum, est supplicium: ubi verò dilecti, nihil ad eos progenitorum virtus attingit, nisi crediderint. j. The. ij. Qui Dominum occiderunt Iesum & prophetas, & nos persecuti sunt, & Deo non placet, & omnibus hominibus aduersantur, prohibentes nos gentibus loqui, ne saluæ fiant, vt impleant peccata sua semper. Peruenit enim ira Dei super illos vsq; in finem. Si modò tamen fidem patrum imitati fuerint, consequentur & promissiones. Nam sicut in Deum non cadit errare, sic nec poenitere. Num. xxij. Non est Deus quasi homo, vt mentiatur, neq; vt filius hominis vt mutetur. Iac. j. Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio. Quod autem Gen. vj. dicitur. Poenitet me fecisse hominem, & Hic. xvij. Si fecerit malum in oculis meis, vt non audiat vocem meam, poenitentiam agam super bono quod locutus sum vt facerem ei: & quod tollit donum ab ingratis, Mar. xxv. & negligentibus, non est intelligendum quod fiat mutatio in Deo, vt temporalis vocatio & donatio irriteretur, quasi per modum poenitentis mutando, sed per mutationem hominis qui gratiam Dei

AD ROMANOS.

206

Dei abiicit. Dilectio & odium in nobis mutatio, ne dicunt, Deus autem semper amat, sed si auerteris à Deo, quod est amor in Deo, erga te est odium. Hinc magis proprie dicitur Deus amare, quam odire. Sa. xj. Diligis enim omnia que sunt, & nihil eorum odisti quæ fecisti, nec enim odiens aliquid constituisi aut fecisti. Probat nunc exemplo. Sicut enim vos fuistis increduli, sicut modò iudei, nec tamen ideo vos destituit in perpetuum, quando nunc misericordia factum est, vt illis fidem reiicientibus, vos in fidei consortium recepti sitis. j. Pet. ij. Qui aliquando non populus Dei, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam, nunc autem misericordiam consecuti. Eph. ij. Qui eratis illo in tempore sine Christo, alienati à conuersatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos qui aliquando eratis longè, facti estis prope in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. Ita & ipsi postea relipscentes, vocante Deo vna vobiscum misericordiam consequentur, vt neutri alteris exprobrent, sed vtrique alteris gratuletur, parem experti misericordiam. Vnde & Deus omnes concludit, tam gentes quam iudeos, sub incredulitate, quia omnes suo vitio increduli, vt agnito errore, sentiant se non suo merito, sed gratuita Dei bonitate seruatos esse, nec posse iniolescere. Amb. Conclusit Deus omnia in infidelitate, vt amaritudine suæ infidelitatis poenitendo cōfusi ad dulcedinem misericordie

Cd v

conuersi,

conuerſi humiliores permanerēt, & ſua ſalutē nō ſibi, ſed Deo aſcriberēt. Ro. iij. Vt oēs obſtruat, & ſubditus fiat oīs mūdus Deo, nō autē Deus iſtis incredulitatis propoſitū iniecit, ſed ex illorum incredulitatis propoſito, credendi alijs qui prius increduli fuerunt aditum patefecit. Ad eō enī nemini malū immittit, vt etiā aliena mala ſua bonitate vertat in bonū noſtrū. Primū gētes cæci idōla colebant, ignorantes Deū verū quem Iudæi colebant, ex qua incredulitate per euangelii ſanati ſunt. At iſtis ſanatis & videntibus Iudæi cæcitātē incurrerunt, non credentes gētes per Chriſtū miſericordiā cōſecutas, quos tādē Chriſtus perfectiſſimē ſanabit, vt cognoscant quōd non videntes, credebāt ſe videre, & quōd Chriſtus perfectiſſimē ſanar, & illuminar. Io. i. Qui illuminat omnē hominē venientē in hunc mūdū. Pſal. xxvj. Dominus illuminatio mea & ſalus mea. Qui primō ægrotarunt, primo ſanati ſunt, & qui primo ſani fuerunt, poſtea ægrotare coeperunt, vt poſtea perfectiſſimē ſanentur. ſicq; omnes ſaluētur. Pſal. lxxij. Ad te omnis caro veniet. Mat. xj. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reſiciā vos. Tollite iugum meū ſuper vos, & dīcite à me, quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiē animabus veſtris. Iugū enī meū ſuaue eſt, & onus meū leue. Quo contra conqueritur, Pſal. 37. Quoniā iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatę ſunt ſuper me. Hinc Eſa. ix. Lætābuntur corā te, ſicut qui lætantur in melle,

meſſe, ſicut exultant victores capta præda, quando diuidit ſpolia. Iugū enim oneris eius, & virgam exactoris eius ſuperasti. Col. ij. Et vos cū mortui eſſetis in delictis & præputio carnis veſtræ, conuiuificauit eū ipſo illo, donans vobis oīa delicta, delens quod aduerſum nos erat chirographū decreti, quod erat contrariū nobis, & ipſum tulit de medio, aſſigens illud cruci, & ex- poliāns principatus & poteſtates, traduxit cōſi- denter, palā triūphās illos in ſeipſo. Vnde j. Pe. ij. Qui peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignū, vt peccatis mortui, iuſtitie viuamus, cuius liuore ſanati eſtis. Eratis enim ſicut oues errantes, ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem & epiſcopum animarum veſtrarum.

O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcien- F
tiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, & retri- buetur ei? Quoniam ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſæcula ſæculorum, amen.

Tertium diuinorū exceſſus. Sublimis enim eſt, & profunda abundantia ſapientiæ diuinarū humanarūq; rerū apud Deum, qui ſolus ſicut ſunt oīa intuetur. Pro. xvj. Omnes viæ hominum patent oculis eius, ſpirituū pōderator eſt Dñs. Potiſſimū ob hoc obſtupescit, quōd iſta Deus

Deus voluerit, & potuerit, & quod contraria per
contraria curauerit, ac perfecerit. Dan. ij. Sit no-
men Domini benedictum, à seculo & vsq; in sæ-
culum, quia sapientia & fortitudo eius sunt, &
ipse mutat tempora & ætates, transfert regna
atque constituit. Dat sapientiam sapientibus, &
scientiā intelligentibus disciplinā. Ipse reuelat
profunda, & nouit in tenebris constituta, & lux
cum eo est. Esa. xl. Deus sempiternus Dominus
qui creauit terminos terræ, & non deficiet, neq;
laborabit, nec est inuestigatio sapientie eius.
Quidat lassō virtutem, & ijs qui non sunt, for-
titudinem & robur multiplicat. Vnde Apo-
stolus, Ephes. j. Mihi omnium sanctorum mi-
nimo data est gratia hæc in gentibus, euangeli-
zare inuestigabiles diuitias Christi, illuminare
omnes quæ sit dispensatio sacramenti abscon-
diti à sæculis in Deo, qui omnia credunt, vt in-
notescat principatibus & potestatibus coelesti-
bus per ecclesiam multiformis sapientia Dei,
secundū præfinitionem sæculorum, quā fecit
in Christo Iesu Domino nostro, in quo habemus
fiduciam & accessum in confidentia per si-
dem eius. Ponit autem circa hæc tria. Incom-
prehensibilitatem iudiciorum. Psal. xxxv. Do-
mine in cælo misericordia tua, & veritas tua
vsque ad nubes. Iustitia tua sicut montes Dei,
iudicia tua abyssus multa, homines & iumenta
saluabis Domine, quemadmodum multipli-
casti misericordiam tuam Deus. Hier. xxxij.
Fortissime, magne, & potens, Dominus exer-
cituum

cituum nomen tibi, magnus consilio, & incom-
prehensibilis cogitatu, cuius oculi aperti sunt
super omnes vias filiorū Adam, & reddis vni-
cuiq; secundum vias suas, & secundum fructum
adinventionum eius. Iob. xj. Si subuerterit om-
nia, vel in vnum coartauerit, quis contradicet
ei? vel quis ei dicere potest, cur ita facis? Ipse enim
nouit hominum vanitatem, & videns iniquita-
tem nonne considerat? Sap. xij. Quis enim dicet
tibi quid fecisti, aut quis stabit contra iudicium
tuum, aut quis in conspectu tuo veniet vindex
iniquorum hominum, aut quis tibi imputabit
si perierint nationes quas tu fecisti? Nō enim est
alius Deus quā tu, cui cura est de omnibus,
vt ostendas quoniam non iniuste iudicas iudi-
cium, neque tyrannus in conspectu
tuo inquirent de ijs quos perdidisti. Hinc Tob. i.
iustus es Domine, & omnia iudicia tua vera
sunt, & omnes viæ tuæ misericordia & veritas.
Quare inuestigabiles viæ dispensationum eius,
quia ipse solus instituta sua clarè cognouit.
Eccles. xviij. Deus solus iustificabitur, & manet
inuietus rex in æternum, quis sufficiet enarrare
opera illius, & quis inuestigabit magnalia eius.
Virtutem autem magnitudinis eius quis enun-
ciabit, aut quis adijciat enarrare misericordiam
eius. Non est minuere neq; adijcere, nec est inue-
nire magnalia Dei. Secundò, Irreprehensibilitatē
consiliorū. Quis enim cognouit mentē Domini?
Sap. ix. Difficile estimamus quæ in terris sunt, &
quæ in conspectu sunt inuenimus cū labore, quæ
in cæli

ANT. KONINXSTEIN,

In coelis sunt autē quis inuestigabit? Sensum autē
tuū quis sciet, nisi tu dederis sapienciā, & miseris
spiritū sanctū tuū de altissimis: & si correctæ sint
semitæ corū qui sunt in terris, & quæ tibi placēt
didicerint homines. i. Cor. ij. Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda. Eccl. i. Quis enim scit hominū
quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in
ipso est? Ita & quæ Dei sunt nemo cognouit,
nisi spiritus Dei. Quis enim illi a consilijs fuit? Sa.
ix. Quis enim hominū poterit scire consiliū Dei,
aut quis poterit cogitare quid velit Deus? Esa.
xl. Quis adiuuit spiritū Domini, & quis consilia-
rius eius fuit, & ostendit illi. Glo. Patris consilia-
rius vnigenitus filius est, qui & angelus magni
consilij dicitur. Esa. ix. secundū septuaginta. Hinc
Io. j. Deū nemo vidit vnq̃, vnigenitus filius qui
est in sinu patris, ipse enarrauit. Sed Luc. vij. di-
citur, quod pharisei, & legisperiti spreuerūt consi-
liū Dei in semetipsis. Vtinā toli ipsi. Pla. cvj. Quia
exacerbauerūt eloquia Dei, & consiliū altissimi
irritauerunt. Vnde Apost. Act. xx. Mundus ego
sum a sanguine omnium, nō enī subterfugi, quo mi-
nus annuntiāre omne consiliū Dei vobis. Hinc
j. The. iij. Itaq̃ qui hæc spernit, nō hominē sper-
nit, sed Deū, qui etiā dedit spiritū suum sanctū in
nobis. Ideo Pro. j. Quia vocaui, & renuistis, ex-
tendi manū meā, & nō fuit qui aspiceret, deipe-
xistis, omne consiliū meū, & increpationes meas
neglexistis. Ego quoq̃ in interitu vestro ridebo,
& subsannabo cū vobis id quod timebatis ad-
uenerit. Tertiū vtilitatem donorum. Nam diues
est,

AD ROMANOS.

209

est, non opus habens a quoquā accipere, sicut &
sapiēs nullius egens consilio, neq̃ aliquid retribu-
tionis cuiq̃ debet, quasi quicq̃ ab illo acceperit,
sed ipse prior perpetuō in beneficijs est. Iaco. j.
Omne datum optimū, & omne donū p̃ effectum
desursum est, descendēs a patre luminū. Iob xlj.
Quis resistere potest vultui meo, & quis ante de-
dit mihi, vt reddam ei. Omnia quæ sub cœlo
sunt, mea sunt. Vnde David j. Par. xxix. Tua est
Domine magnificentia, & potētia, & gloria, atq̃
victoria, tibi laus. Cuncta enī, quæ in cœlo sunt,
& in terra, tua sunt. Tua ergo sunt omnia, & quæ
de manu tua accepimus dedimus tibi. Igitur si
quid mali est, id nostris vitijs imputare licet, ex-
terū quicquid est bonorum, ex ipso profici-
seuntur omnia, velut ē fontē. Eccl. xj. Datio Dei
permanet iustis, & profectus illius successus ha-
bebit. Ex ipso sunt omnia, quantum ad poten-
tiam productiuā, quæ patri appropriatur. Genes.
j. In principio creauit Deus cœlum & terram. Io.
v. Pater meus vsq̃ modō operatur, & ego ope-
ror. Ioā. xiiij. Pater in me manēs ipse facit opera.
Per ipsum, quantum ad sapientiam exempla-
rem, quæ filio. Hæbr. j. Multifariā multique
modis olim Deus loquēs patribus in prophetis,
nouissimē diebus istis locutus est nobis in filio,
quem cōstituit hæredē vniuersorū, per quē fecit
& sæcula. Col. j. Qui est imago Dei inuisibilis,
primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipso
cōdita sunt vniuersa, in cœlis & in terra, visibi-
lia & inuisibilia, siue throni, siue dominationes,
siue

ANT. KONINXSTEIN.

siue principatus, siue potestates, omnia per ipsum, & in ipso creata sunt: in ipsum sicut in linem & conseruantem per bonitatem suam, quæ spiritui sancto appropriatur. Act. xvij. Quamuis non longè sit ab vnoquoque nostrum, in ipso enim viuimus, & induemur, & sumus. Sa. xj. Omnia in mensura & numero & pondere fecisti, multum enim valere tibi soli supererat semper, & virtuti brachij tui quis resistet. Quoniam tanquam momentum itateræ, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris antelucani qui descendit in terram. Et misereri omnium quia omnia potes, dissimulans peccata hominū propter poenitentiam. Diligis enim omnia quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti, nec enim odiens aliquid constituisti aut fecisti. Quomodo autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset conseruaretur. Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui amas animas. Hoc ergo quod sumus indicat quia ex ipso, sed per ipsum, quod per eius prouidentiam dispensamur. Nam pusillum & magnum ipse fecit, & aequaliter est illi cura de omnibus. Sap. vj.) in vita. In ipso quod perfectio omnium & finis in ipso erit, & tunc erit Deus omnibus. j. Cor. xv. Cui vni ob id debetur omnis honor laus & gloria. j. Timo. j. Regi seculorum immortalis, inuisibili, soli Deo honor & gloria in secula seculorum. amen. Nullam enim hinc laudis portionem homo potest sibi arrogare, cum ad illum pertineat

AD ROMANOS.

210

pertineat & initium, & medium, & finis. j. Cor. iij. Quid enim habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti? Vnde Plal. cxij. Non nobis Domine non nobis, sed nomini tuo da gloriam. Sed Dominus conqueritur. Malach. j. Filius honorat patrem, & seruus dominum suum. Si ergo pater ego sum, ubi est honor meus, & si dominus ego sum, ubi est timor meus. Imò nomen Dei propter malos blasphematur inter gentes. Ro. ij. & Ezech. xxxvj. Quandoque igitur tale quid magnum & inestimabile dicit, in gloriam Dei admirando sermonem terminat.

CAP. XII.

Obsacro itaq; vos fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra, hostiam viuente, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum. Et nolite conformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus vestri, ut probetis quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Dico enim (per gratiam quæ data est mihi) omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & vnicuique sicut Deus diuisit mensuram fidei. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita & multi vnum corpus sumus in Christo, singuli

Ee autem

ANT. KONINXSTEIN.

autem alter alterius membra.

Posteaquam multa iam & benignitate Dei differuisset, ineffabilemque illius curam pro nobis ac providentiam, simul & bonitatem quam scrutari nemo posset ostendisset, eandem deinceps ipsam ad hoc proponit, ut ipsi quibus tanta corrigerunt beneficia persuadeat, conuersationem etiam vitam, diuino dono dignam ducere. Unde hominem ordinat primo quantum ad Deum. In actu. Nam triplex bonum a Deo accepimus. Temporale, de quo eleemosinam. Hæb. xij. Beneficentiam & communionis nolite obliuisci, talibus enim hostiis promeretur Deus. Ut sit grata oblatio, necesse est ut fiat de proprio. Prouerbio. ij. Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. Eccles. xxxij. Qui offert sacrificium ex substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui. Animæ, hoc per deuotionem & contritionem. Psalm. 50. Sacrificium Deo spiritus contritus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Eccles. xxxv. Sacrificium salutare est attendere mandatis, & discedere ab omni iniquitate. Corporis, de quo hic, quod Deo immolandum. Obsecrat autem quo facilius inclinet, quia generosus est animus humanus, & magis vult duci, quam trahi. Cum sint, inquit, innumera, per Dei miserationes, in hac etiam vita, collata beneficia, illa nos moueant, & gratia per quam saluamur. Ponit v. condiciones, prima ut sit voluntaria, Psalm. liij. Voluntarie sacrificabo

AD ROMANOS.

211

sificabo tibi, & confitebor nomini tuo Domine, quoniam bonum est. Exhibeatis, voluntarie. Secunda, propria vestra, inquit. In lege offerebant hostias animalium, ut significarent, carnem hanc morti destinatum, propter peccatum, & per Christi mortem nos saluantes, quare per se acceptæ non fuerunt, sed fides offerentium. Hier. xj. Quid est quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas in quibus gloriata es? Tertia, viua per fidem formatam charitate, mortificatis viris, alioqui in peccatis mortua est. Apo. ij. Nomen habes quod viuas & mortuus es. Sap. xvj. Homo per malitiam occidit animam suam. Ideo Gal. ij. Viuo autem iam non ego, viuit verò in me Christus. Quod autem nunc viuo in carne, in fide viuo filij Dei, qui dilexit me, & tradidit seipsum pro me. j. Pet. ij. Tradebat autem iudicanti se iniuste, qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo, super lignum, ut peccatis mortui, iustitiæ viuamus, cuius liuore sanati sumus. Quarta, ut sit sancta sine admixtione prauis operis. Sic veteres hostias offerentes iubebantur omnia prius considerare, ne mutilum offerrent vel immundum. Quoniam ergo membra nostra, templum sunt spiritus sancti. j. Corinth. vj. omniem ab illis maculam auferre debemus. j. Thessalo. iij. Hæc est voluntas Dei sanctificationis vestra, ut abstineatis vos à fornicatione, ut sciat unusquisque vestrum vas suum esse ij possidere

ANT. KONINXSTEIN,

possidere in sanctificatione & honore, non in passione desiderij, sicut & gentes quæ ignorant Deum. Neque enim offerri poterit oculus scortationi seruiens, neque manus aliena rapiens. Neque pedes claudicantes, theatraque visitantes, nec venter delictis deditus, voluptatumque desiderijs, nec cor iracundiam, aut amorem fornicarium fouens, neque lingua turpia loquens. Quin et gratia per rectam intentionem, non sicut hypocritæ, qui omnia opera sua faciunt ut videantur ab hominibus. Mat. xxij. Amb. Tunc corpora nostra sunt Deo hostia acceptabilis, si ipsa incoraminate seruiamus. Vnde concludit, rationalem cultum vestrum, ut mente intelligat quod agit ad Dei honorem, carnis vitia iugulando, non ipsam carnem. Col. iij. Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est idolorum seruitus. Nam in omni sacrificio offerebatur sal. Leuit. ij. Hierony. Nonne rationalis homo dignitatem amittit, qui ieiunium vel vigilias præfert sensus integritati, ut propter psalmorum atque officiorum decantationem, amentia vel tristitia quis notam incurrat. Secundò in affectu.

B Nolite conformari huic sæculo, voluptates querendo, & in ipsis mentem figendo, sicut amatores ipsius, qui virtutes despiciunt, & vitia sequuntur. Iaco. j. Religio munda, & immaculata apud Deum & patrem hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & im-

maculatum

AD ROMANOS,

213

maculatum se custodire ab hoc sæculo. Et bene, propter ipsius vanitatem. Eccles. j. Vidi quæ sunt cuncta sub sole, & ecce vniuersa vanitas & afflictio spiritus. Hiero. Si mundus cultello veritatis aperiatur, nihil aliud in eo, nisi falsitas apparet, nam quicquid in mundo est, aut præteritum est & iam non est, aut futurum & incertum est, aut præsens & instabile est & momentaneum. Psal. iij. Filij hominum vsquequo graui corde, ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium. Vnde Aug. Tanta dignitas est animæ, ut nullum bonum ipsi sufficere possit, nisi summum. Psalm. lxxvj. Renuit consolari anima mea, memor fui Dei & delectatus sum. Psal. xvj. Ego autem cum iustitia apparebo conspectui tuo, satiabor cum apparuerit gloria tua. Instabilitatem, nihil enim est quod maneat, firmumque sit. j. Cor. vij. Præterit enim figura mundi huius. Figura, inquit labilis, non veritas. Psal. xxxviij. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & substantia mea tanquam nihil ante te. Veruntamen vniuersa vanitas, omnis homo viuens. Vnde comparatur vmbra. Sa. ij. Vmbra enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri. Psal. exliij. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut vmbra prætereunt. Sap. v. Quid nobis profuit superbia nostra, diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia illa tanquam vmbra, & tanquam nuncius præcurrens. Exaltationi. Iac. iij. Quæ enim est vita nostra? Vapor est ad modicum parens, & deinceps

Et iij

exter-

ANT. KONINXSTEIN,

exterminabitur. Esa. xxxviii. Præcisâ est, velut
à texente vita mea, dum adhuc ordier succel-
dit me. Fœno & flori. Esa. xl. Vox dicentis, cla-
ma. Quid clamabo? Omnis caro fœnum, & om-
nis gloria eius quasi flos agri. Exiccatum est fœ-
num, & cecidit flos. Sapi. ii. Exiguum & cum-
tadio est tempus vitæ nostræ. Psal. xxxviii. Ve-
runtamen in imagine pertransit homo, sed &
frustra conturbatur, thesaurizat & ignorat cui
congregabit ea. Claret hoc in diuite illo. Luc.
xii. qui ait. Anima habes multa bona reposita
in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epu-
lare. Dicit autem illi Deus, stulte hac nocte ani-
mam tuam reperunt à te, quæ autem parasti cui-
us erunt? Sic est qui sibi thesaurizat, & non est
in Deum diues. Prauitatem. j. Ioã. v. Totus mun-
dus in maligno positus est. Nam pios molestat.
Ioan. xvi. In mundo pressuram habebitis, sed
confidite, quia ego vici mundum. Ioan. xv. Si
mundus vos odit, scitote quia me priorem vo-
bis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus
vtique quod suum erat diligeret, quia verò de
mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo,
propterea odit vos mundus. Si me persecuti
sunt, & vos persequentur. Animos inquinat,
quia spiritus sancti impedit ingressum promo-
torem omnis boni. Ioannis xiii. Si diligitis me,
mandata mea seruate, & ego rogabo patrem,
& alium paracletum dabit vobis, vt maneat
vobiscum in æternum, spiritum veritatis,
quem mundus non potest accipere, quia non
videt

AD ROMANOS.

213

videt eum, nec scit eum. Rationem assignat. j.
Ioannis ii. Omne quod est in mundo, concupi-
scentia carnis est, & concupiscentia oculorum,
& superbia vitæ, quæ non ex patre, sed ex
mundo est. Ioel. j. Computruerunt iumenta
in stercore suo. Ecclesiast. v. Non satis recor-
dabitur dierum vitæ suæ, cò quòd Deus
occupet cor eius delitijs. Hiere. xxxi. Vsquequo
delitijs dissolueris filia vaga. Apo. xviii. Quan-
tum glorificauit se, & in delitijs fuit, tantum dare
illi tormentum & luctum. Sic j. Timo. vi. Qui
diuites volunt fieri, incidunt in tentationem, &
in laqueum diaboli, & desyderia multa inutilia
& nociua, quæ mergunt homines in interitum,
& perditionem. Psal. lxxii. Ne obliuiscaris vo-
ces inimicorum tuorum, superbia eorum qui
te oderunt ascendit semper. Ose. xii. Adim-
pleti sunt, & saturati sunt, & eleuauerunt cor
suum, & obliti sunt mei. Deut. xxxii. Incrassatus
est dilectus & recalcitrauit, incrassatus, inpin-
guatus, dilataratus. Dereliquit Deum factorem suum, &
recessit à Deo salutaris suo. Finaliter à Deo sepa-
rat. Iac. iiii. Adulteri, nescitis quia amicitia hu-
ius mundi inimica est Deo. Quicumq; ergo vo-
luerit amicus esse huius sæculi, inimicus Dei cõ-
stituitur. Hinc j. Io. ii. Nolite diligere mūdum, neq;
ea quæ in mūdō sunt. Si quis diligit mūdum, nō
est charitas patris in eo. Gregor. Esse quidem si-
ne delectatione anima non potest, quia aut
infimis delectatur, aut summis, & quanto al-
tiori studio exercetur ad summa, tanto maiori
Ec iiii fastidio

ANT. KONINXSTEIN.

fastidio torpescit ad infima. Sic & quanto actori
cura inardescit ad infima, tanto repore damna-
bili frigescit à summis. Vtraque enim simul &
C æqualiter amari non possunt. Vnde subsequen-
ter admonet, vt superatis carnalibus delide-
rijs, omni spiritali virtuti operam demus, &
in nouos ac coelestes homines transformemur.
In Adam enim per peccatum deformati sumus,
& quotidie à statu, in quo per regenerationem
politi eramus, deformamur: quare nos coniola-
tur, vt quotidie renouemur, nec animum de-
spondeamus, sed per poenitentiam, lachrymas,
confessionemque nec non honorum operum
exhibitionem. Ephes. iij. Deponite vos secun-
dum pristinam conuersationem veterem ho-
minem, qui corrumpitur secundum deside-
ria erroris, renouamini autem spiritu mentis
vestræ, & induite nouum hominem, qui se-
cundum Deum creatus est, in iustitia, & san-
ctitate veritatis. Ad quid reformari debea-
mus indicat, nempe quo diuinæ voluntatis be-
neplacitum cognoscamus. Est reuera non cu-
iulque sensus, sed valde renouati, & ad Dei ima-
ginem reformati, probare in singulis quibusque
quæ agimus, quæ loquimur, quæ cogitamus, si
sit voluntas Dei, & nihil omnino, vel agere, vel
dicere, vel cogitare, quod voluntati Dei non
senferit conuenire. Nam quæ vtilia sunt nobis,
illa vult Deus, & quæ ipse vult, illa demum &
vtilia nobis sunt. Psal. xxix. Et vita in volun-
tate eius. Ideo sapienter inquirenda. Ephes. v.
Nolite

AD ROMANOS.

214

Nolite fieri imprudentes, sed intelligentes quæ
sit voluntas Dei. Sic Act. ix. inquit Apostolus.
Domine quid me vis facere? Nam quis poterit
cogitare, quid velit Deus, cogitationes enim
mortalium timidæ, & incertæ prouidentie no-
stræ. Hinc Psal. cxlij. Eripe me de inimicis meis,
Domine ad te confugi, doce me facere volun-
tatem tuam, quia Deus meus es tu. Item. Dili-
genter exequenda. Iaco. iij. Scienti bonum fa-
cere, & non facienti peccatum est illi. Vnde
Dominus Lucæ xij. Ille seruus, qui cognouit
voluntatem domini sui, & non se præparauit
& nō fecit secundum voluntatem eius, vapula-
bit multis. Matth. vij. Non omnis qui dicit
mihi Domine Domine, intrabit in regnum cœ-
lorum, sed qui facit voluntatem patris mei
qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlo-
rum. Sic & Ioannis vj. Descendi de cœlo, non
vt faciam voluntatem meam, sed volunta-
tem eius qui misit me. Hinc passione instante
ait, Matth. xxvj. Pater mi, si possibile est tran-
seat à me calix iste, veruntamen non sicut ego
volo, sed sicut tu, fiat voluntas tua. Ideo ij. Ma-
thab. j. dicitur. Det vobis cor omnibus, vt cola-
tis eum, & faciatis eius voluntatem corde ma-
gno, & animo volenti. Sicut enim filij Dei vo-
luntatem patris sui faciunt, sic mali cuius filij
sint operibus ostendunt. j. Ioannis iij. Qui facit
peccatum ex diabolo est, quoniam ab initio
diabolus peccat. Ioannis viij. Vos ex patre dia-
bolo estis, & desideria patris vestri vultis facere.

Ecce v

Ille

ANT. KONINXSTEIN,

Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non
sterit, quia non est veritas in eo. Innotuit autem
Dei voluntas per praecepta. Deut. x. Et nunc
Israel quid Dominus Deus tuus petit à te, nisi
ut timeas Dominum Deum tuum, & ambu-
les in vijs eius, & diligas eum, ac servias Do-
mino Deo tuo, in toto corde tuo, & in tota
anima tua, custodiasque mandata Domini.
Mich. vi. Indicabo tibi, o homo, quid sit bo-
num, & quid Dominus Deus tuus requirat
à te. Utique facere iudicium, & diligere mi-
sericordiam, & sollicitum ambulare cum Deo
tuo. Dicitur bona, quia omnis boni causa
est & origo. Sapi. xij. Tu autem dominator
virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum
magna reuerentia disponis nos: subest enim
tibi, cum volueris posse. Est ergo bona in
peccatorum conuersione. Esa. xxx. Propter
reā expectat Dominus ut misceatur vestri, &
ideo exultabitur parcens vobis. Ezech. xviij.
Nunquid voluntatis meae est mors impij di-
ce Dominus, & non ut conuertatur à vijs
suis & viuat? j. Timo. ij. Qui omnes homines
vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis
venire. Sed conqueritur Dominus Ezech. xxij.
Immunditia tua execrabilis, quia mundare
te volui, & non es mundata à sordibus tuis: sed
nec mundaberis prius, donec quiescere faciam
indignationem meam in te. Beneplacens, in
conuersorum sanctificatione. Psal. cxlvj. Be-
neplacitum est Domino super timentes eum, & in

AD ROMANOS.

215

& in eis qui sperant super misericordia eius.
j. Thessalo. iij. Rogamus vos, & obsecramus
in Domino Iesu, ut quemadmodum accepi-
stis à nobis, quomodo oporteat vos ambu-
lare & placere Deo, sic & ambuletis ut abun-
detis magis. Scitis enim quae praecepta de-
derim vobis per Dominum Iesum. Haec est
enim voluntas Dei, sanctificatio vestra, ut ab-
stineatis vos à fornicatione, ut sciat unusque
vestrum vas suum possidere in sanctificatione
& honore. j. Pet. iij. Christo igitur passo in car-
ne, & vos eadem cogitatione armamini: quia
qui passus est in carne, desistit à peccatis, ut non
tam desiderijs hominum, sed voluntati Dei
quod reliquum est in carne viuat temporis.
Vnde Prouerb. xj. Abominabile Domino cor
prauum, & voluntas eius in ijs qui simpliciter
ambulant. Perfecta in beatorum glorificatione.
Ioannis. vj. Haec est voluntas eius qui misit me
patris, ut omne quod dedit mihi non perdam
ex eo, sed resuscitem illud in nouissimo die. Haec
est autem voluntas patris mei qui misit me, ut
omnis qui videt filium & credit in eum, ha-
beat vitam aeternam. Obserua hic, quod
licet Dei voluntas sit efficacissima (Esa. xlvj.
Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea
fiet. Psal. cxxxiiij. Omnia quaecumque voluit Do-
minus fecit in caelo & in terra, in mari, & in om-
nibus abyssis) & velit omnes saluos fieri. j. Tim.
ij. ut supra, non tamen omnes saluantur, quia non
vult peccantes, sed sibi obsequentes saluare.
Nam

ANT. KONINXSTEIN,

Nam in esse naturæ dedit naturalem rationem, secundum quam homo posset Deū cognoscere ex creaturis. Roma. i. & cognitum querere, & quæsitum inuenire, & inuento adherere, ac per hoc salutem consequi. Insuper gratiam obtulit filium mittendo, qui venit querere & saluum facere quod perierat. Lucæ xix. qui & omnes ad se vocat. Matth. xj. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. Sed quemadmodum veniendum sit, docet Mat. xxviii. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docetes eos seruare quæcunq; mandauimus vobis. Sed non omnes obediunt euangelio. Ro. x. Qui poenas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria virtutis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis, & ammirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. ij. Thessa. j. Sic ergo peccantes præter voluntatem Domini (nam odio sunt Deo impius, & impietas eius. Sap. xliij.) incidunt in voluntatem Domini qua vult peccantes punire, & cadunt ab ordine misericordiæ, in ordinem iustitiæ, nec possunt à facie voluntatis diuinæ effugere, sicut qui ex oriente in occidentem vadit, locum non coelum mutat. Plal. cxxxviii. Quo ibo à spiritu tuo, & quo à facie tua fugiam? Si ascendero in coelum tu illic es, si descendero in infernū ades, si sum pfero pennas meas diluculo, & habitauero in extremis maris, Etenim illuc manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua. Sa. xj. Quomodo autem

AD ROMANOS.

216

autem posset aliquid permanere, nisi tu voluisses, aut quod à te vocatum non esset conseruaretur: Ideo hortatur Apostolus. Hæb. x. Nolite amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes reportetis promissionem. In omnibus ergo tam prosperis, quàm aduersis, diuinæ voluntati nostram subicere debemus & conformare. August. Benedicam Dominum in omni tempore, Nunquid solum quando benefacit tibi, quando abundant temporalia, multum frumenti, vini, olei, auri, & argenti, domorum & pecorum, tunc benedices? Non, sed in omni tempore, sicut Iob j. Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. Nam aduersa tanquam à Deo iusta voluntate facta placere debent. Sed quia nescimus, quādiu velit illa durare, possumus velle & orare quod cessent. Vult enim Deus quandoq; incendium oriri, hostes insurgere, sed nō præualere, ideo munienda sunt loca, instituendæ protectiones, incendia extinguenda. Sic Paulus ter Dominum rogauit, vt angeli satanæ flagellum auferret, sed cognita Dei voluntate cessauit. ij. Cor. xij. Hinc Dominus orare nos docuit. Mat. vi. Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuū, adueniat regnū tuū, fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra. Tertiū in intellectu. Diu cop per apostolatus mihi iniunctū officiū, ne quis arroganter de se sentiat, plus sibi tribuens quàm par

ANT. KONINXSTEIN.

par est per animi fastum, sed sobrio & modesto
sit animo, & meminerit hoc ipsum quod habet,
sibi dono fidei commendatum, in hoc vt com-
munem in vtilitatem conferat. Vt terra ferax
non est, vbi herba noxia est, ita dona Dei non
fructificant nisi in mente humili, quare à super-
bia, ne mentem occupet, absterret, quæ est vt
noxium lolium impediens dona Dei, & ad hu-
militatem omnium donorum spiritualium præ-
feminarium hortatur. Is enim qui in vno aliquo
accepit gratiam, nec intelligit mensuram gra-
tiæ sibi datæ, sed velit sapere de sapientia Dei,
& verbo doctrinæ, de profundioris scientiæ ra-
tione, in quo gratiam non accepit, & non tam
discere velit, quàm docere quæ nescit. j. Timo. j.
iste cum minus sapiat, plus vult sapere quàm
oportet. Hæc enim perniciosissima pestis in re-
bus publicis, iudicare de his quæ nō intelligit, &
ingerere se non cōmissis, quare necessariū præ-
ceptū, vt suæ vocationi quisq; seruiat, & quàm
diligenter exoriet, ac sui doni modū norit. Nec
enim si quis bonæ vitæ est, mox doctrinæ pru-
dentia præsumat defendere: aut qui peritiā ha-
bet legis, leuitarū officia sibi vendicare debet, si-
cut Ozias rex sacerdotale officiū arrogās, lepra
percutsus fuit. ij. Par. xxvj. Nō simpliciter gra-
tia effunditur, sed mensurā à se recipientibus ac-
cipiens tantū influit, quantū inuenerit oblatum
sibi fidei vasculum. Etenim in fide alius alio
perfectior. Luc. xvj. Domine adauge nobis fi-
dem. Dicit Dominus. Si habueritis fidem sicut
granum

AD ROMANOS.

217

granum sinapis, dicetis huic arbori moro eradi-
care & transplantare in mare, & obediet vobis.
Ephes. iij. Vnicuiq; nostrum data est gratia, se-
cundum mensuram donationis Christi. Soli
Christo datus est spiritus non ad mensuram.
Ioan. iij. Dicens verò partitus est, & eum qui mi-
nus acceperat consolatur, & eum qui pluribus
potiebatur contrahit. Luc. xij. Omni cui multū
datum est, multum quæretur ab eo, & cui com-
mendauerunt multum, plus petent ab eo. Hinc
corporis exēplo ostendit, nos nō secus ac mem-
bra alterna ope indigere, nec quicquā à nobis,
sed totū à capite Christo, cui fide per dilectionē
operante connectimur, influere, ne quis aut aliū
fastidiat, aut vnū se sibi sufficere putet. Ephes. j.
Ipsum dedit caput super omnē ecclesiam, quæ
est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui per om-
nia in omnibus adimpletur. Neq; enim corpus
Christi completum est, priusquam restituta om-
nia, cuius omnia membra in maxima harmo-
nia perenniter erunt Deum collaudantia. Om-
nis ergo sensus à capite in singula membra dis-
funditur, Ioan. j. De plenitudine eius omnes nos
accipimus, gratiam pro gratia. Qui ergo non
est Christi, non participat de ipsius sensu, sed
aliū habet. Roman. viij. Qui non habet spi-
ritum Christi, hic non est eius. Ordinatissimē
itaque ecclesiæ statum per hæc componit, quæ
corpus est Christi, vt sicut mēbra corporis sin-
gula proprias actus habet, & officijs suis vnum-
quodq; non sibi soli, sed & alijs deseruit, neque
mutuō

ANT. KONINXSTEIN,

mutuo se commiscant, ita in ecclesia diuersi diuersos habent actus, nec vnus ordo vsurpare debet quod alterius est, alioqui superbiam est & ordinem confundere. Vnde inferiores suo officio contenti esse debent, superiores suo, sacri sacro, seculares seculari, & se ad inuicem ad suas functiones adiuuare, vti membra corporis se inuicem adiuuant, amant, & conspirant. Gal. vi. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Hunc ergo ordinem donorum Christus per ignorantiam superbientem non vult confundi, sed heu miserabiliter hodie confunditur. Sæculares rerum diuinarum volunt esse dispensatores, sed dissipatores verius sunt: sacris officiis additi secularia tractare attentant, inferiores superiorum officia vsurpant, & vitam carpunt, superiores inferiores negligunt, & sic à planta pedis, vsq; ad verticem capitis, non est sanitas in corpore ecclesiæ. Esa. j. Omnes enim quæ sua sunt quærent, non quæ Iesu Christi. Phil. ij.

E Habentes autem donationes, secundum gratiam (quæ data est nobis) differentes, siue prophetiam, secundum rationem fidei: siue ministerium, in ministrando: siue qui docet, in doctrina: qui exhortatur, in exhortando: qui tribuit, in simplicitate: qui præest, in sollicitudine: qui miseretur, in hilaritate. dilectio sine simulatione, odientes malum, adherentes bono,

AD ROMANOS.

218

bono, charitatem fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes sollicitudine non pigri, spiritu feruentes, Domino seruientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, necessitatibus sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos, benedicite & nolite maledicere. Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. Id ipsum inuicem sentientes, non alta sapientes, sed humilibus consentientes.

Ostendit quemadmodum dote sua vnusquisque ordinatè uti debeat, ordinando quemque ad proximum, & hoc quantum ad promotionem boni. Variæ enim sunt hominum dotes, non iuxta nostra merita, sed iuxta munificentiam Dei, quæ partitur singulis ut videt expedire. Mat. xxv. Vni dedit quinque talenta, alij duo, alij verò vnum, vnicuique secundum propriam virtutem. Nullus ergo dono suo offerri debet, sed sobriè & modestius uti in bonum omnium. j. Pet. iij. Vnusquisque sicut accepit gratiam in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. j. Cor. xij. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus ad utilitatem. Ponit autem primum eas dotes, quæ pertinent ad intellectum. Prophetia duo completitur, reuelatione de futuris, & interpretatione scripturæ, quæ à Deo sunt. ij. Pet. j. Omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non

Ff

fit, non

ANT. KONINXSTEIN,

fit, non enim voluntate humana allata est aliquid quando prophetia, sed spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines. Sic ergo interpretatio iuxta rationem fidei, non dissentiens ab ea, Deut. xiiij. Si resurrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium se vidisse dicat, & prædixerit signum atque portentum, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi, Eamus & sequamur deos alienos quos ignoras & seruamus eis, non audies vocem prophetae illius aut somniatoris, quia tenet vos Dominus Deus vester, ut palam fiat vtrum diligatis eum an non, in toto corde, & in tota anima vestra. Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum timete & mandata illius custodite, & audite vocem eius. Ipsi seruietis, & ipsi adhærebitis. Propheta autem ille & fictor somniorum interficietur, quia locutus est ut vos auerteret à Domino Deo vestro. Mat. xxiiij. Et multi pseudoprophetae surgent & seducunt multos. Pro. xxix. Cum prophetia defecerit, populus corruet. Hinc Dominus de falsis conqueritur prophetis. Hie. xxiiij. Si stetissent in consilio meo, & nota fecissent verba mea populo meo, auertissem utique eos à via sua mala, & à cogitationibus suis pessimis. SIVE MINISTERIUM IN MINISTERIO, quod ad ecclesie ministros pertinet, ut diaconos presbiteros, q. d. Si quis administrationem susceperit, in administratione maneat, neque hanc præter, aliud quærat, neque in alium superbiendo insurgat. j. Timo. ii. Diacones esse oportet pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non

AD ROMANOS.

219

non turpe lucrum sectantes, habentes mysterium fidei in conscientia pura. Et hi primum probentur, & sic ministrent nullum crimen habentes. Qui enim bene ministraverint, gradum bonum tibi acquirant, & multam fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. Mar. xxiiij. Quis putas est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore, beatus ille seruus, quem cum venerit Dominus eius, inuenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. SIVE DOCENS IN DOCTRINA, quod pertinet ad doctores, ne fastidiant indoctos, sed citra fastum eruditionem suam alijs impartiant. j. Timo. iij. Attende tibi & doctrinæ insita in illis, hoc enim faciens teipsum saluum facies, & eos qui te audiunt. Pro. xiiij. Querit doctor sapientiam, & non inuenit, doctrina prudentium facilis. Mat. xxvii. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare quæcunque mandavi vobis. QVI EXHORTATUR IN EXHORTATIONE, quod ad prædicatores pertinet, ut ex diuinis literis ad pietatem & honestos mores inflamment. Est enim exhortatio species quædam doctrinæ. Act. xii. Dixit princeps synagoge. Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad plebem dicite. j. Thes. ii. Exhortatio enim nostra non de errore, neque de immundicia, neque in dolo, sed sicut probati sumus à Deo ut crederetur nobis euangelium, ita loquimur,

Et ij

non

ANT. KONINXSTEIN,

non quasi hominibus placētes, sed Deo qui probat corda. Neq; enim aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neq; in occasione auaritiæ, Deus testis est: neque quærentes ab hominibus gloriam. Tit. ii. Hæc loquere & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat. Vndè Mat. v. Qui fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorū. j. Tim. iiij. Nemo adolescentiā tuā contēnat, sed exēplū esto fidelium, in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Commemorata præcipua præfidentia, quæ per doctrinam atq; exhortationem est (tanto enim illa necessarius, quanto animæ cibus corporeo præstat) ad eam deinceps transit, quæ per res alias fit. Vndè nunc secundo ostendit, quomodo esse debemus quod ad affectum ordinati. Habens facultatem vndè suppeditet egentibus, non ad gloriam, non spe reddituræ cū sœnore gratiæ, sed simplici pectore Deum respiciens tribuat. Mat. vj. Si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidū erit. Pro. xj. Simplicitas iustorum dirigit eos, & supplantatio peruersorum vastabit illos. Eccle. xx. Datus insipientis non erit utilis tibi, oculi enim illius septemplexes sunt: exigua dabit, & multa improperebit. Qui præest, non illum honos reddat elatiorem, sed cura commissa sollicitum, ne quis pereat de grege sibi credito, alioqui rationem reddet summo pastori de negligentia. Hæbr. xiiij. j. Per. v. Pascite qui in vobis est grex gem Dei, prouidentes nō coactē, sed spontaneē, secundum

AD ROMANOS.

210

secundum Deū, neq; turpis lucris gratia, sed voluntariē: neq; vt dominantes in cleris, sed forma facti gregi ex animo. Et cum apparuerit princeps pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam. Qui miseretur calamitosi in operibus charitatis succurrando, non animo tristi vel seuerō, sed alacri & læto id faciat. ij. Cor. ix. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorē diligit Deus. Quum enim nihil hominibus adeo videatur turpe, atque ab alijs accipere. Act. xx. Beatius est magis dare, quā accipere: nisi excellenti hilaritate suspicionem illam sustuleris, magis deiciēs accipientis animum, quā subleuabis. Quis enim regnum accipiens mœstus est? aut remissionem peccatorum percipiēs in mœrore permaneat? Luc. xvj. Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cum defeceritis, recipiāt vos in æterna tabernacula. Luc. xj. Quod superest, date eleemosinam, & omnia munda sunt vobis. Dan. iij. Pecata tua eleemosinis redime, & iniquitates tuas misericordijs pauperum. Noli ergo pecuniarum respicere sumptū, sed magis, qui in illo sumptu est, prouentum. Si enim qui seminat gaudet, tamen in incertum seminet, multo magis qui cœlum quasi agrū colit. Nam & si modica dederis, multa dedisti: sicut vidua Marci xij. quæ duo minuta, hoc est, quadrantem misit, & domino ore plus omnibus misisse dicitur. Sin verò cum mœstia multa dederis, ex multis pauca

ANT. KONINXSTEIN,

dedisti, sicut patet ibide. Propterea & in dando simplicitatem, & in misericordia hilaritatē, & in præsidentia diligentiam requirit, neque enim pecunijs tantummodo, sed & verbis, & rebus, & corpore, vult nos iuuare, egenos. Subsequenter fontem vnde omnia manant ponit, dilectio nem videlicet, cuius quatuor ponit condiciones. Vt sit vera quæ simulandi & dissimulandi iuxta sit ignara. Si sic fuerit omnia sequentur. *1. Ioan. iij.* Filii non diligamus verbo, neq; lingua, sed opere & veritate. *Eccle. vj.* Amicus fidelis protectio fortis, qui inuenit illū, inuenit thesaurum. Amico fideli nulla est cōparatio, & nō est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem si dei illius. Qui timet Dominū inueniet illum, & æque habebit amicitia bonā, quoniam secundū illū erit amicus illius. Sed est amicus secundū tempus, & non permanebit in die tribulationis. Est autem amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis. Ideo ait. Amicus si permiserit fixus, erit tibi quasi coequalis, & in domesticis tuis fiducialiter ager. Secūda vt sit pura sine admixtione prauitatis. Est enim dilectio quædā in malis rebus, qualis est lasciuorum, & eorum qui in pecunijs & rapinis eiusdē sunt animi, & eorū qui ebrietatibus & symposijs student. *Pro. j.* Fili mi si te lætauerint peccatores, ne acquiescas eis. Vult autem nos non solum affectu à malo alienos, sed & malū auerfari & odio prosequi. Odite, inquiēs, malū, quo anima purior sit & integrior. Sunt enim qui licet malum non operentur, malorum

AD ROMANOS.

211

lorum tamen interim concupiscentiam habent, & complacentiam. Ideo *Psal. cxvij.* Iniquitatem odio habui & abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Nam *1. Cor. xij.* Caritas nō gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati. Tertia vt sit firma, vt pertinaciter adhæreamus bono. Non enī sat est fugere malū, sed incubendū est etiā vt operemur bonū. *Psa. xxxij.* Diuerte à malo & fac bonū, inquire pacem & persequere eam. Sic Deus mulieri virū cōiungens ait. *Gen. ij.* Relinquet homo patrē suū & matrē, & adhærebit uxori suæ. Sic *1. Cor. vj.* Qui adheret Domino vnus spiritus est. *Gal. iij.* Bonū autē emulamini in bono semper. Quarta vt sit propēsa, fraterna dilectione, mutuo beneuoli. Nam fratres sumus, communem patrem implorantes, & ad eandem hæreditatem destinati. *Mal. xxij.* Vnus est enim pater vester qui in cœlis est, omnes autē vos fratres estis. Nō ergo sufficit dilectionē erga aliquos esse sine simulatione, sed erga omnes auctā, seruentē & ignitā. *1. Pet. iij.* Ante oīa autē mutuā in vobismetipsis charitatē continuā habētes, quia caritas operit multitudinē peccatorum. Hinc *Hæb. xij.* Caritas fraternitatis maneat in vobis. Maneat, inquit, quia Dñs cōqueritur. *Mal. ij.* Nunquid nō pater vnus omnium nostrū, nunquid nō Deus vnus creauit nos? Quare ergo despiciat vnusquisq; vestrū fratrem suū? Nūc tertio ordinat nos quātū ad effectū. Inter mūdanos de præcellētia dignitatis certamē est, sed vos honore mutuō inuicē pueniatis. Hac quippe ratione & nascitur

Ff iij dilectio,

ANT. KONINXSTEIN,

dilectio, & nata perdurat. Nam ipsa delectio ex honoris exhibitione oritur, quemadmodum & honorandi studium vicissim ex dilectione est. Nam humilitas & Deo & hominibus acceptabilis est. Prover. xxix. Humilem spiritu suscipiet gloria. Iudith ix. Humiliū & māuetorū semper tibi placuit deprecatio. Quo contra superbia displicet. Eccl. x. Odibilis corā Deo & hominibus est superbia. Ideo admonet Phi. ij. Nihil per contentionem & inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitantes, non quæ sua sunt singuli considerantes, sed ea quæ aliorum. Proverb. xij. Inter superbos semper iurgia sunt. Nam diuisiones gratiarum sunt. j. Cor. xij. & sic quilibet caret aliquo, quo alter donatus est, & sic considerare vt meliorem, & honore præuenire. **STVDIO NON PIGRI**, ne sibi quisquā per ocium viuatur, sed adiuncto honore præsentia: beneficium exhibeat. Sunt enim qui licet diligenter, manus tamen adiutrices non porrigunt. Iac. ij. Si frater aut soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis, ite in pace, calefaciamini, & saturamini, nō dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Hinc admonet Eccles. ix. Quodcunq; potest facere manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia sunt apud inferos, quo tu properas. Pro. vj. Vade ad formicam o piger, & considera vias eius, & disce sapientiam, quæ cum non habeat

AD ROMANOS.

212

habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in melle quod comedat, Ios. ix. Venit nox quando nemo potest operari. Studeat ergo quisque pro sua virili suo fungi officio. Id verò alacres nos reddit, vt studio limus non pigri, si non summiculosi & desides, veluti carnis infirmitate languidi, simus: sed spiritum habeamus feruentem. Hic enim si adfuerit, faciet ad omnia propensos, cunctaq; reddet facilia. Apo. iij. Vtinam calidus esses aut frigidus, sed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo. Hinc j. Thessa. v. Spiritum nolite extinguere. In omnibus prædictis Deus principaliter querendus, qui sibi imputat factum, quicquid in proximum collatum fuerit. Mat. xxv. Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Ita & mercedem rependet. Quidam sic legunt. Tempori seruientes, rebus præsentibus accommodando, vt modeste & cum honestate aptis & locis, & personis, & apto tempore, religionis fidem loquantur. Eccle. viij. Omni negotio tēpus est & oportunitas. Sic & Apostolus inuitus circuncidit Timotheum. Act. xvj. propter ludæos, & raso capite purificatus est secundū legē. Act. xxj. **SPE ALACRES**, quia nihil mentem hominis adeo virilem facit, & ad omnia audentem, vt spes boni. Non ergo mœsti quod diffidentū, sed & in rebus asperis spe futuri præmiij gaudere debemus. Ro. v. Non solum autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes quod

Ff v

tribu-

ANT. KONINXSTEIN,

tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit. Mat.v. Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduersum vos mentientes propter me, gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in coelis. Sed quoniam spes quæ differtur affligit animā. Pro.xiij. In pressura oportet esse patientes. Hæb.x. Patientia vobis necessaria est, vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionē. Iac.i. Omne gaudium existimate fratres cum in tentationes varias incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur, patientia autem opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri in nullo deficientes. ORATIONI INSERVIENTES, per quā patientiam impetramus. Si quando impiorum improbitas grauius affligat, non ad humana præsidia, sed ad cœleste auxilium confugiendum. Plal.cxix. Ad Dominum cum tribularetur clamaui, & exaudivit me. Et quia semper impugnamur, semper orandum. Luc.xviii. Oportet semper orare, & nunquam deficere. i. Thessa.v. Sine intermissione orate. Necessitatibus, nō voluptatibus sanctorum cōmunicantes. Eccle.xij. Da bono, & ne receperis peccatorem: benefac humili, & ne dederis impio. Is ergo cui suppetit, impartiat nō grauati, nec inamēnē, quali stipem egenti porrigat, sed quasi suū cēsum cū illis cōmunē esse ducat, quā plus accipiat, q̄ prestat. Tēporalia præstat, & spiritualia & æterna recipit. Gal.

AD ROMANOS.

213

Gal.vj. Communicet autē is qui catechizatur verbo, ei qui se catechizat in omnibus bonis. ij. Cor.vij. Si enim volūtas prompta est, secundū id quod habet accepta est, non secundū id quod non habet. Non enim vt alijs sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in præsentē tempore vestra abundantia illorū inopiam suppleat, vt illorū abundantia vestræ inopiæ sit supplementū. i. Cor.ix. Si nos vobis spiritualia leminauimus, magnū est si nos carnalia vestra metamus: HOSPITALITATEM SECTANTES, non expectando egenos donec ad nos perueniāt, sed ad ipsos curramus & sectemur, quemadmodum Abraham fecit & Loth. Gen.xviii. & xix. Hæb. xii. Hospitalitatem nolite obliuisci, per hanc enim placuerunt quidam, angelis hospitio receptis. O quā dissimiles nos. Illi occurrebāt, supplicabant (Gen.xviii. Cum eleuasset oculos appaauerūt ei tres viri stātes prope eū, quos cū vidisset cucurrit ad eos, in occursum eorum & adoraui in terra & dixit. Domine si inueni gratiā in oculis tuis, ne trāseas seruum tuū, sed afferā pauxillum aque, & lauētur pedes vestri, & requiescite sub arbore, ponāq; buccellā panis & cōfortetur cor vestrū, & postea trālibitis) nos ne alloquio quidē dignos ducimus. Et quando innumeris precibus victi paululū quid per famulos dederim⁹, magnū nos præstitisse credimus, nō attendētes quod in paupere Christū recipimus. Mat.xviii. Quisuscipit paruulum talē in nomine meo, me suscipit. Mensa liberalis, quam nō cibariorum copia, sed potius

ANT. KONINXSTEIN,

potius abundās animi promptitudo cōmendat.
Eccle. xxxv. In omni dato hilarē fac vultū tuū.
Eccle. xvij. Fili in omni dato non des tristitiam
verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros,
sic & verbum melius, quā datum. Consequen-
ter edisserit, quēadmodū erga inimicos nos ha-
bere debemus: vt quēadmodū manus sunt be-
neuolæ, ita & lingua sit innoxia. Nam inimicis
vltionem non solum affectare non debemus,
nec malum precari: sed bene precandū, vt re-
sipiscant, tantum absit vt quenquam deuoea-
mus. j. Cor. vj. Neq; maledici regnum Dei con-
sequenter. Vndē Dominus Matth. v. Diligite
inimicos vestros, benefacite ijs qui oderunt vos,
& orate pro persequentibus & calumniantibus
vos. Si quis tamen maledicat, optando malum
sub ratione boni, puta, vt per aduersitatem per-
ueniat quis ad spiritualem profectū, vexatione
dante intellectum auditui, Esa. xxvij. non est
malum. Sic Iob v. Vidi impium firma radice, &
maledixi pulchritudini eius statim. Act. xxij.
Percutiet te Deus paries dealbate, & tu sedens
iudicas me secundum legem, & cōtra legem iu-
bes me percuti. Sin verò ex odio, vel amore vin-
dictę, sic est illicitū. j. R. xvij. Maledixit Philisteus
Dauid in dijs suis. Sic & Semei maledixit Dauid,
ij. R. xvj. Et ait rex, dimitte eum vt maledicat
mihi iuxta præceptum Domini, si fortē respiciat
Dominus afflictionē meam, & reddat mihi Do-
minus bonum pro maledictione hac hodierna.
Præmiorum enim nobis procuratores sunt, qui
nos in-

AD ROMANOS.

224

nos insectantur, quòd propter toleratam per-
secutionem dabitur. Qui autem bene precatur,
mercedē dilectionis quę in Christū est reportabit.
Ne ergo vituperes insectatē te, vt maiore merce-
dē recipias: & illū doceas, quòd alacritatis nego-
tium istud tibi sit, nō coactionis. Sic enim & ad-
uersarium stupefacies, docēs quòd ad aliam vi-
tam tendas, præsentī foeliciorem: & sic etiam
ab insectando, tolerantia tua victus, cessabit.
Gaudendū cum gaudētibus. Animi est ab omni
malitia liberi, congraudere prosperis successi-
bus, & cōdolere aduersis. Vide autem quā fa-
cile sit quod dicit, non enim ait solue proximi
calamitatem, ne sæpenumero dicas, impossibile
est, sed quod facilius est, & facere potes. Com-
munica ergo plorantibus, vt tristitiam illorum
alleues. Eccl. vij. Non desis plorantibus in con-
solatione, & cum lugentibus ambula. Non re-
pigeat visitare infirmū, ex his enim in dilectione
firmaberis. Sic & communica gaudētibus, vt
lætitiam illorum radices, & dilectionem conso-
lides, & præ illo teipsum iuues. Si ergo videamus,
ab aliquo tale opus geri, quod in libro vitę
referri mereatur, siue opus iustitię, siue charita-
tis, siue pacis, vel misericordię fuerit, congrau-
dere debemus. Luc. xv. Congratulamini mihi
quia inueni ouem meam quę perierat. Sed sunt
qui letantur cum malefecerint, & exultant in re-
bus pessimis, quorum vię peruersę, & infames
gressus eorū. Pro. ij. Quibus dicitur Luc. vj. Vae
vobis qui ridetis nunc, quia flebitis. Pro. xliij.
Risus

ANT. KONINXSTEIN,

Risus dolore miscbitur, & extrema gaudij luctus occupat. Hinc Eccle. ij. Risum reputavi errorem, & gaudio dixi, quid frustra deciperis. Itaque si quæ videmus ab errore conuersum sic deslere eo modo quo dicitur Mat. v. Beati qui lugent, quoniam consolabuntur, condolere debemus. Iob xxx. Flebam quondam super eo qui afflictus erat, & anima mea cõpatiebatur pauperi. Vnde subdit. Sitis idem mutuo sentiētes, eodem animo alij in alios affectis, sicut vobis bona optatis, sic & alij: & sicut vos diligitis, sic & alios, & vicissim ab alijs diligi existimate. j. Cor. xij. Charitas non cogitat malum. Nihil autem corpus ecclesie ita scindit atque superbia, quare rursus de humilitate inculcanda sermonem impendit. Non arroganter alta de vobis ipsis sentientes, sed humilibus aggregati, & accommodantes, non solum qui humili sunt affectu, sed & qui humili sunt sorte, & contempnibiles: qui non fastuose sunt contemnendi, sed fideliter fouendi & consolandi. Heb. xij. Memore victorum tanquam simul victi, & laborantium, tanquam & ipsi in corpore morantes.

Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes, prouidentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus: si fieri potest quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non vosmetipsos defendētes chari, sed date locum iræ. Scriptum est enim. Mihi vindictam,

AD ROMANOS.

229

dictam, & ego retribuā dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus ciba illi, si sitit, potū da illi. Hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput eius. Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.

Ordinat nunc tertio erga proximū quantum ad tolerantiā mali, & primo ne nos malū inferamus. Nihil verò ita à reliquis auellit & abscindit, sicut quū quis sibi ipsi sufficere putat, talis enim nudum omni auxilio se reddit, & in delictis suis neque correctionē, neque veniā recipiet, sed & Deū sua arrogantia iritabit. Eccl. xxj. Non erudietur qui non est sapiēs in bono. Pro. xxvj. Vidisti hominē sapientē sibi videri, magis illo sp̃e habebit insipiens. Non enim potest verā sapientiā discere qui suā stultitiā, quasi sapientiā colit, suoque iudicio sibi magnus videtur & admirandus. Esa. v. Vae qui sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes. De quibus dicitur. Hic, iij. Sapientes sunt ut faciant mala, bene autē facere nescierūt. Hinc Dominus Luc. xvj. Filij huius sæculi, prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Sed sapientia huius mundi stultitia est apud Deum. j. Cor. iij. Vnde admonet, Ro. xvj. Volo vos sapientes esse in bono, & simplices in malo. **NVLLI MALVM PRO MALO REDDENTES**, quod Iudæorum & Ethnicorum est, apud Christianū autem est impiū. Psal. vij. Si reddidi retribuentibus mihi mala, decidā meritō ab inimicis meis inanis. Si male is fecit, quare emularis malum?

ANT. KONINXSTEIN,

malum. Psal. xxxvj. Noli emulari in malignan-
tibus, neque zelaueris facientes iniquitatem. Sed hic.
xviij. Nunquid redditur pro bono malum, quia
foderit fouea animae meae. Vnde Pro. xviij. Qui
reddit malum pro bonis, non recedet malum de do-
mo eius. PROVIDENTES BONA coram omni-
bus hominibus si fieri potest, ut absit omnis
vita, non solum ab omni crimine, verum etiam
ab omni suspitione criminis, ut nec mali queant
eam calumniari. j. Thef. v. Omnia probate, quod
bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete
vos. Benefactis certate, & ira certate, ut non so-
lum teste conscientia Deo placeant quae facitis,
verum etiam ut omnibus hominibus proben-
tur. ij. Cor. viij. Prouidemus enim bona non solum
coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Mat.
v. Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut vi-
deant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum
qui in caelis est. QVANTVM EX VOBIS EST, cum
omnibus hominibus pacem habentes) nemini
dando ansam seu belli seu dissidij. Si vero ali-
cui pietas labefactari videtur, non praeponen-
da est concordia pietati & veritati, sed gene-
rosè persistendum ad mortem usque. Eccles. iij.
Pro iustitia agonizare pro anima tua, & usque
ad mortem certa pro iustitia, & Deus expugnabit
pro te inimicos tuos. Non ergo hominem odio
habeamus, sed illius sit tibi odiosa impietas: vel
potius hunc commiseratus, per te ad sanitatem re-
uocandum existimato. Aliud est enim amare
hominem, aliud vitium. Psal. cxix. Cum ijs qui
oderunt

AD ROMANOS.

116

oderunt pacem eram pacificus: cum loquebar
illis, impugnabant me gratis. Secundo ut illa-
tum patietur sustineamus. NON VOS IPSOS
VINDICANTES DILECTI, pax enim
constare non potest, si suum quisque dolori pergit
vileisci, quare irae credendum, quae melius eua-
nescit lenitate, mutua ratione iritatur. Si lenitate
viceris furentem, lucrum est: si pergit furere da-
bit poenas Deo, qui potest cum vult vilesce. Col.
ij. Qui enim iniuriam facit, recipiet quod inique ges-
sit. Nam nobis vilesceendi ius ademit propter
praecceptum adimplendum. Deut. xxxij. Mea est vl-
tio & ego retribuam in tempore. Leui. xix. Non
quaeres ultionem, nec memor eris iniuriae ciuium
tuorum. Eccle. x. Omnis iniuria proximi ne me-
moreris, & nihil agas in operibus iniuriae. Pro-
pter praemium consequendum. Eccle. xxviij. Re-
linque proximo tuo nocenti te, & tunc depre-
canti tibi peccata soluentur. Mat. vi. Si enim re-
miseritis hominibus peccata eorum, remittet &
vobis pater vester coelestis delicta vestra. Malum
euadendum, Eccle. xxviij. Qui vindicari vult, a
Domino inueniet vindictam, & peccata illius ser-
uans seruabit. Mat. xvij. Sic & pater meus coe-
lestis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque
fratri suo de cordibus vestris. Eccle. xxviij. Ho-
mo homini reseruat iram, & a Deo quaerit me-
delam: in hominem simile sibi non habet misericor-
diam, & de peccatis suis deprecatur. Quis exo-
rabit pro delictis illius? Memoro nouissimorum &
desine inimicari, Pro. xxiiij. Ne dicas, quomodo

ANT. KONINXSTEIN,

lecti mihi, sic faciā ei, & reddā unicuique secundū opus suū. Eccle. xxviii. Memorare timorē Dei, & non irascaris proximo: memorare testamentū altissimi, & despice ignorantia proximi. Priuatam vindictam prohibet, non eā quæ exercetur per magistratus, quia ministri regni Dei sunt. Sap. vi. qui ob id gladium portant, & ministri in vindictam malorum dant. Tertiū vt beneficijs prudenter superemus. Nullum enim est ingenium tam barbarum, tam efferrum, tam immitte, quin officijs possit deliniri, quando hac via manuescunt & feræ. Hac via expugna hostem. Prouerbio. xxv. Si esurierit inimicus tuus cibillum, si sitit da ei aquam bibere, prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi. Matth. v. Benefacite ijs qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, vt sitis filij patris vestri qui in coelis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Lucæ vi. Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vobis est gratia, siquidem & peccatores hoc faciunt. Nihil adeo iucundum est, atq; de inimico sumptum videre supplicium. Si ergo in inimicis durauerint impietate mētis, nostra obsequia illis proficiunt ad poenam, aut certe sedulitate obsequiorum compuncti, veluti carbonem mortui reuiuiscunt, vt commissi poeniteat, & ex eo ignis quidam succendatur pro commisso torquens conscientiam & adurens, & ad redamandum inflammans, August. Nulla maior prouo-

AD ROMANOS.

129

Prouocatio ad amandū, quā pręuenire amando, quia minus durus animus, qui dilectionem & si nolit impendere, nec etiam velit rependere. Hac via finiri possunt simulates, cum mutua malorum retaliationē prępagentur in immensum. Noli ergo vinci à malo, si in malitia perseuerauerit, vt frangaris impatientia, & malum malo conduplices, ne qui malus est tuam bonitatem sua malitia expugnet, sed tua bonitas illius feritatem, vt victus in tuas partes rapiatur. Id enim agit inimicus, vt nos à proposito nostro abstrahat, occasionem quærens quomodo peccemus. Nam si conuicia regerimus, vincimur non ab homine, sed quod turpius est, ab helioboro illo iræ affectu permoti exuperamur: si tacuerimus, & vincimus, & trophæum figimus, & innumeros acquirimus qui coronent, quique conuicij mendaciū & agnoscant & condemnent. Qui enim contradicit, vt qui conuicij morsum senserit contrā luctari videtur, suspicionem de se præbens, dictorum se consciū esse. Si verò deriseris, & apud Deum & apud homines laudem promereberis, ipsum verò qui te ad iracundiam permouere non valet, innumeris conscientia vulneribus consecisti. Pro. xliij. Qui patiens est, multa gubernatur sapientia: qui autem impatiens est, exaltat stultitiam suam. Benefactis certare pulcherrimū, & vincere: malefactis certare turpissimum est. Pro. xvj. Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatori vrbiū. j. Thes. v. Videte ne quis

Gg ij malum

ANT. KONINXSTEIN,

malum pro malo alicui reddat, sed semper quod bonum est sectamini in inuicem & in omnes.

CAP. XIII.

A Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non est enim potestas nisi à Deo. Quæ autem sunt à Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi damnationem sibi acquirunt. Nam principes non sunt timoræ boni operis, sed mali. Vis nō timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonū. Si autē malum feceris, time: non enim sine causa gladium portat, Dei enim minister est vindex in iram, ei qui male agit. Ideoque necessitati subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Ostenso in generali, quemodum ordinari esse debeamus erga Deum, & proximum, hic consequenter declarat quomodo in speciali, & hoc primò erga prælatum, per humilem subiectionē, per hoc ordinando ecclesiam Dei, ut nihil aduersi principibus & potestatibus sæculi

AD ROMANOS.

228

sæculi gerens, per quietē, & tranquillitatē vitæ, opus iustitiæ exerceat: ostendens Christum leges suas non ad hoc induxisse, ut policias euertat, quemadmodū quidam fanatici, & sediciosi homines prætextu euangelicæ libertatis dixerant. Ordine enim constat respublica, is prætextu religionis turbari non debet, quum libertas illa dissoluta ac moderamine carens, vbique mala, confusionisque causa sit. Vnde cognitio libertatis Christianæ perneccessaria est omnibus, quam qui non rectē intelligit, in multos perniciosos incidit errores. Vera ergo libertas Christiana est, qua per mortem Christi à peccato, morte, ac potestate diaboli liberamur (loā. viij. Si filius vos liberauerit, verē liberi eritis) qua donatur nobis spiritus sanctus, qui corda nostra renouat, ut delectabiliter in præceptis Dei ambulemus, & protegit ab insidijs & potestate diaboli. ij. Cor. iij. Vbi spiritus Dñi, ibi libertas. Similiter & à ceremonialibus & iudicialibus Mosaicæ legis præceptis, sicut pater Act. xv. Quid tenetis (ait Petrus) Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum, quod neq; nos, neq; patres nostri portare potuerunt? Nihil ergo ad nos leges pertinent Mosaicæ, præter eas quas natura omnes homines docet, quia euangelium non tollit ius naturæ, neq; dotes ipsius, sed magis sanat ac restituit. Complectitur autē ius naturæ, hoc est, ratio naturalis vniuersam politicā disciplinam. Proinde sicut naturas hominū nō abolet euangelium, ita nec res politicas abolet, cum

Gg iij

fine

ANT. KONINXSTEIN,

sine eis natura hominum conseruari non possit,
quare clara voce Paulus nos subiicit principa-
tibus. Vnde non simpliciter dicit obediat, sed
subdita sit omnis anima. i. Pet. ij. Subiecti igitur
estote omni humane creaturæ propter Deum, siue
regi quasi præcellenti, siue ducibus tanquam ab eo
missis, ad vindictam malefactorum, laudem verò
honorum. Quia sic est voluntas Dei, ut benefa-
cientes obmutescere faciatis imprudentium ho-
minum ignorantiam. Ponit autem tria ad debitam
subiectionem spectantia. Primum est. Syncera obe-
dientia. Si enim eos qui iniuriam faciunt, contrariò
modo benignè debemus suscipere, multò magis
illis qui benefaciunt obaudire còuenit. Huius tri-
plici assignat rationem, prima est Dei ordinatio.
Est enim prima huius constitutionis iustitia, quæ
& fidelibus cogitationibus ac mèritibus satis de-
cora est, & honesta, quòd à Deo ordinata sint ista.
Obseruandū tamè hic quātū ad modū adipiscendi
sic nō est omnis potestas à Deo. Ose. viij. Ipsi re-
gnauerūt & nō ex me, principes extiterūt & non
cognoui. Quidā per adulationem, sicut Absolon,
ij. R. xv. Quidā violentia, sicut Nemroth, robu-
stus venator corā Dño. Ge. x. Amos vj. Nūquid
nō in fortitudine nostra assumpsimus nobis cor-
nuā? Sed sicut dicitur Eccl. viij. Interdū domina-
tur homo homini, in malū suū. Quantū ad vsum
potestatis, sic bonus vsus à Deo est. Pro. viij. Per
me reges regnāt, per me principes imperant, &
potentes decernūt iustitiā. Abusus non idem.
Aug. Nocendi voluntas potest esse ab hominis
animo,

AD ROMANOS.

229

animo, sed potestas nisi à Deo. Sap. vj. Audite
reges & intelligite, discite iudices finem terræ, præ-
bere aures vos qui còtinetis multitudinem, & pla-
cetis vobis in turbis nationum. Quoniā data est
potestas à Domino vobis, & virtus ab altissimo,
qui interrogabit opera vestra, & cogitationes
scrutabitur. Quoniā cū essetis ministri regni il-
lius, nō rectè iudicastis, nec custodistis legem iusti-
tiæ, neque secundū voluntatem Dei ambulastis.
Horrendè & cito apparebit vobis, quoniam iu-
dicium durissimum in ijs qui præsumt fiet. Exiguo
enim conceditur misericordia, potentes autem
potenter tormenta patientur. Non enim subtra-
het personam cuiusque Deus, qui est omnium domi-
nator, nec verebitur magnitudinem cuiusquam,
quoniam pusillum & magnū ipse fecit, & equa-
liter est illi cura de omnibus. Quantum ad po-
testatem ipsam hæc est à Deo ordinata ad utili-
tatem reipublicæ. Duæ in synagogæ reipublica
summæ fuerunt potestates. Monarcha ad res sa-
cras in optimo statu continendā, summus vide-
licet sacerdos. Sic ad rerum secularium moderatio-
nem & bellorum gerendorum, iudices, ut Moses, Iosue,
Ottoniel, & reliqui qui successerunt Hæbræorum
imperatores. Sic & in ecclesia, cuius synagoga fi-
gura fuit, nec debent hæc officia confundi, vult
enim Deus potestates diuinæ & pie regere, & subdi-
tos volūtariè obedire. Quæ enim sunt potestates, à
Deo ordinate sunt. Ut enim Deus in suo corpore vo-
luit esse membrorum ordinem, de quo dictū est, ita in vni-
uersa republ. quæ malis & bonis cōstat, voluit esse
ordinem

ANT. KONINXSTEIN,

ordinem quendam. Eccle. xvij. Dixit illis, attendite ab omni iniquo, & mandavit illis vnicuique de proximo suo. Via illorum corā illo sunt semper, nō sunt absconſæ ab oculis ipsius. In vnam quamque gentem posuit rectorem. Si ergo potestates quæ à Deo sunt, ordinatæ sunt, sequitur, ut quæ ordinatæ non sunt, à Deo non sint: quare non potestates, sed prolapsiones & inordinationes potestatum, Vt si secularis potentiam rei sacræ ordinandæ sibi vendicet, sicut patet in Ozia rege, officium sacerdotale vsurpante, qui lepra fuit percussus. ij. Par. xxvj. aut contra ordine, sacer secularium ordinationem. ij. Timo. ij. Nemo militans Deo implicat se negotijs secularibus, ut ei placeat, cui se probavit. Ne autem putes quasi humana commenta contemnenda, vides ius diuinum humanis autoritatibus deputatum, quæ & Dei ordinationem habent, & ideo qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, sibi ipsis iudicium accipient. Et ideo noli talem subiectionē turpem putare, Deus enim ista instituit, qui & ultor est ista contemnentiū. Non enim quippiam erit quod contradicentē eximat, quo minus & ab hominibus gravissimum ferat supplicium, & Deum ipsum iritabit, cuius ordinem perturbavit, qui vi aut alijs modis elabentes fontes legum pœnas, retrahet ad pœnam, vel hic, vel in futuro. Exemplum Num. xvi. in Datham & Abiron qui viui cum vniuersa substantia à terra absorpti fuerunt. Non est ergo irritanda potestas, detrectando

AD ROMANOS.

230

detrectando illis quod ceu suo iure postulāt, & à nobis Deo non offenso pendī potest. Alioquin obediendū Deo magis, quam hominibus. Act. iij. Secunda est boni prouocatio. Nam principes non sunt timori bonis operibus, sed malis, non enim de bene agētibz pœnas sumunt, sed de male agentibus, quia bonos laudant, & prouehunt ad altiora, malos culpant, & ad humilia detrudunt. Ne ergo putes te assequi posse contumacia, sed innocentia potius: nihil enim illi iure possunt, nisi in eos qui cōmittunt quod non licet. Tu rectē viuīto, & lex nihil ad te, nec est quod metuas magistratum. j. Timo. j. Scimus autem quia bona est lex, si ea quis legitime vtatur, scientes hoc quia lex iusto non est posita, sed iniustis & non subditis, impijs & peccatoribus, sceleratis & contaminatis, patricidis & matricidis, homicidis, fornicarijs, masculorum cōcubitoribus, plagiarijs, mendacibus & periuris, & si quid aliud sanæ doctrinæ aduersatur, quæ est secundum euangelium gloriæ beati Dei, quod creditum est mihi. Præmiū est per illos & honos, suo fungentibus officio. Dei enim ministra est ipsa potestas, tibi in bonum: tantum abest, ut te in honore remoretur, quia faciliorem tibi facit virtutem, quod & malos quidem punit, bonos verò beneficijs afficit & honorat. Pro. xvi. A boninabiles regi, qui agunt impiē, quoniam iustitia firmatur solum. Voluntas regum labia iusta, qui recta loquitur dirigetur. Tertia est mali detrectatio, quia si malum feceris, time. Magistratus enim

ANT. KONINXSTEIN,

B enim nulli formidinē parit, sed nostra iniquitas. Sap. xvij. Cum enim sit timida nequitia, data est in omnium condemnationem, semper enim præsumat seua perturbata conscientia. Pro. x. Fortitudo simplicis via Domini, & pavor ipsi qui operatur malum. Testatur hic locus vindictam quæ fit à magistratu, ministerium, & opus Dei esse: siquidem in hunc usum gladium portat, ut nocentes puniat. Debet ergo facere officium divinitus mandatū. Exo. xxij. Maleficos nō pateris vivere. Hinc regi Israel dictū fuit. iij. R. xx. Quia dimisisti vitū dignū morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Inferiorum siquidem culpe ad nullos magis referendæ sunt, quàm ad desides negligentēq; prælatos & rectores, qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dū austeriore negligunt adhibere medicinā. Odio habeantur peccata non homines, corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quod leuius castigare necesse est, nō seuius plectatur animo, sed medentis. i. Thes. v. Rogamus autē vos fratres corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, parietes estote ad omnes. Docet hic locus quales debeant esse leges, nempe ut vitia puniant, & recte facta approbent atq; exornent. Sap. j. Diligite iustitiam qui iudicatis terram. Est autem iustitia constans & perpetua voluntas, ius suū unicuiq; tribuens. Sed conqueritur Dñs per Hie. viij. Verē mendacium operatus est stilus mendax scribarū. Audi ad quid. Esa. x. Vae qui condunt leges iniquas, & scribentes

AD ROMANOS.

231

scribentes iniustitiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerent causæ humilium populi mei, ut essent viduæ preda eorum, & pupillos deriperent. Quid facietis in die visitationis & calamitatis de longē venientis, ad cuius confugietis auxilium, & ubi derelinquetis gloriam vestram? Vbi ergo peccatum non est, quanq; durū sit & molestū, etiā malis & tyrannis obediendū est. Abutētibz enim bonis terrenis, plerumq; divina ordinatione duræ & violentæ potestates præficiuntur, quæ ipsa auferant, in quibus deliquerunt per avaritiam, luxuriam, gulam, superbiam, ut aduersitas ad Deum converterat, quos terrenorum auerterat prosperitas. Iob. xxxiiij. Qui regnare facit hypocritam propter peccata populi. Oportet autē esse subditos non solum propter vindictā vitandam, ne magistratus probabili causa in nos squire videatur, sed etiam conscientiam, quæ dicat nō esse perturbandum quod Deus ordinatum esse voluit, quū publicus reipublicæ status non possit consistere, nisi magistratibus sua deferatur autoritas. Nam euangelium iubet obedire non solum propter corporales aut ciuiles poenas, sed ad vitandum iram Dei, & poenas æternas, quia vice Dei funguntur. Secundum, necessaria indigentia, nam ideo tributa præstantur, siquidem ministri Dei sunt in hoc ipsum incumbentes. Ab antiquis temporibus communi omnium sententia principes à communitate sustentari visum est, ob id, quod sua ipsorum negligentes communes

ANT. KONINXSTEIN,

communes res curant, vniuersumque suū ocium ad ea impendunt, quibus non solum ipsi, sed & quæ subditorum sunt saluantur. Hæc enim illis vita, hoc studiū, vt subditi quoquo modo pace fruuntur. Neque enim parū ad præsentis vitæ statū conducunt munimenta ponentes, hostes propellentes, seditiosos in urbibus cohibentes, quales ubique calamitates dissoluentes. Nolo mihi obijcias, quod subinde potestate hac quis abutitur, sed cōstitutionis ipsius decorem, multamque illius qui ista ab initio ita constituit sapientiam potius cōsideres. Ipsi viderint, quemadmodum officio respondeant. Ideo omnibus quod debetur reddendum, ne suo iure fraudari videantur. Obserua, quod non dicit date, sed reddite, & adiecit quod debetur. Nihil enim gratuito dat, qui hoc fecerit: debitum siquidem est res ista, quod si non feceris, perfidi pœnas dabis. Matth. xxij. Reddite quæ sunt cælaris cæsari. Christus ne quem offenderet soluit quod nō debuit. Mat. xvij. Ponit duo, quæ cætera cōplectuntur onera externa, censum, operis laborem militiæ, & similia ministeria corporis & rerum, quia reipublicæ defendi non possunt, nisi principes subditorum sumptibus, & ministerio iuuentur. Sollicitè tamen obseruandum, quod dicitur debitum reddendū, non subditi spolandi, mactandi, & opprimendi. Vnde Dominus cōqueritur per prophetam Esa. iij. Populum meum exactores spolauerunt, & mulieres dominatæ sunt eorum. Mich. iij. Audite principes domus Iacob, & iudices

AD ROMANOS.

232

audite domus Israel, qui abominamini iudiciū, & omnia recta peruertitis: qui ædificatis Sion in sanguinibus, & Ierusalem in iniquitate. Principes eius in muneribus iudicabant, & sacerdotes eius in mercede docebant. Amos iij. Audite vaccæ pingues verbum hoc, quæ estis in Samariæ monte, quæ calumniam facitis egeno, & confringitis pauperes, quæ dicitis dominis vestris, affer te & bibemus. Ezech. xxij. Principes in medio illius quasi lupi rapientes prædam, ad effundendum sanguinem, & ad perdendas animas & auarè sectanda lucra. Et effudi super eos indignationem meā, & in igne iræ meæ consumpsi eos, viam eorum in caput eorum reddidi, ait Dominus Deus. Tertium est debita reuerentia. Sunt enim quidam duri, & quasi diuinæ iustitiæ elientes, & vt ita dixerim quidam sceleratorum lictores, quibus si non paretur, grauis sequitur pœna, quia putant contemptam auctoritatem suam, quare publica reuerentia deferenda. Pro. xvj. Indignatio regis nuncij mortis, & homo sapiens placabit eum: In hilaritate vultus regis vita, & clemētia eius quasi imber ferotinus. Alij mitiores ad iusticiam Dei, voluntariè faciendam subditos erudiunt, quibus honor & amor debetur. j. Pet. ij. Regem honorare. Si enim cum laude suo funguntur officio, Deo penditur honor, cuius ministri sunt: sin secus, tribuitur hoc publicæ tranquillitati. Ecce. x. Semen hominum honorabitur hoc quod timet Deum, semen autē hoc exhonorabitur, quod præterit mādara Domini
In medio

ANT. KONINXSTEIN,

In medio fratrum rector illorū in honore, & qui timet Dominū, erūt in oculis eius. Caritas tale quid debitum est, ut non moretur exactorem, sed vltro praeuenit monitorem, ne quid reliquum sit quod quisquam exigit.

C Nemini quicquam debeat, nisi ut inuicem diligatis, qui enim diligit proximum legem impleuit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo legis est dilectio.

Ordinat nunc secundo ad proximum per fidelē dilectionem, quae tale debitū est, ut & reddatur, & semper debeat, nam & si satisfaciat alijs, sibiipso tamen nunquam satisfacit, semper officia cumulat officijs. Hinc j. Pet. iiij. Ante omnia autē mutuam in vobismetipsis charitatem continuam habentes, quia caritas operit multitudinē peccatorū. Imo Pro. x. Odium suscitatur, vniuersa delicta operit caritas. Tria ponit. Necessitatem, quia debitum. Ob preceptum adimplendum. Ioan. xv. Hec mando vobis ut diligatis inuicem. j. Ioan. iij. Hoc mandatum habemus à Deo, ut qui diligit Deū, diligit & fratrem suū. Qui dicit quia diligo Deū, & fratrem suum odit, mendax est. Ob malum euitandum. j. Ioan. iij. Qui nō diligit, manet in morte, & omnis qui

AD ROMANOS.

233

qui odit fratrem suum, homicida est, & scimus quoniam omnis homicida nō habet vitam æternam in se manentem. Ob bonum consequendum. j. Io. iij. Si diligamus inuicē, Deus in nobis manet, & caritas in nobis perfecta est. j. Ioan. iij. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. j. Ioan. iij. Charissimi si Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Qualitatem, quia sicut teipsum. Vehementer enim exigit dilectionē & interiorē quādam beneuolentiā, quippe huiusmodi, qua haud secus q̄ teipsum, proximū colas. j. Pet. j. Animas vestras castificantes in obedientia caritatis, & fraternitatis amore, simplici ex corde inuicē diligite. Quisq̄ sincera dilectione Christianaq̄ proximū diligit, legē impleuit. Caritas enī primo uidet in Deū, & secūdo in proximū, & ita in dilectione Dei, dilectio proximi includitur sicut causa in effectu, & cōtrariō dilectio proximi in dilectione Dei sicut effect⁹ in causa. Hinc est quod scriptura quādoq̄ totū tribuit dilectioni Dei (Deut. x. Et nūc Israel quid Dñs Deus tuus petie à te, nisi ut timeas Dominū Deū tuū, & ambules in vijs ei⁹, & diligas eū ac seruias Dño Deo tuo, in toto corde tuo, & in tota aīa tua, custodiasq̄ mandata) quādoq̄ dilectioni proximi. Gal. v. Om̄s lex in vno sermone impletur, diliges proximū sicut teipsum. Quādoq̄ vtriq̄. Mat. xx. In his duob⁹ mandatis tota lex p̄det & pphet̄. Duæ verō sunt dilectionis species. Abstinētia mali. j. Cor. ij. Caritas nō agit perperā, imō nō cogitat malū. Huius enim

ANT. KONINXSTEIN,

enim natura est, neminem ledere. An stuprabit
alienam uxorem, cui alter æquè charus est, atq;
ipse est sibi: an occidet qui diligit? an furto com-
pilabit eum, quem paratus est, & suis opibus
adiuuare? an calumnioso testimonio opprimer,
quem tuo quoq; periculo seruatum velit? an for-
nori daturus est, qui cum sibi putat omnia esse
communis? an illi damnum optabit, cui preca-
tur eadem quæ sibi? an vlla ratione nocere aut
contristare poterit, pro quo sciat Christum esse
mortuū? Duplici enim iure fratri debemus di-
lectionē, & propter cognationē spirituale. Mat.
xxij. Omnes vos fratres estis: & ob id quod me-
bra sumus inuicē. Dilectio ergo proximi malū
non operatur, quia prouidet quoad omnibus, etiā
malis. Luc. vi. Si benefeceritis ijs qui vobis be-
nefaciunt, quæ vobis est gratia? Vnde Mal. ij.
Nunquid non pater vnus omnium nostrū, num-
quid non Deus vnus creauit nos? Quare ergo
despicit vnusquisque vestrū fratrē suū. Qui
enim dilectione caret, mala & nefaria operatur
in proximū. Hic. ix. Vnusquisq; de proximo suo
se custodiat, & in omni fratre suo non habeat su-
ducia, quia omnis frater supplantans supplan-
tabit, & omnis amicus fraudulenter incedet, &
vir fratrem suū deidebit, & veritatem non
loquentur, docuerunt enim linguā suā loqui
mendacium. Conferentia boni. Vnde: modum
insinuat dicēs, sicut seipsum amore sincero, non
carnali. ij. Tim. ij. Hoc autem scito, quia in no-
uissimis diebus instabunt tempora periculosa,
& erunt

AD ROMANOS.

254

& erunt homines seiplos amantes, viciose non
virtuose, quia voluptatum amatores magis
quā Dei, habentes speciem quidem pietatis,
virtutem autem eius abnegantes. Hoc tamen
est verius odire, quā amare, Psalm. x. Domi-
nus interrogat iustum & impium: qui autem
diligit iniquitatem, odit animam suā. Ideo
admonet Apostolus Ro. xv. Vnusquisq; vestrū
proximo suo placeat in bonum, ad ædificatio-
nem. j. Thes. v. Semper quod bonum est secta-
mini in inuicem, & in omnes. Recto, non natu-
rali tantum, quo nemo carnem suā vnquā odio
habuit. Ephel. v. sed nutrit & fouet eam: sed or-
dinari debet in Deum. j. Cor. x. Siue ergo man-
ducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia
in gloriam Dei facite. Psalm. lviij. Fortitudinem
meam ad te custodiā, quia Deus susceptor meus
es. Sic & proximus non ob cognationem, aut
familiaritatem, sed propter Deum diligendus.
finaliter. Mat. v. Si enim diligitis qui vos dili-
gunt, quam mercedem habebitis? nonne & pu-
blicani hoc faciūt? Hab. x. Consideremus inuicē
in prouocationē charitatis, & honorū operum.
Vero, non verbali. Ro. xij. Dilectio sine simula-
tione. Sic Samson ficto mulieris Dalidæ amore
delusus, tandē cordis sui secretum aperuit. Iudic.
xvi. Dixitque ad eum Dalida. Quomodo dicis
quod amas me, cum animus tuus non sit mecum?
Cumq; molesta esset ei, & per multos dies iugiter
adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, de-
fecit anima eius, & ad mortem vsq; lassata est.

Hh

Tunc:

ANT. KONINXSTEIN,

Tunc aperuit rei veritatē. Hinc j. Ioan. iij. Filioli mei, nō diligamus verbo neq; lingua, sed opere & veritate. Ioan. xij. Mandatū nouū do vobis vt diligatis inuicē sicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. Ecce formam quam sequamur. j. Ioan. iij. Charissimi diligamus nos inuicē, quia charitas ex Deo est. Cōstat autē in tribus. In dulci supportatione. Ephes. iij. Estote inuicē benigni, mīsericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in Christo donauit vobis. Gal. vj. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legē Christi. Eph. iij. Obsecro itaq; vos ego vinctus in Dño, vt dignē ambuletis vocatione qua vocati estis, cū omni humilitate & mansuetudine, cū patientia supportantes inuicē in charitate. Col. iij. Induite ergo vos sicut electi Dei & dilecti, viscera mīsericordiæ, benignitatē, humilitatē, modestiā, patientiā, supportantes inuicē, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquē habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ira & vos. In vili subuersione. Mar. vii. Oīa ergo quęcūq; vultis vt faciāt vobis homīnes, & vos facite illis. j. Io. iij. In hoc cognouimus charitatē Dei, quoniā ille animā suā pro nobis posuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Qui habuerit substantiā huius mundi, & viderit fratrem suū necesse habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo. In fidei intentione, ea illi optando, per quæ Deum habeat propitiū. j. Cor. x. Ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi vtile est, sed quod multis,

AD ROMANOS.

235

multis, vt salui fiant. Ad eundē ergo finem proximus diligendus, hoc est, Deū. Vtilitatem, quia legis est consummatio, virtutis principium & finis. j. Timo. j. Finis præcepti charitas est, de corde puro, & conscientia bona, & fide nō ficta. Per hanc compēdio discitur, quid fugiendū, quidūe sequendum. Grego. Quia duo sunt præcepta charitatis, Dei videlicet, & proximi: per amorem Dei, amor gignitur proximi: & per amorē proximi amor Dei nutritur. Nam qui amare Deū negligit, profectō diligere proximū nescit. Vndē dicturus Dominus per legē. Exo. xx. Diliges proximum tuum sicut teipsum, præmisit dicens. Diliges Dominū Deū tuum, vt videlicet in terra pectoris nostri prius amoris sui radicem figeret, quatenus per ramos postmodū dilectio fraterna germinaret. Et rursus quia amor Dei ex proximi amore incalescat, testatur Ioānes. d. Qui non diligit fratrem suum quē videt, Deum quem non videt quomodo potest diligere. Hinc Dominus Ioan. xij. In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Inuidia cuius discipuli sint indicat sapiens. Sap. ij. Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitatur autem illum, qui sunt ex parte illius. Diligere ergo proximum iustitia est, diligere inimicum perfectio. Matth. v. Estote vos perfecti, sicut & pater vester cœlestis perfectus est, qui solē suū oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Quē admodū ergo Deus nihil nō molitur ne ab ipso

Hh ij diuellamur,

ANT. KONINXSTEIN,

diuellamur, & auulsi reducatur: ita necesse est nos erga fratres esse affectos, ne quisquam pereat, quum eiusdem & capitis & corporis simus membra. Ephe. iij. Solliciti seruare vnitatem in vinculo pacis. Vnum corpus, vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestre.

D Et hoc scientes tempus, quia hora est iam nos de somno surgere: nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus. Nox precessit, dies autem appropinquauit, abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus, non in comestationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicijs, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum, et carnis curam ne feceritis in desiderijs.

Hic tertio ordinat hominem ad seipsum per irreprehensibilem directionem, ipsa enim temporis ratio adhortatur, vt à pristinae vitæ & infidelitatis somno resipiscentes expurgiscamur. Tria ponit. Temporis oportunitatem. Eccl. viij. Omni negotio tempus est & oportunitas, & iij. Omnia tempus habet, & suis spatijs trāseunt vniuersa. Tempus plangendi, & tempus saltandi. Nunc autem scimus, quod tempestiuum sit nos iam à somno expurgisci. Et hoc ob temporis breuitatē. j. Cor. vij. Tempus breue est, præterit enim figura mundi huius. Præforibus enim iudicii tempus

AD ROMANOS.

236

tempus est. Hæb. x. Adhuc modicum aliquantulum & qui venturus est veniet, & non tardabit. Iac. v. Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra, quoniam aduentus Domini appropinquabit. Ecce iudex ante ianuam stat. Mar. xij. Videte vigilate & orate, nescitis enim quando tetupus sit. Mat. xxij. Ideo & vos estote parati, quia nescitis qua hora filius hominis venturus sit. Surgendum igitur à somno peccati, sicut enim mortui dicuntur dormire, Ioannis xj. Lazarus amicus noster dormit. Nam spes est resurgendi. Mat. xxv. Tunc surrexerunt omnes virgines illæ. j. Thel. iij. Nolumus vos ignorare de dormientibus, vt non contristemini, sicut & ceteri qui spem non habent. Sic & in peccatis mortui. Sap. xvj. Homo enim per malitiam, occidit animam suam. Sed Apost. adhortatur Ephe. v. Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Est & somnus corporis & negligentie. Psal. cxvij. Dormitauit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis. j. Cor. xv. Euigilate iusti, & nolite peccare. j. Thel. v. Igitur non dormiamus sicut & ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Secundo ob salutis propinquitatem. Nunc enim propius adest nobis salus, quam tum, cum credebamus, quia nunc reuelata est, & offertur omnibus. Eadem fide saluati sunt patres ante natum Christum, qua nunc quotidie iustificatur & saluantur homines. Act. xv. Per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus saluari, quæadmodum & illi. Sed ideo nunc propior est nostra salus,

Hli iij

quam

ANT. KONINXSTEIN,

Quam tum, cum lege Mosaica freti, proximi
adesse putabamus, quia iam Christus exhibitus,
& mandatum remittendi peccata promulga-
tum, in omnes gentes spargitur. Mat. xxiii. Et
prædicabitur euangelium regni in vniuerso orbe,
in testimonium omnibus gentibus. Sic & salus
nostra alterius sæculi, ianua iam aperta, ad quā
tanto magis appropinquamus, quanto terrenæ
dissolutioni viciniore lumus. Quanto enim præ-
sentis vitæ temporum momenta consummantur,
tanto futuri sæculi propius accedunt. Esa. xlvj.
Prope feci iustitiam meam, & salus mea non mor-
rabitur. Esa. lj. Salus autem mea in sempiternum
erit, & iustitia mea non deficiet. Hinc lac. iij. Ap-
propinquate Deo, & appropinquabit vobis.
Hoc tempus ne negligamus, admonet hic & alibi
Apostolus. ij. Cor. vj. Exhortamur ne inuacuum
gratiam Dei recipiatis, ait enim (Esa. xlix.) tem-
pore accepto exaudiui te, & in die salutis adiui-
ti. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies
salutis. Heb. iij. Festinemus ingredi in illam requiem,
ut ne in idipsum quis incidat incredulitatis ex-
emplum (& iij.) sed adhortamini vosmetipsos per sin-
gulos dies, donec hodie cognominatur, ut non ob-
duretur quis fallacia peccati. Participes enim
Christi effecti sumus, si tamen initium substantiæ eius
usque in finem firmum retineamus, dum dicitur. Ho-
die si vocem eius audieritis, nolite obdurare cor-
da vestra, quemadmodum in illa exacerbatione.
Sed Apo. ij. dicitur. Dedit illi tempus, ut poenitentiam
ageret, & non vult poenitere à fornicatione sua.
Iob

AD ROMANOS.

237

Iob xxiiij. Dedit ei Deus locum poenitentis, & ipse
abuitur eo in superbia. Veniet autem tempus
quando poenitentiam habebunt intra se gementes,
sed infructuose, nepe vexatione intellectum dante
(Esa. xxviii.) in inferno. Sa. v. Sceleris vilitate.
Hic. ij. Quam vilis facta es nimis, iterans vias
tuas. Nox infidelitatis progressa est, dies euange-
licæ lucis illuxit. Mat. iij. Tunc adimpletum est
quod dictum est per Esaiam prophetam (Esa. ix.) Popu-
lus qui ambulabat in tenebris vidit lucem magnam,
sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est
eis. Exinde coepit Iesus predicare & dicere, Poe-
nitentiam agite, appropinquabit regnum celo-
rum. Nam & lex umbram habuit futurorum
bonorum, non ipsam imaginem rerum. Hæb. x.
Appropinquauit dicens, non solum in propinquo
esse, sed & illuxisse iamiam ostendit. j. Ioan. ij.
Tenebræ transierunt, & verum lumen iam lu-
cet. Ioan. viij. Ego sum lux mundi. Nam diuina
sua luce cor implens, perfecta charitate accedit,
qua opera lucis ad diuinam legem adimplere
possit. Ioan. j. Erat lux vera, quæ illuminat om-
nem hominem venientem in hunc mundum.
Igitur respondeamus diei nostro, abijciendo
opera tenebrarum, mores actusque nostros, quorum
nos in luce pudeat. Nox enim videtur præbere
peccandi licentiam, quod vacet pudori. Dicuntur
autem opera tenebrarum, eo quod mentem obtenebrerent.
Sap. ij. Errauerunt, excæcavit enim eos malitia eo-
rum. Soph. j. Ambulabunt ut cæci, quia Domino pecca-
uerunt. In tenebris fiunt. Io. ij. Hoc est autem iudicium,
H iij quia

ANT. KONINXSTEIN,

quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem, erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui male agit, odit lucem, & non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. j. Thessa. v. Qui dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Iob. xxxiii. Oculus adulteri observat caliginem, dicens non videbit me oculus, & operiet vultum suum. Ad sempiternas tenebras inducunt. Mat. xxv. Inutilem servum eijcite in tenebras exteriores, illic erit fletus, & stridor dentium. Ideo admonet j. Thessa. v. Vos autem fratres non estis in tenebris, ut vos dies ille tanquam fur comprehendat, omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei. Virtutis claritatem. Induamur arma lucis, sicut in die honeste ambulemus. Si enim sole exurgente decentioribus vestimentis corpus, ne quid offendat oculos hominum, ornamus: multo magis evangelij luce iam exoriente, mentem virtutum nemus amictu, qui luci dignus sit, nec reformidet oculos Dei. Nam qui noctu lascivunt & ineptiunt, tamen simulatque illuxit dies, vel pulchre componunt se ad hominum aspectus, ac velut alij facti prodeunt in publicum: sic nos abiectis pristinae vitae tenebris, omnem vitam componamus quasi Deo conspicui, & angelis, & hominibus. Dicuntur arma lucis, quia illustrem faciunt & splendidum, atque in toto optime munitum. Ad duo quippe sunt arma, ad munitionem. ij. Cor. vj. Per arma iustitiae à dextris & à sinistris. Ephes. vj. De cetero

AD ROMANOS.

118

cetero fratres confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius, induite vos armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induiti lorica iustitiae, & calciati pedes in preparatione evangelij pacis. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus quod est verbum Dei. j. Thes. v. Nos autem qui diei sumus, sobrii sumus, induiti lorica fidei & charitatis, & galeam spem salutis. j. Pet. v. Sobrii estote & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quaerens quem deuoret, cui resistite fortes in fide. Iac. iii. Subditi ergo estote Deo, resistite autem diabolo & fugiet à nobis. Defensionem. ij. Cor. x. In carne enim ambulantes non secundum carnem militamus, nam arma militiae nostrae non sunt carnalia, sed potentia Deo ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Iob. xxix. Iustitia induit sum, & vestiui me sicut vestimento, & diademate iudicio meo. Lucis dicuntur arma
Hh v virtutes,

ANT. KONINXSTEIN,

virtutes, quia mentem illuminant. Pro. vi. Ma-
datum lucerna est, & lex lux, & vita vitę incre-
pacio disciplinę. Psal. cxvij. Lucerna pedibus
meis verbum tuum, & lumen semitis meis. Sic
& alijs pręlucent. Phi. ij. Omnia autem facite
sine mururationibus & hesitationibus, vt sitis
sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensi-
one in medio nationis prauę & peruerse, inter
quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum
vitę continentes. Mat. v. Sic luceat lux vestra
coram hominibus, vt videant bona opera ve-
stra, & glorificent patrem vestrum qui in cęlis
est. In luce sunt. Ioan. ij. Qui facit veritatem ve-
nit ad lucem, vt manifestentur opera eius, quia
in Deo sunt facta. j. Ioan. ij. Qui dicit se in lumine
esse, & fratrem suum odit, in tenebris est, vsque
adhuc. Qui diligit fratrem suum in lumine ma-
ner, & scandalum non est in eo. Ad æternā lu-
cem perducunt. Psal. lxxxij. Ibunt de virtute in
virtutem, videbitur Deus deorum in Sion. Psal.
xxxv. Domine apud te est fons vitę, & in lu-
mine tuo videbimus lumen. Si ergo in hac die
ambulantes studet pro mundi gloria honesti &
ornati videri: quanto magis in die spiritali in-
cedentes, spiritaliter & ornari & honesti videri
debemus, nihil operum tenebrarum facientes.
Eph. v. Eratis aliquando tenebrę, nunc autē lux
in Domino, vt filij lucis ambulate, Fructus enim
lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate.
Ioan. xij. Ambulate dum lucem habetis, vt non
vos tenebrę comprehendant. Declarat quod
dixit

AD ROMANOS.

139

dixit ponens opera tenebrarum. Non, inquit,
in comestationibus. Non cibum prohibet, sed
intemperantiā & cōuiuorum libidinē, quę im-
modestiam & lasciuias inducunt. Pro. xxij. Noli
esse in conuiuijs potatorum, nec in comestatio-
nibus eorum qui carnes ad vescendū conferunt,
quia vacantes potibus, & dantes symbola con-
sumentur. Phi. iij. Multi ambulant, quos sepe di-
cebā vobis, nunc aurē & flens dico, inimicos cru-
cis Christi, quorū Deus venter est, & gloria in cō-
fusione ipsorū, qui terrena sapiunt. Vndē Domi-
nus Luc. xxj. Attēdite ne grauētur corda vestra
crapula & ebrietate, & curis huius vitę, & super-
ueniat in vos repētina dies illa. Sic nec vini potū
prohibet, sed temulentiam. Eccl. xxxj. Vinū in io-
cunditatē creatū est, & nō in ebrietatē ab initio,
Sanitas est animę & corporis sobrius potus. Vi-
nū multū potatū iritationē & irā & ruinas mul-
tas facit. Eccl. xix. Vinū & mulieres apostatate
faciunt sapiētes, & arguūt sensatos. Operarius
ebriosus non dirabitur. Esa. y. Vx qui potentes
estis ad bibendū vinū, & vtri fortes ad miscen-
dā ebrietatē. Vx qui consurgitis mane ad ebrie-
tatem festandā, & potandum vsq; ad vespēram
vt vino estuētis. Cythara & lyra, & tympanum,
& tibia, & vinum in conuiuijs vestris, & opus
Domini non respicitis, nec opera manuum eius
consideratis. Honesta & sobria conuiuija nō re-
p̄icit, quū & ipse Dominus ad Zachēū declinauit.
Luc. xix. Sic Matthæus fecit ei conuiuiū magnū
in domo sua, & erat turba multa publicanorū,
& alio-

ANT. KONINXSTEIN,

& aliorū, qui cum illis erant discubentes. Luc. v. NON IN CVBILIBVS, videtur loqui de apparatu luxuriæ, quæ consequitur gulam, ne veneri libidiniq; vacemus. Ose. iij. Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor. Passionum occasiones extinguit, concupiscentiam & iram, & eorum sentes aufert, nihil enim adeo & concupiscentiam & iram inflamat, atq; ebrietas & vinolentia. Vnde prohibet ne per contentione & liuorem mutuum turpiter inter nos concertemus. Iac. iij. Vbi zelus & contentio, ibi incōstantia & omne opus prauum. Hinc Pro. xx. Honor est homini qui separat se à contentionibus, omnes autem stulti commiscuntur contumelijs. Malis vestibus exutos vide quo ornatu nos vestiatur, nempe Christo, cui per baptismū insiti sumus. Gal. iij. Quicumq; enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Hunc ergo indutus omnem simul in vniuersum virtutem habet. Ephe. iij. Depone vos secundum pristinam conuersationem veterem hominem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, Renouamini autem spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem qui secundum Deum creatus est, in iusticia & sanctitate veritatis. Vult ergo, animam nostram illi domum esse, illoq; nos veluti vestimento circumdari, vt is omnia nobis sit, siue interna, siue externa respicias. Gal. ij. Viuo ego, iam nō ego, viuit verō in me Christus. Concludit nunc intentum, ne carnis curam faciamus in desiderijs ad concupiscentias, nō carni simpliciter seruire interdī-

AD ROMANOS.

240

interdicens. Nam carnis ad sanitatem ratio habenda, vt valeat & viuat, non vt lasciuat, vt cibis & potus famem ac sitim arceat: non libidinem nutriet. Ecclē. xvij. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. Gal. vj. Nolite errare, Deus non irretetur, quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne sua, de carne metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

CAP. XIII.

Infirmum autem in fide assumite, non in disci- **A**
sceptionibus cogitationum. Alius enim credit se manducare omnia, qui autem infirmus est olus manducet. Is qui manducat, non manducantem, non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicat, Deus enim illum assumpsit. Tu quis es qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit, stabit autem, potens est enim Deus statuere illū. Nam alius indicat diem inter diem: alius autem indicat, omnē diem. Vnusquisque in suo sensu abundet. Qui sapit diē, Domino sapit, & qui manducat Domino manducat, gratias enim agit Deo. Et qui non manducat Domino non manducat, & gratias agit Deo. Nemo enim nostrū sibi viuū, & nemo sibi moritur: siue enī viuimus, Domino viuimus,

ANT. KONINXSTEIN,

Viuius, siue morimur, Domino morimur. Siue ergo viuius, siue morimur, Domini sumus. In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, ut & uiuorum & mortuorum dominetur.

Ordinat nunc consequenter quæadmodum quisque se habeat erga infirmum in fide. Nam ut corporum valitudine, ita & mentium homines sunt differentes. Debilitas enim fidei, mentis infirmitas est. Verum oportet inquirere, qua sententia quæque dicantur, de qua materia, seu argumento agatur, quidque corrigere instituat qui loquitur. Erant autem quam plurimi credentium iudeorum, qui cum legis conscientia detinerentur, ciborum custodiebant obseruantiam, & ne à reliquis fidelibus veluti reprehensibiles notarentur, omnem carnis esum vitabant, oleribus tantum vescentes. Unde & cum ad infirmiores quidem disputare videbatur, occultè tamen & tolerabiliter infirmos increpat, qui fidem sine legalibus sufficere non credebant. Act. xv. Et quidam descendentes de iudea docebant fratres, quia nisi circumcidamini secundum morem Moysi, non potestis saluari. Facta autem seditione non minima Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt ut ascenderet Paulus & Barnabas, & quidam alij ex alijs ad Apostolos & presbyteros in Ierusalem super hac questione. Iubet ergo huiusmodi suscipi, & humanitate facilitateque allici ac foueri, ut conscientia deposita iurperditionis, iam non sint additi crasse legis ceremonijs. Assumi verò debet non in contentiosis disputa-

AD ROMANOS.

241

disputationibus, quæ plus parant dubitationis quam vtilitatis, quia pax & concordia vndique constare non possunt, nisi quædam dissimulentur, quædam ferantur, quædam benignè interpretentur. Vult ergo, ne alterutrum iudicemus. Alius enim credit utendum quoduis genere ciborum citra delectum vllum, nihil aliud spectans hic, præter naturæ necessitatem: alius verò qui infirmus est, oleribus vescitur, ne incidat in aliquod piscium, aut cæterorum animantium genus, quod lege interdictum sit. Leui. xj. vel simulachris immolatum. Qui vescitur, non vescentem propter conscientiam non spernat, quanquam rem risu dignam committat, & qui non vescitur ob animi infirmitatem certis ciborum generibus, ne iudicet sine delectu vescentem quicquid appositum fuerit, veluti legis transgressorè, aut qui totus voracitati sit deditus. Deus enim illum assumpsit, inestimabile suam gratiam erga illum ostendens, atque ab omni crimine liberans, quare vescens contemni non debet. Id secum quisquis recogitet & dicat, mea nihil refert quid agat, & consentaneum est bono animo fieri, quandoquidem Dominus sibi illum adiunxit, suumque fecit. Duas adducit rationes, Domini unitatè, quia Deus utrosque approbat, defendit & iustificauit. Tu ergo cuius autoritatis es, ut iudices alienum seruum, imò seruus conseruus. Domini est seruum iudicare, & approbare, cui peccat vni, si quid peccat: non cõserui, hoc enim facere nefas est, & superbum. Si enim est arrogantiae fastidire superstitionem infirmi, & simpliciter errare multo

ANT. KONINXSTEIN,

multo magis, si fide infirmior iudicet ac damnet meliorem, se iuxta infirmorum regulam, qui iniustum putant, quicquid ipsi non faciunt. Prior igitur Domino Iesu Christo stat, qui firmus est in fide (Ro. xj. Tu autem fide stas) illi & cadit si quid peccat, ut tu suspicaris, ad ipsum spectat commodum, si stat: incommodum, si cadit, qui & porens est & idoneus abunde, qui servum suum fulciat ne quid vacillet. Imò fulciatur ut stet. Videtur autem sensim & de ieiunio non nihil clanculū notare. Quidam propter Deū iudicant ab aliquorum esu abstinendū aliquo die plus quā alio, alter omni die, alius nullo die propter Deū abstinendum, quæ cum arbitraria sint, licet cuique pro mentis deuotione agere secundum Deum, nec inuicem iudicare debent. Hierony. Utinam omni tempore ieiunare possemus. Sic Iudith ieiunabat omnibus diebus vitæ suæ, præter sabbata & neomenias, & festa domus Israel. Cum de dogmatis agitur, nequaquam nostro sensu duci debemus, sed quæ ab alijs suscepimus tenenda sunt, quia si angelus de coelo euangelizaret, præterquam euangelizatum est, anathema sit. Gal. j. cum verò de ciborum delectu, si qui sunt ex neophitis, ad tempus dissimulandum, donec coalescant. Sic & sabbatorum & neomeniarum obseruationes, infirmus & imperfectæ fidei discernit, firmus contra nullo delectu habet omnes dies, vniuersum tempus vitæ, existimans pietatis officijs sacrum esse ac dedicatum. Qui curat diem, & sentit apud se omnem diem sacrum

AD ROMANOS.

242

sacrum ex æquo, Domino sapit qui non curat si errat domino suo errat, ad te non pertinet. Et qui vescitur, gratias agit Deo cuius beneficio vescitur, & cuius benignitas in vsum hominū condidit omnia. Gen. ix. Omnes pisces maris manus vestræ traditi sunt, & omne quod mouetur & viuit erit vobis in escā. j. Cor. x. Siue ergo manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriā Dei facite. Qui non māducat, abstinens certis diebus, & à certis cibis, ad Dei honorē facit. j. I. hel. v. In omnibus gratias agite. Ille gratias agit pro libertate vescendi quibus velit, quod euangelica lex animos non cibos discernat, hic pro fructu continentiae, dum occasione infirmitatis fugit crapulam. In huiusmodi pares sumus, nec quicquam pro sua sententia tuenda cum fratre digladiari debet, satis est si Dominus approbat ad quem pertinet earum rerum iudicium, quæ vel incertæ sunt, vel pro temporū ratione terendæ. Nullus enim nostrū sibi ipsi viuit, quia omnes sumus illius qui nos asseruit à vitijs ad pietatem, à morte ad vitam, qui nos & viuere vult, & mori non vult. Sap. j. Deus mortē non fecit nec letatur in perditione viuorū, imph autē manibus & verbis accersierunt illam. Iustitia enim perpetua est & immortalis, iniustitia autē mortis acquisitio. Ezech. xvij. Nolo mortē morientis dicit Dominus Deus, reuertimini & viuite. Hoc ostendit magis Deū nostrī curā habere quā nos ipsi, qui vitā nostrā diuitias suas, & mortē nostram damnū suū putat. j. Pe. v. Omnē sollicitudinem

li projicientes

ANT. KONINXSTEIN,

proſicientes in eum, quoniā ipſi cura eſt de vobis. Amb. Sibi viueret aliquis, ſi nō ageret ſub lege, at qui freno legis moderatur, non ſibi vtiq; viu-
uit, ſed Deo qui legem dedit, vt ſecundum vo-
luntatē eius viuat. Et qui moritur, Domino mo-
ritur, quo iudice cōdēſcitur, aut coronabitur. Alia mācipia deſinūt eſſe Domini, poſteaquam
mortui ſunt, nos ſiue viuimus, ſiue morimur, Do-
mini ſumus, cui viuūt omnia. Nullū enim mā-
cipium tam heri ſui eſt, q̄ nos ſumus Chriſti, qui
nos non auro vel argento redemit, ſed precioſo
ſuo ſanguine. j. Pet. j. & in hoc mortuus eſt &
reſurrexit, vt & mortuis & viuīs dominetur. Mat.
xxvij. Data eſt mihi omnis poteſtas in cōlo &
in terra. Vides auctū Domini, vides inexpugna-
bilē fortitudinē, vides diligenter inſtitutā pro-
videntiā, nā & mortuis & viuētib; proſpicit.
Vndē ij. Cor. v. Pro omnibus mortuus eſt Chri-
ſtus, vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei
qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurrexit. Quid
enim de eſſe poterit ijs qui ipſi fideliter ſeruierint.
Luc. xxij. Quando miſi vos ſine ſacculo & pera,
& calceamentis, nunquid aliquid deſuit vobis?
At illi dixerunt. Nihil. Vndē Pſal. xxij. Domi-
nus regit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcu-
ſu ibi me collocauit.

B Tu autem quid iudicas fratrem tuum, aut
tu quare ſpernis fratrem tuum? Omnes enim ſta-
bimus ante tribunal Chriſti, ſcriptum eſt enim.
Vino ego dicit Dominus, quoniam mihi flecte-
tur omne

AD ROMANOS.

243

tur omne genu, & omnis lingua confitebitur
Deo. Itaque vnusquiſque noſtrum pro ſe ratio-
nem reddet Deo.

Vtroſq; taxat, quōd Domini vicē vſurpent;
& iudiciū diem praeuertant, appellatione fratris
contentionē dirimens. Mal. ij. Nunquid nō pater
vnus omniū noſtrum, nunquid non Deus vnus
creauit nos? Quare ergo vnusquiſq; veſtrū de-
ſpicit fratrem ſuum? Alterā adducit hic rationē,
nempe iudiciū veritatem. Pſal. vij. Deus iudex
iuſtus & fortis. Pſal. cxvij. Iuſtus es Domine, &
reſtū iudiciū tuū. Hinc angelū ſuperbum ē cōlo
deiecit. Eſa. xliij. Quomodo cecidiſti de cōlo Lu-
ciſer, qui mane oriebaris, qui dicebas in corde
tuo. In cōlū cōſcendā, ſupra aſtra Dei exaltabo
ſolū meū, ſedebo in mōte teſtamētī, in lateribus
aquilonis, aſcendā ſuper altitudinē nubiū, ſimilis
ero altiſſimo. Verūtamē ad infernū detraheris, in
profundū laci. Lu. x. ait Saluator. Videbā ſatanā
tanq̄ fulgur de cōlo cadentē. Apo. xij. Et pro-
iectus eſt draco ille magnus ſerpēs antiquus, qui
vocatur diabolus & ſatanas, qui ſeducit vniuer-
ſum orbē, & proiectus eſt in terrā, & angeli eius
cū illo miſſi ſunt. Nam aſtutia ſua ſeduxit Euā.
ij. Cor. xj. Sa. ij. Inuidia diaboli, mors introiuit in
orbem terrarum. Ge. iij. Vidit mulier quōd bo-
nū eſſet lignū ad veſcendū, & pulchrū oculis, aſpe-
ctusq; delectabile, & tulit de fructu illi⁹ & come-
dit, deditq; viro ſuo. Qui comedit, & aperti ſunt
oculi amborū. Hinc Ro. 5. Per vnū hoīem peccatū
li ij in hunc

ANT. KONINXSTEIN,

in hunc mundum intravit & per peccatū mors,
& ita in omnes homines mors pertrāsiit, in quo
omnes peccauerunt. Bern. Si Deus angelis pec-
cantibus non pepercit, qui tantum superbā co-
gritauerunt & tam irreparabiliter proiecti sunt,
quid tu superbis terra & sinis. Eccl. x. ij. Pet. ij. Si
enī Deus angelis peccātibz nō pepercit, sed ru-
dentibus inferni detractos in tartarum tradidit
cruciādos in iudiciū reseruari, & originali mun-
do non pepercit, sed octauum Noe iustitiæ prę-
conē custodiuit, diluuiū mūdo impiorū inducēs,
& ciuitates Sodomorū & Gomorreorū in cinerē
redigens euerfione damnauit, exemplum eo-
rum qui impie acturi sunt ponens, magis autem
eos qui post carnē in concupiscētia immunditię
ambulant, dominationēq; contēnunt, audaces,
sibi placentes, sectas non metuunt introducere
blasphemantes. Tria ponit circa iudiciū futurū.
Pręsentię ineuicabilitatē, omnes enī statuēmur
ad tribunal Christi. Mat. xxiiij. Videbūt filiū ho-
minis venientem in nubibus cœli, cum virtute
magna & maiestate, & mittet angelos suos cum
tuba, & voce magna, & congregabunt electos
eius à quatuor ventis, à summis cœlorū, vsq; ad
terminos eorū. Mat. xxv. Cum autē venerit filius
hominis in maiestate sua, & omnes angeli cum
eo, tūc sedebit super sedē maiestatis suę, & con-
gregabūtur ante eū oēs gentes, & separabit eos
ab inuicē, sicut pastor segregat oues ab hedīs. Et
statuet oues quidē à dextris, hedos autē à sinistris.
Esa. iij. Stat ad iudicandū Dominus, Dominus ad
iudiciū

AD ROMANOS.

244

iudiciū veniet cum senibus populi sui, & prin-
cipibus eius. Vndē. ij. Cor. v. Oēs nos manifestari
oportet ante tribunal Christi, vt referat vnus-
quisq; propria corporis, prout gessit, siue bonū,
siue malū. Potentię insuperabilitatē. Esa. xlv. In
memetipso iurauī, egredietur de ore meo iustitię
verbū, & non reuertetur, quia mihi curuabitur
omne genu. Phil. ij. In nomine Iesu omne genu
flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum,
& omnis lingua confiteatur quia Dominus Ie-
sus Christus in gloria est Dei patris. Non sim-
pliciter dicit flectetur, sed & confitebitur, hoc
est, poenas factorum dabit. Phil. iij. Nostri au-
tem cōuersatio in cœlis est, vndē & Saluatorem
expectamus Dominum nostrū Iesum Christū,
qui reformabit corpus humilitatis nostrę, con-
figuratum corpori claritatis suę, secundū ope-
rationē virtutis suę, qua etiā possit sibi subijcere
omnia. Hęb. ij. In eo quod omnia ei subiecit, ni-
hil dimisit non subiectum. Nunc autem nec-
dum videmus omnia subiecta ei. j. Cor. xv. Et
sicut in Adā omnes moriuntur, ita & in Christo
omnes viuificabuntur. Vnusquisque in ordine
suo, primitię Christus. Deinde hi qui sunt Chri-
sti, qui in aduentū eius crediderunt. Deinde finis
cum tradiderit regnū Deo & patri, cū euacua-
uerit omnē principatū & potestatem & vir-
tutem. Oportet autem illū regnare donec ponat
omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissimē
autem, inimica destruetur mors. Sap. xij. Quis
stabit contra iudiciū tuum, non est enim alius

ANT. KONINXSTEIN,

Deus quàm tu, cui cura est de omnibus, vt ostendas, quoniã nō iniuste iudicas. Sententiæ æquitatem. Apo. j. De ore eius gladius vtraque parte acutus exibat, & facies eius sicut sol in virtute sua lucebat. Psal. lxxiii. Cum accepero tempus ego iustitias iudicabo. Duo verò ad iustā sententiā exiguntur. Causæ cognitio. Iudex enim criminolum discutiens nō ante proferre debet sententiā, q̃ aut reum ipse se confiteatur, aut per innocentēs testes conuincatur. Aug. Quicquid fecero, Deus inspicit, vtpote perpetuus inspector omnium cogitationū, intentionū, actionum, cum hæc diligenter considero, ingenti tremore pariter & rubore perfundor, quia eū ubiq; præsentem & omnia occulta mea intuentē video. Mal. iij. Accedā ad vos in iudicio, & ero testis velocis malefactoris, & adulteris, & periuris, & qui calumniantur mercedē mercenarij, & humiliāt viduas & pupillos, & opprimunt peregrinū, nec timuerūt me, dicit Dominus exercituum. Ego enim Dominus & non mutor. Solus ipse omnium prospicit intimos ac retrusissimos animorum affectus. j. R. xvj. Homo videt ea quæ patent, Deus autē intuetur cor. Hie. xvij. Præuū est cor hominis, & inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor & probans renes, quidō vnicuiq; iuxta viā suā, & iuxta fructū adinventionū suarū, Orige. Videbunt & legent etiā angeli, & ita criminū nostrorū, in quibus nunc vnū saltē testem pati confundimur, cœlestiū tunc virtutum testes, ceteruas innumerabiles patiemur. Greg. Si tantum

AD ROMANOS.

245

tantum pertimescitur iudiciū pulueris, quā formidine præuidendū est iudiciū maiestatis. Vnde admonet Eccl. xvij. Ante iudiciū para iustitiam tibi. Bern. Veniet tempus, in quo plus valebunt pura corda, quàm astuta verba, cōscientia bona, quàm marsupia plena, quoniã iudex ille non fallitur verbis, nec fleētur donis. Mat. xxv. Post multum verò temporis venit Dominus seruorum illorum (quibus talenta dederat) & posuit rationē cum eis. Iob. xxxj. Quid enim faciā cum surrexerit ad iudicandū Deus, & cum quæsierit, quid respondebo illi? Exiget autē rationem de cogitatione. Sap. j. In cogitationibus impij erit interrogatio. j. Cor. iij. Itaq; nolite ante tēpus iudicare, quoadusq; veniat Dominus omnium, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordiū. Hinc dicit Hie. iij. Laua à malitia cor tuum. Vsq; quo morabuntur in te cogitationes noxiæ. Sap. iij. Venient in cogitatione peccatorum suorum timidi, & traudent illos ex aduerso iniquitates ipsorū. Locatione. Gre. Sic Deus vias nostras cōsiderat, & gressus dinumerat, vt nec minimæ cogitationes, nec minutissima verba, quæ apud nos vsu viluerūt, in eius iudicio remaneāt indiscussa. Mat. xij. Dico autē vobis, quoniã oē verbū ociosū, quod locuti fuerint homines, reddent rationē de eo in die iudicij. O De⁹ qd erit de impudicis, blasphemis, cōtumeliosis, mēdacibus, periuris? Ideo admonet Apost. Eph. iij. Ois sermo malus ex ore vestro nō pcedat, sed si quis bon⁹ ad ædificationē

ANT. KONINXSTEIN,

fidei, vt det gratiam audientibus. Operatione. i. Cor. iij. Vnusquisq; autē propriā mercedē, secundū suū laborē. Quantū ad boni ommissionē. Mar. xxv. Inutile seruū eicite in tenebras exteriores, illic erit fletus, & stridor dentium. Gal. vj. Igitur dum tempus habemus operemur bonum. Nihil enim de tēpore habemus nisi nunc, & illud instabile. i. Cor. vii. Tēpus breue est. Ansel. O lignū aridū & inutile æternis ignibus dignū, quid respondēbis in illo die, quando exigetur à te vīcī ad iētū oculi, omne tēpus tibi viuēdi impensum, qualiter à te fuerit expensum. Sap. v. Sic nos nati continuo desuimus esse, & virtutis quidem nullum signum valuimus ostendere, in malignitate autem nostra consumpti sumus. Talia dixerunt in inferno hi qui peccauerunt, quoniā spes impij quasi lanugo quæ à vento tollitur, & tanquam spuma gracilis quæ à procella dispergitur. Iusti autem in perpetuum viuent, & apud dominum est merces eorū, & cogitatio illorū apud altissimū. Hinc ij. Cor. vj. Exhortamur ne inuacuum gratiā Dei recipiatis, ait enim, Tēpore accepto exaudiui te, & in die salutis adiuui te. Luc. xij. Seruus qui cognouit voluntatē dñi sui, & non se præparauit, & non fecit secundū voluntatem eius, vapulabit multis: qui autē non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis. Commisionē mali. Plal. ix. Cognoscetur Dominus iudicia faciens, in operibus manuum suarū cōprehensus est peccator. Pro. v. Respicit Dñs viā hominis & oēs gressus eius considerat, iniquitates

suas

AD ROMANOS.

246

suas capient impiū, & funibus peccatorū suorum constringetur. Hierony. Cum ante tribunal Christi venerimus, nec Noe, nec Iob, nec Daniel scimus nos posse iuuare, sed vnusquisque onus suū portabit. Ezech. xliij. Si fuerint tres viri isti in medio eius, Noe, Daniel, & Iob, ipsi iustitia sua liberabunt animas suas, dicit Dominus exercituum, filiū autē & filiā nō liberabunt. Ideo Gal. vj. Nolite errare, Deus non irridetur, quæ enim seminauerit homo hæc & metet. Quoniam qui seminat in carne, de carne metet corruptionem, & qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternā. Culpe punitio. Eccl. xvj. Homine secundū opera sua iudicat. Aug. O quæ angustæ viæ erūt vndiq; reprobis. Superius erit iudex iratus, inferius horrendū chaos, à dextris peccata accusantia, à sinistris infinita dæmonia ad supplicium trahentia, intus conscientia vrens, exterius mundus ardens. Peccator sic deprehensus quo effugiet latere erit impossibile, apparere intollerabile. Chrys. Accusat peccatorē conscientia propria quā polluit, creator quē offendit, culpa quā commisit, diabolus cui seruiuit, scriptura quā transgressus est, creatura qua abusus est, tempus quo expectatus est. Tot ergo testibus quomodo valebit quis resistere? Quod si ad excusandū excusationes in peccatis labore, cōuincet illū Dominus dicens. Deut. xxxij. Nōne hæc cōdita sūt apud me, & signata in thesauris meis? Tunc obmutescet peccator, quia muta sient labia dolosa. Psal. xxx. Pro. xxiij. Saluatōrē animæ tuæ nihil

li v

fallit,

ANT. KONINXSTEIN,

fallit, reddetq; homini iuxta opera sua. Mat. 25. Tunc ibunt hi in supplicium æternum. Gre. Vbi frigus intollerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis. Mar. ix. lob. xxiii. Ad nimium calore transiunt ab aquis niui. Vbi fœtor intollerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cedentium, horrida visio dæmonum, cōsilio peccatorum. Hinc lob x. Nunquid nō paucitas dierum meorum finietur breui, dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum, antequam vadā & nō reuertar, ad terram tenebrosam & opertam mortis caliginē, terram miseriæ & tenebrarum, vbi vmbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat. Sic & præmonet iac. v. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miserijs vestris, quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tinea comesta sunt, aurum & argentum vestrum eruginauit, & erugo eorum in testimonium vobis erit, & māducabit carnes vestras sicut ignis. Gre. Si tanta poena datur illi, qui sua non dedisse conuincitur, quæ poena ferendus est, qui aliena rapuisse redarguitur? Iusti autē in vitā æternā. Mat. 25. Gre. Ibi hymni dici angelorum chori, ibi societas supernorum ciuium, ibi dulcis solennitas à peregrinatione redeuntium, ibi festiuitas sine fine, æternitas sine labore. Psal. xxxv. Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Esa. xxxv. Letitia sempiterna super caput eorum, gaudium & exultationem obtrinebunt, & fugiet dolor & gemitus.

Non

AD ROMANOS.

247

Non ergo amplius inuicem iudicemus, sed D hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum vel scandalum fratri. Scio & confido in Domino Iesu, quia nihil commune per ipsum, nisi ei qui existimat, quid commune esse, illi cōmune est. Si enim propter cibum frater tuus cōtristatur, iā nō secundum charitatē ambulas. Noli cibo tuo perdere illū, pro quo Christus mortuus est. Non ergo blasphemetur bonū nostrū. Non est enim regnū Dei esca & potus, sed iustitia & pax, et gaudiū in spiritu sancto. Qui enī in hoc seruit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus.

Hortatur nunc, ne infirmū scandalizemus. Ne ergo interim sibi cōseruus in cōseruū, dominū usurpet, quandoquidē hoc honoris vni sibi reseruatum esse Deus voluit, sed magis vnusquisq; seipsum iudicet. i. Cor. xi. Si nosmetipsos diiudicemus, nō utiq; iudicemur. Id itaq; statuendū, ne offendiculum ponatur fratri, aut lapsus occasio, sed qua ratione fieri possit, vt alius alij vicissim auxilio simus. Hic obserua, quod est scādālū dātū & actiū, & est dictū vel factū minus rectum præbens alicui occasionem ruinæ. Illud autem quod deficit à debita rectitudine nō est agendū. Est autem vel mala doctrina, vel malum exemplum, quod nocet alijs, siue quia alij imitantur, siue quia læditur gloria Dei. Mat. xviii. Vt homini per quem scandalum venit, expedit ei, vt suspen-

ANT. KONINXSTEIN,

suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundū maris. Si enim nō saluare fratrem culpā habet, id quod euangelici talenti defossor indicat. Mar. xxv. Quid nō faciet datū etiā scandalū? Nec enim priorū tantūmodo malorū rationē dabit, sed & eorū quibus occasionem præbuit, & maiora patietur & grauiora quā qui per illum subuersi sunt. Quandoquidē & serpens magis punitus est quā mulier, quē admodū & mulier plūq; vir, Gen. iij. Alterū acceptū vel passiuū, & hoc cōtingit dupliciter ut pote vel malitia, & dicitur pharisæorū, qui non fratres, sed euangelicæ doctrinæ sunt hostes, & ad veritatē vitæ doctrinæ & iustitiæ offenduntur, quū impia ipsorū vita rephēditur, vel doctrina. Sic in doctrina & miraculis Christi scandalizabatur ob cognitionē humilē. Mar. vj. Et discipuli in doctrina sacramenti corporis & sanguinis Christi. lo. vj. Et multi abibāt. Sic & multi verbū Dei cum gaudio recipientes, facta tribulatione propter verbū, continuo scandalizantur. Mar. xij. Imō Matth. xxiij. Tunc scandalizabuntur multi, & inuicē tradent, & odio habebūt inuicē. Et multi pseudoprophetæ surgent & seducēt multos: & quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorū. Qui autē perseuerauerit in finem, hic saluus erit. Hinc ait Mar. xj. Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me. i. Cor. j. Nos autē prædicamus Christū crucifixū, iudæis quidē scandalū, gentibus autē stultitiā, ipsis autem vocatis iudæis & Græcis, Christū Dei virtutem, & Dei

AD ROMANOS.

248

& Dei sapientiā. Vel ignorantia, & dicitur infirmorū de quo hic. Vbi obseruandū quod sunt quædam de necessitate salutis quæ sine peccato omitti non possunt mortali, & talia ob euitandū scandalū omittenda non sunt, quia ordine charitatis, nullus sua dānatione alterius salutē procurare debet. Non enim facienda sunt mala, ut eueniant bona. Eccle. xxx. Miserere animæ tuæ placens Deo. Mar. xvj. Quid enim prodest homini si mundum vniuersum lucretur, animæ verò suæ detrimentū patiarur? Sunt alia quæ omitti possunt, ut dare eleemosinā extra calum necessitatis, cuiusmodi occultanda sunt vel differenda donec ratione reddita cesset scandalū. j. The. v. Ab omni specie mala abstinete vos. Sic Dominus ne scandalizaret tributī exactores didragma soluit. Matth. xvij. Quod si reddita ratione in scandalo perdurat, iam non ex ignorantia, sed malitia procedit, quare contēnendū, & maxime si ex hoc alijs detur occasio malefaciendi. Sic Dominus rationē reddēdo quod non inquinat hominē illotis manibus manducare, scandalū pharisæorū irrisit dicens. Mar. xv. Si nite eos, cæci sunt & duces cæcorū, cæcus autē si cæco ducatū præstet ambo in foueā cadūt. Grauiissimis igitur rationibus ostendit ab offensione fratris cauendū. Prima sumitur à genere operis, quia res per se non sunt immundæ, hoc est prohibita. Gen. i. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona. Quo fidē dictis faciat, à Domino se dicit habere Christo, nihilq; per ipsum esse

esse immundum, qui carnalē legis partē prorsus
voluit abolitam, & restituit pristinum libertatis
statum, vt digni sint vti tota creatura, sicut &
veteres sancti. Pro quo aduertendū, quod legalia
maximē quantū ad ceremonialia cursum habue-
runt vsq; ad passionē Christi, vnde & ipse legē
E obseruauit, imminēte passionē agnū paschalem
cum discipulis manducando. Mat. xxvj. Euan-
gelio verō publicato mortifera est, quia esset si-
gnificare veritatē ipsius per Christū non imple-
ram. Mat. v. Non veni soluere legē, sed implere.
Ro. x. Finis legis Christus ad iustitiā omni cre-
denti. Gal. v. Ego Paulus dico vobis, quoniam si
circumcidamini, Christus nihil vobis proderit.
Tempore autē intermedio inter publicationem
ā passionē Domini licitū fuit ea obseruare, ma-
ximē conuersis de iudaismo, si tamen nō in ipsis
spem ponerent, quasi sine tali obseruatione fides
Christi non sufficeret ad salutem, quo modo &
Apostoli leguntur obseruasse in Actis. Chri-
stiana libertas, cum adhuc militet hic in carne,
ceremonijs carere potest minimē, quare conce-
dit euangelium vti ceremonijs, quo omnia ho-
nestē & secundum ordinem fiant. j. Cor. xiiij. &
simul docet, quomodo, & qua libertate eis vti-
mur. In his ergo finis considerandus, vt si serie
instituantur, vt populus sciat quo tempore con-
ueniat ad audiendum euangelium, & ad vten-
dum sacramentis. Sic certæ lectiones præscri-
buntur, ne quid tumultus oriatur, si diuersa, vt
sit inter ebriosos, in templo resonarent eodem
tempore.

tempore. Laudabant sacerdotes secundū vices
& officia, cum leuitis Dominū, reliquo populo
orante. j. Para. vj. & xv. Sic & ieiunia præscribū-
tur vt tali ceremonia insigniatur fides, & popu-
lus sobrius ac sine tumultu intersit sacris, & ad
discendum & orandum magis sit idoneus. Et
quidem opus habet populus tali, pædagogia, vt
disceat in ritibus pictas historias, & allueat vt
reuerenter tractet sacra. Vnde in vsu huius li-
bertatis prudētia & cautio quardam adhibenda
est, vt scandala vitentur. Nam legibus & ritibus
ecclesiasticis temerē labefactatis, publica disci-
plina destituitur, & transferunt imperiti exēpla
ad omnes leges, & ad omnes bonos mores, ac
contemptum omnium legum, & bonorū mo-
rum inducunt. Hinc sæpe iam vidimus hos qui
cum veteribus digladiantur, tamē natura vinci,
vt aut veteres ceremonias restituant, aut novas
ordinationes faciant, quarum nonnullæ adeo
agrestes sunt ac barbaricæ, vt primo obtuitu
offendant. Habent enim elegantes ceremoniæ
miram gratiā, & agrestes barbaricæ ritus ab-
sterrent a templis homines moderatos. Non er-
go probanda illorum petulantia, qui sine pro-
babili causa ubiq; violant, seu studio nouitatis,
seu quadam cōtumacia. In his enim non solum
pietas, sed etiam humanitas iure desiderari
potest. Christi, inquit, afflatu persuasum ha-
beo, nihil suapte natura impurum, sed ex vo-
luntate vrentis immundū redditur, cui soli im-
mundū est. j. Tim. iiij. Omnis creatura Dei bona
est, &

ANT. KONINXSTEIN,

est, & nihil reiiciendū quod cum gratiarū actione percipitur: sanctificatur enim per verbū Dei & orationē. Mat. xv. Audite & intelligite, nō quod intrat in os, co inquinat hominē, sed quod pro- cedit ex ore hoc co inquinat hominē. Ab officio dilectionis, quod requirit ne alijs noceat exēpla nostra. SI ENIM PROPTER CIBVM FRATER CONTRISTATVR, quem oportebat tibi æquē esse charū atq; ipse tibi, IAM NON SECVNDVM CHARITATEM AMBVLAS, cū re leuicula pos- sis mederi. Nam si suo pte vitio scandalizatur infirmus, hoc ipso si iustus fueris patienter illum seres, si enim fortis esset, tali cura opus non ha- beret. Gal. vj. Fratres & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, confide- rās te ipsum ne & tu tenteris. A beneficio passio- nis. Christus non solum pro infirmo, sed & pro inimico mortuus est, tu neq; pro infirmo cibo abstinebis: cum sit ipse Dominus, tu verò frater, j. Cor. viij. Videte autē ne licentia vestra (man- ducandi idolotita) offendiculū fiat infirmis. Si quis enim viderit eum qui habet scientiā (quod idolotitum nihil sit) in idoleo recumbentem, nonne conscientia eius cum sit infirma ædifi- cabitur ad manducandum idolotita: (in ve- nerationē idoli) & peribit infirmus in tua con- scientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic autem peccantes, in fratres & percu- tientes conscientiā illorū infirmā in Christū pec- catis. Ex merito actionis. Non satis est si rectū sit

quod

AD ROMANOS.

250

quod facis, quin illud etiam curandū, vt quod per se rectum est, non sit suspicioni obnoxium criminis, vt non libertati, sed gulę vitio impute- tur. j. Cor. x. Omnia mihi licent, sed non omnia ædificant. Dignitatem etiam lædunt euangelij qui rixantur de rebus r. nō necessarijs, & fratrem contristant, facientes vt qui foris sunt blasphemant doctrinā euangelicā, ac gratiam & donum Dei, atq; ita nihil corrigitur, sed cōtrarium om- nino contingit. Nam quemadmodum sæculo futuro in regno Dei nō erit esca neq; potus, quæ nunc mortalitatis nostræ subsidia sunt, ita vita Christiana, neq; ciborum delectu constat, neque potus discrimine. Nam ex illis Deo non proba- bimur. j. Cor. viij. Neq; enim si māducauerimus abundabimus, neq; si nō manducauerimus de- ficiemus, gratiarum videlicet donis. Loquitur enim de ciborum delectu, quia si simpliciter non manducauerimus, deficiemus natura. Illa itaq; nobis curanda sunt, quæ ad regnū introducūt, & nunc in Christi regno constituunt, nimirum iustitia pax & gaudium, quæ spiritu sancto con- ferūtur. Iustitia vita est virtutis studio commen- data, quæ reddit vnicuiq; quod suū est. Mat. vj. Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ. Sunt qui vouerunt carniū abstinētiā, & vinculum sibi iniecerunt quod fortē Deus non poscebat, idcirco abstineant. At nō in hoc quod abstinent magnum est, sed in hoc quod iustitiam seruant. Et si carnes ederēt nō in hoc peccarent

Kk

quod

ANT. KONINXSTEIN,

quod carnes ederēt, sed in hoc, quod votū frangerent, & iustitiā violarent. Iustū enim est, quod Deo votū est reddere, & non reddere iniustitia. Deut. xxij. Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requirit illud Dominus Deus tuus: & si moratus fueris, reputabitur tibi in peccatū. Si nolueris polliceri, absq; peccato eris: quod autē semel egressum est de labijs tuis, obseruabis, & facies sicut promissisti Domino Deo tuo, & propria volūate & ore tuo locutus es. Hinc David Psal. cxv. Vota mea Domino reddam coram omni populo eius. Pro. xx. Ruina est homini deuotare sanctos, & post vota retractare. Ideo admonet. Ecclē. v. Si quid vouisti, ne moreris reddere, displicet enim Deo infidelis & stulta promissio, sed quodcunq; voueris redde. Multo enim melius est non vouere, quā post votum promissa nō reddere. Rechabitarū patris praecepto Ionadab à vino abstinētes & in tabernaculis habitātes à Domino commendati sunt. Hic. xxxv. Pro eo quod obedistis praecepto Ionadab patris vestri, & custodistis omnia mandata eius, & fecistis vnīuersa quae praecepit vobis, non deficiet vir de stirpe Ionadab, filij Rechab, stans in conspectu meo cunctis diebus. PAX, quae oritur ex iustitia, cauendo ne proximo malum inferat. Tob. iij. Quod ab alio oderis tibi fieri, vide, ne tu alteri aliquando facias. Esa. xxxij. Erit opus iustitię pax. GAUDIUM, quod oritur ex pace. Pro. xij. Qui pacis ineunt consil-

AD ROMANOS.

251

consilia, sequetur eos gaudium. Sed quoniam pax & gaudium etiam in malis sunt. (Pro. ij. Qui latantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis) addit in spiritu sancto. Gal. v. Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia. Tria prima hic imperfectē, in caelo verō perfectissimē habentur, quando iusti possidebunt regnum à Deo sibi paratum. Mat. xxv. Tunc enim perfecta iustitia. Esa. lxij. Et vocabūt eos populus sanctus, redempti à Domino. Pax sine timore. Esa. xxxij. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis fiducia, in requie opulenta. Gaudium sine perturbatione. Esa. xxxv. Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudiū & lætitiā obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. QVI PER ISTA SERUIT CHRISTO, qui Dominus est huius regni, Col. i. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suae, in quo habemus redemptionem & remissionem peccatorum, IS PLACET DEO, ea sectans quae illi sunt gratissima, & hominibus probatus est, dum obsequio vitat, omnem mali suspicionem, ac occasionem.

Itaq; quae pacis sunt sectemur, & quae edificationis sunt inuicem custodiamus. Noli propter escā destruere opus Dei, omnia quidē sunt munda, sed malum est homini qui per offendiculū manducat. Bonū est nō māducare carnem,

Kk ij

Et non

ANT. KONINXSTEIN,

Et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem habes apud te ipsum, habe coram Deo, beatus qui non iudicat semetipsum, in eo quod probat. Qui autem discernit, si manducauerit damnatus est, quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide, peccatum est.

Nunc tertio admonet ut infirmum iuue-
mus, quæ concordiam alunt, & quibus mutuò iue-
mur, sectantes, non quibus offendatur quispiam,
quia sine pace mutuū ædificare non possumus.
Hæb. xij. Pacē sequimini cum omnibus & san-
ctimoniā, sine qua nemo videbit Deū. Zach. viij.
Veritatem tantum & pacem diligite. Vnde ca-
uendas docet fabulas & genealogias intermi-
natas, quæ quæstiones magis præstant, quæ ædifica-
tionem. j. Timo. j. Sic & gloriatur potestatem si-
bi traditam, non in destructionem, sed ædifica-
tionem. ij. Cor. x. & xij. Hinc ij. Cor. xij. Omnia
charissimi propter ædificationē vestrā. j. Thes. v.
Consolamini inuicem, & ædificate alterutrum.
Ergo tu qui firmior es, noli cibi causa destruere
opus Dei, non solum enim non ædificas, sed po-
tius destruis non opus hominis, sed Dei, & hoc
exilis rei gratia, nempe tibi. Beneficium Dei in-
ritum facit, qui fratrem liberatum à peccato, per
disceptionem rursus prouocat ad peccandum,
soluens in ipso opera Christi quæ gessit ut ho-
minē à peccato liberaret. Omnia quidē munda,
non

AD ROMANOS.

252

non enim immundum cibus facit, sed animus
quoque velcitur. Tit. j. Omnia munda mundis,
coquinatis autem & infidelibus nihil est mun-
dum, sed inquinatæ sunt eorum mens & con-
scientia. Duo ergo redgunt manducantem vi-
tiosum. Ruina proximi, nihil enim tanti est pre-
ciū, quod salutis fratris adæquari debeat, quod
Christus è cælo adueniens manifestat, omnia
quæ passus est propter nos ferēs. Hoc dupliciter
contingit, Ob præceptum, sic fructus ligni vetiti
in se bonus fuit, sed diuina inhibitione malus.
Gen. ij. Ex omni ligno paradisi comede, de ligno
autē scientiæ boni & mali ne comedas, in quo-
euncj enim die comederis ex eo, morte morieris.
Sic carnes in deserto cū murmurationibus ob-
tentæ. Nu. xj. Adhuc carnes erant in dentibus
eorum, nec defecerat huiusmodi cibus, & ecce
furor Domini concitatus in populum, percussit
eum plaga magna nimis. Videant qui passim
omnia floccifaciunt ecclesiæ præcepta, nec pro-
ximū scandalizare verentur. Secundo propter
cultum, si idolis sit immolatum. j. Cor. viij. De
eis quæ idolis imolantur, scimus quia nihil est
idolū in mundo, & quod nullus Deus nisi vnus.
j. Cor. x. Quid ergo, dico quod idolis immolatū
sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? Sed quæ
immolant gentes, demonijs immolant, nō Deo.
Bonum est ergo abstinere ab ijs, per quæ frater
impingit, credens te transgressorem præcepti
diuini, aut infirmatur fide, dubitans de veritate
catholicæ doctrinæ. j. Cor. x. Omnia mihi licent,

ANT. KONINXSTEIN,

sed non expediunt. j. Cor. viij. Quapropter si
esca scandalizat fratrem meum, non manducabo
carnem in eternum, ne fratrem meum scandalizem.
j. Cor. x. Sine offensione estote iudeis & Græcis
& ecclesiæ Dei, sicut & ego omnibus per omnia
placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod
multis, ut salui fiant. Alterum conscientia, si
existimat apud se immundum esse. Tu fidem ha-
bes, qua negligis ciborum discrimina, verum
istam cæla ac tege, si quando conspicias eius occa-
sione periclitari fratrem: satis enim est, quod Deus
fidem tuam approbet, atque illud etiam viden-
dum, ut quod ciborum delectum te negligere
prædicas, animi firmitas sit, non voluptatis, aut
luxus prætextus. Beatus ergo qui tantum fidel
robur obtinet, ut in eo quod probat ac defendit
apud alios, non sentiat intus reclamantem con-
scientiam. ij. Cor. j. Nam gloria nostra hæc est
testimonium conscientie nostræ, quod in sim-
plicitate cordis, & sinceritate Dei, & non in sa-
pientia carnali, sed in gratia Dei conuersati su-
mus in hoc mundo. Felix qui dicere possit illud.
Iob xxvij. Iustificacione meâ, quam cepi, tenere
non deseram, neque enim reprehedit me cor meum
in omni vita mea. At qui iudicat damnationem
incurrit, non ex cibo, sed propter conscientiam,
contra quam manducat, non enim mundum cre-
dit, sed tanquam immundum manducat. Qui ergo
iudicat se male agere & peccare, & facit, peccat
quia non ex sana fide: aut si ex fide, tunc erronea
est. Siquidem cum rem per se non mala, hæsitans
mala

AD ROMANOS.

253

mala sit nec ne, faciat quis tamen, declarat se &
rem per se malam facturum si inciderit. Etenim
vera pietas refugit ab omnibus quæ mali vel
speciei habent. j. Te. v. Ab omni specie mala ab-
stinete vos. Qui ergo dubitat aliquid agendum
sine peccato, & certo credit omittere posse sine
peccato, omittere tenetur: sic contra, qui dubi-
tat an possit omitteri sine peccato, & indubitatim
habet quod fieri possit sine peccato, facere tene-
tur. Sic si credis scandalo esse proximo, peccas
in eo quod iudicas siue faciendo siue omitiendo.
Sic & iumendo potum, quo noli te inebriandū
&c. Obserua tamen, quod in habente fidem for-
mam nihil damnationis est, qui non secundum
carnem ambulat. Ro. viij. sed in infideli cum in fi-
delitate est bonum naturæ, & ideo cum infidelis
dictamine rationis bonum aliquid facit, non re-
ferendo in malum finem, non peccat, nec me-
retur. Vnde glo. Nullum bonum meritorium
sine gratia Dei, & ubi deest agnitio vite æternæ
& incommutabilis veritatis, quæ est per fidem.
falsa virtus est etiam in optimis moribus, in-
quantum non refertur ad finem beatitudinis
Cum verò infidelis aliquid agit ex eo quod in-
fidelis est, manifestum est quod peccat, ut si ad
deorum suorum honorem virginitatem seruet,
aut ieiunet, vel eleemosinam præster. Hæc au-
tem omnia de proposito tantum argumento à
Paulo dicuntur, non de quibusuis.

Kk iij

CAP.

ADEbemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisq; vestrum proximo suo placeat in bonum, ad edificationem. Etenim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est. Improperia impropantium tibi ceciderunt super me.

Hic consequenter admonet, quemadmodum infirmum iuueamus, tria ponendo. Debitum. Debemus, inquit, quia ad hoc robur accepimus, ut erigamus, & consolemur, non ut irideamus & inseclemur leuitulum infirmorum errorem, ne prouocati in peius ruant. Hinc Dominus conueritur Ezech. xxxiii. Quod infirmum fuit non consolidastis, & quod aegrotum non sanastis, quod contractum non alligastis, & quod abiectum erat non reduxistis, & quod perierat non quaesistis, sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersae sunt oves meae, eo quod non esset pastor, & factae sunt in deuorationem omnium bestiarum agri. i. Thel. v. Rogamus autem vos fratres in Domino, corripite inquietos, consolamini pusillanimes, suscipite infirmos, patientes estote ad omnes. Ecce quemadmodum proximi curandi. Errantes corrigendo. Leui. xix. Ne oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publice argue eum, ne habeas super illo peccatum. Eccles. xix. Corripe amicum ne forte non intellexerit, & dicat,

& dicat, non feci, aut si fecerit ne iterum addat facere. Vnde Pro. xxj. Vir impius procaciter obfirmat vultum suum, qui autem rectus est corrigit viam suam. Qui itaq; malitia peccat meretur obiurgari, & si se se praebeat inemendabilem vitandus est etiam. Mat. xviii. qui autem ex infirmitate, doceri meretur & mederi. ij. Timo. iiii. Argue obsecra in omni patientia & doctrina. Merentes consolando. ij. Cor. i. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus & ipsi consolari eos qui in omni praesura sunt, per exhortationem qua exhortamur & ipsi a Deo, quoniam sicut abunde passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra. Iob xxix. Cum lederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen merentium consolator. Eccle. vii. Non desis plorantibus in consolatione, & cum lugentibus ambula, non te pigeat visitare infirmum, ex his enim in dilectione firmaberis. Vnde Iob xxix. Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduae consolatus sum. Sed Eccle. iiii. Vidi calumnias quae sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatore: nec posse resistere eorum violentiae cunctorum auxilio destitutos. Psal. lxxviii. In conspectu tuo sunt omnes qui tribulant me, improprium expectauit cor meum & miseriam. Et sustinui qui simul contristaretur & non fuit, & qui consolaretur & non inueni.

ANT. KONINXSTEIN,

inueni. Sed beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. Mat. v. De qua Esa. l. Lætitia sempiterna super capita eorum, gaudium & exultationem obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus. Ego ego ipse consolabor vos. Quo contra, Luc. vi. Vt vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram. Hinc diuiti epuloni dictum fuit, Lu. xvi. Fili recordare quia recepisti bona in uita tua, Lazarus uero similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uero cruciaris. Deficientes confortando, non enim ad fastum doteim accepimus Dei, sed ad hoc, ut proximum subleuemus & cōsortemur. Esa. 50. Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est uerbo. Nam & de Domino legimus Luc. xxi. in agonia posito. Apparuit autem illi angelus de cœlo confortans eum. Hinc Esa. xxxv. Confortate manus dissolutas, & genua debilia roborate, dicite, pusillanimes confortamini & nolite timere, ecce Deus noster uisionem adducet retributionis, ipse ueniet & saluabit nos. Sed conqueritur Dominus. Hier. xxiii. in prophetis Hierusalem uidi similitudinem adulterantium, & iter mendacii, & confortauerunt manus pessimorum, ut non conuerteretur unusquisque à malitia sua. Ezech. xii. Pro eo quod merere fecistis cor iusti mendaciter, quem ego non contristauimus, & confortastis manus impij ut non reuerteretur à uia sua mala & uiueret, propterea uana non uidebitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & etiam populum meum de manu uestra, & sciet

AD ROMANOS.

255

& scietis quia ego Dominus. Ideo admonet Apostolus Ephe. vi. De cætero fratres confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Zach. x. Confortabo eos in Domino, & in nomine eius ambulabunt. Secundò modum, ut non nobis placeamus. Amb. Ille dicitur sibi placere qui ita facit quod sibi uidetur bonum, ut non curet siue placeat, siue displiceat proximo. Pro. 25. Qui confidit in corde suo stultus est, qui autem graditur sapienter, ipse laudabitur. Gal. vi. Nam qui se existimat aliquid esse cum nihil sit, ipse se seducit. De talibus. i. Pet. ii. Nouit Deus pios de temptatione eripere, iniquos uero in diem iudicii reueruare cruciandos, magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immundicie ambulant, dominationemque contemnunt, audaces, sibi placentes, sectas non metuunt introducere blasphemantes. Ecce quantum malum sibi ipsi placere. Itaque siue diues fueris, siue potens, non tibi ipsi per fastum, sed pauperi & egeno placeas per obsequium. Iob xxix. Oculus fui cæcus, & pes claudio, pater eram pauperum. Cum ergo bene agimus & bene docemus, placemus proximo & ædificamus eum & uerbo & exemplo. Mat. v. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cœlis est. Hoc pacto & uera potiemur gloria, & multum fructum feremus. Non autem ad queris mos gerendus est proximo, sed in hoc, ut illi proflit, & meliorem reddat. i. Cor. x. Ego per omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est, sed

ANT. KONINXSTEIN,

sed quod multis, ut salui fiant. Pro. iij. Ne delecteris in semitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Hinc Gal. j. An quero hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Nam Deus dissipat ossa eorum qui hominibus placent, confusi sunt quoniam Deus spreuit eos. Psal. liij. Ideo admonet Eccl. viij. Cum fatuis consilium non habeas, non enim poteris diligere nisi que eis placent. Tertio exemplum. Vbiq; enim Christum exemplum proponit: sic & cum de elemosina doceret. ij. Cor. viij. Scitis gratiam Domini nostri Iesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset diues, ut vos illius inopia diuites essetis. Sic & de dilectione. Ephie. v. Estote imitatores Dei sicut filij charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis. Sic & de ferenda consensione & periculis consulens. Heb. xij. Deponetes omne pondus & circumstas nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem consensione cetera, atq; in dextera sedis Dei sederet. Ita & hic Christum idem fecisse ostendit, cui licebat ab omni opprobrio & conuitio se vindicare, si sibi placere maluisset, si quod sua intererat quaesisset, sed potius conuitia excepte, ut famam multitudini opinionem ingereret. lo. vi. Quia descendi de coelo, non ut faciam voluntatem meam,

AD ROMANOS.

256

meam, sed voluntatem eius qui misit me. Probat dictum suum. Psal. lx. & non tantum Christum opprobrijs adfectum, sed & patrem. lo. xv. Qui me odit & patrem meum odit. Sap. ij. Si verus est filius Dei, suscipiet illum & liberabit illum de manibus contrariorum, contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reuerentiam eius, & probemus patientiam illius, morte turpissima condemnemus illum. Vnde Ioan. viij. Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu & daemonium habes? & Mat. xxvij. in cruce pendentem insultabant. Vach qui destruis templum Dei, & in triduo illud reedificas. Sed quid Dominus? Ioan. viij. Ego daemonium non habeo, sed honorifico patrem meum, & vos inhonorastis me. Et in cruce. Luc. xxij. Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Cum ergo fons esset omnium bonorum, non tamen in gloriam suam usus est, veluti sibi placens, sed ut subueniret errantibus & infirmis. Ezech. xxxij. Ego pascam oues meas, dicit Dominus Deus, & ego accubare eas faciam. Quod perierat requiram, & quod abiectum erat reducam, & quod confractum fuerat alligabo, & quod infirmum fuerat consolidabo, & quod pingue & forte custodiam. Vnde Esa. xli. Ecce seruus meus suscipiam eum, electus meus complacuit sibi in illo anima mea. Dedi spiritum meum super eum, iudicium gentibus proferet. Non clamabit neq; accipiet personam, neq; audietur vox eius foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet. Hanc propheta

ANT. KONINXSTEIN,

prophetiam Matheus in Christo impletam ter
fitur. Mar. xij. Huius exēplo discamus qua le
nitate proximus sit sustinendus ac fouendus, do
nec in Christo grandescat. Gal. iij. Filioli quos
iterū parturio donec formetur Christus in vo
bis: & qua tolerantia malorū ad regni gloriam
subsequendo peruenire possimus. Mar. xvj. Si
quis vult post me venire, abneget semetipsum
& tollat crucem suam & sequatur me.

C Quaecumque enim scripta sunt, ad nostram
doctrinam scripta sunt, ut per patientiam &
consolationem scripturarum spem habeamus.
Deus autem patientiae & solatii, de vobis id
ipsum sapere in alterutrum, secundum Iesum
Christum, ut vnanimes, vno ore, honorificetis
Deum & patrem Domini nostri Iesu Christi.
Propter quod suscipite inuicem, sicut & Chri
stus suscepit vos in honorem Dei.

C Cum angimur ostēdit ad verbum Dei recur
rendum, ne excidamus. Vnde primò ponit scri
pturę vtilitatem, quia intelligentiam illuminat.
ij. Pet. j. Habemus firmiorē prophetiā sermonē,
cui bene facitis attendentes, quasi lucernae lu
centi in caliginoso loco, donec dies luceat, &
Lucifer oriatur in cordibus vestris. Plal. cxviii.
Lucerna pedibus meis verbū tuū, & lumen se
mitis meis. Lucet enī in caliginoso mundo. Mar.
iij. Populus qui ambulabat in tenebris, vidit
lucē magnā, sedētibz in regione vmbrae mortis
lux

AD ROMANOS.

357

lux orta est eis. Esa. ix. Exinde cōpōit Iesus prae
dicare & dicere, poenitentiam agite, appropin
quabit enim regnum cōclorum. Hinc Esa. ij. Ve
nite ascendamus ad montē Domini, & ad domū
Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambula
bimus in semitis eius. Vnde ij. Timo. ij. Omnis
scriptura diuinitus inspirata, vtilis est ad docen
dum, ad arguendum, ad corripiendum, ad eru
diendū in iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad
omne opus bonum instructus. Diuinitus, inquit,
inspirata. ij. Pet. j. Non enim voluntate humana
allata est aliquādo prophetia, sed spiritu sancto
inspirati, locuti sunt sancti Dei homines. Vtilis
est, imō necessaria. Pro. xxix. Cum prophetia de
fecerit, dissipabitur populus: qui autem custodie
legē, beatus est. Hinc Pro. xv. Cor sapiens querit
doctrinā, & os stultorū pascetur imperitia. Ideo
Eccle. v. Esto mansuetus ad audiendum verbum
Dei, ut intelligas. Nam Mar. xij. Omnis qui au
dit verbum regni, & non intelligit, venit malus
& rapit quod seminatum est in corde eius. Vnde
Eccle. xxj. Non eruditur qui non est sapiens in
bono. Patuit hoc in scribis & pharisaeis. Luc. xj.
Vae vobis legisperitis, qui tulistis clauē scientiā:
ipsi nō introistis, & eos qui introibāt prohibuistis.
Pro. ix. Qui erudit derisorem ipse iniuriā sibi
facit: & qui arguit impium, sibi maculam gene
rat. Sic semper Christo ludaei contradixere. Pa
tientiam confortat, Pro. xix. Doctrina viri per
patientiam noscitur, & gloria eius est iniqua prae
tergredi. Dū in sacra scriptura cernimus sanctos
in tri

ANT. KONINXSTEIN,

in tribulationibus à Deo cōsolatos, spem cōci-
piamus consolationis consequendæ. Iudith viij.
Memores esse debent, quomodo pater noster
Abrahā tentatus est, & per multas tribulationes
probatu, Dei amic⁹ effectus est. Sic Isaac, sic Ia-
cob, sic Moyses, & oēs q̃ placuerūt Deo, per mul-
tas tribulationes transierunt fideles. Vndē Iac.
v. Exemplū accipite fratres exitus mali & lon-
ganimitatis & laboris & patientiæ prophetas
qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beati-
ficamus eos qui sustinuerunt, sufferentiam Iob
audistis, & finem Domini vidistis, quoniam mi-
sericors est Dominus & miserator. Conscētiam
Iustificat. Psal. cxvij. Quam dulcia faucibus meis
eloquia tua super mel ori meo. Vndē discipuli
dixerūt, Luc. xxij. Nonne cor nostrum ardens
erat in nobis dum loqueretur nobis in via, &
aperiret nobis scripturas? Non solum enim pas-
sionum tolerantiam, sed & futuras inde glorias
prædicit. j. Pet. j. In quo exultabitis, modicum
nunc si oportet contristari in varijs tentationi-
bus, vt probatio fidei vestræ multo preciosior
sit auro quod per ignem probatur, inueniatur
in laudem, & gloriam, & honorem, in reuela-
tione Iesu Christi, Quem cum non videritis di-
ligitis, in quem nunc quoque non videntes cre-
ditis, credentes autem exultabitis Igitia inenar-
abili & glorificata, reportantes finem fidei ve-
stræ salutem animarum vestrarum. De qua sa-
lute exquisierunt & scrutati sunt prophetae, qui
de futura in vobis gratia prophetauerunt,
scrutan-

AD ROMANOS.

238

scrutantes in quod vel quale rēpus significaret
in eis Spiritus Christi, prænuncians eas quæ in
Christo sunt passiones, & posteriores glorias:
quibus reuelatum est, quia non sibiipsis, vobis
autem ministrabant ea quæ nunc nunciata sunt
vobis, per eos qui euang. lizauerunt vobis, spi-
ritu sancto missō de cœlo. Confidētā subleuat,
qui enim sustinet, sperare futura bona videtur,
qui impatiens est, à spe excidisse conuincitur,
multi siquidem sunt agones à foris & intus, vt
& neruis acceptis, & consolatione per scriptu-
ras, tolerantiam ostendamus, inque tolerantia
viuentes in spe maneamus. Prouer. xxx. Omnis
sermo Dei ignitus clypeus est, omnibus spe-
rantibus in te. Nam vicissim hæc duæ alterā pa-
rit altera, tolerantia spem, spes tolerantiam,
vtraq; verò ex scripturis nascitur. Psal. cxvij.
Memor esto verbi tui seruo tuo, in quo mihi
spem dedisti, hæc me consolata est in humili-
tate mea, quia eloquium tuum viuificauit me.
Hinc j. Tim. iij. Attende tibi & doctrinæ, insta
in illis, hoc enim faciens, teipsu n saluum facies,
& eos qui te audiunt. Secundò concordia syn-
teritatē, ostendens vndē tolerantia & solatium,
nempe à Deo. Psal. lxxj. Veruntamen Deo sub-
lecta esto anima mea, quoniam ab ipso patien-
tia mea. Imò Psal. lxx. Quoniam tu es patientia
mea Domine, Domine spes mea à iuuentute
mea. In te confirmatus sum ex vtero, de ventre
matris meæ tu es protector meus. Ipse ergo to-
lerantiæ autor & solatij. ij. Cor. j. Deus totius
LI consolā-

ANT. KONINXSTEIN,

consolationis, sine cuius auxilio nihil possumus, Ioan. xv. Sine me nihil potestis facere. Debet autem esse pura quantum ad affectum, vt vnus idemque sit omnium animus, summoque consensu iungamur ad exemplum Christi, qui nihil nobis eque commendauit ac mutuum amorem, mutuamque concordiam. Ioan. xv. Hoc est praeceptum meum, vt diligatis inuicem, si cut dilexi vos. Nisi enim mutua sit omnium dilectio, idē sentire nō possumus, neq; Deū vno ore glorificare. Sic & affatu, VNO, inquit, ORE, glo. Non simpliciter vno dicit ore, sed & VNA ANIMA, totum corpus coadunando. Act. iiii. Multitudinis credentiū erat cor vnū, & anima vna. Ita verō illustrabimus gloriam Dei patris, si quod Christus docuit & exhibuit erga nos, inuicem inter nos habeamus. Ioan. xv. In hoc clarificatus est pater meus, vt fructū plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli. Nec non actu, propterea assumite vos, inquit, mutuo, ne sit vllū dissidiū inter vos ob ritus diuersitatem: quin potius mutuis obsequiis inuicē promouere, siue ē gentibus, siue Iudeis asciti ad fidem. Aliter enim dilectio consistere nō valet, nisi validi curā infirmorū assumant, diuites pauperū, prudentes imprudentium, sapientes insipientium. Et quanto infirmior, tanto diligentius assumendus & fouendus frater. Sed heu verificatur illud. Sap. ii. Opprimamus pauperem iustum, & non parcamus viduā, nec veterano, nec reueremur canos multi temporis. Sit autē fortitudo nostra

lex in-

AD ROMANOS.

259

lex iniustitiæ, quod enim infirmum est inutile inuenitur. Sic (Pro. xiii.) ambulans recto itinere & timens Deum, despicietur ab eo qui infamā graditur via. Iob. xii. Deridetur iusti simplicitas. Hinc Dominus Esa. iij. Dicite iusto quoniam bene, quoniam fructū adinuenit bonum suarum comedit. Vt impio in malum, retributio enim manuum eius fiet ei. Populum meum exactores spoliauerunt. Allegat exemplum Christi qui cum sit filius Dei idem & ipse Deus, amantissimē tamen nos complexus est, nec pristinae vitæ impurauit cōmissa, sua morte redimens & beneficio seruans ad illustrandū inter homines gloriā Dei. Psal. xxix. Exaltabo te Domine quoniam suscepisti me, nec delectasti inimicos meos super me. Domine eduxisti ab inferno animā meam, saluasti me à descendantibus in lacum. Quia ergo membra corporis sumus vnus, caput imitari debemus.

Dico enim Christum Iesum ministrū fuisse D
circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum, gentes autem super misericordia honorare Deū, sicut scriptū est. Propterea confitebor tibi in gentibus Domine, & nomini tuo cantabo. Et iterum dicit. Letamini gentes cum plebe eius. Et iterum. Laudate omnes gentes Dominū, & magnificate eum omnes populi. Et rursus Esaias ait. Erit radix Iesse & qui exurget regere gentes, in

Il ij

cum

ANT. KONINXSTEIN,

*eum gentes sperabunt. Deus autem spei repleat
vos omni gaudio & pace in credendo: ut abundetis in spe, & virtute spiritus sancti.*

Duas rationes salutis per Christum factæ adducit. Prima, veritas promittentis. Ro. iiii. Quæcunq; promissit Deus, potens est & facere. Psal. lxxxviii. Neq; prophanabo testamentum meum, & quæ procedunt de labijs meis non faciam irrita. Quod adueniens legem impleuit. Mat. v. Non veni soluere legē, sed adimplere, circumcisionem suscipiendo, semen Abrahæ se ostendit, maledictionē soluit. Gal. iii. atq; aptos ad suscipiendam promissionem credentes fecit, veras promissiones patribus factas ostendit. ij. Cor. i. Quotquot promissiones Dei sunt, in illo est. Mat. xv. Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israel. Quanquam & id misericordiæ extitit quod promissit. Luc. i. Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ, sicut locutus est ad patres nostros. Iustitiæ autem & veritatis est, reddere promissa, vnde in se carnalem circumcisionem terminauit, spirituales qua vitia resecantur animarum, instituens. Secunda, pietas miserationis. Psal. cxxxviii. Confitebor nomini tuo, super misericordia tua & veritate tua, quoniam magnificasti super omne nomen sanctum tuum. Gentes, quæ nec promissiones, nec merita habebāt. Ephe. ii. Promissionis spem nō habentes, & sine Deo in hoc mundo, præter omnē spē sola Dei misericordia ad sal

AD ROMANOS.

160

ad salutem admissæ sunt: quare meritò Deum glorificare debent. Luc. i. Et misericordia eius à progenie in progenies timentibus eū. Adducit scripturæ testimonia iuxta Septuaginta, prout sibi moris est, quibus gentes ad gratiam euangelicam recipiendas ostendit cum iudæis, ut fiat vnum ouile & vnus pastor. Ioan. x. Vnde iudæis supercilium contrahit, ne gentes aspernentur: & gentes spe erigit, ne dubitent Christi beneficia ad se pertinere. Psal. xvii. Celebrabo nomen tuum inter gentes, & nomini tuo laudis hymnum canam. Psal. xcv. Cantate Domino canticum nouū, cantate Domino omnis terra. Cantate Domino & benedicite nomini eius, annunciate de die in diem salutare eius. Annunciate inter gentes gloriam eius. in omnibus populis mirabilia eius. Lætamini gentes, assumptæ ad fidem cum populo eius. Psal. cxvi. Laudate omnes gentes Dominum, quia omnes per misericordiam nobilitati sumus, ut simul omnes læti sint agnitione veritatis, magnificentq; Deū, nō solum duodecim tribus Israel, sed & omnes populi. Psal. cxij. A solis ortu vsq; ad occasum, laudabile nomē Domini. Mal. i. Ab ortu enim solis vsq; ad occasum, magnū est nomen meum in gentibus. Hinc Esa. xli. Erit radix Iesse, & qui exurget imperare gentibus. Psal. ii. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatē tuā. Mat. xxviii. Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. In eo gentes sperabunt. Agg. ii. Adhuc vni modicum est, & ego mouebo cælum & terram.

Li iij

mare

ANT. KONINXSTEIN,

mare & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet desideratus cunctis gentibus. Gen. xlix. Iacob benedicens Iudā ait. Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentiū. Ingens in his vobis nobis cōsolatio proponitur, nam & si terrēs peccata, sciamus Christū nobis propositū esse, vt in ipso speremus salutem. Hoc pontifice Deū habemus placatum, Hoc duce victoria patiemur de omnibus nostris inimicis. Hæb. ix. Christus semel oblati est, ad multorum exhauriendā peccata. Non enim in manufacta sancta Iesus introiit exemplaria verorū, sed in ipsum cœlū, vt appareat vultui Dei pro nobis. Erit igitur regnū Christi, nō regnum exitij & perditionis, sed regnum spei & salutis. Vndē subdit precationem. Deus spei, autor per oracula prophetarū. i. Pet. i. Benedictus Deus & pater Domini nostri Iesu, qui secundū misericordiā suā magnā regenerauit nos in spem vīuā per resurrectionē Iesu Christi ex mortuis, in hereditatē, incorruptibilē & incontaminatā, & immarcescibilē, conseruatā in cœlis, in vobis qui in virtute Dei custodimini per fidē in salutē paratā reuelari in tēpore nouissimo. Et obiectum. Psal. lx. Deduxisti me quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. Is nunc prestat affatim quod olim se facturū promisit, vt seculoso merore, dissidioq; impleat vos omni gaudio concordiaq; Fructus spiritus ponit. GAUDIUM. Phi. iij. Gaudete in Domino semper, iterū dico gaudete

AD ROMANOS.

261

gaudete. Abac. iij. Ego autem in Domino gaudebo, & exultabo in Deo Iesu meo. Vndē beata Virgo. Luc. j. Exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. PA X, sine qua nullū gaudiū. FIDES, per quam pacē consequimur. Ro. v. Iustificati ex fide pacē habeamus ad Deū. Esa. xlvij. Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumen pax tua, & iustitia tua sicut gurgēs maris. Obserua verò quod non simpliciter dixit per potentia spiritus sancti, sed in credendo adiecit. Ita liquidē gaudio poterimus impleri si crediderimus, si sperauerimus. Ro. xij. Spe gaudentes, atq; sic spiritū sanctū attrahemus, & omnia bona conseruabimus. Quēadmodū enim vitā nostrā esca continet, atq; istā vitā vicissim dispēsat, ita si bona opera habuerimus, & spiritū sanctū habebimus. Sicut econtrariō si opera nō habuerimus spiritus sanctus relinquet nos, si verò à spiritu vacui fuerimus, etiā circa opera claudicabimus. Ro. viij. Ipse spiritus adiuvat infirmitatem nostrā. Abeunte siquē spiritu sancto, accedit spiritus malus, id quod in Saule liquet. i. R. xvj. Spiritus autē Dñi recessit à Saul, & exagrabat eū spiritus nequā à Dño. Quid enī quod nō æque nos agitat quēadmodū illū, sed alio modo nos strāgulat, nimirū operibus malis. Hinc dicit Apost. ij. Timo. ij. quod resistentes veritati, diaboli laqueis captiui tenentur ad ipsius voluntatem. Felix qui abundat in spe, & virtute spiritus sancti. Psal. iij. Quoniam tu Domine singulariter in spe, constituisti me.

E Certus sum autem fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia ita ut possitis alterutrum monere. Audacius autem scripsi vobis fratres ex parte, tanquam in memoriam vos reducens, propter gratiam quæ data est mihi à Deo, ut sim minister Christi Iesu in gentibus, sanctificans Euangelium Dei: ut fiat oblatio gentium accepta, & sanctificata in spiritu sancto. Habeo igitur gloriam in Christo Iesu ad Deum. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quæ per me non efficit Christus inobedientiam gentium, in verbo, & factis, in virtute signorum & prodigiorum, in virtute spiritus sancti: ita ut ab Hierusalem per circuitum usque ad Illiricum repleuerim Euangelium Christi. Sic autem prædicaui Euangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum edificarem, sed sicut scriptum est. Quoniam quibus non est annunciatum de eo videbunt, & qui non audierunt de eo intelligunt. Propter quod & impediabar plurimum venire ad vos, & prohibitus sum usque adhuc.

Hic consequenter circa finem epistolæ primo adducit humilem excusationem. Quoniam sermonem multis locis asperiores fecerat, rursus

rursus deinceps medetur, commendans eos, ut ex laude & commendatione alacriores in fide, & dilectione Dei & proximi redderentur. Per suum, inquit, habeo, quoniam pleni estis dilectione, repleti omni scientia. Ecce duo quæ commodo monitori sunt necessaria. Dilectio, ne ira vel odio moueatur. Psalm. cxi. Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Vnde j. Cor. iij. Non ut confundam vos hæc seribo, sed ut filios meos charissimos admonero, iaco. v. Fratres mei si quis ex vobis errauerit à veritate & conuerterit quis eum, scire debet quoniam qui conuerit fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam eius à morte, & operit multitudinem peccatorum. Alterum scientia, ut sit zelus secundum scientiam. Nam emulatione quidam habent, sed non secundum scientiam. Ro. x. Eccle. xix. Est correptio mendax in ira contumeliosi. Hinc j. Timo. v. Seniores ne increpaueris, sed obsecra ut patrem, iuuenes ut fratres, anus ut matres, iuuenulas ut sorores, in omni castitate. Quod admonui ut infirmos suscipiatis, ut dimittatis, opusque Dei non dissoluatis, non ob id feci, quod crudelis vos & fratrum osos putem, quum vos sciam plenos bonitate & omni scientia, quo sciatis quemadmodum benignitate sit utendum. Sed quia in multis offendimus omnes, iac. iij. alterutra indigemus admonitione. Eccle. xvij. Et mandauit unicuique de proximo suo. Vnde Apostolus

ANT. KONINXSTEIN,

Hab. iij. Videte fratres ne forte sit in aliquo vestrum cor malū incredulitatis discedendū à Deo vivo, sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur. Sed proci dolor ad quæ devenimus tempora. Vbi dilectio? Extincta est, & pariter religio. ij. Tim. iij. Hoc autē scito quod in nouissimis diebus instabūt tēpora periculosa, erunt enim homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obediētes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminales, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatum amatores magis q̃ Deī, habentes speciem quidem pietatis, virtutē autē eius abnegātes. Excusat igitur primo se humiliter causam subnectens fiduciæ, quod familiarius ac liberius aliqua ex parte scripserit, non veluti ignaros, docens, aut inuitis imperans, sed veluti cōmonefaciens quid factū sit optimū, vt id quod intelligebant faciendum, & iam sua sponte faciebant, ipsius hortatu iam cumulatius facerent, vrbanner etiam taxans ipsorū negligentia. Audacter itaq; scripsit nō temere, propter gratiam sibi datam. Deus, inquit, est qui hoc præcepit, cuius negotium ago in hoc vt sim minister Iesu Christi in gentes, sanctē administrans euangelium Dei. i. Cor. iij. Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorū Dei, Ro. xj. Quādiu quidē ego sum gentiū Apostolus, ministeriū meum honorificabo. Vt oblatio gentiū fiat acceptabilis, sanctificata per spiritū sanctum,

AD ROMANOS.

263

sanctum, hoc est, vt Deus animas illorum quos instruo acceptet, & hoc per spiritū sanctū. Orig. Sanctificationis sons est spiritus sanctus, & ideo oblatio gentiū quæ à Paulo in sanctitate offertur, non per obseruatias legis, sed per spiritū sanctū accepta fieri Deo dicitur. Nō solā itaq; fide opus est, sed & conuersatione spirituali, vt semel datum spiritum sanctum contineamus. Eph. iij. Ecce nolite cōtristare spiritum sanctū Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Sapi. j. Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet hūmā, & auferet se à cogitationibus quæ sunt sine intellectu, & corripitur à superueniente iniquitate. Non ergo temere se scripsisse significat, auctoritatem sibi per Dei gratiā dicens, quod omnibus gentibus audeat scribere, admonēs & cōfirmās testimoniū eorū in Christo. Glorietur igitur in Deo, nihil sibi tribuendo, sed totū Deo, qui tot & tanta per potentiā spiritus sancti operatus est in ipso, quare nō apud homines, sed apud Deū gaudet. Tangit circa prædicationis lucē officiū tria. Auctoritatem, quia non de alienis dictis vel factis laudem sibi vindicabat, sed ea cōmemorabat tantū, quæ Christus per ipsum effecit, nimirum vt gentes ante hac impie, iam parerent euangelio. Obseruanda sunt hæc rectoribus ecclesiarū, vt neq; loqui videantur aliquid eorum quæ per ipsos non effecit Christus, neque aliena studia & labores deprauent & decolorent. Vt pote vt non aliter viuant quā docent, ne sint de ijs qui dicunt & non faciunt. Matth. xxij. de continentia

ANT. KONINXSTEIN,

continentia loquentes incontinentissimi, de abstinentia gulosi, etc. 1. Cor. ix. Castigo corpus meum, & in leuitatem redigo, ne cum alijs predicauero, ipse reprobus efficiar. Potestatem, in virtute signorum & prodigiorum, quæ ad confirmationem fidei & doctrinæ fecit, non sua virtute, sed autore spiritu Dei, cuius ipse organum erat & minister. 11. Cor. xiiij. An experimentum queritis eius qui in me loquitur Christus. Signum dicitur in rebus naturalibus, cum nouum aliquid & insolitum editur, vt subita foreris Petri sebricitantis curatio. Mat. viij. Prodigium in ijs constat, quæ præter naturam videntur, vt cum cæcus natus visum recipit, mortuus surgit. Virtute, inquit, spiritus sancti, quia sunt satanico spiritu operantes sicut de antichristo dicitur, 11. Thes. ij. Cuius est aduentus secundum operationem satanæ, in omni virtute & signis & prodigijs mendacibus, & in omni seductione iniquitatis ijs qui pereunt, eo quod charitatem veritatis non receperunt vt salui fierent. Et Dominus Mat. xxiiij. Surgent pseudochristi & pseudoprophetae, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur si fieri potest etiam electi. Ecce prædixi vobis. Vtilitatem, quia ab Hierusalem vsq; Illyricum prædicauit. Vnde quemadmodum acervos miraculorum vno sermone pertrinxit, per potentiam signorum & prodigiorum, ita & multas vrbes & gentes & regiones. 1. Cor. xv. Abundantius illis omnibus laborauit, non ego autem, sed gratia

AD ROMANOS.

264

gratia Dei mecum. Sic enumeratis periculis & laboribus plurimis, 11. Cor. xj. ait, Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana sollicitudo omnium ecclesiarum. Difficultatem, quia illuc occurrebat, ubi plus erat laboris & sudoris, quam difficillius sit religionis exordia parere, quam parta tueri & augeri. Nec sine causa, sed quo latius iacerentur fundamenta Christianæ religionis (1. Cor. liij. Vt sapiens architectus, secundum gratiam quæ data est mihi, fundamentum posui, alijs aut superædificat. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus) & vt pseudapostolorum prædicationem præueniret, qui sub nomine Christi falsa docebant, quod postea corrigere magni laboris erat. Nolebat etiam in aliena regula gloriari. 11. Cor. x. quia multi erant de nouo conuertendi, quibus magis erat necessarium prædicari quam conuersis. Factum verò confirmat autoritate. Esa. liij. Credere autem videre est. 1. Cor. xiiij. Videmus nunc per speculū in enigmate, tunc autē facie ad faciem. Excusat itaque & nunc, quod necdum ipsos inuiserit causam reddens quod in principio scripserat, obsecrans si quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei veniendi ad vos. Negotium enim euangelij magna cum diligentia per loca seminandi, id impedimenti præstitit. Diuina siquidem dispositione id factum est, quo latius fides propagaretur.

Nunc

ANT. KONINXSTEIN,

F Nunc verò ulterius locū non habens in his regionibus, cupiditatē autē habens veniendū ad vos ex multis iam precedentibus annis, cū Hispaniā proficisci cōpēro, spero quod prateriēs videā vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primū ex parte fruius fuero. Nunc igitur proficiscar Hierusalē ministrare sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaia collationē aliquā facere in pauperes sanctōrū, qui sunt in Hierusalē. Placuit enim eis, & debitores sunt eorū. Nam si spiritualiū eorū participes facti sunt gentiles, debēt et in carnalibus ministrare eis. Hoc igitur cū consummauero, & assigna- uero eis fructū hunc, per vos proficiscar in Hispaniam. Scio autem quoniam veniens ad vos in abundantia benedictionis veniam Christi.

Promittit nunc non inutilem visitationē, ecclesijs bene pręquis per presbyteros ordinatos, per eos Hispaniā profecturus, si eorū consuetudine prius ex parte faciatus fuerit. Non enim principalis intentio erat Romę morari, qui doctrinā Petri ipsis sufficere reputabat, qui primus inter Apostolos Romę prędicauit. Morę tamē causam explicat, quōd Hierosolymā primū sit concessurus, & sanctis ibidem eleemolynā assignaturus, quā declarat. Volūtariā, quia probauerunt voluntariē, nemine eos cogente, & ita visum est illis, ij. Cor. ix. Vnusquisq; prout destinauit

AD ROMANOS.

265

nauit incorde suo, nō ex tristitia aut necessitate, hilarē enī datorē diligit Deus. Eccle. iij. Declina pauperi sine tristitia aurē tuā. Ro. xij. Qui miseretur in hilaritate. Sanctā, quia sanctis. Eccle. xij. Da bono, & ne receperis peccatorē, benefac humili & ne dederis impij. Vnde non simpliciter dicit in pauperes, sed addit sanctōrū, duplicē faciens cōmendationē, vnā à virtute, à paupertate alteram. Communicatio enim illa fuit eleemosyna in communitate collecta, quam indigentibus sanctis qui Hierosolymis erant, & lua in communi cōtribuerant, liberaliter erogabant. Act. iij. Quotquot enim possessores agrorū aut domorū erāt, vendentes afferebant precia eorū quę vendebāt & ponebāt ante pedes Apostolorū. Diuidebatur autē singulis prout cuiq; opus erat, nec quisquam eorū quę possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia. De his rogatus Apostolus curā habuit sollicitam. Gal. ij. Tantū vt pauperū memores essemus, quod etiam sollicitus sui hoc ipsum facere. Iustam, quia debitores. Christus Iudeis fuit promissus & missus. Mat. xv. Non sum missus nisi ad oues quę perierunt domus Israel. Ex ipsis Christus. Io. iij. Salus ex Iudeis est: sic & Apostoli & pphetę, & ex illis oīa bona de qb⁹ gētes participarūt, cenā quę illis instructa erat participātes, prępositis epulis iuxta euāgelij parabolā freti sunt. Mat. 22. socij radicis factę gētes. Ro. xj. Dignū ergo vt ea quę ad corporis necessitatē at- tinēt, illis cōmunicent, rē omniū pręciolissimā (anima-

ANT. KONINXSTEIN,

(animarum salutem) re vilissima, pecunia vtilis
delicet, vtrumque penfantes. Similiter quod die
noctuque precibus suis apud Deum ipsos iuua-
bant, quo fidei robur & multiplicatione accipe-
rent. Eam rem Romanus scire voluit, quod hu-
iusmodi operibus studendum esset, 11. Cor. viij.
Non quasi imperans dico, sed per illorum sol-
licitudinem etiam vestrae charitatis ingenium
comprobans. Non autem ut alijs sit remissio,
vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate in
praesenti tempore vestra abundantia illorum
inopiam suppleat, & illorum abundantia ve-
stra inopiae sit supplementum, ut fiat aequali-
tas. Sed in quo pauperes abundant? Diuitem
habent Dominum pro ipsis respondentem. Psal.
ix. Tibi derelictus est pauper, orphano tu eris
adiutor. Vnde Luc. xiiij. Cum facis prandium aut
coenam, noli vocare amicos tuos, neque fratres
tuos, neque cognatos, neque vicinos, neque diuites,
ne forte & ipsi te reuoluerint, & fiat tibi retribu-
tio. Sed cum facis conuiuium, voca pauperes,
debiles, claudos, & caecos, & beatus eris, quia
non habent retribuere tibi. Retribuetur enim
tibi in retributione iustorum. Luc. xvj. Facite
vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum
deseceritis recipiant vos in aeterna tabernacula.
Tradere curauit obsignatam pecuniam, ne vel
per alios dolo aliquid fraudaretur, vel ipse pos-
set cuiquam venire in suspicionem. Nec mari-
lem suum dixit aduentum, sed Christum abun-
dantius suam benedictionem daturum. Sic ad
ingres-

AD ROMANOS.

266

ingressum Iacob Deus benedixit Laban. Gen.
xxx. Experimento didici, quod benedixit mihi
Deus propter te. Sic benedixit Dominus do-
mum Aegyptij propter Ioseph, & multiplicauit
tam in aedibus, quam in agris cunctam eius sub-
stantiam. Gen. xxxix. Sed propter decem iustos
parcere voluit Sodomae & Gomorrae cum cae-
teris. Gen. xvij.

Obsecro ergo vos fratres per Dominum nostrum **G**
Iesum Christum, & per Charitatem sancti spi-
ritus, ut adiuueris me in orationibus vestris
pro me ad Deum, ut liberer ab infidelibus, qui
sunt in Iudaea, & obsequium meum oblatio accepta
fiat in Hierusalem sanctis, ut veniam ad vos
in gaudio per voluntatem Dei, ut refrigerer
vobiscum. Deus autem pacis, sit cum omnibus
vobis. Amen.

Petit nunc cordialem orationem, quo par-
ticipes sint omnium bonorum quae facturus erat
in ea oblatione, bene acceptante Deo, tam of-
ferentem quam illam oblationem, per preces
eorum, & Deo gratiam largiente, ut ad eos pro-
ficisceretur. Deus enim, uti dignum est, omnia
tribuit, ut qui est vniuersalissima omnium
providentia, nos tamen ad illam disponere
quam maxime possumus debemus. Obserua
hic, Apostolum in tertium usque coelum ra-
ptum, & in paradysum, qui & audiuit arcana
quae non licet homini loqui. 11. Cor. xij. non ve-
niturum

ANT. KONINXSTEIN,

ritum petere orationis suffragium ad Deum.
Nouerac certè vnū meditatore Dei & hominū,
hominem Christum Iesum. j. Timo. ij. Per quem
accessum habemus ad patrē ambo (tum Iudaei
tum gentes) in vno spītu. Eph. ij. & tamē dicit.
Vt adiuueris me ad Deū. Et vide, q̄ affectuose &
efficaciter exposcat, per Dominū inquiēs nostrū
Iesum Christū, & per charitatem sancti spiritus.
Non ignorabat efficaciam orationis, quæ ex
charitate procedit fraterna. Sic Dominus ad
Eliphan themaniten ait, lob xlii. Iratus est furor
meus in te, & in duos amicos tuos, quoniā non
estis locuti coram me rectum sicut seruus meus
lob. Sumite ergo vobis septē tauros, & septem
arietes, & ite ad seruū meum lob, & offeret ho-
locustum pro vobis. lob autem seruus meus
orabit pro vobis, faciem eius suscipiam, vt non
vobis imputetur stulticia. Hinc Ezech. xxi.
Malitiam gentis Iudaicę à principe ad infimum
vsq; indicans ait. Et quæsiui de eis virum qui
interponeret sepem, & staret oppositus contra
me pro terra ne dissiparem eam, & non inueni,
& effudi super eos indignationem meam. Vnde
Mosi oranti dixit. Exo. xxxij. Cerno quod po-
pulus iste duræ ceruicis sit, dimitte me vt irasca-
tur furor meus contra eos, & deleam eos, fa-
ciamq; te in gentem magnam. Moses autem
orabat Dominū Deū suū dicens. Cur Domine
irascitur furor tuus contra populū tuum, quic-
iscat ira tua, & esto placabilis super nequitia po-
puli tui. Recordare Abraham & Isaac & Iacob
seruorum

AD ROMANOS.

167

seruorum tuorū, quibus iurasti per temetipsum
dicens. Multiplicabo semē vestrum sicut stellas
eccei, & vniuersam terram hanc de qua locutus
sum, dabo semini vestro, & possidebitis eā sem-
per. Placatusque est Dominus ne faceret malum
quod locutus fuerat super populū suū. Quantū
ergo ex hoc & ceteris scripturæ locis colligere
licet, inuenimus orationis suffragium, alteri
prodesse ad periculi euasione, vt liberer, in-
quit, ab infidelibus, eīē. Magnū siquidē illi cer-
tamen imminebat. Act. xxi. Agabus Propheta
tulit zonā Pauli, & alligauit sibi pedes & manus
dicens. Hæc dicit spiritus sanctus, virū cuius est
zona hæc sic alligabūt in Hierusalē Iudæi, & tra-
dēt in manus gentiū. Ideo ij. The. iij. ait, De cetero
fratres orate pro nobis, vt sermo Dei currat, &
clarificetur sicut & apud vos, vt liberemur ab
importunis & inanis hominibus. Mali abla-
tionē. Culpę Leui. iij. Rogabitq; pro eo (prince-
pe) sacerdos & pro peccato eius, & dimittetur ei.
Sic Moses Dñm pro diffidētia & murmuratione
populi deprecatus est dicens. Nu. xxiij. Dimitte
obsecro peccatū populi huius secundū magnitu-
dinem misericordiæ tuæ, sicut propitiū fuisti
egrediētibus de Aegypto vsq; ad locū istū. Di-
xitq; Dñs, Dimisi iuxta verbū tuū. Poenę. Vnde
Dñs Loth ait, Ge. xix. Ecce in hoc suscepi preces
tuas, vt nō subuertā urbē p̄ qua locutus es. Sic dū
incēdiū populū deuastaret, Aarō arrepto thuri-
bulo (mādate Mose) stetit inter mortuos & viuē-
tes, dñmq; deprec⁹ est, & cessauit plaga. Nu. xvj.

Mm ij

Fueruntq;

ANT. KONINXSTEIN,

Fueruntq; qui percussi sunt 14700. absq; iis qui perierunt in seditione Chore. Sic precibus Moysi filij Israel Amalech vincebant. Exo. xvij. Boni collationem. Vt ministerium hoc meum acceptum sit sanctis, vt cura alacritate & sine detrimento quæ data sunt suscipiatur. Non enim sufficit, eleemosynam dedisse ad hoc vt suscipiatur, si non voluntariè sed coactè, non hilariter, sed cum tristitia, vel vanæ gloriæ studio sit, tunc enim omnis perit fructus. Mat. vj. Rebus his ex sententiâ peractis, simul & meus aduentus lætus vobis sit, ita volente Deo, vnaq; vobiscum relociller post multos agones. Phi. j. Scio eni quia hoc mihi proueniet ad salutem per vestram orationem & subministrationem spiritus Iesu Christi. Hinc Iac. v. Orate pro inuicè vt saluemini. Non ergo continendæ preces fratrum. Col. iij. Orationi instate, vigilantes in ea in gratiarum actione orantes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, propter quod etiam vincit sum, vt manifestem illud, ita vt oportet me loqui. Gratificatur etiam illis hoc facto, alacrioresq; reddit, dū præmiorum participes facit, ostendens eos quoq; certare & pugnare. Quapropter optat illis Desi pacis auctore & amatorè presentè fore, quo nihil maius optari potest. Qui enim Deum habent, omne bonum habent. Psal. lxxij. Quid enim mihi est in coelo, & à te quid volui super terram, defecit caro mea, & cor meum, Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum, Pulchrè autem in pace

terminat,

AD ROMANOS.

163

terminat, duobus populis in pacem reuocatis, ostendens Deo nō nisi in pace locum esse. Psal. lxxv. In pace factus est locus eius. Nam vt longè refugit & resilit ab elatis & discordibus (nam inter superbos semper iurgia sunt. Pro. xij.) ita mutuo consensu conciliatur ac retinetur. Mat. xvij. Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.

CAP. XVI.

Commendo autem vobis Phæben sororem A nostram, quæ est in ministerio ecclesiæ quæ est Cenchrus, vt eam suscipiatis in Domino dignam sanctis & assistatis ei in quocunque negotio vestri indigerit. Etenim ipsa quoque astitit multis, & mihi ipsi. Salutate Priscam & Aquilam adiutores meos in Christo Iesu, (qui pro anima mea ceruices suas supposuerunt, quibus non solum ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ gentium) & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Ephenerum dilectum mihi, qui est primitiuus ecclesiæ Asiæ, in Christo Iesu. Salutate Mariam, quæ multum laborauit in nobis. Salutate Andronicum & Iuliam cognatos & conceptiuos meos, qui sunt nobiles in Apostolis qui & ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in Domino. Salutate Urbanum adiutorem

Mm iij

nostrum

ANT. KONINXSTEIN,

nostrum in Christo Iesu, & Stachyn dilectum meum. Salutate Appellem probum in Christo. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino. Salutate Tryphenam & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidam charissimam, quæ multum laboravit in Domino. Salutate Rufum electum in Domino, & matrem eius & meam. Salutate Asyncritum Phlegontam, Hermen, Patrobam, Hermam, & qui cum eis sunt fratres. Salutate Philologum, & Iuliam, Nereum, & sororem eius, & Olympiadem, & omnes qui cum eis sunt sanctos. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutant vos omnes ecclesie Christi.

Nunc demum in conclusione ponit primò bonorum commendationem. Romani tum temporis celebres & insignes erant, plurimique ex alijs regionibus sese illuc transferebant, quos, quoniã inter alienigenas debebant multaque tuitione opus habebant, ac quidã eorũ Paulo cogniti erant, nec non multa & magna in opere euangelico administrauerant, per literas commendat. Erat quippe tunc Pauli non modica gloria, sed tanta ut qui epistolas illius adepti essent, per solas literas multum haberent prærogatiuæ: quare magnam gloriam ex illius commendatione habue-

AD ROMANOS.

269

habuerunt, quorquor ab illo cõmendabatur. Igitur volens illos in securitate esse & honore, salutauit vnũquemque iuxta quod conueniebat, ornans illos. Licet enim omnes essent fideles, pares tamen non fuerunt, sed meritis diuersi. Si enim qui plura præstiterunt, plus mercedis accepturi essent, plures redderetur segniores, vnde & astrũ ab astro differt in gloria. j. Cor. xv. Vnde. j. Cor. iij. Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Propterea sanè, ut ad maiora excitaret vniuersos, nullius obscura uit encomia. Phæbã sororẽ nominat religione, Mat. xxij. Omnes vos fratres estis, cui ob fidei ministeriũ quod Cenchris in sanctos contulerat, has literas Romã portandas tradidit, rogans illam excipi ac tractari, ut decet à sanctis excipi mulierem optimè de sanctis meritam, illique adline in quocunq; negotio illorũ desideraret officium. Par enim erat hoc, quãdoquidẽ ipsa adfuit sanctis. Prisca vxor Aquilæ Pontici generis Iudæ, qui ob Iudæorum insidias periclitanti Paulo ne prædicatio Christi impediretur, vitæ discrimen subierunt Epenerus primitiæ Achaïæ fuit, quẽ primum apud Achiuos Christo lucrificet. Maria non citra periculũ ac molestiã multum officiorũ in me contulit. Andronicũ & Iuniã insignes dicit, nam & de numero sanctorum erant, & ipsum hoc titulo præcedebant, quod ipso priores Christo initiati sint. Etenim si iure desertur honor, qui priores nati sunt à parentibus, quãtò rectius desertur his, qui prius renati sunt in Christo. Appellen multis

Mm iij

afflicto

ANT. KONINXSTEIN,

afflictionibus pro Christo toleratis spectatum
& probatum. Philologum & illius coniugem
Iuliam. Nereum ac eius sororem, & Olympiam
& omnes sanctos qui in illorum degunt contu-
bernio. Salutate vos inuicem osculo Christianis
digno, quod & castum sit, non libidinosum.
Pro. vii. Considero iuuenem vecordē, qui transit
per plateas iuxta angulum, & prope viam do-
mus illius (mulieris alienae quae verba sua dul-
cia facit) graditur, in obscuro aduersperascente
die, in noctis tenebris & caligine. Et ecce occur-
rit illi mulier in ornatu meretricio, praeparata
ad decipiēdas animas, apprehensumque de oscu-
latur iuuenem, & procaci vultu blanditur di-
cens. Victimam pro salute deuoui, hodie reddidi
vota mea, idcirco egressa sum in occursum tuū,
desiderans te videre, & repperi. Statim eam se-
quitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi
agnus lasciuiens & ignorans, & nescit quod ad
vincula stultus trahatur, donec transfigat sa-
gitta iecur eius: velut si quis festinet ad laqueū,
& nescit quod de periculo animae illius agitur.
Quod simulatione careat. Pro. xxvi. Meliora
sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula
odientis. Sic Iob dixit Amasae. Salue mi frater,
& tenuit manu dextera mentum Amasae quasi
osculaturus eum. Porro Amasa non obseruauit
gladium quem habebat Iob, qui percussit eum
in latere, & effudit intestina eius in terram, &
mortuus est, nec secundum vulnus apposuit. ij.
R. xx. Sic Iudas Dominum tradidit osculo.
Mat.

AD ROMANOS.

270

Mat. xxvi. Quicumque osculatus fuero, ipse est,
tenete eum. Nec adulatorio, sicut Absolon
corda virorum sollicitabat Israel, ut rex con-
stitueretur dicens. Quis me constituat iudicem
super terram, ut ad me veniant omnes qui ha-
bent negotium & iustē iudicem. Sed & cum ac-
cederet homo ad eum ut saluaret illum, ex-
tendebat manum suam & apprehendens oscu-
labatur eum. ij. R. xv. Sed quod verē concordiae
non sit mendax argumentum. Prodest exem-
plum hoc meminisse aduersus hypocritas quos-
dam, qui omnia humanitatis officia sanctis adi-
munt, quum haec comitas significationem ha-
beat Christianae dilectionis. Per hanc enim pa-
cis ostensionem, omnem cogitationem qua
possent turbari, omnemque pusillanimitatis oc-
casionem rejicit, ne vel magnus contemnat mi-
norem, vel minor inuideat maiori, sed pellan-
tur & contemptus & inuidia, osculo ista omnia
mitigante & aequante. Salutant vos omnes
ecclesiae, propensissimum erga vos studium
habentes.

Rogo autem vos fratres, ut obseruetis eos, B
qui dissensiones & offendicula praefer doctri-
nam quam vos didicistis faciunt, & declinate
ab illis. Huiusmodi enim Christo Domino no-
stro non seruiunt, sed suo ventri, & per dul-
ces sermones & benedictiones, seducunt corda
innocentium. Vestra enim obedientia in omni

Mm 2 loco

ANT. KONINXSTEIN,

loco diuulgata est, gaudeo igitur in vobis. Sed volo vos esse sapientes in bono, & simplices in malo. Deus autem pacis, conteret sathanā sub pedibus vestris velociter. Gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.

Quoniam iuxta euangelicā parabolā, dum dormiūt homines inimicus homo superseminat zizania in medio tritici. Mat. xliij. ideo nunc Apostolus praecepit malorum obseruationem, non vt imitentur, sed vitentur. Ponit ergo primò diligentem considerationem. Sic Dominus, Mat. viij. Attendite à falsis prophetis, qui veniūt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. i. Ioan. iij. Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus virū ex Deo sint, quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundū. Nā vnitate sciunt. ij. Pet. ij. Fuerūt verò & pseudoprophetae in populo, si cut & in vobis erunt magistri mendaces, qui introductent sectas perditionis, & cum qui emit eos Deū negantes superducētes sibi celerē perditionē. Ista potissimū est ecclesiae subuersio, in partes scilicet diuisam esse, haec diaboli sunt arma, hoc pacto omnia sursum deorsumq; voluntur. Donec enim vnitum fuerit ecclesiae corpus, nullū valet habere introitū sathanas, verūm à dissidijs nascitur offendiculum. Hinc admonet idē Apost. Aēt. xx. Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo vos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quā acquiliuit sanguine suo,

AD ROMANOS.

271

suo, quoniam intrabunt post discessionē meam lupi rapaces in vos, non parentes gregi, & ex vobis ipsis exurgent viri loquentes peruersa, vt abducant discipulos post se. Pietatē offendunt. ij. Tim. iij. Mali homines & seductores proficiūt in peius, errantes & in errore mittentes. ij. Pet. ij. Superbia enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desiderijs carnis luxuriā eos qui paululum effugerunt, qui in errore conuersati, libertatem illis promittentes, cum ipsi serui sint corruptionis. Secūdo prudenter deuitationē. Nā j. Cor. xvi. Corripunt bonos mores colloquia mala. Eccl. xliij. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicat superbo induet superbiam. Placide igitur adhortatur, vt satagent & diligenter perscrutentur eos qui conantur aliud doctrinae genus inducere, & cognitos vitent. Pro. xv. Doctrina mala deferentium viam vitæ. Ideo Eccl. xxviij. Sepi aures tuas spinis, & lingua nequā noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Io. can. ij. Si quis venit ad vos & hanc doctrinā non affert, nolite recipere eum in domum, nec aue ei dixeritis. Qui enim dicat illi aue, cōmunicat operibus eius malignis. Non autem difficile erit agnoscere, quia non syncerē quod rectū est docent, nec purē Christi negotiū agunt. vnde duobus illos notis indicat. Nā veritatem corrumpūt. Mat. viij. Ex fructibus eorum cognoscetis eos. Doctrinae. ij. Timo. iij. Quēadmodū lamnes & Mābres resistunt Molli (Exo. 7) ita & hi resistūt veritati, hoies corrupti mēte & reprobi

ANT. KONINXSTEIN,

reprobi circa fidem. Sed ultra non proficient, insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit. Vnde & Petrus de Pauli-
nis loquens epistolis ait. ij. Pet. ij. In quibus sunt quædam difficulta intellectu, quæ indocti & instabiles deprauant, sicut & cæteras scripturas ad suam ipsorum perditionem. Vitæ. Vnde enim diffidia, nisi ab eo quod non Christo sed ventri alijsq; affectibus seruitur. Iaco. iij. Vnde bella & lites in vobis, nonne ex concupiscentiis vestris, quæ militant in mēbris vestris? Phil. ij. Multi ambulant quos sæpe dicebam vobis, nunc autem flens dico, inimicos crucis Christi, quorum finis interitus, quorū deus venter est, & gloria in confusione ipsorū qui terrena sapiunt. Vicio verò gulæ proxima est luxuria. Pro. xx. Luxuriola res vinum, & tumultuosa ebrietas, quicunq; his delectatur nō erit sapiens. Quam turpe sit relicto Christo ventri seruire, Sapiens indicat. Eccle. x. Quid superbis terra & cinis? Cum enim moritur homo, hæreditabit serpentes & bestias & vermes. Simplicitatē seducunt. Nam Pro. xiiij. Innocens credit omni verbo. Suis enim compendijs seruientes (Phil. ij. Omnes enim quæ sua sunt quærant, non quæ Iesu Christi) blandis sermonibus & suauibus magis quàm salutaribus dictis seducunt animos simplicium, quibus facile imponunt pietatis prætextu. ij. Timo. ij. Habentes speciē quidem pietatis, virtutem autē eius abnegantes. ij. Cor. xj. Huiusmodi pseudo apostoli sunt operarij subdoli,

AD ROMANOS.

272

subdoli, transfigurātes se in apostolos Christi, & non mirum. Ipse enim satanas transfigurat se in angelum lucis: non est ergo magnū si ministri eius transfigurentur velut ministri iustitiæ, quorum finis erit secundū opera ipsorum. Sunt enim blanditiæ & in moribus docentium & doctrinæ genere. Norunt enim grauiter simulare patientiam, comitatē, facilitatē, norunt apte applaudere ad eorum affectus, quibus cum agunt. Benedictiones more Hæbraico vocat bonas imprecationes & magnificas promissiones. Hier. vj. Et curabant contritionem populi mei cum ignominia dicentes, pax pax, & non erat pax. Treñ. ij. Prophetæ tui viderūt tibi fallā & vana nec aperiebant iniquitatē tuam, vt te ad poenitentia prouocarent. Vnde Dominus Eze. xij. Væ qui cōsuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt cervicalia sub capite vniuersę ætatis ad capiendas animas. Et cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorū, & violabant me ad populum meū, propter pugillū hordei, & fragmen panis, vt interficerent animas quę non moriuntur, & viuificarent animas quę non viuunt, mentientes populo meo credenti mendacijs. Vnde Esa. iij. Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipāt. Mal. ij. Si nolueritis audire & nolueritis ponere super cor, vt detis gloriā nomini meo, ait Dñs exercitū, mittā in vos egestatem, & maledicam benedictionibus vestris, & maledicam illis, quia non posuistis super

ANT. KONINXSTEIN,

super cor. Obsequium igitur illorū in verbis hē-
ret, mens verò talis non est, sed dolo referta, di-
enim ex stultitia & errore hoc facerent, oportet
bat corrigere: sed quoniam scientes peccāt, oportet
resilire. ij. Thes. iij. Dynunciamus autem vo-
bis fratres in nomine Domini nostri Iesu Chri-
sti, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambu-
lante inordinate, & non secundum traditionem
quā accepistis à nobis. Adducit verò tres ratio-
nes. Obediētiæ diuulgationē. Nō parū utilitatis
præstabat fama hæc ceteris nationibus. Erāt Ro-
mani nominati in terra, & primus ad pietatem
gradus est obedientia. Non autem de vulgari
obedientia loquitur, quā quis incautē omnibus
præbet, sed quam Deo præstare decet magis
q̃ hominibus, Aēt. v. Vnde Ro. vj. Gratias Deo
quod fuistis serui peccati, obedistis autē ex corde
in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis.
Gaudebat igitur de eorum obedientia, quæ plu-
rimis occasionem præstitit conuersionis. Ioan.
can. ij. Gaudis sum valdē, quoniam inueni de
filijs tuis ambulantes sicut mandatū accepimus
à patre, & can. iij. Maiorem horum non habeo
gratiam, quā vt audiam filios meos in veri-
tate ambulantes. Siquidem charitas congaudet
veritati. j. Cor. xiii. Sapientię ordinationem.
Simplicitas enim laudanda est: sed quoniam
suspicionem nescit, sæpe obnoxia est im-
posturæ: ideo necesse est vt sapientes simus &
oculati ad ea sectanda quæ bona sunt, & de-
clinanda quæ pietatis sinceritatem vitiant,
& ita

AD ROMANOS.

273

& ita simplices, ne cui noceamus, aut ne quem
circumueniamus. j. The. v. Videte, ne quis malū
pro malo reddat, sed semper quod bonum est
sectamini in inuicē & in omnes. Omnia probate,
quod bonum est tenete. Non est paruæ discre-
tionis, sed probabilis & exercitatissimi iudiciij
scire cui verbo, cuius opere obediendū sit, & cui
renitendum. Mat. x. Estote prudentes sicut ser-
pentes, & simplices sicut columbæ. Assistentiæ
certificationem. Sunt multi, qui euangelio ad-
uersantur, per quos satanas conatur saluē ho-
minum impedire. sed perseuerandum, quia non
defuturus est Deus pacis amator, & autor, dis-
soluens vtiq; quæ illam lædunt. Potentior si-
quidem omnium pro pugnator, conteret com-
minuetq; non solum deceptores, sed & illum
qui ad ista ducem agit satanam, ac victum pro-
stratumque pedibus suorum, sua virtute subij-
ciet, vt & ipsi victoriam auferant, & adepto tro-
phæo illustres reddat, idq; breui. Quicquid anime
tendēti ad Deum resistit & aduersatur, & quic-
quid paci eius contrarium est, satuum esse me-
moratur. Siquis agonem suscepit castitatis, si
vsq; ad finem immaculata conscientia perdu-
rauerit, dici de eo potest, quia contriuit Deus sa-
tanam sub pedibus eius, hoc est, spiritū qui erat
cōtrarius castitati, ij. Cor. ij. Deo autē gratias qui
semper triumphat nos in Christo Iesu. Nō est ergo
quod diaboli insidias, vel sæuitiam timeamus.
Psal. xviij. Laudās inuocabo Dominū, & ab ini-
micis saluus ero. Hinc gratiam imprecatur,
quæ

ANT. KONINXSTEIN.

Quæ turris fortissima est, & murus inexpugnabilis. Phil. iij. Omnia possum in eo qui me confortat, & sine quo nihil possumus. Ioã. xv. Sine me nihil potestis facere. Vide quomodo precatione nec sine operibus, nec opera sine precatione ponat. Dato enim illis obedientiæ testimonio precatus est, ostendens utrisque nobis opus esse, & quæ diuinitus dantur, & quæ à nobis sunt, si quidem diligenter & exacte saluandi fuerimus, idque non solum antea, sed & nunc quoque etiam si magni celebresque fuerimus, diuina gratia opus habemus. Nihil verò maius imprecari potest, nam cum quibus Deus, omne bonum habent.

Salutat vos Timotheus adiutor meus, & Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei. Saluto vos ego tertius, qui scripsi epistolam in Domino. Salutat vos Gaius hospes meus, & vniuersæ ecclesiæ. Salutat vos Erastus arcarius ciuitatis & quartus frater. Gratia Domini nostri Iesu Christi cum omnibus vobis, amen. Ei autem qui potens est vos confirmare iuxta euangelium meum, & predicationem Iesu Christi, secundum reuelationem mysterij temporibus æternis taciti, quod nunc patet. Etum est per scripturas prophetarum, secundum præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei in cunctis gentibus cogniti, soli sapienti Deo per Iesum Christum, honor & gloria, in secula

AD ROMANOS.

174

secula seculorum. amen.

Ponit speciales quasdam personas salutantes. Timotheus Derbenſis in euangelij prædicandi munere collega, & Iason Thessalonicensis. Cuius & Lucas meminisse Act. xxj. & Sosipater Pyrrhi filius, Veroensis cognati, non solum carnis necessitudine, sed & fide & religione. Gaium de hospitalitate commēdat, & vitæ integritate, qua dignus fuerit sanctos hospitio recipere. Id enim Dominus præcepit discipulis, ut ingressi ciuitatem, quis dignus hospitio recipere esset inquirerent, & ibi manerent, Mat. x. Erat autem hospes Pauli & vniuersæ ecclesiæ, de quo & Iohannes in cano. iij. Charissime fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in peregrinos, qui testimonium charitati tuæ reddiderunt in conspectu ecclesiæ. Erastus in ciuitatis erat erarius, cui tanquam viro fidei erarij publici cura commissæ fuit, ad publicas impensas, cuius meminisse Apostolus, quo ostendat euangelium etiam ad magnos peruenisse, nec diuitias vel honores quicquam illi ad fidei susceptionem obfuisse. Quartus nomen est proprium, sicut & Tertius, qui epistolam scripsit Paulo dictante. Vide autem vnde exordienda & terminanda sint omnia. Nam & hinc fundamentum iecit epistolæ, hinc quoque fastigium illi imponit, simul illis & matrem omnium bonorum imprecans, atque omnis beneficentiæ diuinitus acceptæ admonens. Hæc secundum exemplaria græca,

Nn

conclusio

ANT. KONINXSTEIN,

conclusio epistolæ & finis: & quod hic sequitur
in Latinis exemplaribus, in Græcis habetur in
fine capituli xiiij. Concludit igitur nunc per gra-
tiarum actionem. Et qui potens est vos confir-
mare in isto vitæ insituto, quod iuxta euan-
gelium meū quo Iesum Christum prædico, ac-
cepistis. i. Cor. xv. Sive ego siue illi, sic prædica-
uimus, & sic credidistis, quod & Christus præ-
dicauit, quare non mea sunt dogmata, sed il-
lius. Hæb. ij. Quæ cum initium accepisset enar-
randi per Dominum, ab eis qui audierunt in nos
confirmata est, contestante Deo signis & por-
tentis. Mar. j. Postquā traditus est Ioannes, venit
Iesus in Galileam prædicans euangelium regni
Dei, Per quod lex non est abrogata prorsus, sed
arcanum, quod pluribus retro sæculis cælatum
est, nunc iuxta prophetarum oracula profertur
& aperitur, euangelio coruscante, idq; ordina-
tione iussuq; Dei. Reuelatur in eo mysteriū pas-
sionis, resurrectionisq; Christi, & Dei non legalis
iustitia. Ro. iij. Nunc sine lege iustitia Dei mani-
festata est, testificata à lege & prophetis. Si quæ-
sieris qua ratione nūc tandē apparuit, re pericu-
lis plenā facis, mysteria Dei curiose examinans,
rationēq; illorū exigens. Neq; enim talia curiose
inquirenda, sed potius diligenter amplectenda,
quia obedientiā fides exigit non curiositatem. Is
mihi prædicandi munus & offerendi euangelij
secreti negotium delegauit (i. Timo. iij. Et mani-
festè magnum est pietatis sacramentum, quod
manifestum

AD ROMANOS.

273

manifestum est in carne, iustificatū est in spiritu,
apparuit angelis, prædicatum est gentibus, cre-
ditum est mundo, assumptum est in gloria) vt
promulgato arcano religionis euangelicæ, per
quam abrogatur omnis dæmonum cultus, ac
cessant Molaicæ legis ceremoniæ, omnes per
fidem obediunt, Ieseq; Deo submittant. Ephe. iij.
Potestis legentes intelligere prudentiam meam,
in ministerio Christi, quod alijs generationibus
non est agnitū filiis hominū, sicuti nunc reuela-
tum est sanctis Apostolis eius & prophetis in
spiritu, esse gentes cohæredes & concorporales,
& conparticipes promissionis in Christo Iesu
per euangelium, cuius factus sum ego minister
secundum donum gratiæ Dei, quæ data est mihi,
secundum operationem virtutis Dei. Soli igitur
sapienti Deo gratias agimus per Iesum Chri-
stum, cui omnis gloria in omne æuum. Amen.
i. Timo. j. Regi autem sæcutorū immortalī, in-
uisibili, soli Deo honor & gloria in sæcula sæ-
culorum. Amen. Apud Græcos sub-

scriptio habetur, ad Romanos scri-
pta Corinthi, missa per
Phæben ministram.

F I N I S.

Na ij INDEX.

INDEX.

A
Doprio filiorum. cap. viij. f.

Adulterium. cap. vij. a.

Amicitia Dei. cap. ij. a.

Amicus verus. cap. xij. f. & cap. xv. c.

Apostolorum iij. genera. i. b.

Arbor homo. xi. c.

Arma spiritualia. vi. b. & xij. e.

Arrogantia. i. r.

Auaritia. i. r. & viij. b.

B

Baptismus. ij. m. & vi. a.

Beatitudo. ij. e. & g. & viij. g.

Benedictio varia. i. f. & xv. f.

Benignitas Dei. ij. c.

C

Casus multiplex. xi. b.

Carnalis. viij. b. & c.

Ceremonie. i. p. & ij. m. & viij. a. & xij. e.

Christi diuinitas. i. d.

Humanitas. i. c. & viij. a.

Ciborum delectus. xij. a. & e. & f.

Circuncisio. ij. m.

Cognitio Dei. i. m. & r. & ij. l.

Collo-

INDEX.

Colloquium malum. i. h.

Concordia. xv. c.

Concupiscencia. vij. c. & d. & viij. a.

Confessio. ij. f.

Conscientia. ij. h.

Consensus. i. f.

Consolatio. i. h. & xv. a.

Contentio. i. c. & ij. f.

Contumelia. i. r.

Conuersio. ij. f.

Corpus mysticum. xij. d.

Correctio. i. f. & xij. b. & xv. a. & e.

Correptio diuina. i. m.

Crux. v. c.

Cultus diuus. i. g. & p.

D

Debitum nostrum. viij. d.

Delitiae. xij. b.

Desperatio. v. e.

Detractio. i. r.

Deus iustorum dicitur. i. g.

Diacones. xij. e.

Dilectio Dei. v. c. & viij. k. & l.

Proximi. xij. f. & xij. c. & xv. b.

Nn ij

Dilectio

INDEX

Dilectio inimicorum. xij. h. & i. m. m. p. l. o.
Dinitia Dei. x. b.
Diuitie salutis. vij. h.
Doctores. ij. l. & xij. e.
Dolus. i. r. & ij. d.
Donum. xij. f.
Dona Dei varia. xij. d. & e.

E

Ebrietas. xij. e.
Ecclesia. xi. c.
Electio. ix. b. & d.
Elemosyna. xij. f. & g. & h. & xv. f.
Erubescencia. i. k.
Euangelium. i. b. & c. & k. & ix. d. & x. b.
Excecatio. i. n. & xi. a.
Exemplum bonum. xij. i.
Exhortatio. xij. e. & xv. d.

F

Fides. i. l. & ij. f. & iij. d. & x. b.
Fidelis Deus. ij. a. & b. & iij. c. & xv. d.
Filij Dei. vij. f. & xij. c.
Fomes. vi. a. & b. & vij. c.
Fornicatio. i. r.
Fructus operis. vij. b.

G

INDEX

G

Gaudium verum. cap. i. f. & xij. g. & h.
& xij. e.
Gloria celestis. ij. e. & g.
Gloria vera. v. a.
Gloria vana. ij. e. & iij. a. & xv. b.
Gratia Dei. i. e. & v. e. & xi. a. & xij. d.
Gratitudo. i. g.
Gula. xij. e.

H

Homini vanitas. vij. d.
Vetustas. vi. a.
Novitas. xij. c.
Homicidium. i. r.
Hospitalitas. xij. h.
Honor parentum. i. r.
Honor superiorum. xij. g.

I

Idololatria. i. o. & p.
Imaginum vsus. i. o.
Imitandus Christus. vij. f. & k. & m. & xv. b.
Impietas. ij. d.
Incompositus. i. r.
Incredulitas. iij. a.

Nn iij

Iudura-

INDEX. QVI

Induratio. ij. c. & ix. c.
Infernus. ij. f.
Iniuria. i. f. & xy. i.
Inuidia. i. r. & xy. i. & xij. c.
Ira diuina. i. m.
Ira humana. xij. i.
Iudaei nomen. ij. b.
Iudex Christus. i. k. & m.
Iudex homo. i. f. & ij. a. & ij. c. & xij. b.
Iudicium diuinum. ij. b. & i. & xij. b.
Iudicium extremum. ij. d. & xij. b.
Iudicium temerarium. ij. a.
Iusticia varia. i. l.
Iustitia diuina. ij. i. & ij. e.
Iustitia legis. ij. d. & x. a.
Iustitia humana. ij. f.
Iustificatio. ij. i. & v. e.
Iustus. ij. d.

L

Lapis Christus. ix. d.
Lex varia. vij. d.
Lex vetus. ij. i. & k. & vij. c. & ix. d.
& vij. a.
Libertas. vi. b. xij. a.

Liberum

INDEX. QVI

Liberum arbitrium. ix. c. & xi. c. & d.
Lingua. i. h. & ij. d.
Litera & spiritus. ij. m.
Luctus. xy. h.
Lux gratiae. x. a. xij. e.

M

Magister. ij. l.
Magistratus. xij. a.
Malicia. i. r.
Matrimonium. vij. a.
Meritum. ij. h. & ij. a.
Minister fidelis. xij. e.
Misericordia. i. r. & ix. c. & xij. h.
Mors Christi. v. c.
Mors triplex. vi. c.
Mors naturae. v. d. & vi. a.
Mors culpae. i. f. & v. d.
Mors gehennae. v. d.
Mors gratiae. vi. a. & vij. d.
Mundi innouatio. vij. g.
Mundi contemptus. xy. b.

N

Nequitia. i. r.
Nomen Iesu. i. e.

Nn v

O

INDEX.

O

Obedientia erga Deum. v. e. xvi. c.
Erga homines. xij. a. & b. & xvi. c.
Oblatio. xij. a. & g. & h.
Obstinatio. x. c. & d.
Ocium. xij. g.
Odium. xij. i.
Operatio bona. i. g. & ij. e. & h. & i. & iij. a.
& vi. c. & xi. d. & xv. d.
Orationis meritum. viij. i. & x. a.
Orationis suffragium. xv. g.
Ordo reipub. xij. d.
Osculum varium. xvi. a.

P

Patientia. viij. a. & xij. g. & h. & xv. c.
& xvi. c.
Paulus binominus. i. a.
Pax conscientie. v. a. & xij. e.
Pax vera. ij. g. & xij. i.
Peccatum originis. v. d.
Peccatum Zodomie. i. q.
Peccatum, pœna peccati. i. p.
Pœnitentia quomodo in Deo. xi. e.
Pœnitentia. ij. c. & iij. f.

Persecutio

INDEX.

Persecutio. i. k.

Personarum acceptio. ij. i.

Prædestinatio. viij. k.

Prædicator. ij. b. & x. b. & xij. e.

Pralatus. xij. f. & g. & xij. a.

Prophetia. xij. e.

Propheta. ij. f. & iij. c. & xij. e. & xvi. b.

Prudentia. viij. b. & xij. d. & i.

Punitio. xij. b.

R

Ratio reddenda. xiiij. c.

Regnum Christi. iij. c. & v. e.

Regnum satana. v. e.

Renouatio mentis. xij. e.

Resurrectio. viij. c.

S

Sacrificium. vi. a.

Salus varia. i. k. & xij. e.

Sapientia. viij. b. & xij. d. & h. & xvi. c.

Scandalum. xiiij. d.

Scriptura sacra. xv. c.

Sensualitas. viij. d.

Servitus Dei. i. a. & g. & vi. b.

Servitus peccati. vi. b. & c.

Somnus

INDEX.

Somnus. xij. d.
Spes. viij. h. & xij. g.
Spiritalis. viij. b. & c.
Spiritus sanctus. viij. l. & c. & e. & x. d.
Spiritus fervidus. xij. g.
Sponsus Christus. viij. b.
Superbia. i. r.
Susurro. i. r.

T

Talentum euangelicum. i. i.
Tempus. xij. d.
Tenebra peccatorum. xij. e.
Tentatio. xvi. c.
Thesaurus. ij. c.
Timor Dei. ij. d. & viij. e.
Traditio Christi. iij. d.
Tradere in peccatum.
Tribulatio. i. k. & v. b. & viij. f. & g. & k.
& m. & xij. c.

V

Verecundia. i. k.
Veritas Dei. iij. d.
Via directio. i. g.
Vindicta. i. m. & xij. i.

Vita

INDEX.

Vita noua. vi. a.
Vocatio. viij. k.
Voluntas Dei. ij. l. & xij. e.
Voluptas. xij. b.
Z
Zelus. cap. x. a.

F I N I S.

INDEX

Primera Parte

Segunda Parte

Tercera Parte

Quarta Parte

5

Quinta Parte

FIN

